

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця на права рукопису

ЮСІФБЕЙЛІ РАШИД РАСУЛ ОГЛИ

УДК 351:[005.92:004.63]

ДИСЕРТАЦІЯ

ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»
галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття наукового ступеня
доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Юсіфбейлі Рашид Расул Огли

Науковий керівник – Миколюк Андрій Васильович, кандидат політичних наук, доцент кафедри державного управління.

КИЇВ – 2023

АНОТАЦІЯ

Юсіфбейлі Рашид Расул Огли – Електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування – Кваліфікаційна наукова праця правах рукопису. – Київ, 2023.

Дисертація на здобуття доктора філософії в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2023. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Міністерства освіти і науки України.

У дисертаційній роботі здійснено обґрунтування теоретико-методологічних засад електронного врядування, проаналізовано методологічні підходи, які уможливають імплементацію принципів електронного врядування у сферу публічного управління та адміністрування, тенденції їх розвитку.

Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад механізму електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, розробка рекомендацій щодо напрямів удосконалення в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі розвитку та вдосконалення механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування. Предметом дослідження є електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування.

Наукова новизна одержаних результатів дисертація полягає у тому, що вона є комплексним дослідженням, у якому обґрунтовані теоретико-методологічні засади механізму електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування та запропоновані пропозиції щодо розвитку та вдосконалення в Україні.

Так вперше у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» здійснено комплексне обґрунтування теоретико-методологічних засад механізму електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, які представлені такими структурними компонентами як електронний уряд, електронна демократія, електронний парламент; принципами (*базовими або вихідними, імплементаваними, інноваційними та техніко-технологічного спрямування*), які є характерними для застосування механізму електронного врядування в сфері публічного управління; науковими підходами (*технологічними, модернізаційними та трансформаційними*), що в сукупності сприяють перспективі вдосконалення механізму електронного врядування в Україні задля прийняття ефективних управлінських рішень та реалізації інформаційно-комунікативної взаємодії між різними державними інституціями, громадянами, недержавними установами та бізнес-структурами.

Автором розроблено й застосовано методику щодо періодизації становлення та розвитку механізму електронного врядування в Україні на засадах еволюційного підходу, що сприяло його розгляду з погляду трансформаційних процесів, реформування державного управління в публічне управління [64], пошуку та застосування *інноваційних, імплементаваних* принципів, технологій (*блокчейн, GDPR, «розумної» мережі Semantic Web 3*), підходів (*технологічного, модернізаційного та трансформаційного*) та інструментів (*штучний інтелект [11-22; 61; 88; 161-162], семантична модель eGov 3.0.*) з удосконалення механізму електронного врядування на всіх рівнях публічного управління та адміністрування.

Удосконалено: інструментарій дослідження тенденцій та суперечностей розвитку електронного врядування в Україні за методологією дослідження ООН, які виступають підґрунтям у визначенні організаційно-правового та техніко-технологічного забезпечення електронного врядування, що дозволя...

розглянути їх у контексті сучасних глобалізаційних викликів та воєнного стану в Україні; функції основних компонентів електронного уряду – *електронне адміністрування, електронні послуги, електронна взаємодія та електронна демократія*; систему наукових підходів до вдосконалення електронного врядування, серед яких виокремлено *синергетичний та постгуманістичний*, які обумовлюють прогнозують завершення реформи державного управління в публічне врядування в умовах глобалізаційних викликів, що проявляються в багатоманітності явищ, які перебувають у тісному взаємозв'язку, становлять певну цілісність, що ґрунтуються на інтегруючих властивостях доброго (належного) врядування та спрямовані на забезпечення узгодженості та конструктивної взаємодії між різними державними інституціями, громадянами, недержавними установами та бізнес-структурами.

– *Набули подальшого розвитку*: тлумачення таких понять, як «публічне управління», «електронне врядування», «технологія блокчейну»; співставлення понять «електронний уряд», «електронна демократія», «електронний парламент»; уточнення дефініції «електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування»: *«електронне врядування – це інтерактивний механізм державного управління, в основі якого закладені такі принципи як відкритість, прозорість, підзвітність, і який за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує ефективну взаємодію громадян і громадських організацій, бізнес-підприємств з органами державної влади та місцевого самоврядування»*;

технологія імплементації міжнародного досвіду електронного врядування в умовах глобалізаційних викликів, воєнного стану та повоєнної відбудови України – антикризове управління, застосування успішних практик управління змінами;

залучення інноваційних та інвестиційних технологій, мотивація керівників та публічних службовців органів влади до інституціонального розвитку електронного врядування як механізму публічного управління.

У першому розділі дисертаційної роботи «Теоретико-методологічні засади електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування» методом теоретичного аналізу наукових джерел з теорії державного управління розглянуто понятійне поле дослідження, уточнено зміст понять та дефініцію *«електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування»*. Вперше в роботі розроблено й застосовано періодизацію становлення та розвитку електронного врядування в Україні на засадах еволюційного підходу, яке складається з концептуального (1990-1998 роки), інституційного (1996-2006 роки), демократичного (2007-2010 роки), технологічного (2011-2013 роки), модернізаційного (2014-2018) та трансформаційного періодів (2018 рік – понині).

Виокремлено чотири фази розвитку електронного урядування у сфері публічного управління та адміністрування: *перша фаза – інформаційна* (перший етап електронного урядування); *друга фаза – взаємодія між урядом і суспільством*, яка стимулює їх діяльність різними додатками з використанням електронних ресурсів, пошукових систем для отримання інформації та завантаження документів, різноманітних форм. *Третя фаза – операційна* (транзакції), яка сприяє органам державної влади регламентувати свої дії, більш оперативно вирішувати завдання, покращувати умови надання державних послуг без традиційних; *четверта фаза – трансформаційна*, в якій усі інформаційні системи інтегровані, бізнес і громадяни отримують послуги на одному порталі (шлюзі), що характерно для е-урядування в розвинених демократичних країнах світу.

В роботі здійснена *класифікація принципів* забезпечення розвитку електронне управління у сфері публічного управління та адміністрування, зокрема, за такими видами спрямуваннями – базові або вихідні, імplementовані, інноваційні, техніко-технологічні, що сприяє розкриттю технологічного, модернізаційного та трансформаційного наукових підходів дослідження, синергії прийняття ефективних управлінських рішень.

Виокремлено дев'ять засадничих принципів е-урядування у сфері публічного управління та адміністрування, серед яких *прозорість, підзвітність, організація ІТ середовища, орієнтація на громадян; ефективність, керівництво та координація процесів інформатизації, зручність та простота використання; безпека, масштабність рішень, дія принципу першої особи.*

Методом порівняльного аналізу та застосовуючи методологію дослідження ООН, визначено тенденції та суперечності розвитку електронного врядування в Україні, що є підґрунтям організаційно-правового та техніко-технологічного забезпечення розвитку електронного врядування в Україні.

З'ясовані позитивні тенденції розвитку електронного врядування з погляду публічного управління в європейських країнах (Великобританія, Німеччина, Швейцарія, Польща, країни Балтії – Естонія, Латвія, Литва; Скандинавські країни – Данія, Норвегія, Нідерланди, Фінляндія), до яких належать системні зміни у законодавчих та нормативно-правових актах.

У другому розділі роботи «Стан та проблеми розвитку механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування» системно представлено аналіз організаційно-правового забезпечення механізму електронного врядування щодо оптимізації чи розширення адміністративних послуг населенню з метою підвищення прозорості, відкритості та транспарентності діяльності органів публічної влади. Визначені фактори, які заважають пришвидшеному розвитку цієї сфери діяльності: ненале

міжвідомча співпраця (відсутність відповідних нормативних актів та нормативно-технічних документів); відсутність формальних типових рішень щодо дистанційного надання послуг органами влади та уніфікованої системи технологій електронного документообігу. технологій надання адміністративних послуг через Інтернет тощо.

Застосовуючи методологію дослідження ООН, Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) щодо захисту персональних даних фізичних осіб (GDPR), з'ясовані проблеми та суперечності розвитку електронного управління у сфері публічного управління та адміністрування в Україні, в тому числі на регіональному та місцевому рівнях. Виявлена невідповідність дослідження прогресу розвитку е-урядування у методології ООН, яка здійснюється за допомогою Індексу розвитку електронного уряду на національному рівні і сформована із трьох індексів: Індексу телекомунікаційної інфраструктури (ТІІ), Індексу людського капіталу (НСІ), Індексу онлайн-сервісів (ОSІ), тоді як на місцевому рівні багатовимірним індексом розвитку е-урядування є Індекс локальних онлайн-послуг (ЛОSІ), що надаються владою органам місцевого самоврядування через офіційні сайти. Це вносить суперечливості щодо об'єктивності показників, доцільності їх застосування.

Доцільно розробити та офіційно затвердити методи коротко-, середньо- та довгострокового моніторингу, аналізу та прогнозування ситуації у галузі впровадження електронного урядування, а також відповідні ресурси для інформаційно-аналітичної підтримки користувачів інформації. Виникла необхідність затвердити стандарти їх взаємодії та інформаційні вимоги, тобто систему інформаційно-аналітичного забезпечення щодо захисту персональних даних фізичних осіб (GDPR) та оновлених Стандартів договірних положень про передавання персональних даних третім країнам відповідно до Регламенту ЄС

2016/679 Європейського Парламенту та Ради ЄС.

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

Автором запропоновані заходи щодо вдосконалення е-урядування у сферах державної, соціальної політики, цифрової інфраструктури, освітньої і культурної політики, цифрової інформації.

У третьому розділі дисертації «Перспективи вдосконалення механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування в Україні» систематизовано міжнародний досвід з електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, запропоновано технологію його імплементації в умовах глобалізаційних викликів, воєнного стану та повоєнної відбудови в Україні – антикризове управління, застосування успішних практик управління змінами; залучення інноваційних та інвестиційних технологій тощо. Досвід США, Китаю та Австралії свідчить про зростання уваги до питань інформаційної безпеки, а також використання мобільних засобів інформаційної взаємодії між владою та суспільством (смартфонів, планшетів тощо).

Заслуговує на увагу зарубіжний досвід застосування технологій проектного менеджменту як приватної ініціативи, що знаходить підтримку в офіційних органах влади, які здійснюють активну допомогу громадянському суспільству та бізнес-інститутам. Це має ключове значення для ефективної конкуренції держави у галузі електронного врядування в світі.

В роботі розкриті особливості застосування блокчейн-технології, інструментів штучного інтелекту, GDPR, «розумної» мережі Semantic Web 3 (семантичної моделі eGov 3.0), що активно використовуються в європейських країнах та США, Китаю, Австралії.

Вказані напрямки вдосконалення механізму е-урядування – *стратегічний, інклюзивний, партисипативний, інноваційний, чуйність*, запропоновано у рекомендаціях парламенту України щодо підвищення інтересу громад та їх участі у прийнятті управлінських рішень у ПУА.

Обґрунтовано перспективи вдосконалення механізму електронного урядування ПУА та адмініструванні шляхом застосування блокчейн-технології, що зможе максимально захистити інформацію, який міститься в базі даних, завдяки незворотності процесу хешування. Виокремлено *чотири типові* закономірності функціонування блокчейн-технології в е-урядуванні публічного управління: *інклюзивно-публічна, інклюзивно-закрита, ексклюзивно-публічна, ексклюзивно-закрита.*

Запропоновані основні рекомендації щодо побудови ефективного електронного урядування в Україні, які полягають у необхідності створення ефективної централізованої системи законодавчого забезпечення проєктів у цій галузі, виділенні достатнього фінансування та обов'язкового поєднання цих заходів з оптимізацією адміністративних процесів та реформуванням органів ПУА.

Таким чином, вплив електронного урядування на результативність ПУА є складним і залежить від форм та напрямів його реалізації, а також якості суспільно-політичних інститутів. Якщо суб'єкти ПУА готові забезпечити необхідні інституційні зміни та здійснення адміністративних реформ одночасно із запровадженням електронного урядування, останні можуть виступати потужним інструментом вдосконалення ПУА

Ключові слова: публічне управління, деджиталізація, електронне урядування, електронна демократія, електронний уряд, електронний парламент, блокчейн-технологія, штучний інтелект, нормативно-правове забезпечення.

ANNOTATION

Yusifbeyli Rashid Rasul Ogly – E-Governance as a Mechanism of Public Administration and Management – Qualifying scientific work on manuscript rights. – Kyiv, 2023.

This dissertation is aimed for the Doctor of Philosophy degree in the field of knowledge 28 «Public management and administration» in the specialty 281 «Public management and administration» – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, 2023. – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. The dissertation work substantiates the theoretical and methodological foundations of e-government, analyzes methodological approaches that allow the implementation of e-government principles in the field of public management and administration, and trends in their development in Ukraine and EU member countries.

The dissertation work substantiates the theoretical and methodological foundations of e-government, analyzes methodological approaches that allow the implementation of e-government principles in the field of public management and administration, and trends in their development.

The purpose of the dissertation work is to substantiate the theoretical and methodological foundations of the e-government mechanism in the field of public management and administration, and to develop recommendations for areas of improvement in Ukraine. The object of the study is social relations arising in the process of development and improvement of the e-government mechanism in the field of public management and administration. The subject of the study is e-government as a mechanism of public management and administration

The scientific novelty of the dissertation results lies in the fact that for the first time in the domestic science «Public Administration» and the field of knowledge «Public Management and Administration» a comprehensive justification of the theoretical and methodological foundations of the e-government mechanism in the field of public administration and administration, represented by such structural components as e-government, has been carried out, e-democracy, e-parliament; principles (basic or initial, implemented, innovative and technical and technological directions) characteristic of the application of the e-government mechanism in the field of public administration; scientific approaches (technological, modernization and transformation), which together contribute to the prospect of improving the e-government mechanism in Ukraine for making effective management decisions and implementing information and communication interaction between various government institutions, citizens, non-governmental institutions and business structures. The author has developed and applied a methodology for periodizing the formation and development of the e-government mechanism in Ukraine based on an evolutionary approach, which contributed to its consideration from the point of view of transformation processes, reform of public administration into public administration, search and application of innovative, implemented principles, technologies (blockchain, GDPR, «smart» network Semantic Web 3), approaches (technological, modernization and transformation) and tools (artificial intelligence, eGov 3.0 semantic model) to improve the e-government mechanism at all levels of public management and administration.

The tools for studying trends and contradictions in the development of e-government in Ukraine have been improved according to the UN research methodology, which serve as the basis for determining the organizational, legal, technical and technological support of e-government, which made it possible to consider them in the context of modern globalization challenges and the mil

situation in Ukraine; functions of the main components of e-government - e-administration, e-services, e-interaction and e-democracy; a system of scientific approaches to improving electronic governance, among which synergetic and post-humanistic ones are highlighted.

The following concepts have been further developed: «*public administration*», «*electronic governance*», «*blockchain technology*»; *comparison of the concepts «electronic government», «electronic democracy», «electronic parliament»; clarification of the definition of «electronic governance as a mechanism of public management and administration». «E-government is an interactive mechanism of public administration, which is based on the principles of openness, transparency and accountability, and through information and communication technologies ensures effective interaction between citizens, non-governmental organizations, business enterprises with state authorities and local self-government»; technology for implementing international experience of e-government in the field of public management and administration in the context of globalization challenges, martial law and post-war reconstruction Ukraine – crisis management, application of successful change management practices; attracting innovative and investment technologies, motivating managers and public servants of government authorities to the institutional development of e-government in the field of public management and administration.*

In the first chapter of the dissertation work «Theoretical and methodological foundations of e-government in the field of public management and administration», the conceptual field of research is considered using the method of theoretical analysis of scientific sources on the theory of public administration, and the definition of «electronic governance as a mechanism of public management and administration» is clarified.

For the first time, the work has developed and applied a periodization of the formation and development of e-government in Ukraine based on an evolution

approach, consisting of conceptual (1990-1998), institutional (1996-2006), democratic (2007-2010), technological (2013), modernization (2014-2018) and transformation periods (2018 – to date).

Four phases of development of e-government in the field of public management and administration are identified: the first phase is informational (the first stage of e-government). The second phase is the interaction between the government and society, which stimulates their activities with various applications using electronic resources, search engines for obtaining information and downloading documents, various forms. The third phase is operational (transaction), which helps public authorities regulate their actions, solve problems more quickly, and improve the conditions for the provision of public services without traditional ones. The fourth phase is transformational, in which all information systems are integrated, businesses and citizens receive services on one portal (gateway), which is typical for e-government in developed democratic countries of the world.

The work classifies the principles for ensuring the development of e-government in the field of public management and administration in the following areas - basic or output, implemented, innovative, technical and technological, which contributes to the disclosure of the technological, modernization and transformational scientific approach to research, the synergy of making effective management decisions.

Nine fundamental principles of e-government in the field of public management and administration have been identified, including transparency, accountability, organization of the IT environment, focus on citizens; efficiency, management and coordination of informatization processes, convenience and ease of use; security, scale of decisions, operation of the first-person principle.

Using the method of comparative analysis and applying the UN research methodology, trends and contradictions in the development of e-government in Ukraine

were identified, which is the basis for the organizational, legal, technical and technological support for its development in Ukraine.

Positive trends in the development of e-government from the point of view of public administration in European countries have been identified (Great Britain, Germany, Switzerland, Poland, the Baltic countries - Estonia, Latvia, Lithuania; Scandinavian countries – Denmark, Norway, the Netherlands, Finland).

The second section of the work, «The state and problems of development of the e-government mechanism in the field of public management and administration», systematically presents an analysis of the organizational and legal support of the e-government mechanism in order to increase transparency, openness and transparency of the activities of public authorities. Factors that hinder the accelerated development of this area of activity have been identified: inadequate interdepartmental cooperation; lack of formalized standard decisions on the provision of services by executive authorities remotely; a standardized unified electronic document management system and technologies for providing administrative services via the Internet.

Using the UN research methodology, the Regulation of the European Parliament and the Council (EU) on the protection of personal data of individuals (GDPR), the contradictions in the development of e-government in Ukraine, including at the regional and local levels, are clarified. A discrepancy has been identified in the methodology for studying the progress of UN e-government development, which is carried out using the E-Government Development Index at the national level, while at the local level the multidimensional index of e-government development is the Local Online Services Index (LOSI) provided by authorities-to-authorities local government through official websites. This introduces contradictions regarding the objectivity of indicators and the appropriateness of their use.

It is advisable to develop and officially approve methods for short-, medium- and long-term monitoring, analysis and forecasting of the situation in the field

implementation of e-government, as well as resources for information and analytical support for information users. There was a need to approve standards for their interaction and information requirements, that is, a system of information and analytical support for the protection of personal data of individuals (GDPR) and updated Standards for contractual provisions on the transfer of personal data to third countries in accordance with EU Regulation 2016/679 of the European Parliament and the Council of the EU.

The author envisages measures to improve e-governance in the areas of state and social policy, digital infrastructure, educational and cultural policy, and digital information.

3. In the third section of the dissertation «Perspectives for improving the mechanism of electronic control in the sphere of public management and administration in Ukraine», the international experience in electronic control in the sphere of public management and administration is systematized, the technology of its implementation in the conditions of globalization challenges, martial law and post-war reconstruction in Ukraine is proposed. application of successful change management practices; attraction of innovative and investment technologies. The experience of the USA, China, Australia shows the growing attention to issues of information security, as well as the use of mobile means of information interaction between the government and society (smartphones, tablets, etc.).

The foreign experience of applying project management technologies as a private initiative that finds support from official authorities that provide active assistance to civil society and business institutions is worthy of attention. This is of key importance for the effective competition of the state in the field of electronic governance in the world.

The article discloses the specifics of the application of blockchain technology, artificial intelligence tools, GDPR, the Semantic Web 3 smart network (semantic m

eGov 3.0), which are actively used in European countries and the USA, China, Australia.

The specified directions for improving the e-government mechanism in the field of public management and administration – strategic, inclusive, participatory, innovative, responsive, are proposed in the recommendations of the Ukrainian Parliament to increase public interest in their participation in management decision-making thanks to the introduction of the e-government mechanism.

The prospects for improving the electronic management mechanism in the field of public management and administration by applying blockchain technology, which will be able to maximally protect the information contained in the database due to the irreversibility of the hashing process (encryption and creation of connections), are substantiated. Four typical patterns of functioning of blockchain technology in e-management of public administration are highlighted: inclusive-public, inclusive-closed, exclusive-public, exclusive-closed.

The main recommendations for building effective e-government in Ukraine are proposed, which consist in the need to create an effective centralized system of legislative support for projects in this area, the allocation of sufficient funding and the mandatory combination of these measures with the optimization of administrative processes and the reform of public administration bodies.

Consequently, the results of the study allow us to conclude that the influence of e-government on the efficiency of public management and administration is complex and depends on the forms and directions of its implementation, as well as the quality of socio-political institutions. If the subjects of public administration and administration are ready to ensure the necessary institutional changes and implementation of administrative reforms simultaneously with the introduction of e-government, the latter can be a powerful tool for increasing the efficiency of public administration and administration.

Key words: public administration, digitization, e-government, e-democracy, e-government, e-parliament, blockchain technology, artificial intelligence, legal support.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Юсіфбейлі, Р. (2023). Напрями імплементації зарубіжного досвіду з розвитку електронного врядування в сфері публічного управління в Україні. *Аспекти публічного управління*, 11 (3), 18-24. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1009>
DOI: <https://doi.org/10.15421/152330>
2. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Вплив блокчейн-технології на вдосконалення електронного врядування в Україні. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2023. № 21. С. 887-903. URL: <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/384/359>
DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2023.21.13>
3. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Комунікативні технології у взаємодії суспільства й органів публічного управління та адміністрування. *Державне управління*. 2021. №» (14). URL : <https://publicadministration-knu.org/index.php/journal/article/view/69/42> DOI <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2021/14-6/6>
Юсіфбейлі Р. Стратегічні напрями розвитку електронного урядування в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С.49 -56. URL : <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2021/2/10.pdf>
DOI: <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-2.8>
4. Юсіфбейлі Р. Електронне урядування в публічному управлінні та адмініструванні сучасної України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Випуск 20. С.99-102. URL : <http://www.pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/20-2020/19.pdf>
DOI: <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2020.20.17>
5. Rashid Yusifbayli. Evaluation of the Effectiveness of E-Governance and E-

Marszałek. 2021, Pages: 63-76. URL : <https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10-15804/ksm/1081-ksm2021/ksm20213/7397-ksm2021303>

DOI : <https://doi.org/10.15804/ksm20210303>

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

6. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Блокчейн-технології в удосконаленні електронного урядування. *Професіоналізація державної служби: вітчизняні виклики та європейські орієнтири* : матеріали міжнар. круглого столу (Київ, 20 черв. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Н. Корчак, Н. Ларіної. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. С.186-188. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/367/files/e042ca3d-c4e0-4b73-8d46-a81c5709e88d.pdf>

7. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Специфіка організаційно-правового забезпечення розвитку електронного адміністрування у сфері публічного управління в Україні. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 2-3 листопада 2023 р., Миколаїв – Миколаїв: МНАУ, 2023. С.104-106.*

8. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Інноваційні технології у вдосконаленні електронного врядування в Україні в умовах російської агресії : *Цінність незалежності як рушійна сила державотворення* : матеріали щорічного загальнонаціонального круглого столу (Київ, 6 верес. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. С.75-76. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2073/files/3e0977de-2e70-4e69-8e26-6cf962a5575b.pdf>

9. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Організаційні умови забезпечення розвитку електронного врядування в Україні. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації*: зб. тез щоріч. міжнар. круглого столу (Київ, 17 черв. 2022 р.): / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ: Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С. 202-203. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1973/files/09d5c66d-134a-420a-87b4-9638e17a381f.pdf>

10. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Зарубіжний досвід розвитку електронного врядування для України. *Модернізація професійної підготовки державних службовців в умовах глобальних викликів та сучасних змін в суспільстві* : зб. тез міжнар. круглого столу (Київ 08 лип. 2021 р) / редкол. : Ольга Андрєєва, Ірина Криворучко, Наталія Ларіна ; за заг. ред. Лариси Комахи. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2021. С.171-174. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/7/files/761bdc7c-1f72-4332-896a-7f1be0a3077f.pdf>

ЗМІСТ

ВСТУП.....	24
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ.....	36
1.1. Теоретичні основи та методологічні підходи дослідження електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування.....	36
1.2. Імплементация принципів електронного врядування в контексті євроінтеграційних процесів	65
1.3. Тенденції розвитку е-врядування в Україні та країнах-членах ЄС.....	81
Висновки до Розділу 1.....	107
РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ	111
2.1. Організаційно-правове забезпечення розвитку механізму е-врядування	111
2.2. Проблеми та суперечності розвитку е-врядування в контексті глобалізаційних викликів	128
2.3. Характеристика розвитку регіонального та місцевого е-врядування в Україні.....	149
Висновки до розділу 2.....	164
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	166
3.1. Імплементация зарубіжного досвіду е-врядування в Україні: публічно- управлінський аспект	166

3.2. Вплив блокчейн-технології, інструментів штучного інтелекту, GDPR та семантичної моделі eGov 3.0 на вдосконалення механізму е-врядування в Україні.....	183
3.3. Перспективи вдосконалення механізму е-врядування в умовах сучасних глобалізаційних викликів	205
Висновки до розділу 3.....	213
ВИСНОВКИ.....	216
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	224
ДОДАТКИ.....	264

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

Е-демократія	–	Електронна демократія
Е-уряд	–	Електронний уряд
Е-в(у)рядування	–	Електронне врядування
Е-парламент	–	Електронний парламент (e-Parlament)
Е-підпис	–	Електронний підпис
Е-декларація	–	Електронна декларація
ЕЦП	–	Електронно-цифровий підпис
ЄС	–	Європейський Союз
ІГС	–	Інститути громадянського суспільства
ІКС	–	Інформаційно-комунікаційні системи
ІКТ	–	Інформаційно-комунікаційні технології
ІТІ	–	Інформаційно-технологічна інфраструктура
ІТС	–	Інформаційно-технологічні системи
ІС	–	Інформаційні системи
ІТ	–	Інформаційні технології
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
ОДВ	–	Органи державної влади
ОМС	–	Органи місцевого самоврядування
ООН	–	Організація Об'єднаних Націй
ПУА	–	Публічне управління та адміністрування
ЦНАП	–	Центр надання адміністративних послуг
ЦОВВ	–	Центральні органи виконавчої влади
eGov	–	Агрегатор усіх сервісів електронного правління
Web 3.0	–	Концепція, яка описує наступну сходинку в еволюції інтернету

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасні інновації у світі пов'язані з використанням інформаційних технологій. Особливо активно використовуються в демократичних країнах світу інноваційні комп'ютерні технології, що сприяє розширити можливості органів державної та муніципальної влади швидко доводити свої управлінські рішення до відома населення і сприяти громадянам брати активну участь у їх прийнятті, висловлювати свої альтернативні пропозиції з метою вдосконалення якості надання публічних послуг у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

Серед сучасних інноваційних технологій особливе місце належить електронному урядуванню. Його ефективність залежить від багатьох факторів, зокрема, політичних, соціальних, економічних, інформаційних, науково-методичних, організаційних, правових, нормативних та ін.

Знаковими для вивчення питання електронного урядування в державному управлінні є публікації таких учених, як К. McNutt, М. Kitsing, R. Gibson, O. Sagna [264], J. Seifert and G. McLoughlin [265] та ін.

Переваги електронного уряду задокументовані в наукових публікаціях австрійських учених J. Millard [252], R. Trantumüller [281], H. Ortofer and H. Giber, P. Pascual [258], Peter Lovelock and John Ure [260]. Теоретичні основи концепції електронної демократії розкриті відомими вченими М. Porat [261], Т. Stoneier [266], Т. O'Reilly [255] та ін.

Науковий інтерес до дослідження питань створення та розвитку електронного урядування в Україні постійно зростає. Особливу увагу теоретичним та методологічним аспектам розвитку електронного урядування у сфері державного управління приділяють вітчизняні дослідники, серед яких

найбільш значимими є наукові праці В. Авер'янова [2], О. Амосова [4]

Архипової [8], О. Загвойської [97; 179], В. Коновал [67], Ю. Мохової [90-93], А. Неділько, [95], А. Семенченка [42; 43], І. Погребняка [103], Г. Решетова [148], Ю. Соломко [156], С. Чукут [24; 97; 177] та інших.

Зазначимо, що дослідження понятійного поля електронного врядування представлено у працях М. Белікової [16], К. Вознюк [25], О. Данильян [29], О. Карпенка [58], С. Квітки [60-61], О. Мазура [59; 80], Ю. Мохової [90-93;], Н. Драгомирецької [37] та ін.

Концептуальні положення електронного врядування стали предметом дослідження вітчизняних науковців – О. Андрєєвої [7], Н. Дніпренко [35], Т. Забейвороти [45], І. Клименко [64; 154], М. Сопілко [159], А. Семенченка [43], С. Чукут [176; 177; 179] та інших.

Організаційно-правові та конституційно-правові засади забезпечення е-урядування в контексті сучасних викликів досліджували у наукових працях Ю. Бисага [39], В. Берч [39], С. Дубенко [31], Є. Калішенко [56; 57], О. Карпенко [58], О. Костенко [73], О. Лялюк [94]. Ю. Максименко [83], В. Мельниченко [31; 87], А. Науменко [94], Г. Нечипорук [39], Н. Нижник [31], О. Романчук [39], В. Чечерський [39].

Методологічні підходи до аналізу процесів електронного урядування, які є основою моніторингу ефективності реформ у сфері державного управління, досліджуються у наукових працях І. Лопушинського [77], М. Міхальнової, Ю. Олійник, Н. Павлютенко, М. Пасічник, А. Семенова, К. Синицький, О. Дубас, П. Клімушина, А. Семенченко [43; 151] та ін.

Проблематиці е-урядування в системі публічного управління та розвитку інформаційного суспільства присвятили свої праці О. Баранов [11-14], С. Гайдученко [26], О. Григор'єв [40], І. Жиляєв [38], О. Ємельяненко [38], О. Зубчик [51], І. Куспяк [76], Д. Ланде [40], Ю. Мазурок [81], А. Осьмак, Ю. Соломко [156], Д. Спасібов [160], В. Фурашев [40], О. Фурашев [40] та інші.

Специфічні особливості вдосконалення технологій електронного урядування з протидії корупції в органах державної влади розглянуто в працях Ю.В. Бисаги, В. Дрешпака [42; 43]. Н. Корчак [74], Б. Кормич [69], Корнєєва Т. [72], О. Романчук [39], А. Семенченка [42; 43; 152], А. Журавльова [152] та ін.

Компаративний аналіз розвитку електронного урядування в зарубіжних країнах сталої демократії задля впровадження в Україні у центрі досліджень Ю. Абраменко [1], О. Загвойської [68], Т. Камінської [50], А. Камінського [50], І. Кулаги [75], В. Клівак [75], К. Крос [70], Р. Гакет [70], К. Кондакової [65], М. Міхальнової [68], З. Надюк Я. Олійника [68], [65], К. Синицького [68], О. Ткаченка [75], С. Чукут [68] та ін.

Дослідження електронного урядування як інструменту оцінювання ефективності прийняття управлінських рішень, механізму формування прозорості та відкритої політичної влади в контексті сучасних глобалізаційних викликів – у працях таких вітчизняних учених як: А. Асанова [9], А. Гурковський [28], М. Демкова [33; 38], О. Дніпров [34], А. А. Ємельянова [54], М. Довбенко [54], П. Завадська [54], С. Лобойко [54], М. Лациба [77], І. Лопушинський [78], П. Клімушин [63], І. Куспьяк [76], В. Медведєва [86], М. Наход [54], А. Серенок [63], Д. Хуткий [54] та інші.

Таким чином, процедура запровадження нової форми державного управління, відомої в світі як електронне урядування, активне здійснення оцифрування роботи державних установ, громадських організацій в умовах війни в Україні стала предметом наукових дискусій вчених та практиків на міжнародних комунікативних заходах.

Однак недостатньо дослідженими є питання із запровадженням якості надання адміністративних послуг, прийнятих Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) щодо захисту персональних даних (GDPR) в контексті інтеграційних процесів України до ЄС [17], які неможливо здійснити

застосування блокчейн-технології, інструментів штучного інтелекту [88], GDPR, розумної» та семантичної моделі eGov 3.0 задля перспектив розвитку публічного управління та адміністрування в Україні в умовах глобалізаційних викликів, воєнного стану та повоєнної відбудови держави [3; 10]. Це й обумовило актуальність теми нашого дослідження.

Тож позитивно оцінюючи науковий доробок зарубіжних та вітчизняних учених, велику кількість фундаментальних та прикладних робіт з актуальних питань надання управлінських послуг з електронного врядування у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» тема дослідження є актуальною й потребує переосмислення щодо удосконалення організаційно-правового, техніко-технологічного забезпечення електронного врядування та його компонентів – електронного уряду та електронної демократії у сфері ПУА.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження проводилися в рамках науково-дослідного проєкту «Використання можливостей статусу кандидата на вступ в ЄС для підвищення ефективності публічного управління та адміністрування в Україні» (Державний реєстраційний номер: 0123U102187) на кафедрі державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка – автором представлено теоретичні засади електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування та практичні рекомендації з їх впровадження в органах публічної влади на національному та місцевому рівнях.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є обґрунтування теоретико-методологічних засад механізму електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, розробка рекомендацій щодо напрямів його удосконалення в Україні.

Для досягнення зазначеної мети поставлені *такі завдання:*

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

– систематизувати теоретичні підходи щодо сутності та класифікації поняття «електронне врядування» в сучасній науковій думці, уточнити понятійне поле дослідження;

– розробити періодизацію становлення та розвитку електронного врядування в Україні на засадах еволюційного підходу задля підвищення ефективності публічного управління та якості надання адміністративних послуг;

– розкрити тенденції розвитку електронного врядування в країнах-членах ЄС та розглянути можливості імплементації його принципів у сферу публічного управління в Україні в контексті євроінтеграційних процесів;

– здійснити аналіз стану та проблем розвитку механізму електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, виокремивши особливості організаційно-правового та техніко-технологічного забезпечення;

– з’ясувати проблеми та суперечності розвитку механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування, в тому числі на регіональному та місцевому рівнях, застосовуючи методологію дослідження ООН щодо якості надання адміністративних послуг та Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) та захисту персональних даних (GDPR);

– вивчити та узагальнити зарубіжний досвід щодо розвитку електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, визначивши можливості його імплементації в Україні на засадах антикризового управління, успішних практик управління змінами;

– обґрунтувати перспективи вдосконалення механізму електронного врядування шляхом застосування блокчейн-технології, інструментів штучного інтелекту, GDPR, семантичної моделі eGov 3.0 задля перспектив розвитку публічного управління та адміністрування в Україні;

– розробити та запропонувати рекомендації органам державної влади та

місцевого самоврядування щодо напрямків удосконалення механізму

електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування в умовах глобалізаційних викликів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі розвитку та вдосконалення механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування.

Предмет дослідження – електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, пов'язаних з державним управлінням, процесом розвитку та вдосконалення електронного урядування в різних сферах публічної діяльності.

Для досягнення поставленої мети в роботі використовувався комплекс загальнонаукових і спеціально-пізнавальних методів:

- логіко-порівняльний аналіз (для визначення специфіки електронного управління та його компонентів – електронного уряду та електронної демократії);
- системного аналізу (для формування цілісного уявлення про перспективи розвитку та вдосконалення механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування);
- аналіз і синтез (для розробки змісту публічно-управлінської діяльності);
- контент-аналіз (вивчення низки нормативно-правових актів, теорій і концепцій);
- моделювання (для виокремлення пріоритетних напрямів розвитку та вдосконалення механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування);
- узагальнення наукових підходів розвитку електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування);

– еволюції (для аналізу розвитку електронного врядування відповідн

хронологічних даних);

– статистичний (з метою визначення темпів зміни окремих показників, ступеня їх впливу на динаміку розвитку електронного урядування в Україні);

– теоретичне спостереження та узагальнення (з метою визначення причин, що дестабілізують систему розвитку електронного урядування в Україні в умовах викликів сучасної глобалізації та воєнного стану в Україні, а також чинники, які впливають на вдосконалення);

– абстрактно-логічний (для узагальнення теоретичних положень, встановлення причинно-наслідкових зв'язків та формулювання висновків і пропозицій у дипломній роботі).

Інформаційну базу складають нормативно-правові документи міжнародних організацій, національних та регіональних органів влади, статистичні та соціологічні дані, наукові публікації, журнали та матеріали, опубліковані в мережі Інтернет.

У процесі виконання дисертації планувалося вирішити зазначені завдання шляхом аналізу національної та міжнародної нормативно-правової бази на предмет її оновлення та надання рекомендацій щодо вдосконалення механізму електронного урядування в сфері публічного управління та адміністрування в Україні; вивчення наявної організаційної структури електронного урядування на національному, регіональному та місцевому рівнях; вивчення міжнародного досвіду та можливостей адаптації його позитивних рішень в сферу публічного управління в Україні; для проведення аналізу використовувалися відкриті дані в Інтернеті з аудиту та статистики.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням, у якому обґрунтовано теоретико-методологічні засади функціонування механізму електронного урядування у сфері публічного

управління та адміністрування та запропоновані пропозиції щодо його розвитку та вдосконалення в Україні.

Уперше:

– з у галузі знань «Публічне управління та адміністрування» здійснено комплексне обґрунтування теоретико-методологічних засад механізму електронного урядування у сфері публічного управління та адміністрування та запропоновані пропозиції щодо розвитку та його вдосконалення в Україні, які представлені такими структурними компонентами як *електронний уряд, електронна демократія, електронний парламент*; принципами (*базовими або вихідними, імplementованими, інноваційними та техніко-технологічного спрямування*), які є характерними для застосування механізму електронного урядування в сфері публічного управління; науковими підходами (*технологічними, модернізаційними та трансформаційними*), що в сукупності сприяють перспективі вдосконалення механізму електронного урядування в Україні задля прийняття ефективних управлінських рішень та реалізації інформаційно-комунікативної взаємодії між різними державними інституціями, громадянами, недержавними установами та бізнес-структурами;

– розроблено й застосовано авторську методику щодо періодизації становлення та розвитку механізму електронного урядування в Україні на засадах еволюційного підходу, що сприяло його розгляду з погляду трансформаційних процесів, реформування державного управління в публічне управління, пошуку та застосування *інноваційних, імplementованих* принципів, технологій (*блокчейн, GDPR, «розумної» мережі Semantic Web 3*), підходів (*технологічного, модернізаційного та трансформаційного*) та інструментів (*штучний інтелект, семантична модель eGov 3.0.*) з удосконалення механізму електронного урядування на всіх рівнях;

удосконалено:

Идентификатор конверта Etikinza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

– інструментарій дослідження тенденцій та суперечностей розвитку електронного врядування в Україні за методологією дослідження ООН, які виступають підґрунтям у визначенні організаційно-правового та техніко-технологічного забезпечення електронного врядування, що дозволило розглянути їх у контексті сучасних глобалізаційних викликів та воєнного стану в Україні;

– функції основних компонентів електронного уряду – *електронне адміністрування, електронні послуги, електронна взаємодія та електронна демократія*;

– систему наукових підходів до вдосконалення електронного врядування, серед яких виокремлено *синергетичний та постгуманістичний*, які обумовлюють прогнозують завершення реформи державного управління в публічне врядування в умовах глобалізаційних викликів, що проявляються в багатоманітності явищ, які перебувають в тісному взаємозв'язку, становлять певну цілісність, що ґрунтується на інтегруючих властивостях доброго (належного) врядування та спрямовані на забезпечення узгодженості та конструктивної взаємодії між різними державними інституціями, громадянами, недержавними установами та бізнес-структурами;

– *Отримали подальший розвиток:*

– тлумачення понять «публічне управління», «електронне врядування», «блокчейн-технологія»; співставлення понять «електронний уряд», «електронна демократія», «електронний парламент»; уточнення дефініції «електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування». «*Електронне врядування* – це інтерактивний механізм державного управління, в основі якого закладені такі принципи як відкритість, прозорість, підзвітність, і який за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує ефективну взаємодію громадян і громадських організацій, бізнес-підприємств».

органів влади»;

– технологія імплементації міжнародного досвіду електронного врядування в умовах глобалізаційних викликів, воєнного стану та повоєнної відбудови України – антикризове управління, застосування успішних практик управління змінами;

– залучення інноваційних та інвестиційних технологій, мотивація керівників та публічних службовців органів влади до інституціонального розвитку електронного врядування.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що зроблено узагальнення, висновки та пропозиції з урахуванням основних теоретико-методологічних підходів щодо перспектив удосконалення механізму електронного управління у сфері публічного управління та адміністрування в Україні в умовах глобалізації, викликів та трансформаційних змін у повоєнній відбудові держави.

– У навчальному процесі результати дослідження можуть стати частиною відповідних підручників, підручників, навчальних матеріалів тощо, а також безпосередньо використовуватися під час навчання бакалаврів зі спеціальності 281 «Урядування в публічній сфері» та магістрів «Публічне управління та адміністрування» з таких дисциплін як «Документообіг та підготовка інформаційно-аналітичних документів», інших курсах у вищих навчальних закладах; у системі підвищення кваліфікації державних службовців з питань електронного/цифрового навчання [154].

Запропоновані висновки та обґрунтовані пропозиції щодо застосування науково-теоретичних засад механізму електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування можуть бути використані безпосередньо державними службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування в управлінській діяльності.

Наукові рекомендації, висновки та пропозиції, отримані в дисертації враховані та використані:

– Тернопільською міською радою щодо реалізації організаційно-правового забезпечення розвитку електронного врядування в територіальній громаді (Довідка про впровадження від 20 вересня 2023 року № 97/2);

– Фастівською міською радою, Київська область, про дослідження суперечності в організаційно-правовому та техніко-технологічному забезпеченні електронного врядування в контексті сучасних глобалізаційних викликів та загроз. (Довідка про впровадження від 16 жовтня 2023 року № 01-14/150).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею автора. У роботі автор не використовує концепції та розробки, які належать співавторам. Особисті досягнення автора включено до окремого списку наукових публікацій.

Апробація результатів дослідження. Основні рішення та результати дисертації були публічно оприлюднені на всеукраїнських наукових конференціях, круглих столах в Україні «Професіоналізація державної служби: вітчизняні виклики та європейські орієнтири» (Київ, 20 червня 2023 р.); «Цінність незалежності як рушійна сила державотворення» (Київ, 6 вересня 2023), «Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти» (Миколаїв, 01-02 листопада, 2023); «Державна служба України: сучасні виклики та перспективи післявоєнної трансформації» (Київ, 17 червня 2022 р.); «Модернізація професійного розвитку державних службовців в умовах глобальних викликів і сучасних суспільних змін» (Київ, 08 липня 2021 р.).

Публікації. Загальні положення дослідження висвітлено в 5-ти наукових публікаціях, із з них: 4-ри статті опубліковано у фахових наукових виданнях України з державного управління, 1 стаття – в зарубіжному науковому виданні,

5 робіт – у матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації відповідають завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи – 275 сторінок, з них основного тексту – 189 сторінок. Дисертація містить 5 рисунків і 17 таблиць; 5 додатків на 11 сторінках. Список використаних джерел налічує 321 назву, з них 132 джерела іноземними мовами.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

1.1. Теоретичні основи та методичні підходи дослідження електронного урядування в сфері публічного управління та адміністрування

Упродовж останніх десятиліть відбулося кілька глобальних криз різного характеру, які втілили в собі зростання вимог суспільства до державних інститутів. Серед них – фінансово-економічні кризи, зокрема викликані пандемією SARS-19, воєнним станом в Україні в зв'язку з повномасштабним нападом країни-агресорки росії на нашу державу, що спричинили повернення до дискусії щодо визначення оптимальної пропорції взаємовідносин у трикутнику «держава – бізнес – суспільство». У таких умовах держави намагаються підвищити ефективність свого функціонування, потужним інструментом якого є впровадження е-урядування на всіх рівнях державного управління. Оскільки електронний уряд став глобальною проблемою з далекосяжними наслідками для всіх державних секторів та економіки в Україні, існує потреба в наукових дослідженнях цієї теми [99].

Український уряд також активно реформується в напрямі запровадження е-урядування, однак важливо акцентувати увагу на вивченні теоретико-методологічних аспектів із цієї проблематики та імплементації зарубіжного досвіду для впровадження у вітчизняну практику з метою перспективного вдосконалення е-урядування у сфері публічного управління та адміністрування [4; 7; 8; 9; 26; 27; 33; 34; 38; 42; 43; 45; 54; 60; 76; 80; 89; 148; 150; 152; 154; 155; 158; 159; 176]. Це свідчить про необхідність розвитку та створення ефективного

електронних систем управління в контексті впровадження в практику управління державних структур України.

Процес інтеграції України до європейської спільноти сприяє здійсненню реформ у сфері державного управління, які полягають, насамперед, у трансформації державного управління в публічне управління, засноване на засадах гуманізму, відкритості та загальнодоступності. Вільне інформаційне суспільство закладає основи прозорості державної влади, всієї публічної сфери та справжнього утвердження принципів демократизації. Це є запорукою організаційно-правового забезпечення функціонування е-урядування [24; 35; 50; 56; 57; 58; 77; 95; 102; 177], що ґрунтується на прогресі сучасних інформаційних технологій, створює платформу для реалізації інформаційно-комунікаційної взаємодії між різними державними інституціями, громадянами, підприємствами недержавними установами та бізнес-структурами, сприяє подолати корупційні проблеми в органах державної та муніципальної влади.

Сучасна дійсність характеризується активним впровадженням електронних публічних послуг в Україні, що потребує комплексної наукової розробки теоретико-методологічних засад розвитку е-урядування у сфері публічного управління та адміністрування. Органи державної влади органічно поєднують теорію та практику електронного функціонування демократії, надають державні адміністративні послуги на місцевому та національному рівнях, використовують потенціал комп'ютеризації для сприяння розвитку науки, освіти, культури, охорони здоров'я та інших публічних сфер суспільства на основі міжнародних стандартів у цій сфері діяльності.

Отже, впровадження сучасних адміністративних реформ у публічному управлінні відбувається внаслідок зростання дисфункції традиційної моделі державного управління з інноваційними, у яких збільшилися обсяги надання публічних послуг, що безпосередньо вплинуло на збільшення інформаційної

навантаження на суспільство [104; 105]. Це сприяло здійсненню адмінреформ, зміни базових принципів та функціонального потенціалу держави, однією з яких є розвиток е-урядування (e-government). Саме е-урядування полягає у трансформації та оптимізації процесів функціонування держави на основі використання сучасних ІКТ-технологій, насамперед Інтернету, з можливістю надання публічних інформаційних та адміністративних послуг онлайн як інструменту досягнення високого рівня публічного управління [автор].

Дослідження е-урядування розглядаємо як цілісну сучасну систему, що забезпечує взаємодію органів державної влади та місцевого самоврядування з громадянським суспільством, що має важливе практичне значення для забезпечення позитивних міжнародних стандартів у практиці реформування державного управління України [64] та реалізації прав уповноважених суб'єктів здійснення реформ. Система е-урядування дає можливість забезпечити права і свободи громадян, суспільний контроль за діяльністю влади, покращити законність адміністративно-правових рішень, а також сприяти соціально-економічному розвитку держави. Особливо це помітно в умовах воєнного стану в Україні.

Публікації таких науковців, як К. McNutt, М. Kitsing, R. Gibson, O. Sagna [264], J. Seifert and G. McLoughlin [265] та ін. Переваги електронного уряду задокументовані в наукових публікаціях австрійських учених J. Millard [252], R. Trantumüller [281], Н. Ortofer and Н. Giber, P. Pascual [258], Peter Lovelock and John Ure [260] стали базовими в нашому дослідженні. Теоретичні основи концепції електронної демократії досліджувалися в працях відомих таких вчених, як М. Porat [261], Т. Stoneier [266], Т. O'Reilly [255] та ін.

Особливу увагу теоретичним і методологічним аспектам розвитку електронного урядування у сфері публічного управління та адміністрування приділяють вітчизняні дослідники, серед яких найбільш значимими є нау-

праці В. Авер'янова [2], О. Амосова [4], Є. Архипової Є [8], О. Загвойської [97; 179], В. Коновал [67], Ю. Мохова [90-93], А. Неділько, [95], А. Семенченка [42; 43], І. Погребняка [103], Г. Решетова [148], Ю. Соломко [156], С. Чукут [24; 97; 177] та інших.

Зазначимо, що дослідження понятійно-категорійного апарату електронного урядування представлено у працях М. Белікової [16-18], К. Вознюк [25], О. Данильян [29], С. Квітки [60-61], О. Мазура [59; 80], Ю. Мохової [90-93;], Н. Драгомирецької [37] та ін.

У роботі розглядається аналіз концепції розвитку електронного менеджменту як важливого елемента системи управління та державного управління шляхом аналізу праць О. Андрєєвої [7], Н. Дніпренко [35], Т. Забейвороти [45], О. Карпенка [58], І. Клименко [64; 154], М. Сопілко [159], А. Семенченка [43], С. Чукут [176; 177; 179] та ін..

Організаційно-правові та конституційно-правові засади забезпечення е-урядування в контексті сучасних викликів досліджували у наукових працях Ю. Бисага [39], В. Берч [39], С. Дубенко [31], Є. Калішенко [56; 57] О. Карпенко [58], О. Костенко [73], О. Лялюк [94]. Ю. Максименко [83], В. Мельниченко [31; 87], А. Науменко [94], Г. Нечипорук [39], Н. Нижник [31], О. Романчук [39], В. Чечерський [39].

Методологічні підходи до аналізу процесів електронного адміністрування є основою для моніторингу ефективності реформ у сфері державного управління в наукових працях І. Лопушинського [77], М. Міхальнової, Ю. Олійник, Н. Павлютенко, М. Пасічник, А. Семенова, К. Синицький, О. Дубас, П. Клімушина, А. Семенченка [43; 151] та ін.

Проблеми електронного адміністрування в системі державного управління та розвитку інформаційного суспільства присвятили свої праці О. Баранов [11-14], С. Гайдученко [26], О. Григор'єв [40], І. Жилияєв [38], О. Ємельяненко [29]

О. Зубчик [51], І. Куспляк [76], Д. Ланде [40], Ю. Мазурок [81], А. Осьмак [58; 303], Ю. Пероганич [100], Ю. Соломко [156], Д. Спасібов [160], В. Фурашев [40], О. Фурашев [40] та інші.

Специфіку вдосконалення технологій електронного урядування з протидії корупції в органах державної влади розглянуто в працях Ю.В. Бисаги, В. Дрешпака [42; 43], Н. Корчак [74], Б. Кормич [69], Корнеєва Т. [72], О. Романчука [39], А. Семенченка [42; 43; 152], А. Журавльова [152] та ін.

Компаративний аналіз розвитку електронного урядування в зарубіжних країнах сталої демократії задля впровадження в Україні у центрі досліджень Ю. Абраменко [1], О. Загвойської [68], Т. Камінської [50], А. Камінського [50], І. Кулаги [75], В. Клівак [75], К. Крос [70], Р. Гакет [70], К. Кондакової [65], М. Міхальнової [68], З. Надюк Я. Олійника [68], [65], К. Синицького [68], О. Ткаченка [75], С. Чукут [68] та ін.

Дослідження електронного урядування як інструменту оцінювання ефективності прийняття управлінських рішень, механізму формування прозорості та відкритої політичної влади в контексті сучасних глобалізаційних викликів – у працях таких вітчизняних учених як: А. Асанова [9], А. Гурков-ський [28], М. Демкова [33; 38], О. Дніпров [34], А. А. Ємельянова [54], М. Довбенко [54], П. Завадська [54], С. Лобойко [54], М. Лациба [77], І. Лопушинський [78], П. Клімушин [63], І. Куспляк [76], В. Медведєва [86], М. Наход [54], А. Серенок [63], Д. Хуткий [54] та інші.

Більшість українських дослідників сприймають електронне урядування як основний елемент нової моделі демократизації інформаційного суспільства, серед яких І. Клименко [64; 154], А. Семенченко [43], Г. Почепцов [105], С. Чукут [105]. Проте низка питань, пов'язаних із впровадженням е-урядування в Україні, досі залишається недослідженою.

Тому визначення терміну «е-управління» досі є дискусійним с

вітчизняних та зарубіжних науковців. Історичні аспекти вказують на те, що вперше визначення електронного урядування було використано в США в 1993 році. Поки що, на нашу думку, найбільш близьким до реальності є визначення терміну «електронне урядування», запропоноване Європейською Комісією: «електронне урядування – це використання державними структурами інформаційних та телекомунікаційних технологій під час проведення організаційних реформ та розвиток у публічних службовців навичок, спрямованих на вдосконалення урядових структур та підвищення рівня послуг, які вони надають» [189, 190]. Змістовним за функціональним спрямуванням є також трактування визначення, виокремлене Організацією економічної співпраці та розвитку, зокрема: «електронне урядування забезпечує можливість розвивати нові комунікації між урядами, громадянами, користувачами послуг та підприємствами шляхом використання нових інформаційних та комунікаційних технологій, які дозволяють поширювати та збирати інформацію, надавати послуги як всередині, так і зовні (уряд громадянам, уряд бізнесу, уряд уряду) для надання послуг, прийняття рішень та підзвітності [164].

Численні визначення поняття «е-урядування» об'єднує одне – вони підкреслюють активну роль держави в реалізації концепції е-урядування як ініціатора, інструменту впровадження, координатора та ключового учасника адміністративного, сервісного, демократичного процесу управління [автор].

Відповідно до «Концепції розвитку електронного адміністрування в Україні» – електронне урядування трактується як форма організації державного управління, що сприяє підвищенню ефективності та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням інформаційно-телекомунікаційних технологій для формування нового типу держави, спрямованої на задоволення потреб громадян суспільства [76; 87; 105-108; 143].

Розуміння поняття е-урядування науковці формулюють на підставі різних принципів і технологій. Одні автори [7; 8; 16; 24; 44; 67; 76; 90; 94; 103] розглядають вплив запровадження електронного врядування на суспільство та його структури. Інші вивчають застосування компонентів е-врядування, тобто прикладний напрям технології [29; 59; 62; 76].

На нашу думку, е-урядування – це сучасна система здійснення управління державою засобами електронних технологій, яка є необхідним елементом масштабного реформування суспільства.

За С. Чукут «електронне урядування: використання інформаційно-комунікаційних технологій в державному управлінні для оптимізації його внутрішніх функцій» [177-179]. Інший підхід до розуміння сутності е-урядування розглядається відповідно до визначення ЮНЕСКО (2007), що констатує його як залучення громадян до процесу прийнятих державних рішень, з використанням ІКТ у державному секторі, а також задля покращення інформації та надання послуг населенню, що стають більш відкритими, прозорими та ефективними [76].

У сучасній літературі дослідники виділяють **три підходи** до розуміння поняття «е-урядування» [50], які подано в таблиці 1.1 (див. табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Наукові підходи до розуміння поняття «електронне урядування»

Підходи	Функціональне визначення підходів
<i>Перший підхід</i> (технологічний)	<i>розглядає</i> це поняття як зміну у наданні адмінпослуг з використанням ІКТ (Е-технологій). Він базується на загальноприйнятій практиці переносу в публічний сектор. Впровадження Е-технологій у першому підході має забезпечити перехід до нової якості обслуговування, зручності для користувача при скороченні витрат.
<i>Другий підхід</i> (модернізаційний)	<i>розглядає</i> електронне урядування як високотехнологічна організація , функціонування якої забезпечено шляхом використання сучасних Е-технологій. Цей підхід є перспективним з погляду розвитку доби цифровізації, коли діяльність держави здійснюється засобами ІКТ і може змінити публічний сектор згідно з новими стандартами

Третій підхід (трансформаційний)	<i>розглядає е-урядування як інноваційну модель управління, що відповідає сучасним запитам економіки й інформаційного суспільства. Цей підхід об'єднує в собі попередні два підходи та абсолютно новим баченням змісту та організації державного управління</i>
-------------------------------------	---

Примітка: автор. розробка

Як видно з таблиці 1.1, перехід до електронного урядування означає реформування всіх форм діяльності органів державного управління, зміну їх структури, завдань і функцій, перехід від технологічних змін до трансформаційних. Успіх цієї трансформації залежить від правильного вибору стратегії і тактики, а також від злагодженої та ефективної взаємодії всіх залучених до процесу суб'єктів (законодавчої, виконавчої та судової влади, бізнесу та суспільства) [193; 194].

Важливим для нас є трактування поняття е-урядування М. Бекуса [193] (2001), який розглядає його як засіб використання електронних обмінів у міжурядовій взаємодії громадян, уряду та бізнесу, а також у реалізації внутрішніх урядових операцій щодо спрощення та оптимізації демократичних, урядових та бізнес-аспектів державного управління» [193].

Автор виокремлює таку структуру е-урядування:

1) *електронна демократія* – класифікується як процеси та структури, що охоплюють усі форми електронної взаємодії між владою (того, кого обирають) і громадянином (того, хто обирає);

2) *електронний уряд* – одна з форм електронного бізнесу в управлінні, яка пов'язана з процесами та структурами, необхідними для реалізації (надання) електронних послуг громадськості (громадянам і підприємств), співпраці з діловими партнерами і проведені електронних операцій в рамках організації [99].

Саме цю структуру та визначення ми беремо за основу щодо авторського

трактування дефініції «електронне врядування як механізм публічн

управління та адміністрування».

На думку М. Бекуса, електронний уряд включає три важливі елементи взаємодії: держава і суспільство, держава і бізнес, органи влади. Водночас громадяни отримують швидкий доступ до публічної інформації та якісніших, ефективних адміністративних послуг, мають можливість впливати на прийняття та виконання важливих державних рішень[193].

Відповідно виокремлено цілі та завдання електронної демократії та електронного уряду. Так завданнями е-демократії мають бути: забезпечення доступу громадян до інформації та даних про політичний процес; надання доступу громадян до активної участі в прийнятті рішень, представництві інтересів громадян; заохочення громадян брати участь у виборчих процесах (голосуванні); консультування громадян та залучення їх до співпраці.

При виокремленні основних завдань електронного уряду пропонується відрізнити цілі для внутрішньо зосереджених процесів (операцій) і завдання для зовнішньоорієнтованих послуг [193]. Щодо зовнішніх стратегічних завдань, то цілі електронного уряду полягають у задоволенні потреб громадськості й очікування на фронт-офісі (який стосується зовнішньої взаємодії), спрощеної взаємодії з Інтернет-службами. Використання ІКТ в е-уряді полегшує швидкість, позитивно впливають на прозорість, підзвітність, ефективність та ефективну взаємодію з кластерними організаціями, підприємствами та іншими відомствами. Реалізація внутрішніх стратегічних цілей (backend) та електронного врядування сприяє суттєвій економії державного бюджету.

Електронний уряд – це більше, ніж просто державні веб-сайти в Інтернеті. Безпосередньо впливають і визначають політичні, соціальні, економічні, технологічні та інші аспекти процес розвитку е-урядування через електронний кабінет. Для розуміння е-кабінету в е-урядуванні використовується модель зрілості «Gartner Group» [193]:

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

1) «*веб-присутність*» – на цьому етапі веб-сторінка служить для надання громадянину основної статистичної та базової інформації;

2) «*взаємодія*» — на цьому етапі представлені інтерактивні засоби взаємодії із зацікавленими сторонами, такі як інструменти пошуку, інструменти завантаження документів і відправлення електронних листів;

3) «*операція*» – на цьому етапі користувач може здійснювати повний обсяг операцій в мережі Інтернет, у тому числі здійснювати платежі, зокрема покупки та продажі;

4) «*трансформація*» – на цьому етапі процеси інтегруються та персоналізуються.

На основі такого обґрунтування виокремлено *чотири фази розвитку е-урядування* [193], які представлені в таблиці 1.2 (див. табл.1.2).

Таблиця 1.2.

Фази розвитку електронного врядування в ПУА

	Ознаки та функції
Фаза перша - інформаційна (перший етап електронного урядування)	присутність в Інтернеті, забезпечення суспільства актуальною інформацією. Формат першої сторінки урядового сайту схожий на брошуру або листівку. Цінність для суспільства полягає в розкритті державної інформації, описаній таким чином, що процес ПУА стане більш прозорим. Це також покращує демократію та надання послуг. Внутрішньо (G2G) уряд також може поширювати інформацію через Інтернет
Фаза друга - взаємодія	взаємодія між урядом і суспільством стимулюється різноманітними додатками. Громадяни можуть задавати запитання електронною поштою, використовувати пошукові системи для отримання інформації та завантажувати різні форми та документи. Це функція економить час на комунікацію, оскільки більша частина процесу взаємодії відбувається в онлайн-режимі, ефективність завжди можна покращити. Однак громадянам і підприємцям все ще потрібно ходити до державних установ, щоб завершити операції, сплатити податки чи послуги, зняти показання лічильників тощо. Використання засобів електронного зв'язку прискорює процес внутрішнього управління

Фаза третя - операційна (транзакції)	ступінь складності технології зростає, ряд операцій не потребують відвідувати офіси. Підприємці отримують переваги та швидший доступ до державних органів, що, у свою чергу, допоможе бізнесу та владі співпрацювати ефективніше. Органи державної влади отримують можливість регулювати свою діяльність, швидше вирішувати певні завдання, покращувати умови надання державних послуг, тобто без величезних черг; відкритою та прозорою, чуйною та гнучкою до потреб громадян та бізнесу. Уряд у співпраці з бізнесом запроваджує електронні замовлення. На цьому етапі необхідно перебудувати внутрішні процеси для забезпечення високої якості послуг. Також необхідно вносити системно зміни до законодавства, НПА, що забезпечують електронний документообіг та інші електронні операції в правовому полі
Фаза четверта трансформаційна	усі інформаційні системи інтегровані, а послуги доступні підприємцям і громадянам через єдиний портал (шлюз). Для е-врядування в країнах, що розвиваються, цього важко досягти головним чином на бек-офісному (внутрішньому) рівні, наприклад, через необхідність фундаментально змінити культуру, процеси та відповідальність державних установ.

*Примітка * автор. розробка*

З таблиць 1.1. та 1.2. бачимо різне трактування науковцями і практиками питання становлення та розвитку електронного врядування, у результаті чого узагальнено основні підходи до розуміння поняття «електронне врядування» і за результатами якого нами здійснено періодизацію становлення та розвитку в Україні на засадах еволюційного підходу.

В кожному визначенні присутні елементи *технологізації, модернізації та трансформаційних змін*, які забезпечують подальший розвиток та вдосконалення е-урядування в сфер публічного управління та адміністрування на засадах людиноцентризму, у поєднанні з економічною та суспільно-політичною стабільністю.

Вітчизняними науковцями проведено аналіз міжнародних та національних

Іншої думки притримується Д. Фенг, який визначає е-урядування як спосіб, за допомогою якого уряди можуть запроваджувати різноманітні інноваційні системи та технології, у т.ч. соціальні мережі, веб-додатки в Інтернеті, щоб забезпечити громадянам і підприємствам більш зручний доступ до урядової інформації та послуг з метою підвищення якості послуг і надання ширших можливостей для участі в демократичних інститутах і процесах» [168].

На основі цих наукових розробок нами досліджено періодизацію становлення та розвитку електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, яку подано в таблиці 1.3 (див. табл. 1.3).

Таблиця 1.3.

Періодизація становлення та розвитку електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування

Назва періодів	Характерні особливості кожного періоду
Концептуальний (1990-1998 роки)	розглядає е-урядування та е-уряд як електронну послугу з надання державних послуг. Запроваджується практика перенесення ефективних ІКТ-регуляторів зі сфери бізнесу в державний сектор сприяє зростанню якості публічних послуг при скороченні витрат на «посередників» у вигляді чиновників і зниження відсоток корупційних злочинів.
Інституційний (1996-2006 роки)	вказує на важливість компонентів ефективного запровадження в державне управління е-уряду задля завершення адмінреорм, яке однак, не призводить до зміни системи управління, а лише посилює її особливості.
Демократичний (2007-2010 роки)	слугує інструментом трансформації і стає можливим завдяки широкому використанню Інтернет-ресурсу. Водночас електронне урядування є важливим інструментом демократизації суспільства. Тому важливою концепцією впровадження електронного врядування є вплив на розвиток демократичних процесів, воно працює як елемент демократії, що знайшло відображення у появі терміну «електронна демократія», наукові дискусії навколо питань інформаційної нерівності, моделей е-взаємодії тощо
Технологічний (2011-2013 роки)	показує популярність наукових досліджень, публікацій та захоплення технологіями електронного врядування та організаційно-правовими процесами, але здебільшого це не відбувається систематично, без інтегрованого підходу

	розробки різних компонентів і технологій електронного урядування. Вирішальне значення цього періоду полягає в тому, що у 2010 році КМУ сформулював і затвердив «Концепцію розвитку електронний урядування», в якій вперше було вжито термін «електронне урядування», чим визначено нормативно-правове поняття цього терміну
Модернізаційний 2014 – 2018 роки	орієнтовно номінований як «нова хвиля» інтересу до питань електронного урядування. Серед цих часових меж особливе місце займає підготовка професійних, сучасних державних службовців, якою є спеціалізація «Електронне урядування» на першому рівні (бакалавр) та другому рівні (магістр) вищої освіти за напрямком «Публічне управління та адміністрування» (проводиться з 2015 року).
Трансформаційний 2019 рік – по нині)	створення теоретичної моделі електронного урядування є репрезентативним і ця модель має базуватися на міждисциплінарних дискусіях. Це пов'язано з розвитком розумних міст та використанням різноманітних технологій, зокрема технологій Інтернету речей у діяльності міністерств та органів місцевого самоврядування, а також використанням штучного інтелекту та великих даних в управлінські рішення. Процес цифрової трансформації державного управління реалізується в рамках стратегії економічного та соціального розвитку та має значний вплив в ЄС, зокрема ініціатива «Цифровий порядок денний для Європи».

*Примітка * автор. розробка*

Отже, електронний уряд – це використання ІКТ в публічному управлінні для оптимізації його внутрішніх і зовнішніх функцій.

Часто співвідносять визначення е-урядування з електронним урядом, цифровим урядом, онлайн-урядом з цифровим урядуванням, які дозволяють використовувати Інтернет-технології, яка служить платформою для обміну інформацією, надання послуг і проведення операцій між владою та громадянами, підприємствами та іншими органами влади.

Водночас е-урядування має інші функції: передбачає розвиток нового стилю лідерства, залучення та реалізації політики інвестування в розвиток інформаційного суспільства, забезпечує прозору роботу структур держави

апарату, усуває залежність людини від примхи чиновника, а отже, виключає корупцію.

Логічною є думка автора про доступність, прозорість та відкритість послуг із запровадження механізму е-урядування у сфері публічного управління та адміністрування.

Законодавчі, судові та виконавчі органи можуть використовувати електронний уряд для підвищення внутрішньої ефективності, надання державних послуг або демократичних процесів управління. Основними моделями доставки є уряд-громадянин або уряд-клієнту (G2C), уряд-бізнесу (G2B), уряд-уряд (G2G) і уряд-службовцям (G2E) [172; 177-178; 180-182].

Відзначимо різноманіття та схожість понять «електронне урядування», «електронний уряд», «е-демократія» сучасними вченими, що зумовлено вибором типів завдань, принципів реалізації та функціонування цієї системи. Вивчення зарубіжного досвіду щодо визначення терміна «електронний уряд» (англ. – «e-government») показує, що воно не завжди має таке ж значення, як «електронне урядування». Спочатку воно означало футуристичний уряд «електронних громадян», який керує роботою та безпекою цифрової інформаційної мережі загалом і електронної комерції зокрема [182; 186-189; 196; 200-201; 207]. На сьогодні термін «електронний уряд» є більш ширшим поняттям, ніж «електронне державне управління», тобто забезпечує використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в органах державного та муніципального управління [6, 94]. У наукових публікаціях можна знайти такі визначення терміну «електронний уряд»:

- держава в електронній мережі;
- організація системи державного управління з використанням електронних засобів отримання, обробки та передачі інформації, надання державними органами електронних послуг усьому суспільству та інформації

інформування про системну діяльність органів;

- сучасні інформаційні технології в системах державного управління;
- урядова електронна комерція, в якій уряд виступає як підприємство-користувач інформаційних технологій;
- національні органи влади використовують інформаційно-комунікаційні технології у своїх контактах з громадськістю (ІКТ).

Слід виділити декілька особливостей трактування е-уряду, адже в англійській мові «government» означає не лише уряд як головний орган виконавчої влади, а й державу в цілому, тоді як «electronic governance» – форми та механізми здійснення влади з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Тоді як е-урядування стало незалежною політичною стратегією, а не черговим технічним рішенням у бюрократичній машині. Крім того, в науковому середовищі можна почути такі схожі терміни, як «цифровий уряд» (digital governance), «онлайн-адміністрування» (online Administration), які часто використовуються як синоніми до електронного урядування [180].

Прикладами нових термінів у цій галузі є: «m-government» – уряд, який використовує мобільні технології та «u-government» – нове покоління електронного управління, яке масово використовує е-технології [181-182].

Тому прямий переклад терміну «e-government» не повністю відображає його суть. Точніше було б говорити про електронну інфраструктуру державного (громадського) та муніципального управління, яка включає, з одного боку, Інтернет-технології для взаємодії влади з громадянами, інститутами громадянського суспільства, бізнес-структурами та громадськими об'єднаннями, з іншого боку. Проте термін «е-урядування» отримав міжнародне визнання і широко використовується в науковій та управлінській літературі, оскільки має певні переваги, а саме: стислість, цілепокладання, інноваційність. Аналогічно

йому використовуються терміни «електронний бізнес» («e-Business»)

«електронний громадянин» («e-Citizen») та «електронні муніципалітети» [204-205].

Таким чином, електронний уряд є способом підвищення ефективності надання державних послуг, який спрощує реалізацію державної політики та допомагає державному сектору розширити обсяг послуг та підвищити їх якість – з одного боку, а з іншого – збільшити економію ресурсів [121-122]. На думку українських науковців, електронний уряд – це використання Інтернету для вдосконалення алгоритму надання послуг та підвищення ефективності діяльності державних органів та установ.

Баранов вважає, електронний уряд – це управління повним набором внутрішніх і зовнішніх зв'язків і процесів, що підтримуються і забезпечуються відповідними ІКТ. Необхідною умовою переходу до е-урядування є широка комп'ютеризація всіх процесів повсякденної діяльності міністерств і органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, як внутрішніх, так і зовнішніх [14].

Розглянемо тлумачення електронної демократії, яка залежить від напрямків розвитку демократії, може використовувати різноманітні технології для: 1) підвищення прозорості політичного процесу; 2) посилення безпосереднього залучення та участі громадян в обговоренні нагальних суспільно-політичних та соціально-економічних проблем.

Деякі науковці вважають, що електронна демократія – це використання ІКТ та інформаційної інфраструктури задля розвитку та зміцнення демократичних інститутів і підвищення участі громадян у суспільно-політичній діяльності [41].

Метою впровадження е-урядування є розвиток електронної демократії та покращення умов життя кожного громадянина та суспільства в цілому відповідно до європейських стандартів якості, відкритості та прозорості епослуг у державний сектор, що обслуговує громадян, представників бізнесу та громадські організації. Електронна демократія є одним із елементів розви

інформаційного суспільства, а її впровадження сприятиме створенню умов для відкритості та прозорості державної влади, створення електронних парламентів.

Надзвичайно важливим для розвитку е-парламенту є підготовлена фахівцями Всесвітнього центру інформаційно-комунікаційних технологій доповідь про e-Parlament 2008, 2010, 2012, 2016, 2018, 2020,2022, де висвітлені основні проблеми, пріоритети та перспективи розвитку електронних парламентів [22].

В них викладені цілі розвитку е-Parlament світу, які зосереджені на п'яти ключових компонентах, що стосуються політики, потреб і технологічних вимог до електронного парламенту [177]:

1. Розробити національні та міжнародні стратегії для розвитку справедливого та інклюзивного інформаційного суспільства.
2. Посилити комунікацію між законодавчим органом та зацікавленими сторонами.
3. Покращити рівні можливості у законодавчому процесі
4. Використовувати інструменти ІКТ у законодавчій, представницькій та контрольній діяльності.
5. Розробити більш надійну та скоординовану програму технічної підтримки роботи парламенту.

До сучасних тенденцій розвитку е-парламенту включають: раціональне управління, надійну, але гнучку інфраструктуру, систему управління для всієї парламентською документацією, бібліотечні та дослідницькі послуги, що підтримуються ІКТ, веб-сайт, що пропонує велику кількість актуальної та вичерпної інформації з кількома каналами доступу та різними методами взаємодії з громадянами та інститутами громадянського суспільства, що використовують традиційні засоби зв'язку, а також нові, більше інтерактивні медіа.

Особливо важливим у цьому контексті є висвітлення на веб-с

парламенту основних видів парламентської діяльності: управління веб-сайтом; аналіз запропонованого урядом бюджету [32]; управління веб-сайтами парламентських комітетів, груп, фракцій; інші наглядові документи; фінансова інформація; статус поправок під час проходження законопроекту, питання до уряду; складання законопроектів; онлайн-каталог бібліотеки; виборчі системи зв'язку (електронна пошта, блоги тощо); протоколи засідань комісії; управління ресурсами бібліотеки; цифровий архів парламентської документації; процедура пленарного голосування; календарі та розклад пленарних засідань; календарі та графік комісій; звіти комітетів; система управління персоналом; пленарні виступи та дебати; система управління фінансами; протоколи пленарних засідань; база прийнятих парламентом законів.

Основні пріоритети перспективного та стратегічного розвитку e-Parlament визначені в Глобальному парламентському звіті 2022 року [21]: залучення громадськості до обговорення законопроектів, функціонування координаційних центрів для забезпечення більш ширшої комунікативної взаємодії парламенту з громадянами та суспільством в майбутньому, підтримки принципів ефективної взаємодії парламентів з інклюзивними організаціями задля реалізації рівного доступу громадян до інститутів прийняття рішень, що прописано також в Порядку денному ООН зі сталого розвитку до 2030 року для розвитку інклюзивних та чуйних парламентів. Така ефективна взаємодія може сприяти уникнути розриву між обраними представниками влади та громадськістю, якій вони поклялися служити.

У звіті викладено рекомендації щодо п'яти напрямлень розвитку e-Parlament світу: стратегічний, інклюзивний, партисипативний, інноваційний, чутливий, які ми розглянемо в третьому розділі перспективи вдосконалення e-урядування в Україні [21; 178].

Отже, аналіз трактувань понять «e-урядування», «e-уряд», «e-демокра

сприяли нам визначитися з відмінностями та подібностями в цих визначеннях і здійснити авторське визначення: «електронне урядування – це інтерактивний механізм державного управління, в основі якого закладені такі принципи як відкритість, прозорість, підзвітність, і який за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій забезпечує ефективну взаємодію громадян і громадських організацій, бізнес-підприємств з органами державної влади та місцевого самоврядування» (автор) [180-181].

Електронна демократія – це форма соціальної організації, за якої громадяни, громадські організації та представники бізнесу беруть участь у прийнятті державних рішень та державному управлінні шляхом широкого застосування інформаційно-комунікаційних технологій[150; 182].

Нами було проаналізовано основні підходи до розуміння понять «електронне урядування», «електронний уряд» та «електронна демократія», а також способи їх реалізації в світі та Україні. Вище зазначені поняття трактуються лише як зручні технології для реалізації переходу до інформаційного суспільства, вважається новітньою формою національного управління та необхідною ланкою в широкомасштабній трансформації існуючого суспільства в суспільство нової ери. Головними елементами взаємодії в інформаційному суспільстві є: держава і громадянин, держава, бізнес та органи влади.

Відповідно до предмета, мети та завдань нашого дослідження доцільно зосередити увагу на е-урядуванні як механізму публічного управління та адміністрування, що забезпечить високоефективне функціонування електронної демократії та електронного уряду задля надання високоякісних електронних адміністративних послуг населенню. Розглядати дослідження розвитку е-урядування неможливо без розуміння теоретичних засад механізмів публічного управління. Тому розкриття поняття «публічне управління та меха

публічного управління» слід розглядати з позиції підвищення ефективності, оскільки результативність системи публічного управління залежить від наявності ефективно функціонуючих механізмів.

У науковій літературі термін «механізми публічного управління та адміністрування» вживається досить широко, однак різні вчені та практики по-різному трактують його значення та структуру.

Завдяки аналізу категорійного апарату, зокрема трактуванню поняття «механізми публічного управління та адміністрування», його можна визначити як складну комплексну систему об'єктів, структур, методів, важелів і засобів, призначених для досягнення конкретних цілей і певного впливу на них за допомогою відповідних інструментів організаційного, нормативно-правового та інформаційного забезпечення.

На основі такого визначення механізму публічного управління в дисертації зроблено спробу узагальнити підходи до класифікації комплексного механізму електронного урядування та його складових – електронного уряду, електронної демократії.

У концепції «електронного уряду» функціонує виконавча влада, які забезпечують зворотний зв'язок організаціям, завданням яких є надання державних послуг населенню. Діяльність електронного уряду, що забезпечує електронне урядування, має бути достатньо відкритим, прозорим та доступним. Особливу увагу приділено принципам, які забезпечують зворотній зв'язок, швидкість і якість надання послуг, пов'язаних із широким використанням централізованих систем Інтернет [36]. Усе це спрямовано на підвищення якості публічних послуг, які надає держава, ефективності самої влади.

Отже, «електронне урядування» функціонує як комплексний механізм публічного управління та адміністрування у забезпеченні взаємодії між органами

виконавчої влади, між цими структурами та громадянами, між організаціями

громадянського суспільства та бізнес-структурами через мережу Інтернет (автор.).

Реалізація концепції е-урядування тісно пов'язана з реформою державного управління, необхідністю переходу до нового публічного управління та адміністрування, що вимагає реконструкції адміністративної системи. Тому функціонування е-урядування сприяє підвищенню ефективності та результативності боротьби з корупцією в державних структурах тощо. Виходячи з того факту, що електронний уряд перейняв більше від урядування, ніж від технологій чи електронного середовища, основні риси електронного урядування впливають із функцій уряду, представлені в таблиці 1.4 [9; 99].

Таблиця 1.4.

Перелік функцій основних компонентів е-уряду

Функції	Характеристика функцій
<i>Електронне адміністрування (електронний уряд)</i>	Охоплює всі адміністративні та операційні процеси з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, включаючи щоденні офісні завдання та базове управління: планування, організацію, наймання, керівництво та контроль [6]. Електронне урядування тісно пов'язане з електронним урядом, яке включає використання інформаційно-комунікаційних технологій для вдосконалення державного управління шляхом спрощення бізнес-процесів за допомогою електронних протоколів та покращення потоку та інтеграції інформації [4].
<i>Електронні послуги (е-послуги)</i>	Характеризуються наданням адміністративних послуг громадянам, підприємцям та іншим цільовим групам з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Електронні послуги включають інформаційні, комунікаційні та транзакційні послуги в різних сферах соціальної сфери[9].
<i>Електронна взаємодія (е-взаємодія)</i>	розуміється в контексті державного сектору як «публічна електронна взаємодія» – це ієрархічне управління та регулювання відносин із зацікавленими сторонами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Це співпраця, взаємодія та партнерство між громадськими організаціями, бізнесом, неурядовими організаціями, групами населення та активними громадянами, які реалізуються для ефективної внутрішньої та зовнішньої координації ресурсів для реалізації цілей державної політики [6].

<i>Електронна демократія (e-democracy)</i>	характеризується демократичними структурами, процесами та методами, які використовують інформаційні та комунікаційні технології для підвищення прозорості, демократичного прийняття рішень, залучення та участі громадян [1; 150].
--	--

*Примітка * автор. розробка*

Отже, прикладна галузь електронного урядування пов'язана з ключовими групами зацікавлених сторін та електронною взаємодією між якими існує п'ять основних форм (секторів), які перелічені нижче та відображені на рис. 1.1: уряд для громадян (G2C); громадяни уряду (C2G); міжурядовий (G2G); уряд-бізнес (G2B); державний бізнес (business-to-government, B2G).

Крім того, розрізняють внутрішні відносини в е-уряді, наприклад: уряд до державних службовців (government-to-employees, G2E), між державними службовцями та урядом (employees-to-government, E2G); між урядом і неурядовими організаціями (government-to-NGOs, G2N), ринковим урядом (government-to-market, G2M) тощо [4].

Таким чином, ми бачимо високу ефективність реалізації проектів е-урядування досягається завдяки рівномірному розвитку проектів у всіх його складових (електронна демократія, електронні послуги, електронне урядування, електронна взаємодія).

Умовою функціонування системи е-урядування є надання громадянам доступу до електронних комунікацій, тобто доступ має входити до моделі е-урядування як один із її невід'ємних елементів.

Головна мета створення е-урядування полягає в тому, щоб воно не було доповненням чи аналогом традиційного адміністрування, а задало новий рівень взаємодії шляхом активного використання електронних комунікацій для підвищення ефективності надання адміністративних послуг [76; 155].

Основні ознаки е-урядування залежать від політичної та економічної системи країни, політичного ініціатора реалізації проектів реформ, послідовності їх дій, задіяних економічних і соціальних ресурсів, інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Тож аналізуючи концепцію е-урядування, передбачається створити уряд/адміністрацію, що поєднує організаційні інновації з новими інформаційними та комунікаційними технологіями з метою виконання основних функцій управління в постійно мінливому середовищі.

Для здійснення змін в системі державного управління та адміністрування у напрямі електронного урядування необхідні певні умови, а саме:

- ухвалення відповідних рішень державною владою і достатній рівень поширення мережі Інтернет та його застосування суспільством у різних галузях свого життя (від 30% населення країни та всіх державних інституцій);
- створення необхідних ІТ умов і різних форм е-документів;
- фінансова допомога; навчання нових кадрів алгоритму роботи цього уряду;
- врахування певних соціальних, адміністративних і правових проблем, які виникатимуть у зв'язку із впровадженням нових електронних моделей управління організацією;
- наявність традицій для розвитку суспільства, особливості управління ним;
- «усунення» неправильних технологічних підходів у створенні та функціонуванні уряду типу «електронний уряд» («ІТ вирішать усі проблеми»);
- недопущення використання «електронного уряду» з антигромадською метою; раціональне та критичне освоєння накопиченого зарубіжного досвіду.

Наявність перелічених вище умов задля реорганізації системи публічного управління та адміністрування в парадигмі електронного уряду забезп

створення системи електронного адміністрування на засадах процесного підходу, який можна умовно поділити на кілька етапів. Ми пропонуємо п'ять етапів розвитку е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування (див. табл.1.5.)

Таблиця 1.5.

Етапи розвитку е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування (автор. розробка)

Етапи	Особливості та стан розвитку е-урядування в сфері ПУА
<i>Перший етап</i>	створення і запуск веб-сайту, що висвітлює основну інформацію, містить посилання на інші агентства, державні установи тощо
<i>Другий етап</i>	систематичне створення «інформаційного сліду» органів держави: актуальна інформація, новини, бази даних, частина яких з часом стає архівами. Цей етап присвячений «електронному уряду», поширенню запитань і відповідей службам; пошуку, довідці, завантаженням і картам сайтів, тобто характеризується одностороннім зв'язком.
<i>Третій етап</i>	можливість завантажувати та заповнювати форми різних послуг із певною кількістю цих форм, наявність контактних даних та можливість спілкування з представниками влади, використання аудіо та відео файлів для інформування населення.
<i>Четвертий етап</i>	двостороння взаємодія влади з населенням і бізнесом, яка полягає в тому, що за допомогою Інтернету здійснюються всі операції: сплата податків і штрафів, запити і отримання документів, оплата послуг за допомогою різних платіжних систем і т.д.
<i>П'ятий етап</i>	наявність спеціальних інструментів і можливостей для залучення громадян до обговорення та прийняття рішень – веб-форми для подання коментарів, онлайн-інструменти публічних консультацій, дискусійні форуми щодо політики та діяльності уряду, онлайн-опитування, можливості відповідати на запити електронною поштою або онлайн – форми та підписи для отримання інформації в електронному вигляді.

*Примітка * автор. розробка*

Теоретико-методологічною основою дослідження електронного урядування має стати методологія, яка за словами О. Скрипнюка

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

«систематизованим дослідженням суспільних відносин, загальних закономірностей конституційних, організаційно-правових явищ та інститутів, методів, принципів, спеціальних заходів» [153, с. 109]. Тому ми розглянемо методологію розвитку механізму електронного урядування крізь призму кількох сучасних наукових підходів.

Синергетичний підхід є досить таки новим, але практично обов'язковим в аналізі сучасних процесів і явищ державного управління. Реальна можливість використання синергетичного підходу в менеджменті та державному управлінні стала очевидною лише в останні роки в роботах, що вимагають вивчення питань різних дисциплін.

Синергетика – це наука, що вивчає нелінійні процеси, які, на відміну від класичних процесів і наукових явищ, ми не можемо вивчати електронний уряд як постійний інститут. Остання парадигма ще до кінця не визначена і тому вчені О. Романчук [39], Ю. Бисага [39], В. Берч [39], Г. Нечипорук [39], В. Чечерський [39], досліджуючи конституційні принципи е-урядування зазначають, що «не можна без регресу визначити, які зовнішні та внутрішні чинники будуть вирішальними у формуванні е-урядування як вищого правового та державного явища». Ми також не можемо передбачити можливі коливання та вектори прямого розвитку, тому наш теоретико-методологічний аналіз має враховувати різні соціальні та технологічні процеси, які також впливають на розвиток е-урядування. Це можна пояснити швидким розвитком інформаційних технологій, можливостей і способів передачі інформації, доступу до баз даних тощо.

Синергія полягає в тому, що складним системам не можна нав'язати шлях їх розвитку, але спочатку ви повинні визначити власні тенденції розвитку, а потім топологічно вивести ці системи на вирішальний еволюційний шлях розвитку [148].

У демократичній державі формування понять має носити гуманістичний характер. Людина є головною правовою цінністю суспільства, а захист її прав і свобод є основним у діяльності держави та всіх її соціальних інститутів. Управлінська діяльність повинна мати гуманістичні риси, тому ми вважаємо, що дослідження е-урядування мають не лише враховувати думку людей, а й визнавати права і свободи окремих громадян як надважливу, фундаментальну цінність. Певний примус у регулюванні контенту, в тому числі в електронному вигляді, буде завжди, але важливо, щоб це не порушувало конституційних принципів.

У взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства останні мають пріоритет, тому науковці мають вагомні підстави довести, що «управління як взаємодія між суб'єктами в кінцевому рахунку переходить у самоуправління» [35].

Важливою є й інша думка, що «розуміючи управління як синтез суб'єкта й об'єкта, необхідності і свободи, ми розглядаємо його як творчість, яка завжди полягає у створенні чогось нового, а не просто додаванні існуючих елементів, маніпуляції» [16]. Як і всі суспільні явища, держава та система державного управління зазнають змін, проявом яких є е-урядування, яке має подвійну природу – з одного боку, забезпечує відкритість і доступність публічної влади, протидіє корупції та дискримінації, а з іншого – забезпечує відкритість і доступність публічної влади, сприяє здійсненню реформ. З одного боку, е-урядування відповідає позитивним міжнародним стандартам, створює широкі можливості для реалізації конституційних та інших видів прав як ефективний механізм громадського контролю та моніторингу діяльності владних суб'єктів, реалізації прав людини, які сприяють покращенню надання адміністративних та інших публічно-правових послуг [6;122]. Ця активна двостороння побудова е-

урядування робить його активним підходом до реалізації сучасної публічно-управлінської системи.

Однак ця методологія може бути прийнята лише за відсутності специфічних глобальних і технологічних викликів сучасного суспільства. *Постгуманістична ідеологія* вказує на протилежність людської природи: «є китайське слово, яке означає одночасно «небезпека» і «можливість», я думаю, що це саме те, де ми зараз знаходимося» [16]

Постгуманістичними ознаками нового е-урядування є: невизначеність і неможливість передбачити кінцеві наслідки розвитку; загрози, що виникають внаслідок використання електронних засобів, а отже необхідність захисту від кібератак, технологічних помилок тощо; нерівність людей не лише в класичних проявах дискримінації, а й у проявах модернізму – рівний доступ до технологічних можливостей, комп'ютерних навичок, як зазначає Харарі, «два напрями розвитку біоінженерії та штучного інтелекту. Процеси, які можуть здійснюватися разом, призводять до поділу людства на малу групу надлюдей і велику групу непотрібних низів *Noto zarięz*» [173].

Використання *постгуманістичного підходу* є результатом ширших потреб, ніж дослідження систем е-урядування, – це глобальна проблема інформаційного суспільства. «Сучасне суспільство постійно стикається з величезними потоками інформації та стрімкими змінами в кожній сфері людського існування, а технологічні інновації лише посилюють тиск. Людина, яка загубилася в постійному потоці життя, щоб пристосуватися до змін сучасності, втратила людську сутність гуманізму, щось велике, що є стрижнем усієї культури» [173, с. 123].

Методи, якими користуються дослідники е-урядування, також надзвичайно важливі. Методи дослідження е-урядування в конституційному вимірі поділять

на три рівні: *філософський, загальний та спеціальний*.

Філософські методи відображають основну світоглядну ідеологію дослідження, забезпечують базову структуру та рамки для аналізу та спрямовують дослідження в пошуках істини.

Методологічний аналіз є формою наукової самосвідомості, яка пояснює, як знання та діяльність поєднуються, структуруються, організовуються, а також засоби, за допомогою яких знання набуваються та підтверджуються. Виявляючи умови та передумови пізнавальної діяльності, у тому числі філософсько-світоглядної діяльності, методологічний аналіз перетворює їх на засоби дослідження [91].

Діалектика дає змогу встановити правові норми, юридичні факти та зовнішні соціальні фактори, комплексно розуміти правові норми та юридичні факти, зовнішні соціальні фактори. Об'єктивна соціальна реальність, яка забезпечує виключення певних особистих уподобань дослідника з аналізу суб'єктивних факторів. Діалектика дослідження е-урядування вимагає широкого аналізу функціональних особливостей е-урядування та перспектив для вдосконалення розвитку всієї сфери е-урядування та соціальної інформатизації, а також необхідної трансформації інформаційного, технологічного та національного законодавства [101].

Питання, пов'язані з реформуванням публічного управління, базуються на концепції Нового публічного менеджменту. Феномен нового публічного управління виник як частина ширшого руху Reinventing Government (RG), який почався наприкінці 1970-х років в економічно розвинених країнах. На думку багатьох експертів, цей рух є однією з найважливіших змін у філософії та парадигмі публічного управління [45; 50; 67; 76; 77; 80; 91; 94; 95; 151; 160].

Головна ідея цієї концепції полягає в тому, що найважливіше значення має надаватися не уряду, а такій зміні стимулів та мотивацій у державному секторі,

які сприятимуть процесу перетворення публічного управління на більш підприємницьке, а отже, більш ефективне.

Як видно, сучасна адміністративна реформа породила багато нових технологій організації системи державного управління, пов'язаних із новою роллю держави в суспільстві, комерціалізацією державного управління та функціональною трансформацією структури держави.

Тому покращення функціональних можливостей впровадження механізму електронного урядування часто не дає значних результатів. Суть проблеми полягає в технологізації створення систем електронного урядування, що відповідає класичному сценарію комп'ютеризації та автоматизації існуючих бюрократичних процедур. Але коли самі бюрократичні процедури неефективні, перенесення їх виконання в Інтернет-простір не робить ПУА ефективнішим. Натомість відбувається протилежний процес – неефективне використання технологій механізму електронного урядування у сфері публічного управління та адміністрування.

Підсумовуючи, зазначимо, що без масштабних адміністративних реформ, спрямованих на вдосконалення функціонування публічного управління та адміністрування, впровадження механізмів електронного урядування не буде ефективним і перетвориться на довгострокове безуспішне існування в соціальних, політичних, соціальних групах. Психологічні, фінансові та організаційні умови не забезпечують цей процес, а ускладнюють його:

- конкуренцією між новим «інформаційним» та традиційним методами ПУА;
- значними витратами на комп'ютеризацію державних структур;
- підвищенням кваліфікації державних службовців у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, а також залученням та взаємодією спеціалістів у ряді областей;

- недостатньою ефективністю ряду програм;
- відсутністю забезпечення інформаційної безпеки;
- різким збільшення обсягу інформації та її оптимізації;
- соціальною та цифровою нерівністю тощо.

Отже, проблема полягає саме у відсутності загальнотеоретичної парадигми, яка зможе забезпечити системність і послідовність адміністративних реформ завдяки ефективному включенню механізму е-урядування в процеси реформаційної трансформації публічного управління.

1.2. Імплементация принципів електронного врядування в контексті євроінтеграційних процесів

У попередньому параграфі нами було акцентовано увагу на теоретичних основах е-урядування, сутності цього поняття та його компонентів та підкомпонентів – е-уряд, е-демократія, е-парламент, які були визначені відповідно до Концепції розвитку е-урядування [112].

Судячи з міжнародного досвіду розвитку, електронний уряд є одним із головних факторів, який забезпечує успіх реформ і підвищує національну конкурентоспроможність. Реформування будь-якої галузі в сучасних умовах полягає в широкому використанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для досягнення необхідної ефективності та ефекту. Адже сам механізм електронного урядування за допомогою інструментів електронного уряду та електронної демократії може суттєво підвищити якість послуг фізичним та юридичним особам, відкритість, прозорість та ефективність ПУА [90 -93]. Упровадження е-врядування є необхідною передумовою для створення і ефективного розвитку цифрової економіки з подальшою інтеграцією в Єдиний цифровий ринок ЄС [132; 134; 135; 138; 139; 143].

Згідно з останнім дослідженням ООН щодо розвитку електронного уряду (UN e-Government Survey 2022) (Індекс розвитку електронного уряду), Україна посіла 46-е місце серед 193 країн, у порівнянні з 62-м у 2016 році [301].

Це свідчить про те, що, незважаючи на воєнний стан Україна долає проблему відставання у розвитку е-врядування від світових темпів і поліпшує державну політику в цій галузі. Однак є потреба вирішити низку питань, які впливають на темпи та якість розвитку е-врядування в Україні:

- єдина координація, контроль та взаємодія із замовниками;
- фінансування завдань і проєктів у галузі е-врядування, яке зазнало значного скорочення внаслідок економічної кризи;
- підвищення результативності в реалізації проєктів і завдань у певних галузях, чому «заважають» незадовільна якість і оперативність процесів;
- формування законодавчої бази, що регулює розвиток е-врядування;
- актуалізація уваги органів влади щодо управління розробкою, впровадженням, експлуатаційною підтримкою та розвитком інформаційно-телекомунікаційних систем (баз даних, реєстрів тощо) та ресурсів (центрів обробки даних, телекомунікаційних мереж тощо);
- розвиток базових інформаційно-комунікаційних технологій електронного урядування як техніко-технологічної основи для реалізації проєктів і завдань у конкретній сфері;
- модернізація автоматизованого обміну даними та взаємодії між інформаційно-телекомунікаційними системами органів влади;
- посилення інформаційної безпеки та захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах органів влади;
- розвиток електронної взаємодії органів влади з фізичними та юридичними особами, особливо щодо надання електронних послуг та доступу до відкритої інформації;

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

- електронна ідентифікація та автентифікація фізичних та юридичних осіб під час взаємодії з органами влади;
- розвиток систем внутрішнього електронного документообігу та сучасних інформаційно-аналітичних засобів підтримки прийняття управлінських рішень;
- професійна підготовка державних службовців та працівників органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб до впровадження та використання ними інструментів е-врядування;
- цифрова рівність у використанні інформаційно-комунікаційних технологій між центральною та місцевою владою;
- підвищення рівня заученості й громадян в урядуванні [41].
- Ці актуальні питання й виклики засвідчують важливість виокремлення засадничих принципів е-урядування як ціннісних компонентів комплексного механізму публічного управління та адміністрування (див. Додаток А).

Д. Осборн і Т. Геблер запропонували принципи е-урядування не у формі певних стандартів, а як узагальнені зміни в ПУА [325]:

- держава сприймається не як зло, а як засіб колективної дії та вирішення соціальних проблем;
- ефективна держава має відповідати вимогам і запитам інформаційного економіки й суспільства
- велика, централізована та уніфікована бюрократія має відійти в минуле;
- проблема державного управління полягає не в людях (чиновниках), а в самій бюрократії;
- традиційна демократія не зможе вирішити (dspace.pdpu.edu.ua)

сучасні національні проблеми шляхом ефективного перерозподілу ресурсів

- ефективність управлінських рішень пов’язана з реорганізацією влади [97];
- державне управління має базуватися на принципі забезпечення рівних можливостей для всіх громадян. Також доцільно виокреми *загальноєвропейські принципи* та вимоги щодо забезпечення відповідності, зокрема: дотримання принципів відповідності, а саме: субсидіарності та пропорційності; відкритість [77; 87]; прозорість [87]; багаторазове використання; технологічна нейтральність і портативність даних; орієнтація на користувача; соціальна інтеграція та доступність; безпека та конфіденційність; багатомовність; адміністративне спрощення; зберігання інформації; оцінка результативності та ефективності.

Ми зосереджені на розвитку е-врядування регіонального та місцевого рівнів, на формі організації державного управління, за якої місцева влада активно взаємодіє з суспільством, людьми та громадянами, бізнесом, некомерційними організаціями, інформаційно-комунікаційними технологіями. Це означає, що успіх процесу впровадження міського електронного урядування залежить від зацікавленості та ефективного лідерства місцевих громад.

Під час упровадження е-врядування необхідно враховувати сильні сторони ключових суб’єктів цих відносин – громадян, суб’єктів бізнес-сектору, некомерційних організацій та органів державної влади [33; 35; 136; 161; 162]. Усі сторони мають співпрацювати між собою, а модель електронного уряду має бути орієнтована на реалізацію та задоволення інтересів усіх сторін. Серед переваг такі:

- для громадян – отримувати доступ до публічної інформації та користуватися адміністративними послугами через Інтернет, а також долучитися до формування та реалізації держполітики для бізнесу та некомерційних організацій – спрощення доступу та співпраці з місцевими

державними органами через Інтернет;

– для органів місцевого самоврядування — підвищення ефективності та результативності їх діяльності, якості надання адміністративних послуг та участі громадян у вирішенні проблем місцевого значення [згідно 67].

У державному управлінні поняття «прозорість» можна віднести до концепцій, які через свою необґрунтованість, недостатню строгість і глибину не здатні ефективно виконувати всю комплексну методологічну функцію. У вітчизняному науковому дискурсі принцип прозорості публічної політики відображено лише в окремих працях. С. Бреуса, Н. Гудими, І. Ібрагімової, А. Касич, О. Дніпрова, В. Мельниченко та І. Пономаренка. По-перше, слід звернути увагу на соціальне значення терміна «прозорість» [77; 87]. Аналіз її інтерпретації як характеристики об'єктної інформації показує, що вона тісно пов'язана з такими властивостями, як читабельність, розбірливість і доступність. Ці значення можна знайти, зокрема, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови [21], Малому Оксфордському словнику англійської мови [306] та Кембриджському освітньому словнику [307].

Прозорість у розумінні принципів електронного урядування в ПУА часто ототожнюють в наукових працях та нормативно-правових актах із принципом відкритості. Розглядаючи прозорість у сенсі видимості та доступності, він зазначив, що терміни «прозорість» і «відкритість» є синонімами, хоча вони мають своє конкретне застосування [33; 35; 41; 76-78; 85; 87; 105-108. ; 136]. Хоча ці два принципи тісно пов'язані і взаємозалежні, такий підхід є суперечливим і не повністю відображає їх суть. Взаємозалежність суперечлива і не повністю охоплює її суть.

У працях І. Ібрагімова, В. Мельниченко, Н. Гудим можна відзначити спробу більш чітко пояснити принцип прозорості електронного урядування у ПУА, зокрема відмежувати його зміст від принципу відкритості. Тому В. Мельниченко

вважає, що прозорість електронного урядування у сфері діяльності – це здатність забезпечити високий рівень поінформованості та розуміння громадян та їх підключення до діяльності державного управління. Прозорість характеризується пасивністю доступу до інформації, тоді як відкритість передбачає можливість активних дій громадян у політиці електронного урядування ПУА [76;87, С. 49].

Принцип прозорості означає наявність доступу до повної та достатньої інформації про те, що відбувається в електронному адмініструванні у сфері управління та державного управління.

Використання поняття «контроль» характерне для різних галузей науки – соціології, політології, психології, медицини, державного управління та менеджменту тощо. Завдяки своєму функціональному потенціалу це поняття використовується практично в усіх сферах суспільного життя.

У юридичній науці категорія «контроль» активно використовується насамперед у теорії держави і права, вивченні конституційного, адміністративного та міжнародного права. Контроль як правове явище опосередковується соціальним змістом. Під цим поняттям розуміється форма співпраці органів влади та інститутів громадянського суспільства, вид судового процесу, незалежний орган влади, функція держави та громадянського суспільства тощо.

Сфера тлумачення терміна «контроль» широка, походить від латинського «sorīga» («протилежний», «протилежний») і означає перевірку виконання законів, рішень. тощо; перевірка, облік дій кого-, чого-небудь, нагляд за ким-, чим-небудь; одна з функцій державного управління. За об'єктами, суб'єктами та сферами вона поділяється на державну, відомчу, надвідомчу, виробничу та іншу [96; 307; 308].

Загальне визначення поняття контролю в е-урядуванні набуває особливого змісту, що впливає із важливості відповідної діяльності щодо забезпечення

дотримання принципів і норм права у сфері публічного управління та адміністрування.

Природа публічного контролю в е-урядуванні є складним, багатоаспектним явищем, яке проявляється в різноманітних формах. У державі є дві форми контролю – державний і соціальний.

Соціальний контроль визначається як елемент організації, діяльності індивідів і груп, інститутів і засобів контролю суспільства, соціальних ролей і цінностей для забезпечення спільної життєдіяльності членів суспільства, координації їх побажання та вказівки, для встановлення задоволеності потреб тощо. [21]. Метою соціального контролю в е-урядуванні є мінімізація порушень встановлених соціальних норм і закріплених у них соціальних цінностей. З історичної точки зору кожне суспільство створило власну систему заходів соціального контролю, яка складалася з переконань, заборон і стимулів, що дозволяло формувати поведінку людей відповідно до вимог соціальних норм [21, с. 327].

Соціальний контроль виконує три важливі соціальні функції в електронному урядуванні:

- регулювання – контроль є одним із основних елементів соціального регулювання поведінки людей в електронному урядуванні;
- превентивність – допомагає зберегти важливі цінності електронного урядування в цілому;
- стабільність – допомагає встановити соціальний і правовий порядок.

Через триєдність цих функцій ми трактуємо соціальний контроль в електронному урядуванні як специфічний механізм, який допомагає передавати суспільний досвід від покоління до покоління без істотної упередженості. Ці функції залишаються незмінними незалежно від сфери діяльності інститутів соціального контролю в електронному урядуванні.

Слід виділити види соціального контролю, що функціонують на рівні суспільно-правових відносин у державі.

У контексті дослідження контролю засобами е-урядування за діяльністю органів влади слід виділити такі провідні суб'єкти соціального контролю, як: правова держава та громадянське суспільство, відповідні види соціального контролю – державний і громадський. Т. Наливайко також виділяє два види контролю в системі публічного управління та адміністрування – *державний і громадський* [96, с. 47].

У процесі свого розвитку глобальні міжнародні інституції, застосовуючи е-урядування, еволюціонували від консультативних структур до міждержавних утворень, а потім і до наднаціональних соціальних інститутів. Їх вплив охоплює практично всі основні різновиди соціального контролю. Вирішуючи питання демократичних змін у світі, забезпечення верховенства права, розвитку та людського потенціалу, міжнародні інституції здійснюють прямий та опосередкований вплив на держави, коригуючи та спрямовуючи їх дії е-урядуванням [97]. Тому, як засіб забезпечення виконання державою своїх міжнародних зобов'язань, звертаємо увагу на міжнародний (наддержавний) контроль, здійснений е-урядуванням, який реалізують міжнародні інституції від імені міжнародного співтовариства.

Контроль як правова форма діяльності держави є важливим елементом системи, що гарантує дієвість правових норм, стабільність і оптимальність державно-правової системи, а також правову захищеність і безпеку функціонування громадських структур і організацій, яка може здійснюватися засобами е-урядування. Структура управління контролем визначається своїм зовнішнім проявом у вигляді організованої діяльності і включає: суб'єктів управління; суб'єкт і об'єкт контролю; основні завдання і мету; форми, правила і методи контролю; регламентовану процедуру контролю – її взаємопов'язаність

етапи. Завдяки засобам е-урядування контроль здійснюється прозоро і відкрито, із залученням громадськості та ЗМІ.

Засоби е-урядування сприяють здійсненню наскрізного контролю, експертної оцінки діяльності уряду, муніципальної влади, політичних партій, депутатів.

Особливого значення громадський контроль набуває задля нівелювання політичного впливу для посадових осіб публічної влади, оскільки саме громадський контроль є тим принципом, що забезпечує розвиток і ефективну діяльність публічної влади, додаткові заходи захисту від політичних і економічних груп [96].

Враховуючи досвід Сполучених Штатів, у версії 2003 р. в Стратегії електронного уряду в Україні задля запроваджених реформ були прийняті ряд базових принципів, які потім доповнилися принципами Стратегії сталого розвитку «Україна – 2000 [141], Стратегії реформування державного управління України на період до 2021 [163], Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та планом заходів з її реалізації [116], визначивши основні підходи щодо їх реалізації

- *людиноцентричний підхід*, який орієнтований на громадянина, а не бюрократичну систему;
- *орієнтація на результат* – орієнтація на покращення життя громадян;
- *використання ринкових переваг*, застосовуючи інноваційні технології.

Ключовими орієнтирами стали принципи, які сприяли покращенню розуміння органами влади потреб споживачів публічних послуг, а також форм забезпечення можливостей громадян брати участь у розвитку публічного сектору.

Ключовою метою стала інтеграція принципів е-урядування в державний сектор, що мала сприяти багаторівневим переходам. На рис. 1.1 зображена класифікація зазначених нами принципів е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування.

Рис. 1.1. Класифікація базових принципів е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування.

*Примітка * автор. розробка*

Окрім поданої вище класифікації базових принципів е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування науковцями та практиками запропоновані інші види класифікацій, які розглядають різні види застосування (спрямування) е-урядування та його складових – е-уряду та е-демократії [97]. Однак більш детально розглянемо цей вид класифікації, запропонований нами.

Принципи доступності, відкритості та прозорості діяльності органів вл

Идентификатор конверта Etikinmza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

необхідні для функціонування е-урядування щодо:

- оприлюднення інформації органами влади (якщо інше не передбачено законом);
- надання інформації, якою володіють органи влади (якщо інше не передбачено законом); розкриття винятків має бути розумним і виправданим;
- обмеження сфери винятків, які, якщо такі є, мають бути чіткими та обґрунтованими та мають переважати суспільний інтерес в отриманні інформації.
- стимулювання та сприяння відкритості діяльності уряду;
- полегшення доступу до інформації: запити на інформацію повинні розглядатися швидко та надійно.
- відкритість засідань органів влади;
- максимальне оприлюднення інформації (закони, що суперечать цьому принципу мають бути змінені;
- захист викривачів, які повідомляють про злочини, корупцію тощо;
- оптимізація витрат на інформацію: розмір плати не повинен бути перешкодою для звернення громадян за інформацією;

Очевидно, що всі вищезазначені принципи необхідно враховувати при розвитку системи е-урядування в Україні.

Е-урядування ґрунтується і на принципах техніко-технологічного спрямування, які необхідно враховувати під час створення інформаційної мережі «Електронний уряд» і до яких належать сумісність, розвиток (відкритість), стандартизацію, регулятивність, ефективність, безпеку даних, нові завдання, єдина інформаційна база (Додаток Б).

Зазначені принципи функціонування мають становити необхідний техніко-технологічний елемент е-урядування та стати основою для розробки механізму забезпечення впровадження та розвитку електронного урядування у с

публічного управління та адміністрування.

Ретельний аналіз передумов е-урядування дозволяє виокремити його реальні переваги, а саме:

- *відкритість та прозорість* органів державної влади в ухваленні рішень у сфері публічного управління, завдяки чому отримувачі адміністративних послуг отримують доступ до достовірної та оперативної інформації про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, а також беруть активну участь у розбудові держави;
- *оптимізація процесу* публічного управління (зменшення витрат ресурсів на здійснення управлінської діяльності, підвищення продуктивності та якості роботи з громадянами);
- *економія ресурсів* (часу, грошей, матеріалів тощо);
- підвищення ефективності діяльності органів влади шляхом належного (обґрунтованого) використання бюджетних коштів на надання адміністративних послуг та витрачання ресурсів на утримання державної служби;
- зниження (подолання) корупції в органах влади;
- *підвищення якості та продуктивності* надання адміністративних послуг.

Забезпечення належних умови для розвитку електронної демократії, за допомогою якої споживачі адміністративних послуг можуть вирішувати, які саме послуги надаватимуть органи влади та як вони надаватимуться, а також визначати обсяг і межі відповідальності в рамках такої співпраці. Адже запровадження електронного урядування створило умови для появи електронної демократії, яка є символом держави та громадянського суспільства як самостійних соціальних інститутів.

Концепція розвитку системи надання адміністративних послуг органам

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

влади [144] визначає стандарти якості надання електронних послуг, а саме:

- пунктуальність – надання адміністративних послуг у визначені законодавством строки (не чекаючи термінів);
- зручність – всебічне врахування потреб та інтересів отримувачів послуг при наданні адміністративних послуг організацією;
- професіоналізм – розширення можливостей працівників адміністративних установ мати належно високий рівень професійної кваліфікації;
- доступність – практична можливість контакту фізичних та юридичних осіб з відповідною адміністрацією у визначений час та за необхідною адресою;
- відкритість – безперервний доступ до інформації, необхідної для отримання адміністративної послуги, яка має бути розміщена на сайті органу, що видає адміністративну ліцензію, і роздрукована в офіційних виданнях і брошурах;
- ефективність – максимальне задоволення інтересів і потреб фізичних (юридичних) осіб в адміністративних послугах як за кількістю, так і за якістю.

Глобалізація торкнулася і сектору державних послуг, які виконують завдання міжнародного співробітництва. Якщо розглядати країни ЄС, то результатом такої співпраці є спільне надання послуг електронного урядування. Визначення цільових завдань щодо подальшого удосконалення електронної системи е-урядування має враховувати ключові принципи, сформульовані експертами Європейської комісії з питань науки і знань [147; 150]:

- підвищення демократичної легітимності сталого залучення громадян;
- забезпечення взаємодії органів влади різних рівнів в інтересах громади;
- забезпечення представницької демократії;
- визначення навичок, необхідних для реформування держави

управління;

– співпраця державного та приватного секторів у впровадженні нових технологій.

Концепція розвитку електронного урядування в Україні реалізується на основі таких базових принципів: цифровізація за замовчуванням, одноразове введення інформації, дотримання стандартів, доступність та участь громадян, відкритість і прозорість, довіра та безпека [143]. Розглянемо деякі з них.

За замовчуванням цифрове забезпечення всієї діяльності ОДВ (включаючи надання державних послуг, забезпечення міжвідомчої взаємодії, взаємодії з фізичними та юридичними особами, інформаційно-аналітичної діяльності) також є пріоритетним для реалізації в електронному вигляді, як і будь-яка реформа, планування та реалізація проекту або завдання – з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;

Одноразове внесення інформації – практика, за якої фізичні та юридичні особи надають інформацію органам влади лише один раз, а органи влади потім повторно використовують інформацію для надання публічних послуг та здійснення інших повноважень у відповідь на інформаційні запити. та персональні дані[17];

Дотримання стандартів – ІТ-системи та телекомунікаційні системи державних установ розроблені та експлуатуються відповідно до єдиних відкритих вимог і стандартів, щоб забезпечити їх подальшу сумісність, електронну взаємодію та повторне використання.

У світовій практиці застосовуються наступні принципи демократичного врядування: чесні вибори, представництво та участь, результативність, відкритість та прозорість, верховенство права, етика, компетентність та відкритість до інновацій та змін, сталий розвиток та довготривалий розвиток.

Європейські країни зобов'язуються захищати та впроваджувати ідеали

принципи, які є їхніми ключовими активами: демократія, права людини, верховенство права. Досвід європейських країн у сфері демократії, прав людини та верховенства права узагальнено в дванадцяти принципах належного демократичного врядування, а саме:

1. Чесні вибори, представництво та участь, щоб гарантувати, що всі громадяни мають реальне право голосу в місцевих громадських справах;
2. Чутливість, тобто реагування місцевої влади на законні очікування та потреби громадян;
3. Ефективність і ефективність для забезпечення найбільш раціонального використання ресурсів для досягнення цілей
4. Бути відкритим і прозорим, щоб забезпечити право громадськості знати та розуміти національні справи;
5. Верховенство права для забезпечення справедливості;
6. Етична поведінка посадових осіб для забезпечення переваги (fpk.in.ua) громадських інтересів над приватними інтересами;
7. Повноваження та можливості забезпечення спроможності представників і посадових осіб місцевого самоврядування виконувати свої обов'язки;
8. Впроваджуйте інновації та будьте відкритими до змін, щоб (dspace.nau.edu.ua) отримати переваги нових рішень і найкращих практик;
9. Сталий розвиток, орієнтація на довгостроковий результат і врахування інтересів майбутніх поколінь;
10. Раціонально розпоряджатися фінансами з метою забезпечення економного та ефективного використання державних коштів;
11. Права людини, культурне розмаїття та соціальна єдність для забезпечення захисту та поваги до всіх громадян;

12. Підзвітність для забезпечення відповідальності та притягнення до відповідальності посадових і службових осіб держави та місцевого самоврядування за свою протиправну діяльність;

13. Забезпечення належного рівня захисту фізичних осіб, який гарантовано Регламентом ЄС 2016/679 з огляду на технологічні розробки, що сприяють транскордонним потокам даних для розширення міжнародної співпраці й міжнародної торгівлі.

14. Використання Стандартних договірних положень, як не шкодитимуть основним правам суб'єктів даних, будь-яким договірним зобов'язанням експортера даних і/або імпортера щодо забезпечення дотримання привілеїв й імунітетів.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що обґрунтовані ключові відмінності традиційного державного управління суттєво відрізняється від нового публічного врядування, яке експерти визначають перспективним у запровадженні електронного урядування в публічному управлінні та адмініструванні через структурні компоненти – е-уряд, е-демократію, е-парламент, на основі яких впроваджуються правила ЄС у сферу електронного урядування в Україні [22].

Демократичне врядування розуміється насамперед як громадське самоврядування, яке реалізується рівноправними громадянами шляхом безпосередньої участі в обговоренні суспільних справ через вільний вибір або партнерську співпрацю державного та недержавного секторів (міжгалузева співпраця). Тому в умовах демократичного правління на кожному рівні соціальної структури суспільства формування системи влади відбувається знизу вгору, через створення представницьких органів управління за допомогою механізму електронного адміністрування.

Спільною рисою утвердження принципів демократичного врядування

системна спрямованість на реалізацію державної політики з метою підтримки розвитку громадянського суспільства в контексті імплементації Загального регламенту захисту даних, ухваленого Резолюцією Європейського Союзу 2016/2016. /679 про принципи збору та обробки персональних даних громадян Європейського Союзу [132].

Отже, в умовах розвитку процесів глобалізації необхідно сформувати нову систему публічного правління, засновану на впровадженні нових принципів електронного управління, яка б максимально відповідала потребам не лише суб'єктів політики, а й його основні реципієнти [126].

1.3. Тенденції розвитку е-урядування в Україні та країнах-членах ЄС

Залежно від історичних факторів (менталітету) та способів взаємодії влади та громадян у сфері публічного управління та адміністрування науковці та практики виокремлюють два підходи до типологізації моделей е-урядування.

Перший підхід виокремлює: західну і східну моделі формування е-урядування, особливостями яких є процес реформування ПУА на основі принципів «нового державного управління» та створення «відкритої та чуйної держави».

Проекти запровадження електронного урядування у східних штатах (Сінгапур, Республіка Корея, Китай тощо) реалізуються на основі принципів *традиціоналізму (конфуціанства) та «раціональної бюрократії»* [7; 90; 267; 295; 298].

Другий підхід, який на нашу думку є більш об'єктивним, визначає три основні моделі функціонування електронного урядування: континентально-європейську (європейські країни); англо-американську (США, Великобританія, Канада); азіатську (країни Азії) [179; 207; 210; 280].

Розглянемо детальніше даний другий підхід і стисло охарактеризуємо ці моделі (див. табл. 1.6).

Таблиця 1.6

Моделі е-урядування в зарубіжних країнах (автор. розробка)

Види моделей	Країни	Характеристика особливостей
Модель з пріоритетним забезпеченням державного апарату ефективними засобами надання публічних адміністративних послуг та прийняття управлінських рішень	США, Канада, Мексика, Молдова, Узбекистан	електронна економіка, комерційна сфера діяльності. Державна влада має високий рівень електронного забезпечення, розвинуті телекомунікації. Характерний високий рівень бюрократії у використанні е-послуг, що породжує корупцію; недосконала нормативно-правова база, що чинить опір запровадженню інноваційних ІТ.
Додель доступності до е-урядування, контролю над владою	Скандинавські країни, Японія, Південна Корея, Сінгапур	Характеризується високим рівнем відкритості, прозорості інформації, яка здебільшого може використовуватися через встановленні в телефонах додатки, що сприяє розвитку партисипації. Майже відсутні корупція, чітко вибудовані правові відносини між владою, громадянами та бізнесом.
Перехідна модель	Україні, індустріально розвинені країни	Система державної політики направлена на збалансований розвиток е-послуг та інформатизацію державних органів влади та місцевого самоврядування. Відзначається посилення взаємодії між владою, громадянами та бізнесом.

*Примітка * автор. розробка*

Цими державами надбано прогресивний досвід, правильне використання якого дозволяє заощадити час і ресурси, зменшити кількість помилок, вирішити проблеми взаємодії, стандартизувати та уніфікувати національні системи е-урядування з міжнародними практиками в Україні. Використовуючи цей прогресивний зарубіжний досвід [24; 176; 178] щодо впровадження е-урядування

як механізму ПУА, необхідно насамперед висвітлити його тенденції, принципи, підходи щодо створення та впровадження.

Процес державного управління в зарубіжних демократіях перебуває у фазі постійного динамічного вдосконалення та адаптації до реальних умов розвитку процесу державотворення.

Основними чинниками, що впливають на ефективність урядування розвитку е-урядування: соціальні, політичні, культурні, економічні, науково-методичні, організаційні, інформаційні чинники тощо, відповідно до яких виокремлюють певні моделі електронного адміністрування.

Найбільш привабливою для нас є *континентально-європейська* модель, яка має в наявності такі наднаціональні структури як Європейський парламент, Європейська комісія, Європейський суд, яка є серед відображених і в таблиці 1.9. (див. табл. 1.7).

Модель електронного уряду в континентальній Європі характеризується такими особливостями [93]:

– існування загальноєвропейських державних інституцій, тобто Європейської комісії, Європейського парламенту, Європейського суду тощо, рекомендації яких стосуються всіх країн ЄС;

Таблиця 1.7.

Характеристика континентальної, англо-американської та азійської моделей*

Види моделей	Країни	Характеристика моделей
Англо-американська модель е-урядування	США, Канада, Велика Британія	Характеризується відкритим доступом громадян до державної інформації; побудовою системи електронного урядування в результаті застосування принципу модульності; створенням інформаційних порталів, автоматизацією бізнес-процесів, систем прикладної та інтеграції даних, систем паперового та електронного документообігу

		систем зберігання та управління електронними базами даних. <i>Основна мета цієї моделі</i> – забезпечити безпосередній контакт між виробником публічних послуг і споживачем, спростити взаємодію між владою та всіма верствами населення.
Азійська модель е-урядування	Японія, Південна Корея, Сінгапур	Характеризується доступністю та ефективністю електронного адміністрування, впровадження сучасних ІКТ у сферу культури та освіти, демократичністю суспільства, конкурентоспроможністю економіка та комп'ютеризацією державного управління.
Континентально-європейська модель	Естонія Німеччина, Франція, Австрія, Норвегія, Ірландія, Болгарія, Іспанія та країни Балтії	Характеризується найбільшим попитом, підвищенням ступеня активної та цілеспрямованої політики електронної демократії та управління в Європі, <i>Суб'єкти:</i> Європейський парламент, Європейська комісія, Європейський суд

**Примітка: автор. розробка.*

– громадяни країн ЄС досягають високого ступеня інтеграції завдяки спільній грошовій одиниці, спільному інформаційному простору, вільному руху капіталу та енергії тощо;

– інформаційно-комунікаційні технології, інформаційні відносини та інформаційні потоки суворо регулюються на всій території ЄС.

Згідно з цією моделлю, уряди ЄС орієнтуються на суспільні потреби та активно використовують у своїй діяльності новітні інформаційно-комунікаційні технології. Публічне управління дає змогу громадянам країн за допомогою електронного голосування виконувати свої громадянські обов'язки в режимі реального часу, користуватися державними та муніципальними послугами. ЄС створює електронний уряд у межах своїх повноважень, орієнтуючись насамперед на національну єдність усіх країн у його структурі.

Європейці вбачають одну з головних проблем – це нездатність людей похилого віку максимально використовувати можливості електронного урядування через комп'ютерну необізнаність, тоді як молоде покоління громадян країн Європейського Союзу таких проблем не відчуває (слід зазначити, що кількість людей похилого віку в країнах ЄС щороку збільшується завдяки соціальній політиці, яку проводять уряди цих країн щодо покращення медичного та соціального обслуговування, покращення якісного харчування, догляду за даною категорією населення, збереження навколишнього середовища тощо).

Однак, незважаючи на цю проблему, уряди розглядають інформаційно-комунікаційні технології як спосіб збереження багатонаціонального багатства європейських країн, а тому вкладають величезні кошти у розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки ці інвестиції є інвестиціями в людей.

Як зазначалося вище, використання інформаційно-комунікаційних технологій у публічному управлінні в Європейському Союзі базується на чіткому європейському законодавстві.

Усі країни Європейського Союзу прийняли національні закони, які регулюють такі аспекти ПУА за допомогою е-урядування, а саме:

- електронна комерція;
- захист даних;
- електронні цифрові підписи;
- державні закупівлі.

Регулювання цих аспектів публічного управління за допомогою механізму е-урядування надало можливість спростити створення та розвиток автоматизованих інформаційних систем, розподілило обов'язки та функції органів публічної влади та забезпечило дотримання прав і свобод громадян країн ЄС у взаємодії із державними та політичними інститутами.

У 2000 році Європейський Союз сформулював план «Електронна Європа».

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

який спрямований на просування електронного урядування. У 2001 році була створена спеціальна координаційна група та прийнято загальноєвропейську резолюцію про електронний уряд. Цей тип електронного урядування дозволяє кінцевим користувачам отримувати урядову інформацію в режимі реального часу під час сплати податків, використання електронних систем голосування або використання державних послуг [147].

Саме тому Європейська комісія активно підтримує електронний уряд на національному та наднаціональному рівнях. Віце-президент з адміністративних питань відповідає за просування електронного урядування на рівні Ради шляхом енергійного впровадження стратегії електронної Ради [190].]

Генеральний директорат з питань інформаційного суспільства та засобів масової інформації та Генеральний директорат з питань інформатики реалізують цю стратегію за допомогою кількох програм і пов'язаних заходів: програм сумісності, які надають європейські послуги електронного урядування для державних адміністрацій, підприємств і громадян (IDABC) та європейських рішень для взаємодія органів управління (ISA) [190; 203].

IDABC – це ініціатива ЄС, започаткована в 2004 році для сприяння належному використанню ІКТ у транскордонних послугах у Європі. Метою програми є розробка онлайн-платформи для надання державних електронних послуг у Європі. Для досягнення таких цілей, як «сумісність», IDABC публікує рекомендації, розробляє рішення та надає послуги, які дозволяють національним і європейським урядам спілкуватися в електронному вигляді та надавати сучасні публічні послуги європейським підприємствам і громадянам. European Interaction Framework (версія 1.0) наразі доступна на IDABC [203].

Програма також покращує співпрацю між європейськими органами влади, забезпечуючи фінансування проектів, які відповідають вимогам європейської

ПОЛІТИКИ.

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

У вересні 2009 року Рада та Європейський парламент схвалили нову систему прийняття рішень щодо відповідності європейським державним адміністраціям (ISA), яка замінила систему IDABC, термін дії якої закінчився 31 грудня 2009 року. ISA – це назва електронної системи Європейської Комісії. Урядова програма на 2010-2015 рр., яка зосереджена на бек-офісних (внутрішніх) рішеннях, що підтримують взаємодію між європейськими державними адміністраціями та впровадження політики та заходів [309].

З 2016 року Європейський Союз ухвалив Загальний регламент захисту даних («GDPR» або «Регламент»), який набув чинності в Європейському Союзі (ЄС) та Європейській економічній зоні (ЄЕЗ) 25 травня 2018 року. Посилено національні правила захисту даних для онлайн-збору та обробки [17; 309].

Для української промисловості GDPR довгий час залишався невідомою аббревіатурою, але незаперечний рух країни та її економіки в ЄС спонукає звернути особливу увагу на основні поняття та вимоги GDPR. Адже адаптація галузі не може відбутися відразу. Питання GDPR – це перш за все юридичне питання, яке потребуватиме уваги юридичних відділів з відповідною кваліфікацією та досвідом спеціалістів. Однак це матиме прямий економічний вплив на результати державних органів влади та комерційних компаній через систему високих штрафів за порушення GDPR [17; 309].

Ініціативи ЄС щодо модернізації державного сектора включають «Стратегію формування цифрового майбутнього Європи», «Білу книгу про штучний інтелект», «Стратегію малого та середнього бізнесу для сталої та цифрової Європи», «План дій щодо кращого впровадження та застосування єдиного ринку» та «Зелена книга: політика відкритих даних» - нова промислова стратегія для глобально-конкурентоспроможної, зеленої та цифрової Європи та європейська стратегія даних. Ці ініціативи є головними пріоритетами

Європейської Комісії на 2019-2024 роки та мають на меті зробити держ

управління на всіх рівнях бізнес-орієнтованим. Надання всім громадянам ефективних, відкритих, персоналізованих та різноманітних зручних послуг електронного урядування.

Напередодні публікації нового Плану дій ЄС щодо електронного урядування опубліковано документ «Бачення державної служби». Бачення державних послуг представляє довгострокове бачення сучасного відкритого державного сектору та того, як ІКТ можна використовувати для надання державних послуг у відкритому громадському середовищі. (Див. таблицю 1.8).

Таблиця 1.8

Характеристика принципів е-урядування країн-членів ЄС (на основі [83])

Назви принципів	Завдання, на які скеровані ключові принципи ЄС	Можливості застосування в Україні
Розвиток цифрової трансформації	Державні органи влади мають надавати населенню адміністративні послуги в цифровому вигляді через систему «єдиного вікна»	Органи державної влади та місцевого самоврядування надають понад 2000 послуг, але 91,5% населення України не користуються державними послугами в Інтернеті. Водночас надання державних послуг пов'язане зі значними незручностями, (elartu.tntu.edu.ua) часовими та фінансовими витратами.
Принцип однократності	Державні адміністрації мають забезпечити подання інформації підприємствами та населенням один раз в рік з правом використання цієї інформації при потребі повторно.	Частково працює в Україні в (elartu.tntu.edu.ua) системі ДПС
Інклюзивність та доступність	Державні адміністрації мають розробляти адміністративні послуги, які є придатними для використання людьми похилого віку та з інвалідністю	Частково працює в Україні шляхом впровадження ряд заходів під керівництвом Олени Зеленської

Відкритість та прозорість	Державні адміністрації мають забезпечити доступ до обміну інформацією, дозволити суспільству контролювати дії влади, бути підзвітною виборцям	Присутнє в практиці України
Транскордонне співробітництво	Державні адміністрації мають надавати відповідні цифрові послуги за кордон, розширяти мережу співробітництва. Причина – запобігти запровадженню фрагментації; полегшити мобільність у межах ринку надання послуг	Частково запроваджується в Україні, особливо зростання відбулися в зв'язку з пандемією та війною - мобільний застосунок «Дія»; «Трембіта»; запущено Єдиний державний веб-портал електронних послуг; запроваджено е-систему у сфері будівництва
Взаємосумісність	Державні послуги мають бути скеровані на безперерйну роботу на єдиному ринку та проведенню організаційних заходів	Запроваджуються в ЦНАПах України єдині публічні адміністративні послуги, які постійно розширюються
Надійність та безпека	Всі ініціативи мають бути поза рамками простого дотримання нормативно-правової бази із захисту персональних даних	Частково відповідає нормативна база захисту персональних даних громадян, підприємств. Потребує доопрацювання

В Україні вже реалізовані основні завдання електронного урядування ЄС, особливо у сфері державного управління та адміністрування.

План дій ЄС щодо *е-урядування* спрямований на об'єднання європейських, національних та регіональних зусиль для сприяння модернізації ПУА в ЄС. У той час як країни-члени ЄС мають власну політику та дії, поточний План дій встановлює сім принципів, якими мають керуватися майбутні ініціативи для забезпечення значних переваг від послуг електронного уряду.

План дій ЄС *щодо електронного уряду* передбачає прискорення цифрової трансформації уряду. В основі цієї терміновості лежить розкритий потенціал даних, що визначає 20 конкретних дій для пришвидшення імплементації

існуючого законодавства та відповідного залучення електронних публічних послуг відповідно до таких пріоритетів політики.

19 квітня 2016 року Європейська комісія представила Європейську хмарну ініціативу, проект хмарних послуг та інфраструктури даних світового рівня. Зміцнюючи та об'єднуючи чинні науково-дослідницькі інфраструктури, Комісія створила нову Європейську хмару відкритої науки (віртуальне середовище), яка дозволяє 1,7 мільйонам науковців Європи та 70 мільйонам професіоналів у галузі науки й техніки зберігати дані, обмінюватися ними тощо. Європейська хмарна ініціатива і уможливорює легкий доступ дослідникам до даних і їх подальшого повторного використання, одночасно знижуючи вартість зберігання даних і високопродуктивної аналітики. Європейська відкрита наукова хмара та Європейська інфраструктура даних з часом поширилися на промисловість і державний сектор.[82].

У результаті суспільство отримало вигоду від надання швидших і якісніших державних послуг, ефективного прийняття рішень на основі доступних і безпечних інформаційних технологій, а також інформаційно-інтенсивних послуг.

19 лютого 2020 року було опубліковано «Білу книгу про штучний інтелект», яка стала першою великою публікацією в рамках мети ЄС «формувати цифрове майбутнє Європи». Біла книга описує запропонований Комісією підхід до регулювання штучного інтелекту, спрямований на підтримку спроможності Європи до інновацій у цій сфері, одночасно підтримуючи розробку та впровадження етичного та надійного штучного інтелекту в ЄС [88; 165].

Європейська стратегія даних, опублікована 19 лютого 2020 року, передбачає створення єдиного ринку даних для вирішення проблем, визначених за допомогою різноманітних заходів політики та фінансування.

Стратегія ґрунтується на чотирьох напрямках:

Идентификатор конверта Etikinza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

- міжгалузева система керування доступом і використанням даних. Пропонує оновити законодавчу базу для регулювання спільного європейського простору даних і переглядає існуючі рамки політики для цифрової економіки;
- інвестування в дані та зміцнення потенціалу європейської інфраструктури для отримання, обробки та використання даних. Серед значущих подій – запуск європейського хмарного ринку; розширення прав і можливостей особистості; спільний європейський простір даних для стратегічних секторів і сфер суспільного інтересу.

Більшість держав-членів ЄС мають великий досвід розвитку та законодавчого забезпечення електронного урядування. Національні плани комп'ютеризації цих країн є невід'ємною частиною стратегії розвитку ЄС «Європа 2020» і пов'язані з Цифровим порядком денним для Європи.

Відповідно до цієї стратегії ЄС підтримує країни, що розвиваються, і країни, що перебувають у цифровій трансформації, таким чином сприяє розвитку цифрових стандартів на міжнародному рівні. Оскільки ми прагнемо стати лідером у сфері цифрових технологій, ЄС має зосередитися на покращенні функціонування ринку на користь споживачів, підприємств і суспільства в цілому, підтримуючи їх у глобалізації та цифровізації.

Спільними рисами електронного урядування в усіх країнах-членах ЄС є:

- створити спеціальну законодавчу базу для якісної стандартизації відносин між сферами державного управління та адміністрування електронного урядування;
- збільшення кількості персоналу, що займається електронними послугами та інформаційними технологіями, а також збільшення фінансування проектів електронного урядування;
- заохочення громадян користуватися перевагами електроні

урядування.

У Плані дій ЄС щодо е-урядування зазначено, що основні законодавчі положення вже діють і що багато технологічних рішень розроблено та випробувано, серед яких Стандартні договірні положення, що повинні встановлювати загальну або спеціальну процедуру авторизації від особи, що передає дані, та/або вимогу укласти письмовий договір із субпроцесором, який забезпечує належний рівень захисту для передачі даних. Згідно з рішенням Європейської Комісії від 4 червня 2021 року Стандартні договірні положення (далі – SCCs) щодо передачі персональних даних третім країнам відповідно до Регламенту Європейського Парламенту та Схвалено Радою ЄС 2016/679 [17].

Ці принципи спрямовані на забезпечення відповідних гарантій захисту даних під час міжнародних передач. Контролер або обробник, який передає персональні дані третій країні (експортер даних), і контролер або обробник, який отримує персональні дані (імпортер даних), можуть включити ці стандартні договірні положення безпосередньо в основний договір. Сторони також можуть додати інші умови або додаткові гарантії, якщо вони прямо чи опосередковано не суперечать STC. Тому зусилля держав-членів ЄС зосереджені на забезпеченні впровадження е-урядування, щоб громадяни та підприємства могли отримати вигоду від цифрової трансформації.

На сьогоднішній день успішні проекти впровадження е-урядування реалізовані у Великобританії, Швейцарії, Німеччині, Данії, країнах Балтії, Румунії, Португалії та інших. Для прикладу розглянемо декілька країн.

Великобританія

Ініціатива Великобританії щодо е-урядування є важливим елементом порядку денного модернізації країни. Впроваджуючи бізнес-моделі, які використовують новітні технології, електронний уряд задає стратегічний напрямок трансформації державного сектора.

У Великій Британії існують чотири пріоритети е-урядування:

- зробити державу та її послуги більш доступними;
- забезпечити відповідність потребам громадян державних послуг;
- реалізувати принцип соціальної рівності в доступі до державних послуг;
- забезпечити ефективне використання інформації [24; 50; 68; 93; 176; 178; 179].

Британська модель характеризується такими особливостями: створено окрему посаду електронного месенджера, створено онлайн-системи, де парламентські рішення є загальнодоступними через Інтернет, усі члени парламенту отримують електронну пошту, що гарантує їх ефективний зворотний зв'язок з платниками податків [90; 93].

Е-урядування спрямоване на підвищення ефективності діяльності органів влади; розширення спектру послуг, що надаються органами влади державним службам та громадянам; створення освітніх та технічних умов для повного охоплення громадян адміністративними послугами [90].

Портал державних послуг – це відкритий загальнонаціональний онлайн-ресурс, який забезпечує діалог влади, бізнесу та громадян у зручному та інтерактивному форматі.

Важливим фактором оцінки розвитку електронного адміністрування в країні є частка послуг, що надаються в електронному вигляді, загальній від загальної кількості послуг.

Більша частина електронних ресурсів (порталів) із надання державних послуг створена для осіб з обмеженими можливостями, батьків, підлітків тощо і пов'язана з освітою охороною здоров'я та зайнятістю.

Портал для бізнесу та державних послуг спрямований на забезпечення доступу до інформації та послуг, зокрема власників та керівників господарських організацій. У деяких країнах ці ресурси не містять усієї інформації, але г

здають змогу швидко знайти потрібних експертів і контакти в державних організаціях [90].

Оним із важливих завдань забезпечення надання держпослуг є продуктивна організація електронної взаємодії галузевих класифікаторів, реєстрів тощо.

У Великій Британії діє урядовий шлюз, який складається з таких основних частин: автентифікація та реєстрація (eg.nau.edu.ua) користувача (реєстрація та реєстрація); центр обробки (Transaction E006Engine) і система передання файлів; система інтеграції та правил на основі протоколу SOAP та стандартів UDDI, відомчий сервер інтеграції[186].

Також реалізується проєкт National Identity Scheme, на якому ґрунтується інфраструктура управління ідентифікаційними даними. Ключовим елементом (chmnu.edu.ua) проєкту є ID-картка. Картка зберігає як біометричні дані, так і перевірені й автентифіковані дані, що дозволяє ідентифікувати особу за допомогою «біометричного знімка». Ця інформація та біометричні дані зберігаються в Національному реєстрі ідентифікаційних даних. (chmnu.edu.ua)

Система офіційної перевірки особи Служба перевірки особи співробітника – це міжвідомчий проєкт, спрямований на впровадження процедур доступу посадових осіб до ІТ-систем, що містять непублічну інформацію. Муніципальні чиновники можуть автентифікувати та отримувати доступ до закритих систем центрального уряду в одному місці, ефективно вирішуючи цю проблему в рамках єдиної інфраструктури доступу.

Данія

Упродовж останнього десятиліття беззаперечним лідером у розвитку електронного урядування є Данія. У 2004–2007 роках було завершено створення інфраструктури електронного адміністрування, що включає основні компоненти: портали та шлюзи електронного адміністрування, платіжні шлюзи електронного адміністрування, електронний міжвідомчий обіг офіційних документів.

інфраструктуру відкритих ключів, уніфіковану середовище передачі електронного адміністрування тощо. Запровадження національних органів, реєстрів національних ідентифікаційних номерів, електронних ІТ-систем Управління відповідно до законодавчих та нормативних актів [45-48; 154].

Одним із головних і пріоритетних напрямків уряду Данії є прийнята 20 червня 2011 року стратегія розвитку, яка зосереджена на впровадженні доступних електронних сервісах. простих. Стратегія е-урядування Данії, опублікована в серпні 2011 року, називається «Спільна державна цифрова стратегія: цифровий шлях до майбутнього процвітання 2011-2015» [310]. Головне завдання стратегії – забезпечити до 2016 року цифрове самообслуговування як нормальну процедуру взаємодії суспільства та громадського сектору. Ця нова спільна цифрова стратегія зосереджена на використанні цифрових інструментів урядом, муніципалітетами та округами для оновлення державного сектору та підвищення його продуктивності. Стратегія має три основні напрями, кожен з яких охоплює різні сфери та цільові групи:

1) *завершення епохи паперового документообігу*: з 2016 року всі громадяни перейшли на електронний формат самообслуговування; всі паперові формати документообігу для підприємств, установ, закладів скасовані, в т.ч. листування; запроваджені служби підтримки для тих, хто навчається використовувати е-урядування;

2) *Запровадження нового електронного документообігу*: до 2016 року здійснено оцифрування задля модернізації та раціоналізації сфер освіти та охорони здоров'я; переваги надаються використанню ІКТ в освітній галузі – понад 1,5 млрд. данських крон інвестується в цю сферу діяльності; за допомогою технологій запроваджено якісне лікування хронічно хворих вдома, а не в лікарні, залучаються пацієнти за допомогою ІКТ до власного лікування.

3) *ближча електронна суспільна співпраця*: спільні електронні рішення, прийняті на національному, регіональному та місцевому рівнях мають бути синхронізованими, що є основою для е-урядування. Мають бути узагальненими питання прийняття рішень в е-урядуванні в інших сферах життєдіяльності суспільства, доступними для позитивного впровадження в публічному управлінні та адмініструванні. Це сприятиме взаємодії влади та суспільства у просуванні електронної інфраструктури, регулюватиме можливості розвитку е-урядування в суспільстві.

Доцільно відзначити стратегію розвитку е-урядування на 2013-2020 рр., розроблену спільними зусиллями уряду Данії та місцевих органів влади для загального державного сектору [310]. Мета Стратегії – збільшення використання ІКТ і технологій соціального забезпечення в наданні послуг в таких сферах, як охорона здоров'я, догляд за людьми похилого віку, соціальні послуги та освіта.

Стратегія також має забезпечити постійне отримання працівниками державного сектору нових знань з цифровізації.

Успіхи Данії у розвитку е-урядування – виваженість та чітко сплановані кроки центральної та місцевої влади на цьому напрямку діяльності [310]. Розвиток е-урядування в Данії вимагає цілеспрямованих, скоординованих дій усіх центральних та муніципальних органів управління. Оскільки 94% населення користуються державними та приватними послугами онлайн, країна постійно вдосконалює свою цифрову стратегію, впроваджуючи нові технології в державному секторі. Прикладами є проєкт електронної ідентифікації NemID, у якому 88% населення активно взаємодіє з цифровими органами влади, і NemKonto, обов'язковий рахунок, через який громадяни можуть здійснювати платежі органам влади. Створено загальний міжміністерський портал для доступу до персональних даних про здоров'я, єдину точку доступу для всіх цифрових публічних послуг і корпоративний портал для державних пос

Телемедицина, цифрові навчальні засоби та матеріали для хронічно хворих пацієнтів стають все більш поширеними в Данії [46; 47; 48; 167; 179; 310].

Ряд датських порталів мають онлайн-форуми, де громадяни можуть публікувати запити на послуги, пропозиції, запитання, спрямовані на певні групи користувачів (іноземців). На порталі Данії розміщено персоналізовану сторінку «Мій обліковий запис», де персоналізовані послуги доступні для конкретного громадянина [46]. У багатьох країнах на порталах державних послуг доступні всі необхідні онлайн-форми, які громадяни повинні заповнювати під час подання заявки. Також на порталах може бути доступна необхідна інформаційно-методична допомога, приклади використання послуг, що надаються в електронному вигляді (Case Studies) тощо.

Реалізований у Данії проект Спільної системи електронного документообігу охоплює багаторівневе публічне управління [309].

Данія також запустила систему надсилання електронних документів через захищені електронні скриньки. Водночас ці документи архівуються і зберігаються на спеціальному сайті [310]. За використання системи юридичні особи та підрозділи сплачують абонентську плату та вартість кожного окремого надісланого документа, але це дешевше, швидше та безпечніше, ніж відправка документів звичайною поштою.

Ця послуга безкоштовна для громадян, після її запровадження в 2001 році нею користуються 260 із 271 муніципалітетів та 500 тис. жителів на 5,5 млн жителів країни. Кожна поштова скринька пов'язана з унікальним ідентифікаційним номером громадянина, який присвоюється їй на все життя [310].

Швейцарія

Головним стратегічним документом країни є Стратегія електронного уряду

Швейцарії, прийнята Федеральною радою 24 січня 2007 р.,

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

передбачає зменшення адміністративного тягаря шляхом оптимізації процесів, стандартизації та розробки спільних рішень. Ці цілі досягаються через пріоритетні проекти з децентралізованим, але скоординованим підходом до реалізації на всіх рівнях влади [311].

27 листопада 2006 року було прийнято «Стратегію інформаційно-комунікаційних технологій на 2007-2011 роки», яка визначала стратегічні завдання та відповідальних осіб. Стратегія окреслила 59 пріоритетів дій, які мають бути реалізовані у 2015 році. Загальна стратегічна відповідальність за ІКТ у федеральному уряді Швейцарії лежить на міжміністерській Федеральній раді з інформаційних технологій, яка є частиною Міністерства фінансів і очолюється президентом Швейцарії.

Веб-сайт <https://www.ch.ch/en/> є головним порталом електронного уряду в Швейцарії, який надає доступ до всіх офіційних послуг федерального уряду, кантонів та місцевих органів влади. Іншим важливим елементом інфраструктури електронного уряду є simar.ch обов'язкова швейцарська платформа електронних закупівель, яка охоплює всі основні етапи : від надсилання пропозиції до оформлення договору. Іншими важливими ресурсами є www.sme.admin.ch, який містить широкий спектр інформації для малих і середніх підприємств, і портал федеральної адміністрації www.admin.ch.

Німеччина

Поточна німецька стратегія електронного урядування викладена в електронному урядуванні 2.0, яке є частиною більш загального стратегічного підходу та визначає такі чотири сфери діяльності [68]:

- портфолію – вимагають розширення федеральних публічних електронних урядових послуг за якістю та кількісним показником;
- ланцюги процесів – електронна співпраця підприємств і державної адміністрації через спільні процеси;

- ідентифікація – запровадження електронної ID-картки та розвиток концепції eID;
- зв'язок – безпечна комунікаційна інфраструктура для громадян, бізнесу та адміністрації.

Для досягнення цих цілей було запущено кілька проектів, зокрема: електронне посвідчення особи, De-Mail (система безпечного обміну електронними документами між громадянами, підприємствами та державними установами через Інтернет), Номер державної служби (D115) (єдиний спосіб зв'язку з ОДА при отриманні інформації про державні послуги).

Ініціатива Deutschland-Online була прийнята в 2003 році федеральними, земельними та муніципальними органами влади з метою створення повністю інтегрованого середовища електронного урядування в Німеччині [312-313]. Стратегія виділяє такі пріоритети: інтегровані електронні послуги для громадян та бізнесу, підключення інтернет-порталів, розвиток спільної інфраструктури, єдині стандарти та передача досвіду та знань.

У Німеччині існує електронний реєстр послуг (Німецький каталог адміністративних послуг), який є спеціалізованим довідником із переліком державних установ та інших надавачів державних послуг і послуг, які вони надають. Детальна інформація про послуги, що надаються в електронному вигляді, міститься у файлах WSDL (мова опису веб-служб). Кінцеві користувачі не можуть запитувати такі каталоги послуг, але натомість можуть робити запити до філій та відповідних ІТ-систем організації.

Крім того, проект eID-картки реалізовано в Німеччині [313]. Крім своїх традиційних функцій (ідентифікація за фотографією, ідентифікаційна картка тощо), картка також може здійснювати взаємну ідентифікацію в транзакціях, пов'язаних з державними послугами через Інтернет. Користувачі також можуть контролювати, хто має доступ до персональних даних і в якому об

використовуючи особистий PIN-код картки. Крім того, картку можна використовувати для цифрового підпису документів, що забезпечує їх юридичну силу. Картка також може містити біометричну інформацію (цифрове зображення обличчя та відбитки пальців), збережену в мікročіпі, що дозволяє використовувати її як еквівалент паспорта (наприклад, під час подорожі), а також зменшує ризик підробки.

Найдосконалішою технологією онлайн-ідентифікації та автентифікації є електронний паспорт. На відміну від електронної картки, електронний паспорт містить більше інформації про особу. Німеччина стала однією з перших країн, яка запустила електронний паспорт (e-Pass) з мікročіпом у листопаді 2005 року. У ньому зберігаються такі дані, як прізвище, ім'я, по батькові, дата народження, національність, цифрове зображення обличчя власника. Електронний паспорт наступного покоління також зберігає два цифрові відбитки пальців. Згідно з правилами, вони зберігаються лише в паспорті, а не в будь-якій базі даних.

Польща

Польща зробила значні кроки у розвитку систем електронного урядування, метою яких є визначення прав та обов'язків громадян і бізнесу при використанні електронних засобів для взаємодії з державним сектором [314].

Основними документами, пов'язаними зі стратегією е-уряду Польщі, є «Стратегія розвитку інформаційних технологій у Польщі до 2013 року» та «Перспектива трансформації» Інформаційне суспільство до 2020 року (закладання основ для розвитку інформаційного суспільства в Польщі), Державний комітет планування інформаційних технологій на 2007-2010 роки (завдання, які мають виконувати національні органи влади у розвитку інформаційного суспільства та розвиток інформаційного суспільства в Польщі) описати е-послуги, що надаються), Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Польщі до 2013 року.

Міністерство внутрішніх справ та зв'язку відповідає за впровадження національної політики електронного урядування. Міністерство інфраструктури відповідає за розробку та реалізацію польської телекомунікаційної політики та стратегії широкопasmового зв'язку. Комітету з комп'ютеризації та зв'язку Ради Міністрів доручено координувати та контролювати виконання Національного плану комп'ютеризації на 2007-2010 рр. [315].

Естонія

Талліннська декларація про електронний уряд 2017 року стала важливим поштовхом для держав-членів та Європейської комісії продовжувати інвестувати в модернізацію державного сектора [316].

Підписуючи документ і підтверджуючи свою відданість реалізації Плану дій ЄС щодо електронного урядування на 2016-2010 роки, держави-члени встановили пріоритети для дій до 2022 року:

- впроваджувати принципи цифрового зростання, інклюзивності та доступності;
- реалізувати принципи розвитку та надання орієнтованих на користувача цифрових державних послуг;
- встановити обов'язкове правило для ключових державних послуг і необов'язкове правило для громадян і бізнесу;
- впровадити принципи надійності та безпеки, забезпечити врахування потреб у безпеці та конфіденційності при розробці державних послуг та рішень у сфері ІКТ, а також розширити просування національної програми eID;
- реалізувати принцип сумісності.
- Реалізувати принципи відкритості та прозорості, щоб надати громадянам і бізнесу можливість краще керувати своїми персональними даними, які знаходяться в державі.

Естонія має одне з найрозвинутіших цифрових суспільств у світі, оскільки з 1996 року впровадила ініціативу електронного уряду, яку підтримує ЄС, і запровадила електронний банкінг. Основними стратегічними документами Естонії, пов'язаними з національним електронним урядуванням, є «Принципи інформаційної політики Естонії» та «Принципи інформаційної політики Естонії 2004-2006», затверджені у травні 1998 року.

Під час своєї незалежності Естонія розробила та впровадила концепції функціональної електронної держави та електронного уряду. Ці зміни стали можливими завдяки національній програмі «Стрибок тигра», започаткованій у 1996 році, яка стосувалася комп'ютеризації, інтернетизації та широкомасштабної комп'ютерної освіти, включаючи активну підготовку студентів і викладачів для використання можливостей, які пропонують комп'ютери та новітній Інтернет-технології. З огляду на те, що демократизація сучасних суспільств значною мірою залежить від використання можливостей інформаційної ери, влада Естонії вважає підготовку висококваліфікованих фахівців у сфері інформаційних технологій пріоритетним завданням. Завдання національного розвитку[316].

Історичні дослідження показують, що в 1998 році уряд Естонії прийняв «Принципи естонського інформаційного суспільства» та «План дій інформаційної політики», які були першими документами інформаційного суспільства країни. Основними відомствами, відповідальними за формування та реалізацію національної інформаційної політики в Естонії, є Міністерство економіки та зв'язку та Міністерство національних інформаційних систем [316].

Правова основа для запровадження електронного уряду в Естонії була створена в правових актах, прийнятих між 1996 і 2001 роками: чинний Закон про захист персональних даних 1996 року, який захищає права осіб щодо обробки персональних даних; Закон про підписи (2000 р.) – визначає юридичну силу електронних підписів над власноручними підписами; Закон про публі-

інформацію (2000 р.) спрямований на створення системи управління, у якій усі бази даних та інформаційні системи мають бути зареєстровані.

У грудні 2002 року було офіційно створено Академію електронного уряду (www.ega.ee), яка спрямована на навчання та консультації осіб та організацій, зацікавлених у використанні інформаційних та комунікаційних технологій, які можуть допомогти покращити управління та управління ефективність. Посилити процес демократизації інформаційного суспільства. Того ж року було прийнято Закон про електронні вибори. У 2003 році було створено портал RIA (www.ria.ee) для координації розвитку та управління національними інформаційними системами, щоб допомогти країні якнайкраще обслуговувати своїх громадян. Відвідувачі можуть знайти на порталі інформацію про електронні послуги в країні, різні установи, організації, центри та програми, пов'язані з впровадженням електронного уряду в Естонії [316].

Портал www.eesti.ee працює з 2004 року і надає електронний перелік доступних послуг. Перелік послуг, які надаються в електронному вигляді, досить великий, що свідчить про зацікавленість держави у розширенні сфери електронних послуг, доступних громадянам. У 2006 році була прийнята стратегія «Інформаційна політика 2007-2013», а в 2008 році – Закон про захист персональних даних і Let's Get Together. У 2009 році країна запустила план EstWin, метою якого є побудова широкосмугових мереж нового покоління, які забезпечують швидкість підключення до 100 Мбіт/с. [317].

У 2005 році Естонія започаткувала національну політику інформаційної безпеки, спрямовану на створення безпечного інформаційного суспільства для бізнесу та споживачів.

У 2017 році Естонія схарактеризувала своє цифрове включення як електронний уряд, що надає широкий спектр електронних послуг у державних

справах, участі в політичному житті, освіті, правосудді, охороні здоров'я, житлі, поліції, оподаткуванні та бізнесі.

Система X-Road є основним засобом електронного урядування. X-Road— це платформа розробки додатків, яка дозволяє будь-якій державній установі з відносною легкістю поширювати свої фізичні послуги на електронне середовище. X-Road має децентралізований характер, це . середовище для ефективного обміну даними, яке не має монополії на сховища персональних даних, що належать установам, які приєднуються до нього [317].

У країні створено ефективну, безпечну та прозору систему, а 99 % державних послуг надаються онлайн. Щоб подолати кризу, пов'язану з пандемією COVID-19, уряд Естонії запустив електронну платформу для взаємозв'язку волонтерів і людьми, які потребують допомоги в кризових ситуаціях (онлайн-хакатон Hack the Crisis, урядовий чат-бот Suve для вирішення проблем пандемії) [316].

Послуги електронного уряду в Естонії надаються через ідентифікаційні картки, і громадяни мають доступ до всіх державних онлайн-сервісів. Найдосконалішою моделлю електронного урядування в Європі є естонська модель, успіх якої пояснюється розвитком інформаційних технологій як пріоритетом уряду [50; 68; 75; 316].

Результати в країнах ЄС доводять, що європейські уряди стають більш орієнтованими на користувача, а ефективність досягає 80 %. Головна мета державних установ у країнах ЄС – забезпечити прозорість і ефективність у роботі користувачів та надавати персоналізовані, зручні та доступні цифрові послуги всім громадянам та підприємствам ЄС.

Громадяни та бізнес об'єднаної Європи вимагають від своїх урядів і національних органів влади більш скоординованих, прозорих і швидких дій для захисту інтересів Європи в цілому, а не лише окремих країн. Співпраця

європейськими країнами є більш важливою, ніж будь-коли, особливо тому, що ресурсна база має тенденцію до скорочення, а громадяни та підприємства мають постійно зростаючі вимоги до якості послуг. Основним принципом загального уряду має стати більш тісне управління шляхом поглиблення співпраці між європейськими країнами та регіонами та підвищення сумісності електронних послуг, незалежно від країни, в якій вони були створені.

Характерними рисами розвитку електронного урядування в країнах, які ефективно застосовують технології електронного урядування та успішно впроваджують практики електронного урядування в публічній адміністративній діяльності, є:

1. Відкритість і широке охоплення. Влада відкрита, оскільки електронні послуги доступні всім громадянам у будь-який час. Інформаційне суспільство має охоплювати всіх, тому держава вживає заходів, щоб уникнути ситуації, коли електронні послуги доступні лише деяким людям або лише в окремих регіонах чи населених пунктах.

2. Звертайте увагу на потреби споживачів. Влада орієнтується насамперед на потреби громадян. Використовуючи системи управління відносинами з громадянами, органи влади можуть контролювати потік інформації, яку надають громадяни, і аналізувати її для надання високоякісних персоналізованих послуг.

3. Інтеграція сервісу. Послуги самого органу влади утворюють цілісну систему. Наприклад, підключившись до офіційного порталу, можна легко продовжити свої водійські права, не розбираючись у складній організаційній структурі техногляду.

4. Партнерство між державою та приватним сектором. Щоб покращити якість послуг, влада все частіше вступає в партнерство з приватним сектором, Швидко та якісно реалізуйте проекти, наприклад, створіть офіційний портал.

Згідно з новим планом дій у сфері електронного урядування, Європейська комісія має пріоритетні завдання у трьох пріоритетних сферах:

використання ІКТ для модернізації державного управління, використовуючи ключові елементи (електронна ідентифікація, електронні документи);

поєднання транскордонної мобільності з сумісними цифровими державними послугами для забезпечення доступу до ринку та підвищення конкурентоспроможності та привабливості країн ЄС;

сприяння цифровій взаємодії між громадянами, підприємствами та урядами для надання високоякісних державних послуг; діяльність цифрових публічних сервісів, які задовольняють потреби користувачів (громадян і бізнесу) [50].

Сьогодні жодна модель електронного урядування не може відповідати всім умовам і завданням уряду, оскільки кожна країна має свої унікальні національні обставини, ресурси та пріоритети. Ця відмінність відображена в назвах стратегій розвитку електронного урядування в різних країнах: «Трансформаційний уряд» (Велика Британія), «Електронна Європа» (ЄС), «Забезпечення трансформації» (Нова Зеландія), «Інтегрований уряд» (Сінгапур), тощо [229; 299; 317]. Однак єдина мета впровадження цих стратегій полягає в тому, щоб забезпечити доступ до електронних послуг усім верствам населення та уникнути ситуації, коли електронні послуги доступні лише деяким людям або лише в певних населених пунктах чи районах; через Європейську Загальний регламент захисту даних (GDPR) Парламенту та Ради (ЄС), ухвалений Регламентом № 679 від 27 квітня 2016 року щодо обробки персональних даних і вільного переміщення таких даних; прийнятий Європейською Комісією 4 червня 2021 року відповідно до з Європейським парламентом і рішенням Ради, згаданим вище в Регламенті ЄС

2016/679, щодо оновлення стандартних договірних положень, переданні персональних даних до третіх країн (GDPR).

Висновок до Розділу 1

Вивчення теоретичних засад розвитку е-урядування дозволило зробити наступні висновки. Доведено, що сучасні реформи, які відбуваються в публічному управлінні та адмініструванні пов'язані з новою роллю держави в суспільстві, комерціалізацією у публічному управлінні, функціональною трансформацією урядових структур тощо.

Наголошено, що без широких адміністративних реформ, які будуть спрямовані на покращення функціонування публічного управління та адміністрування, впровадження механізму е-урядування не буде ефективним. Визначено, що під «електронним урядуванням» ми розуміємо спеціалізовану складну систему взаємодії між виконавчими структурами влади, між цими виконавчими структурами та громадянами, між організаціями громадянського суспільства та бізнес-структурами через Інтернет-середовище.

Обґрунтовано, що реалізація програми «електронного уряду» нерозривно пов'язано із загальним станом публічного управління та адміністрування в країні, характером і роллю бюрократії та еліт у суспільстві, розвитком правових інститутів та менталітетом управління.

На основі аналізу теоретико-методологічних аспектів, визначення принципів, характерних ознак е-урядування, форм та напрямів розвитку з'ясовано, що науковці *електронне врядування* розглядають як систему інститутів та механізмів державного управління, що здійснюється на базі інформаційно-комунікаційних технологій.

З'ясовано, що країни світу перебувають на різних стадіях впровадження та функціонування електронного урядування. Деякі країни перебувають

початковій стадії цього процесу, лише вказуючи на свою присутність у мережі, інші вже переходять до найвищої стадії інформатизації публічного управління та адміністрування – операцій з громадянами та бізнесом. Найбільшим успіхом у реалізації таких проєктів досягли країни ЄС та Північної Америки, де уряди хочуть і можуть дозволити собі витратизначних коштів на інформатизацію публічного управління. Досвід цих країн продемонстрував, на скільки успішно реалізовані проєкти е-урядування у Великій Британії, Швейцарії, Німеччині, Данії, країнах Балтії, Румунії, Португалії, і що за умов системного і стабільного фінансування, ефективного управління ця ініціатива може швидко окупити витрачені гроші.

Водночас громадяни мають реальні можливості брати участь у діалозі з владою, впливати на процес прийняття рішень та подавати власні ініціативи, отримувати детальну інформацію про роботу державних установ та здійснювати контроль за їх діяльністю.

Усі сучасні моделі електронного управління зумовлені розвитком інформаційної цивілізації та є перспективними. Умовами реалізації цих моделей є: організація соціальної мережі, ефективний зворотній зв'язок і технічна підтримка на високому рівні. До переваг впровадження електронного уряду в різних країнах можна віднести: континентально-європейська модель: орієнтація на національну єдність; інвестування громадян; держава як партнер громадян; ефективність виконання державними службовцями своїх обов'язків; зручний пошук електронних тендерів; розвиток механізмів зворотного зв'язку для засобів ІКТ; інформація про послуги та установи, що забезпечують їх доступність;

англо-американська модель: модель національних служб; обмеження окремих функцій держави; швидке задоволення потреб громадян; оплата максимальної кількості послуг в Інтернеті; розвиток служб статистичної

інформації; своєчасне оголошення управлінських рішень; інтеграція мережевих офісів. ;

азіатська модель: акцент на комп'ютеризацію соціальної сфери; скорочення державного апарату внаслідок впровадження інформаційно-комунікаційних технологій; акцент на розвиток науки в галузі інформаційних технологій; створення умов для розвитку електронної комерції; розвиток мережі приймальних терміналів у часто відвідуваних закладах. Електронні послуги, портали державних послуг, інтегровані з мобільними телефонами.

Тому розвиток кількох моделей електронного урядування в Україні пов'язаний із вирішенням спільних з ЄС завдань: організація електронного документообігу в органах, максимальне переведення відносин держава-громадянське суспільство в електронні форми, використання Інтернету для організації інтерактивного обміну. створення ефективного зворотного зв'язку між владою та суспільством; формування суспільно-політичної комунікації на основі діалогу та забезпечення контролю за управлінською діяльністю влади в процесі прийняття та реалізації рішень; з метою реалізації ст. 679 Регламенту (ЄС) Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року, Регламенту № 2016/679, прийнятого Загальним регламентом захисту даних/Регламентом 2016/679 Європейського Парламенту та Ради щодо обробки даних персональних даних. Загальний регламент захисту даних (GDPR).

Матеріали цього розділу опубліковано в наступних наукових працях [182-185].

РОЗДІЛ 2

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ЕЛЕКТРОННОГО ВРЯДУВАННЯ В СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

2.1. Організаційно-правове забезпечення розвитку механізму е-врядування

Україна прямує власним шляхом у розвитку е-врядування. Початком можна вважати створення концепції та програми інформатизації (початок 90-х років). Слід відзначити і діяльність школи кібернетики, визнаної на світовому рівні. Створення різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій, а також національних електронних інформаційно-аналітичних систем на різних рівнях і з різною метою триває й донині. [55; 56; 60; 63; 73; 100; 101].

Для розбудови інформаційного суспільства, яке має спиратися на фундаментальну правову основу, було прийнято низку нормативно-правових актів, що стосуються відносин із громадськістю; розроблено електронні інформаційні ресурси із захистом прав інтелектуальної власності; надано гарантії та доступ до публічної інформації, що у свою чергу стимулювало розвиток е-врядування (створення електронного документообігу, інформаційної безпеки і т.п.). Не залишилися осторонь і підприємства, які системно застосовують сучасні інформаційні технології і рішення на своїх інформаційних ресурсах, щоб підвищити власну конкурентоспроможність. Активізовано роботу з упровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у державний сектор, зокрема в освіту, науку, охорону здоров'я та культуру. Громадяни беруть активну участь у глобальному процесі створення та використання інноваційних е-ресурсів.

Перехід органів публічного управління та адміністрування в систему е-врядування включає етапи усвідомленого вибору потреб, аналіз та оцінювання стану, обґрунтування завдань, розробка плану, можливість ресурсного забезпечення та передбачає системне вирішення завдань, пов'язаних із усвідомленим вибором потреб, аналізом і оцінюванням стану, обґрунтуванням мети, розробкою плану та подальшого його реалізації, забезпеченням ресурсами.

Упровадження е-врядування регулює законодавство України, численні постанови і розпорядження КМУ (*Додаток В*).

Технології електронного урядування були прийняті українським урядом ще у 2003 році – мова йде про законодавство з електронного документообігу[110] та Закон України «Про цифровий електронний підпис» Попри те, що в 2001–2002 роках Президент України увалив низку рішень щодо цього питання, таких понять, як «електронний уряд, е-уряд», «електронне врядування, е-врядування» та «електронна демократія, е-демократія», «інформаційне суспільство, ІС» в офіційному мовленнєвому обігу не вживалися. Відсутня класифікація і законодавчо затверджений термінологічний апарат унеможлилювали ефективно впровадження електронного урядування. Тільки 2007 році завдяки Женевській декларації, де було зазначено «орієнтуючись на інтереси людей, ми повинні будувати відкрите суспільство, що розвивається, де кожен може створювати, накопичувати, вільно отримувати, використовувати та обмінюватися інформацією та знаннями, щоб кожен міг повною мірою реалізувати свої потенціал і внесок у суспільство та суспільство особистий розвиток і покращення якості життя» [100; 101; 37], ввійшли в обіг ці терміни.

Незважаючи на те, що запровадження е-врядування в Україні регулюється багатьма законами, указами Президента та урядовими постановами, цей набір документів є неповним, фрагментарним і в деяких випадках суперечить самому собі. Поточні періодичні документи включають, насамперед, завд

Національної програми комп'ютеризації на три роки та Програми комп'ютеризації на рік, щорічний звіт про стан комп'ютеризації в Україні, поданий урядом до парламенту, та ряд інших документів, поява яких пов'язана із суттєвими змінами у нових ІКТ, що значно вплинуло на державну політику та управління, а також спричинило необхідність адаптації державного управління до нових умов, формування нових стратегічних цілей, пріоритетів та завдань.

Сформульований у 1998 р. механізм національного інформаційного будівництва лише частково адаптувався до вимог, які сприяють розвивати ІС, формуючи національну парадигму управління, орієнтовану переважно на інформатизацію на діяльність ОДВ та ОМС [131].

Тому питання реалізації законодавчої бази з розвитку ІС в Україні на сьогоднішній день залишається актуальним, але ресурси КМУ не передбачені, і Державна програма інформатизації ще не стала ефективним механізмом її реалізації.

Зазначимо, що заходи щодо впровадження технології е-врядування вперше були включені як один із національних пріоритетів в антикризову програму КМУ, яка визначає окремий розділ про розвиток інформаційного суспільства. Відповідно до затверджених заходів, серед яких План дій розвитку ІС та інші законодавчі акти на період 2007-2015 років» [133] було проведено низку заходів щодо впровадження е-врядування, а саме створення нормативно-правових та нормативно-технічних документів, суголосним подібним документам з ЄС: типові проєкти, що стосуються електронного міністерства, електронного розвитку регіонів, всіх органів управління, які мали б перейти до електронного документообігу на основі цифрового підпису.

Через значну динамічність процесів, що відбуваються в цій галузі, до чинних законодавчих актів необхідно внести суттєві зміни. Відсутність єдиних форматів управління електронними документами на основі електронного

цифрових підписів створює загрозу національній безпеці, оскільки органи влади не мають можливості електронно взаємодіяти через Інтернет, що призводить до затримки впровадження електронної комерції, телемедицини, дистанційного навчання тощо.

В організаційному плані впровадженню е-врядування сприяє той факт, що центральні та місцеві органи виконавчої влади серед заступників керівників та структурних підрозділів, які забезпечують розвиток інформатизації, визначили посадових осіб, відповідальних за регіональні та обласні компанії державного управління процесом ІС.

У той же час на впровадження е-врядування впливали й інші фактори, серед яких незавершені конституційні та адміністративні реформи, постійні структурно-функціональні зміни у ОДВ та ОМС, відсутність активних дій щодо переходу до надання е-послуг населенню України, неузгодженість стандартів обліку та ідентифікації даних, відсутність у більшості працівників органів влади соціально-психологічної готовності працювати в єдиному вікні, надаючи е-послуги, їх низький рівень електронної та комп'ютерної грамотності, комунікативної компетентності при наданні е-послуг.

Щоб в цілому оцінити стан впровадження е-врядування та визначити напрями розвитку інформаційного суспільства його техніко-технологічної складової, необхідна цілісна система показників та індикаторів на основі таких даних: державний статистичний облік; ринок ІКТ українських та іноземних компаній, результати спеціалізованих емпіричних досліджень з урахуванням оцінок МО (ООН, ЄС, Світовий банк, ІТУ, OECD тощо).

Окрім системи показників, слід розробити та офіційно затвердити методи коротко-, середньо- та довгострокового моніторингу, аналізу та прогнозування ситуації у галузі впровадження е-врядування, а також відповідні ресурси для інформаційно-аналітичної підтримки користувачів інформації [6].

Доцільно створити встановлені правила їх взаємодії та інформаційні вимоги, тобто систему інформаційно-аналітичного забезпечення. В Україні не існує такої системи, що вкрай негативно впливає на ефективність громадського порядку та управління в цій галузі. Вона реалізується без зворотного зв'язку і в основному базується на неточній, неповній та суперечливій статистиці, інтуїції та попередньому досвіді прийняття стратегічних рішень.

Сьогодні Державна служба статистики України не здатна задовольнити потреби користувачів публічних послуг надійною, своєчасною та повною статистичною інформацією. Перш за все, необхідне офіційне визначення системи національних показників для розробки та впровадження е-врядування в інформаційному суспільстві, методів оцінки, наявності підготовленого персоналу та необхідних ресурсів.

Уперше, коли у 1998 р. оприлюднили звіт про стан інформатизації в Україні, було розпочато загальнодержавний моніторинг розвитку сектору ІКТ задля створення та реалізації Національної програми комп'ютеризації статистичних показників розвитку цієї галузі в Україні [104; 106; 122; 131].

Упровадження Національної системи показників для розвитку інформаційного суспільства ґрунтується на створенні ЄІП (єдиний інфопростір), в якому інформація від державних статистичних органів, ІС (інститути інформаційного суспільства) поширюється. На основі цього розраховуються критерії оцінки показників розвитку ІКТ у регіонах та проводиться статистично-порівняльний аналіз їх рейтингу з урахуванням даних у ЗМІ, Інтернеті, різних електронних буклетах тощо, які не є об'єктивним показником їх розвитку, що не дозволяє надійно проводити регресивний аналіз даних та об'єктивне прогнозування.

Показники, що використовуються структурами переважно орієнтовані на дослідження у сфері ІКТ, не відповідають вимогам державної політики розви

ІС в сфері ПУА. Дані, зібрані державним комітетом з ІТ від ОДВ та ОМС в основному стосуються стану впровадження ІКТ, а не аналізу стану ІТ у країні, які є водночас більш об'єктивними та офіційно підтвердженими.

Зазвичай конкретні цілі, для яких розроблялися міжнародні стандарти, не завжди могли використати ОДМ та ОМС в реалізації національної стратегії розвитку ІС, окрім того вони не повністю збігаються із цілями, запровадження е-урядування в ПУА. Тому майже в кожній країні світу формуються власні критерії відповідності своїй державній політиці та системі стратегій показників та показників, беручи до уваги різні міжнародні системи.

У Стратегії реформування ПУА в Україні на період до 2021 року е-урядування визначено як механізм використання інформаційно-комп'ютерних технологій задля покращення державного управління на засадах енергоефективності, економічності, прозорості, системності діяльності ОДВ та ОМС [141].

Оцінка ефективності впровадження електронного урядування здійснюється шляхом аналізу кількості центральних органів виконавчої влади, що приєдналися до системи електронної взаємодії, та обсягу звернень, що були оброблені у електронному форматі за допомогою цієї системи.

Ефективність електронних послуг у режимі реального часу залежить від кількості послуг, що надаються на таких основних рівнях:

рівні I та II — надати інформацію про послугу та завантажити форму запиту на послугу у форматі pdf;

рівень III – подати заяву та оплатити послуги онлайн;

рівень IV – цілковита інтеграція послуги [141]

Стратегія передбачала, що до кінця 2021 року буде запущено щонайменше 130 адміністративних послуг III-IV рівнів, які будуть інтегровані в єдиний національний портал адмінпослуг. Ці завдання Україна вже виконала. О

того, стратегія визначила відсутність єдиних адміністративних процедур як головну перешкоду для якості надання адміністративних послуг. Організація національного електронного реєстру залишається неефективною – інформація, що міститься в ньому, дублюється, у більшості випадків відсутній автоматизований обмін даними, система ідентифікації користувачів використовується лише частково, а процес автоматизації послуг не завжди призводить до його спрощення. Тому завданням впровадження електронного управління є законодавче врегулювання цих питань. [141]

Основним завданням розвитку сфери адміністративного судочинства є прийняття загального закону про адміністративне судочинство, що відповідає європейським стандартам, і поступове приведення окремих адміністративних проваджень у відповідність до встановлених загальних принципів.

Електронне управління є одним з пріоритетних напрямів «Стратегії сталого розвитку України -2020» (План Президента України щодо комплексної модернізації України). У цьому документі, зокрема, зазначено, що побудова прозорості діяльності ОДА, ОМС, створення професійних комунальних установ та забезпечення їх ефективності є цілями реформування державного управління на засадах нових сучасних ІКТ-механізму – е-врядування. Результатом цієї реформи має стати ефективна, відкрита та гнучка структура державного управління, яка може бути використана для формування та реалізації узгодженої державної політики на основі сталого суспільства, використовуючи новітні інформаційні та комунікаційні технології [141].

Тому по території всієї України оновлено нормативно-правову базу з питань е-врядування, якою передбачено запровадження в діяльність ОДВ, ОМС якісно-ефективних форм взаємодії з громадянами, підприємцями, органами влади для надання доступу до публічних інформаційних ресурсів, можливості отримання електронних адміністративних послуг та зв'язку з органами вл

через Інтернет.

Відповідно, метою електронного урядування є запровадження е-демократії, що є потужним кроком на шляху до високих європейських стандартів якості е-послуг, відкритості уряду для громадян, суспільства та компаній [144]. Для досягнення цієї мети в рамках відповідної державної політики має бути впроваджена система взаємопов'язаних цілей. Державна політика щодо розвитку електронного урядування формалізована у низці перелічених вище законодавчих актів, містить чітке визначення пріоритетних цілей, яких потрібно досягти, та стратегічних цілей, яких потрібно досягти.

Слід зазначити, що поняття «електронного уряду» є складним, і його компоненти «часто живуть власним життям», проходять ці етапи самостійно і накопичують системні проблеми в цій галузі через відсутність координації. Наприклад, вже декілька років в Україні впроваджується електронний документообіг, включаючи використання електронних цифрових підписів як засобу знеособлення при наданні державних послуг [123-127]. У цей період створено Центральний засвідчувальний орган, Центр сертифікації Національного банку України, центри акредитації сертифікації ключів. У зв'язку з відсутністю єдиного формату та протоколу електронного підпису та правил управління електронними документами у правоохоронних органах неможливо надати цим органам звіти з єдиним сертифікатом ключа. Недосконалість національної системи електронного цифрового підпису, невідповідність форматів електронних документів, несумісність систем електронного документообігу влади та відсутність фактичного впровадження технологій надання адміністративних послуг через Інтернет – лише кілька проблем, що вимагають скоординованих дій.

Свідченням обізнаності громадськості про необхідність таких дій стала широка дискусія, ініційована Державним комітетом з інформатики за участю урядовців, експертів та ключових гравців з розвитку інформаційних технологій.

інформаційної безпеки. Результатом обговорення стала спільна ініціатива національного, регіонального рівнів з реалізації пілотних проєктів запровадження е-врядування щодо (Дніпропетровська, Одеська області, Мінрегіонбуд, ГУДС, Державне агентство з питань інвестицій та інновацій, Пенсійний фонд, Державна податкова адміністрація та ін.) [62].

Основним завданням проєкту було визначення механізму вирішення наступних проблем, серед яких:

- функціональне забезпечення електронного документообігу;
- впровадження електронного документообігу;
- розробка форматів стандартних електронних документів ОДВ та ОМС;
- підготовка тимчасових правил щодо е-документообігу;
- впровадження цифрового підпису в діяльність ОДВ та ОМС;
- встановлення та забезпечення функціонування системи національних класифікаторів та реєстрів;
- впровадження програмно-апаратного комплексу другої черги технологічного центру центрального органу сертифікації;
- створення національної єдиної системи часу для синхронізації інформаційних систем з координованим універсальним часом (UTC);
- впровадження технології е-врядування щодо надання адмінпослуг через Інтернет правоохоронними та бюджетними органами в межах своїх повноважень.

Проблеми із впровадженням «електронного уряду» в глобальне та регіональне лідерство [104].

У 2020 році Україна вперше потрапила до європейського рейтингу відкритості даних, посівши 17 місце серед 35 країн, що швидко розвиваються

[52]. Україна набрала 2180 балів з 2600) національна політика (законодав

відповідно до міжнародних стандартів, стратегія розвитку великих відкритих даних тощо), одержавши 554 б. За єдиний національний портал – 569 б. А в різних сферах ПУА (економічна, соціальна, екологічна тощо) відкритих даних – 550 б. за опубліковані матеріали на єдиному порталі – 492 бали. Це була перша перемога України на світловому ринку з цифрових технологій. Перше місце посіла Данія.

Тільки з 2018 року Україна з'являється в рейтингах кібербезпеки. Упорядник з аналізу національного законодавства у сфері кібербезпеки – Естонська академія е-врядування відзначила Україну щодо якості забезпечення захисту персональних даних, заходів боротьби з кібератаками та протидії кіберзлочинності [316]. Це було підтверджено 29 місцем зі 160 країн, в 2020р. – 25 місце. На першому місці – Греція, а на останньому – Південний Судан [160; 282].

Ураховуючи аналіз організаційно-правових засад е-врядування як механізму державного управління в Україні, рекомендується розробляти поетапно заходи з вдосконалення його розвитку (табл. 2.1).

Міністерство цифрової трансформації України [44] є ключовим органом державної влади у системі центральних органів виконавчої влади. Воно відповідає за формування та реалізацію державної політики у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, інновацій, електронного урядування, розвитку демократії, інформаційного суспільства [52; 170], забезпечення широкого доступу до Інтернету, розвитку телекомунікацій, електронної комерції та комерційної інфраструктури. Також воно відповідає за надання електронних та адміністративних послуг, електронних довірчих послуг та зон електронної ідентифікації (ст. 1 Положення) [121; 169-170; 174; 320].

Таблиця 2.1.

Періодизація становлення е-врядування в Україні на організаційно-правових засадах (автор. розробка)

Етапи періодизації	Характеристика етапів періодизації
1-й етап	2002-2009 роки – затвердження перших нормативних положень для громадян України з е-врядування, формувалися передумови для доступу до інфо
2-й етап	2010-2019 роки, розробка системи нормативних актів для забезпечення стратегії е-врядування; доступу до інфо, наближення послуг до вимог європейської інтеграції.
3-й етап	З 2019 року – дотепер, активізація впровадження е-врядування та розвитку правового нагляду.

Відповідно до постанови КМУ від 4 грудня 2019 р. № 1137 «Про створення Єдиного державного Інтернет-порталу електронних послуг та Єдиного порталу державних адміністративних послуг» [130], портал Дія є інформаційним порталом, телекомунікаційна система, організаційно-функціональною, до якої входять реєстрація адмінпослуг, е-кабінет, портал мобільного додатку «Дія» (дія), інші підсистеми та програмні модулі (п. 11) [5; 127].

Дослідницька компанія Sagireg визначає портал як вебпрограмну інфраструктуру, яка забезпечує доступ і взаємодію для певної цільової аудиторії з відповідними інформаційними базами (наприклад, інформація/контент, програми та бізнес-процеси), базами знань та іншою інформацією, що надається системою. індивідуальна ідентифікація [23].

Наразі є бажання запровадити електронну систему управління п'ятого ступеня. Портал «Дія. Державні послуги онлайн». URL : <https://diia.gov.ua/> [5; 127], який зараз працює в тестовому режимі.

Згідно з нашим опитуванням, 36 % респондентів знайомі з цією програмою (Додатки Д.). Зручність користування порталом оцінили за п'ятибальною

оцінили її як достатню. Найчастіше громадяни користувалися транспортними послугами (25 %), пенсіями, допомогами та допомогами (19 %) та ФОП (12 %). На початок 2022 року мережа ЦНАПів в Україні зросла приблизно до 3000 точок. За даними прес-служби Міністерства цифрової трансформації, серед них 1027 ЦНАПів, 1712 віддалених робочих місць, 124 територіальних відділення та 28 мобільних ЦНАПів. Порівняно з 2020 роком мережа зросла на 1,5 тис. балів. За останній квартал перед війною було відкрито 200 Центрів. Лідерами за доступністю державних послуг стали Івано-Франківська, Дніпропетровська, Волинська та Черкаська області. Джерело: Мінцифра Джерело: <https://biz.censor.net/n3316804> [127].

Згідно з Планом роботи Міністерства цифрової трансформації в 400 ЦНАПах працювало 150 послуг, а завдяки розширенню електронної шафи громадяни одержали доступ від 15 до 30 реєстрів [81]. Така тенденція характерна для демократичних країн розвитку, зокрема, E-Souettepi Tseueiofterpi Ipbeh – ESSH у 2018 році (індикатор, розроблений Департаментом ООН з економічних і соціальних питань) вперше зафіксував покращення показників ESSI у всіх групах, пов'язаних із розвитком онлайн-сервісів, що свідчить, що у всьому світі спостерігається постійний прогрес у вдосконаленні електронного адміністрування та надання державних послуг в Інтернеті. Удосконалення послуг онлайн-транзакцій є значним і послідовним у всіх сферах, причому трьома найпопулярнішими послугами є комунальні платежі (140 країн), подання податкової декларації (139 країн) і реєстрація нової компанії (126 країн) [321].

Правила доступу та умови відмови регулюються нормативними актами, що стосуються надання адміністративних послуг. Позитивно слід оцінювати роботу таких ресурсів, оскільки вони сприяють підвищенню інформованості громадян та сприяють швидкому доступу до адміністративних послуг. Однак сучасні системи електронного урядування не обмежуються лише зручністю використання

адміністративних цілях. Існує потреба в наданні е-послуг, які можуть надаватися користувачам послуг працівниками ОДВ та ОМС, особливо це актуально в умовах криз, фосмажорних обставин – в умовах широкомасштабної війни, пандемії.

З січня 2022 року набирає дії ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших нормативно-правових актів щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень» (від 30.11.2021 № 1914, № 1914-IX), який регламентує поширення сучасних практик подання заяв про надання адмінпослуг, зокрема подання заяв і скарг в електронній формі, обмеження їх змісту до необхідного мінімуму, використання усних форм заяв, перекладених посадових осіб письмово та для невідкладного розгляду. Відповідальність за збір необхідних документів та інформації несе орган управління, а не заявник, що значно полегшує процес доступу громадян до адмінпослуг. Рішення в адміністративних справах також є уніфікованими та збалансованими, і громадяни можуть скористатися такими видами онлайн-сервісів: оформлення та оформлення паспорта громадянина України через безконтактний електронний носій при заміні паспорта громадянина України (у формі картки); отримання розрахункової картки платника податків з Державного реєстру фізичних осіб – платників податків (РНОКПП) реєстраційний номер; оформлення паспорта громадянина України для виїзду за кордон через безконтактний електронний носій; надання кадастрової інформації про земельні ділянки державної власності у формі кадастрових витягів про земельні ділянки державної власності; технічна база, що відповідає вимоги законів і нормативних актів з нагляду за охороною праці.

Ділові послуги розрізняють за видами господарської діяльності (про видачу, закінчення терміну дії, переоформлення, користування звітністю про пільги, т. загальне). Всього виокремлено 5 галузей економічної діяльності.

природні ресурси та екологія, імпорт та експорт продукції, перевезення пасажирів (не тільки авіаційним), розвиток комерційної діяльності у сфері надання фінансових послуг та видача ліцензій суб'єктам космічної діяльності України. Це найменша частка з усіх видів послуг. Кількісний характер цієї доступності залишається незначним, але має потенціал для зростання, тоді як Естонія пропонує своїм громадянам понад 650 електронних послуг і 2500 перевірених компаній [316].

Тому вже зараз можна стверджувати про необхідність розвитку е-врядування задля зростання якості та кількості адмінпослуг в Україні. Відзначимо позитивні тенденції е-врядування в ПУА:

- забезпечити належний рівень електронних ресурсів, тобто відносно дешевого Інтернет-контенту для населення країни;
- розвивати електронні платежі та інтернет-банкінг для забезпечення оплати електронних адміністративних послуг;
- розвиток системи електронного порталу державних органів усіх рівнів;
- надавати офіційні онлайн-повідомлення органами влади щодо використання агентствами електронних петицій;
- здійснювати нагляд та правову координацію процесів електронної ідентифікації користувачів електронних систем управління;
- функціонування органів державного управління, уповноважених на трансформацію електронних систем управління;
- здійснювати контролінг окремих порталів, що надають управлінські та інформаційні послуги онлайн.

Водночас ми вважаємо, що хоча необхідні передумови для розвитку електронного урядування вже створені, практичних результатів у цій сфері ще не досягнуто в значній мірі. Більшість наявних ресурсів мають вагомні недоліки у технічному, інформаційному та правовому аспектах. Відсутність ефективної системи взаємодії та комунікації призводить до переважно одностороннього використання інформаційних методів. Також проблема полягає у декларативності електронних послуг, які не завжди відповідають їх реальному втіленню.

Отже, можна зробити висновок, е-врядування спрямоване на подолання деяких державно-правових проблем в Україні, які вже є традиційними для нашого суспільства: прояви корупції, соціальні стандарти та соціальна стабільність, забезпечення прозорості, що розвиває найдоступніші законодавчі норми регулювання суспільно-політичних та соціально-економічних питань. Однак останнім часом постало більше нових питань, пов'язаних із прагненням України інтегруватися до Європейського співтовариства та вирішенням питання територіальної цілісності в умовах збройної агресії [113, с. 63]. Е-врядування може стати дієвим механізмом оновлення діяльності держави та влади на основі конституційних принципів рівності, свободи, демократії та верховенства права. Формуючи національну систему показників та індикаторів розвитку е-врядування, необхідно враховувати такі особливості галузі інформаційно-комунікаційних технологій:

1. Висока динамічність розвитку ІКТ, що призводить до постійних змін у системах показників для їх оцінки.
2. Різноманітність та невідповідність сучасних підходів, принципів, методів, прийомів, джерел інформації та систем показників сектору ІКТ.
3. Часткове відображення ступеня розвитку ІКТ-сфери стану ІС, а саме його

техніко-технологічних складових.

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

4. Надзвичайно обмежені можливості ІС з використанням лише кількісних показників, тоді як є необхідність їх використання разом із якісними показниками.

5. Відсутність чітких причинно-наслідкових зв'язків між різними факторами, що впливають на сектор ІКТ.

6. Ієрархічна структура сфери ІКТ, зокрема національний, регіональний та регіональний рівні.

7. Різноманітність ІКТ як за сферою діяльності, так і за типом продукції.

Система показників, беручи до уваги зазначену вище специфіку розвитку ІКТ, може стати основою для створення системи моніторингу ІС та підвищити ступінь її об'єктивізації. У процесі формування системи індикаторів розвитку національного інформаційного суспільства можуть бути використані різні методи, найважливішими з яких є:

- обґрунтований вибір критеріїв вимірювання розвитку ІС;
- розробка національної системи індикаторів без наявності досвіду зарубіжних країн;
- поєднання обох перших методів.

Основним недоліком першого методу є недостатнє врахування чинними міжнародними системами індикаторів особливостей розбудови інформаційного суспільства в Україні. Зосередження уваги на розробці національної системи показників не узгоджується з геополітичними та геоекономічними прагненнями України вступити до ЄС та євроатлантичної спільноти і потребує великих витрат на її розробку тощо. Найбільш раціональним, на нашу думку, є третій метод, який ґрунтується на сукупності найкращих міжнародних практик та особливостей розвитку інформаційного суспільства в Україні. Сьогодні у світі існує понад 20 міжнародних електронних показників, але найефективнішими вважаються:

- Індекс цифрових можливостей або цифрова перспектива (Digital Opportunity Index, DOI), розроблений ITU в рамках WPIIS;
- Індекс цифрового доступу (DAI), ITU;
- Індекс інформаційного суспільства (ISI), IDC;
- Індекс методології світової оцінки Harvard Network. [63]

Рекомендовано збирати дані з різних джерел інформації та забезпечувати надання її відповідно до суспільних вимог щодо якості користувачів публічних послуг. Вирішення цієї проблеми потребує злагоджених зусиль усіх підрозділів ОДВ та ОМС.

Неузгодженість дій національних органів влади призводить до дублювання зусиль із впровадження е-управління та неефективного використання відповідних ресурсів. Тому до основних напрямів національної політики у сфері електронного урядування слід віднести:

- модернізація національної інфраструктури EDS;
- створення Національного центру збору електронних інформаційних ресурсів
- створення Всеукраїнського центру дистанційного навчання та атестації працівників державних установ;
- створення та розвиток в рамках електронних регуляторних структур нормативно-технічну базу для впровадження ІКТ у діяльність національних органів влади;
- створення інфраструктури для надання електронних послуг фізичним та юридичним особам
- розробка та впровадження Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства;
- забезпечити ресурси для впровадження е-управління.

З метою визначення траєкторії реформування системи е-врядування в Україні (212.1.86.13) прийнято низку концептуально-правових проектів, у тому числі напрямів та планів розбудови цифрові системи. Україна: Концепція розвитку електронного урядування в Україні [144] Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні [140] Положення про Державне агентство електронного урядування України [118] Положення про державну реєстрацію електронних інформаційних ресурсів [119] Положення Міністерства цифрової трансформації України [44;121].

Розглянемо структурну схему

Основними цілями електронного уряду є:

Покращення якості та доступності державних послуг для громадян та бізнесу;

- спрощення процедур та зменшення адміністративних витрат;
- підвищення якості управління та контролю ефективності роботи державних установ і органів місцевого самоврядування;
- забезпечення доступу до інформації про діяльність ОДВ та ОМС, розширення цього доступу та створення можливості прямого доступу до неї;
- залучення громадян та громадських організацій до процесу розробки та огляду політичних та адміністративних рішень [128].

Перелічені цілі детально описані в системі місії:

- захист прав громадян у плані оприлюднення основної інформації;
 - можливість активної участі громадян у керівництві справами держави
- Удосконалення системи управління статусом;

- підвищення якості ухвалення управлінських рішень, зокрема шляхом створення центрів (пунктів) надання адміністративних послуг, центрів обслуговування населення, порталів адміністративних та консультаційних

- забезпечення послуг громадянам та суб'єктам господарювання відповідно до принципів організації управлінської діяльності, які в електронному вигляді здійснюються за допомогою Інтернету, «єдиного вікна» та інших доступних методів;
- надати можливість людям вчитися протягом всього життя;
- зменшення рівня корупції в державних установах через усунення несправедливості у наданні державних послуг;
- організувати обмін інформацією між державними установами та місцевими органами самоврядування через електронний обіг документів із використанням електронного цифрового підпису;
- забезпечення функціонального злиття інформаційних ресурсів у державних установах;
- забезпечити передачі та тривале зберігання електронних документів у Національних архівах, музеях та бібліотеках для забезпечення їх своєчасного доступу [128].

Важливе значення має набути запровадження «розумної» мережі Semantic Web 3 (семантичної моделі eGov 3.0). Це третє покоління Всесвітньої павутини, яке обіцяє створити більш децентралізований, прозорий і безпечний Інтернет. Основна ідея «розумної» мережі Semantic Web3 — повернути користувачам силу даних і створити умови для обміну інформацією між людьми без участі посередників [128]. Наприклад, з криптовалютами транзакції можуть відбуватися поза банківською системою. Ця ідея базується на технології блокчейн [25]. Подумайте про їхню історію: Web 1.0 буде першим рівнем, на якому ви зможете лише споживати інформацію. Далі, завдяки Web 2.0 люди тепер можуть створювати вміст і ділитися ним. «Розумна» мережа Semantic Web 3.0 може допомогти користувачам контролювати свої дані та цифрові активи

взаємодіяти один з одним без використання посередників, таких як банк

соціальні мережі. Отже, це нові можливості та нові можливості для спілкування. Всі вони існують одночасно і доповнюють один одного. Основою цієї концепції є те, що наразі Всесвітня мережа є досить централізованою структурою, якою керують такі компанії, як Google або Meta. Вони диктують алгоритми, які показують, яка інформація відображається, коли ви відкриваєте стрічку новин у соціальній мережі або робите запит у пошуковій системі. Зокрема, ці компанії дозволяють вам користуватися їхніми послугами безкоштовно в обмін на дані про вас: вашу взаємодію з контентом, цифрові звички тощо. У майбутньому Компанія використовуватиме ці знання, щоб допомогти вам охопити рекламодавців і відповідно представити вам їхні рекламні продукти. Теоретики Web 3.0 сподіваються змінити цю бізнес-модель. Вони вважають, що обмін інформацією знову може відбуватися між людьми без участі третіх сторін, як це було в Web 1.0. [128]. Зазвичай для перевірки транзакцій потрібен посередник. Тому з технологією блокчейн все можливо і без неї [84; 98]. Отже, в роботі визначені основні проблеми не лише організаційно-правових умов механізму е-врядування ПУА, запропоновано низку відповідних заходів для підвищення його засобами техніко-технологічного забезпечення.

Таким чином, в Україні відбулися вагомі зміни щодо покращення організаційно-правових умов розвитку е-врядування як механізму ПУА, що позитивно вплинуло на інфраструктуру е-врядування.

Факторами, які, на нашу думку, заважають, насамперед є недостатня міжвідомча співпраця (включно з відсутністю відповідних нормативних актів і нормативно-технічних документів); відсутність офіційних типових рішень щодо організаційного, технічного та правового забезпечення надання адміністративних послуг через мережу Інтернет [109-111].

2.2. Проблеми та суперечності розвитку е-врядування в контексті глобалізаційних викликів

Для аналізу проблем предмету дослідження в Україні та в інших країнах світу ООН визначила методологію, яка широко використовується державами для систематизації своїх зусиль у цьому напрямку.

Індекс розвитку електронного врядування (E-Government Development Index) запропонований Департаментом економіки та соціальних питань ООН, став ключовим показником ефективності національної політики в галузі інформаційно-комунікаційних технологій [283-288].

В Оглядовому Звіті за 2022 рік ООН визначає електронне урядування в державному управлінні державними органами для оптимізації та інтеграції процесів та процедур з метою поліпшити якість надання державних послуг та розширити канали зв'язку, залучити людей до формування політики» [287, с. 52]. Тоді як Україна має значний потенціал і можливості, рівень розвитку інформаційного суспільства країни залишається невисоким. Серед основних чинників, які гальмують прогрес у цій галузі в Україні, можна виокремити такі:

- відсутність ефективних механізмів для втілення завдань, пов'язаних із розвитком інформаційного суспільства;
- малоефективне функціонування міжвідомчої комісії з розвитку інформаційного суспільства, створеної рішенням Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 року № 4 [145];
- економічна криза, яка призвела до обмеження фінансування реалізації Національної програми інформатизації, що у свою чергу спричинило зменшення впливу програми на ІТ-процеси та посилення децентралізації підходів до реалізації заходів у побудові інформаційного суспільства держорганами [131];

– відсутня процедура погодження з Адміністрацією Держспецзв'язку питань створення та розвитку інформаційно-телекомунікаційних систем, що обробляють інформацію, яка є власністю держави або має обмежений доступ, вимоги щодо захисту якої встановлені законодавством [125];

Відповідно до викладеного вище необхідно здійснити наступні кроки щодо:

- вдосконалення законодавчої бази для забезпечення розвитку інформаційного сектору та прискорення його адаптації до ЄС;
- координації дій тих, хто є учасником впровадження інструментів електронної демократії;
- вдосконалення інституційного механізму формування, координації та контролю побудови інформаційного суспільства;
- збільшення інформаційного представництва;
- прийняття систематичних урядових рішень,
- розробки механізму ефективного залучення громадськості та здійснення е-врядування [41; 90-93; 160].

Окрім того, процес впровадження е-уряду є повільним та недостатньо скоординованим:

- замовлення державних установ інформаційно-комунікаційних технологій не завжди є систематичними;
- повільне впровадження сучасних засобів взаємодії влади та громади;
- низький рівень інформаційних технологій підтримки адміністративних та управлінських процесів, а також розвиток інфраструктури інформаційних технологій і державних ІС;
- незадовільна інтегрована система електронного інформаційного аналізу державних установ;

документів електронним цифровим підписом;

- низька комп'ютерна грамотність публічних службовців, що порушує проблему організації навчання впродовж життя;
- нерівність громадян у використанні інформаційно-комунікаційних технологій, зумовлена проблемами з організацією ширококутового доступу для користувачів та низькою якістю доступу до Інтернету. [301].

Відзначимо збільшення кількості проблем та ризиків, пов'язаних з інформаційною безпекою, а саме:

- загроза національній безпеці, пов'язаній із активним використанням Інтернету та мобільного зв'язку для незаконної діяльності; велика частка використання інформаційно-комунікаційних технологій для вчинення таких злочинів, як крадіжки, вимагання та шахрайство;

- захистом державних інформаційних ресурсів тощо [100-102];

При впровадженні е-врядування доцільно акцентувати увагу на вирішенні таких проблем [137]:

- *Проблема сумісності*, яка полягає в різноманітності запровадження технологій е-врядування органами публічного управління. Серед них найголовнішою є проблема взаємодії проблема, від вирішення якої залежить результат реформування державного управління в публічне [65].

- *Різнманітність програмного забезпечення*, що підкреслює існуючі наявні проблеми та перешкоди щодо сумісності запровадження технологій е-врядування, яке розглядається лише в контексті розвитку організаційно-технічної та змістової сумісності інформаційно-телекомунікаційних систем органів державного управління. Також передбачається створення, розвиток та функціонування інформаційно-телекомунікаційних систем органів влади, які мають враховувати сумісність цих систем з базою ІКТ у сфері захисту інформації.

Однак цей підхід не враховує загальноєвропейські принципи та вим

щодо забезпечення відповідності, зокрема дотримання Принципів відповідності, а саме: субсидіарності та пропорційності; відкритості; прозорості; багаторазового використання; технологічної нейтральності та портативності даних; орієнтованості на користувача; соціальна інтеграція та доступність; безпека та конфіденційність; багатомовність; прощення адміністрування; зберігання інформації; оцінка ефективності та ефективності. Цими принципами слід керуватися у процесі впровадження механізмів е-врядування на всіх рівнях в Україні. Це сприятиме нівелювати перешкоди та заощадити кошти з надання якісних електронних послуг та створити загальноєвропейський цифровий ринок.

- *Проблема національної безпеки:* чим прозорішою та відкритою стає діяльність органів публічного управління, тим більше можливостей використання цієї інформації для підризу суверенітету нашої країни. На особливу увагу заслуговують різноманітні кіберзлочини, такі як злом веб-сайтів органів влади та місцевих органів влади, шпигунські віруси, які зчитують та надсилають інформацію зацікавленим сторонам в інших країнах, використання сучасних інформаційних та комунікаційних технологій для ведення інформаційної війни тощо. У період воєнного стану в Україні ці питання набули особливої актуальності, вимагаючи спільної роботи громадян, суспільства та органів влади для захисту публічної інформації в інформаційному просторі.

- *Проблема ідентифікації громадян:* щоб мати можливість зв'язатися з органами влади, громадяни повинні мати можливість підтвердити свою особу, а підтвердження особи має забезпечувати збереження персональних даних і дозволяти громадянам брати активну участь в дискусіях в Інтернеті.

- *Проблема національної ідентичності:* спроби впровадження електронних технологій управління і використання результатів іноземних компаній та їх уніфікація без урахування національних потреб, наприклад, відсутність української мови в переліку мов інтерфейсу.

- **Проблема захисту приватності:** основним стримуючим фактором є недовіра громадян до електронного контакту з органами влади через ризик втрати важливих даних, необґрунтоване розголошення персональних даних та кіберзлочинність. Створення органами публічного управління різноманітних баз даних, які не мають чітких умов доступу і використання інформації призводить до втрати довіри громадян до цих інституцій та неприйняття будь-яких нововведень у сфері електронної інформації.

Ми вважаємо, що європейська версія регламенту GDPR цілком прийнятна. Регламент ЄС 2016/679 – це положення стосується персональних даних. Основною метою GDPR є надання громадянам і резидентам ЄС контролю над своїми особистими даними та спрощення нормативно-правового середовища гармонізації регулювання в ЄС.

- **Проблема економічної безпеки:** інформаційна та звітна безпека українських компаній і підприємств недостатня для захисту від загроз з боку недобросовісних конкурентів. Питання відповідальності: Більшість працівників органів і служб держави та місцевого самоврядування не несуть відповідальності за надання інформації про персональні дані інших громадян зацікавленим організаціям та громадянам. Особливо це проявляється під час кампаній, рекламних кампаній тощо.

- **Проблема «форсмажорних» обставин:** під впливом форс-мажорної ситуації переведення всіх документів в електронний формат без резервних копій, а також перехід на використання ІКТ для підготовки фахівців у різних галузях знань може призвести до повного краху країни.

– **Збій обладнання** (відключення електроенергії, «зависання» системи електронного документообігу, електронна черга, електронна реєстрація тощо) паралізує всю роботу державних органів та органів місцевого самоврядування.

Більшість елементів електронного урядування стикаються із зовнішніми

внутрішніми загрозами в умовах кібервійн. Тому пріоритетним завданням має стати розробка системи ідентифікації особистості, яка б відповідала вимогам сучасного світу, і на цій основі впроваджувати національну систему ідентифікації.

З метою координації зусиль міжнародної спільноти департамент ООН, відповідальний за економічні та соціальні питання, з 2001 року випускає звіти у формі звітів про рівень розвитку держав-членів ООН та проблеми, які вони породжують. з метою прийняття рішень щодо національного електронного урядування.

З моменту заснування ООН Департамент з економічних і соціальних питань вимірював розвиток електронного урядування за допомогою порівняльних рейтингів між урядами. Такі рейтинги мають на меті дати короткий огляд тенденцій у країні та оцінити, як електронне урядування просувається до реалізації Цілей сталого розвитку.

До червня 2022 року було проведено 14 досліджень розвитку е-урядування, починаючи з 2001 року. Останні результати моніторингу представлені в щорічному звіті ООН за 2022 рік – «Опитування ООН щодо електронного урядування 2022» [300].

Розглянемо методологію дослідження прогресу розвитку е-урядування шляхом вивчення даних Індексу розвитку е-уряду ООН (EGDI) [23], який оцінює його розвиток на національному рівні і сформований із трьох індексів:

- Індексу телекомунікаційної інфраструктури (ТИ);
- Індексу людського капіталу (HCI);
- Індексу онлайн-сервісів (OSI).

Критерії дослідження для 193 держав-членів ООН включають Індекс електронної участі (EPI), додатковий індекс до дослідження ООН щодо електронного уряду, який зосереджується на уряді через «обмін електрон

інформацією», «е-консультації» та «електронні рішення», а також Local Online Service Index (LOSI), який оцінює життєздатність надання послуг на місцевому рівні, оцінює прогрес у розвитку місцевого електронного урядування через муніципальні портали е-врядування.

Методологією дослідження визначено об'єкти, зокрема: Національний Інтернет-портал [32;130], який включає інформаційні, сервісні та інформаційні портали, сайти Міністерства охорони здоров'я України, освіти, соціального розвитку, соціального захисту населення, праці та фінансового середовища.

Організація Об'єднаних Націй оцінила особливості розвитку е-врядування за допомогою анкет респондентів, що охоплюють електронні послуги, практики управління на національному рівні, відкриті державні дані, електронну участь, багатоканальні електронні послуги, мобільний зв'язок тощо, послуги, подолання цифрового розриву та створення інноваційного партнерства за допомогою ІКТ [132;130].

Індекс розвитку електронного уряду (EGDI) – це зважене середнє значення нормалізованих балів, яке складається з трьох, найважливіших вимірів самовираження:

- 1) обсяг та якість послуг, що надаються в електронному вигляді, і виражені у вигляді Індексу онлайн-сервісу (OSI);
- 2) стан розвитку телекомунікаційної інфраструктури або Індекс телекомунікаційна інфраструктура (ТІ);
- 3) інтегральний людський капітал або індекс людського капіталу (НСІ).

Запроваджений алгоритм розрахунків сприяє проведенню самостійного обчислення країнами Індексу розвитку електронного уряду (EGDI). В роботі ми проаналізуємо показники, які представлені в Звіті ООН за 2022 рік. Україна за індексом розвитку е-врядування посідає 46 місце зі 193 країн світу, незважаючи на воєнний стан та дохід населення нижче середнього.

Таблиця 2. 2.

Індекс розвитку е-врядування та електронної участі
за 2022 рік (топ 10-11 країн) [за <https://publicadministration.un.org/en/>]

Країна	Індексу е- урядування	Країна	Індекс е-участі
Данія	0,9150	Республіка Корея	1,000
Австралія	0,9053	Данія	1,000
Республіка Корея	0,9010	Фінляндія	1,000
Великобританія	0,8999	Нідерланди	0,9888
Швеція	0,8882	Японія	0,9831
Фінляндія	0,8815	Нова Зеландія	0,9831
Сінгапур	0,8812	Австралія	0,9831
Нова Зеландія	0,8806	Іспанія	0,9831
Франція	0,8790	Великобританія	0,9831
Японія	0,8783	Сполучені Штати Америки	0,9831
		Норвегія	0,9775

Індекс е-врядування становить 0,8029. Індекс електронної участі становить 0,6023, посідає 57 місце зі 193 країн-членів ООН.

Розглянемо еволюцію розвитку е-врядування в Україні протягом всього періоду здійснення моніторингу ООН.

Таблиця 2.3

Показники розвитку е-врядування в Україні за даними ООН
[за <https://publicadministration.un.org/en/>]

Індекс	2022	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Україна (ранг)	46	69	82	62	87	68	54	41	48	45	54
Україна (значення)	0,80290	0,71190	0,61750	0,60756	0,50316	0,56530	0,51808	0,57280	0,5461	0,53255	0,46167

Відображений в таблиці рейтинг розвитку е-врядування в Україні протягом 2003-2022 років свідчить про хвилеподібний процес, який залежав від політичних та економічних умов розвитку держави та суспільства. В умовах демократичного

врядування в Україні (2005-2010 рр.) він був значно вищим, ніж при диктаторському режимі Януковича. Найгіршим був рейтинг України у 2014 р. – 87. (табл. 2.3).

Показник людського капіталу визначається на основі чотирьох параметрів: грамотності дорослого населення; комбінованого валового коефіцієнта охоплення населення рівнями освіти (перший, другий і третій рівні); очікуваної тривалості навчання; середньої тривалості навчання.

Згідно зі Звітом ООН про людський розвиток за 2019 рік, Україна посідає 88 місце серед 189 країн. На рис. 2.1 представлено показники зі Звіту ООН за 2022 рік.

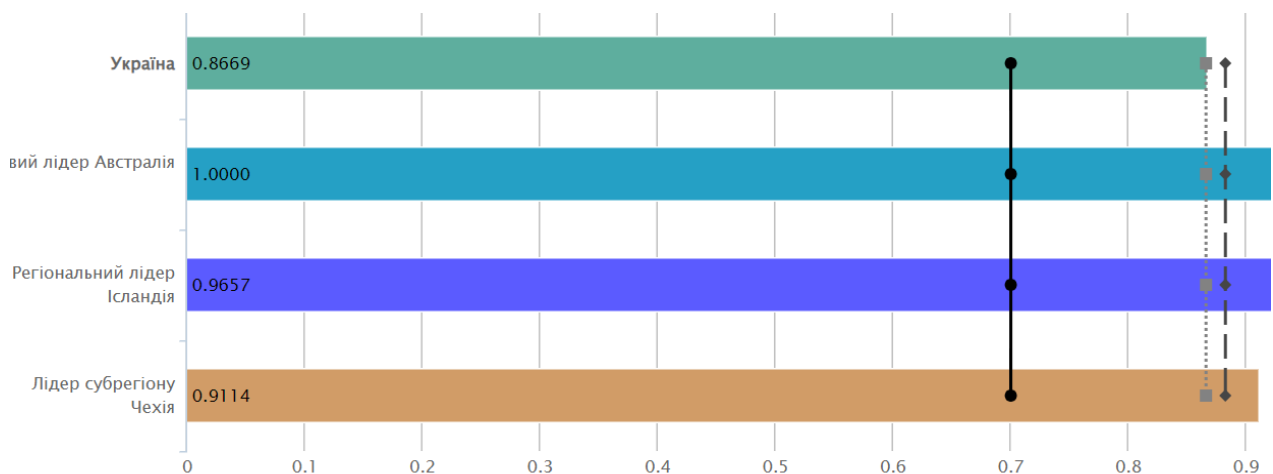

Рис. 2.1. Результати дослідження Індексу людського капіталу в Україні у 2022 році. [за <https://publicadministration.un.org/en/>]

За останні роки суттєво покращилися показники – на 13 одиниць, тобто, зріс попит на електронні послуги, збільшився ресурсний обсяг користування ІКТ та види е-послуг, які надаються в ЦНАП. Тож й Індекс людського капіталу у 2022 році становить 0,8669. Розглянемо показники розвитку людського капіталу в Україні у 2003-2022рр. (див. табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники розвитку людського капіталу в Україні за даними ООН
[за <https://publicadministration.un.org/en/>]

Індекс	2022	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Україна (значення)	0,86690	0,85910	0,84360	0,83895	0,86160	0,91758	0,96473	0,95083	0,94000	0,93000	0,92000

На рис. 2.4. відображені результати дослідження ООН у співвідношенні Індексу людського капіталу до індексу е-обслуговування та індексу телекомунікаційної інфраструктури у 2022 році (див. рис.2.2).

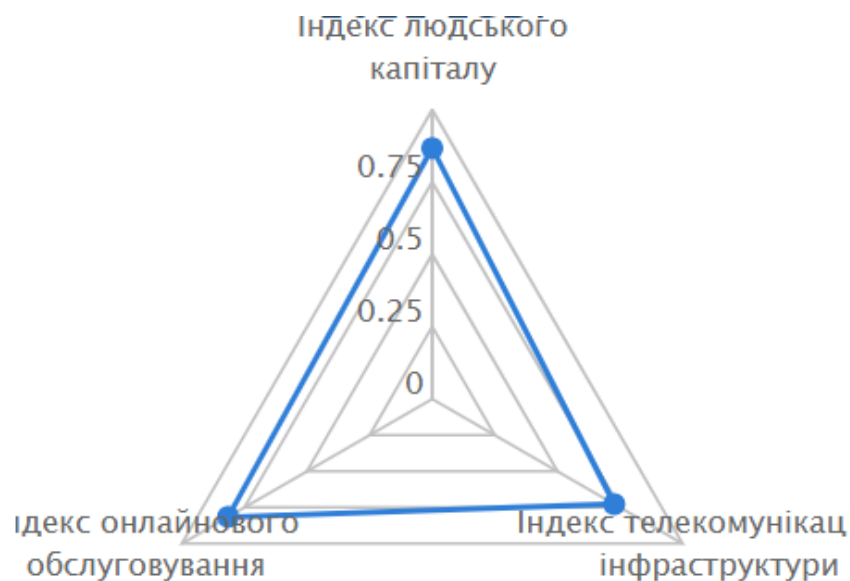

Рис. 2.2. Результати дослідження Індексу людського капіталу, індексу е-обслуговування та індексу телекомунікаційної інфраструктури у 2022 році. [за <https://publicadministration.un.org/en/>].

Аналіз показників Індексу ЛК протягом 2003-2022 рр. відображає негативний вплив загарбницької війни росії на сході України. До 2012 році показники Індексу ЛК вищі від 0,92000 до 0,96473. Прихід диктаторського режиму до влади також мав — 0,86160. Україні потрібно було понад 10 років,

щоб покращити такі критерії як:

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

Рівень грамотності дорослих (вимірюється як відсоток людей віком від 15 років, які вміють з розумінням читати та писати короткі висловлювання про повсякденне життя);

Валовий коефіцієнт охоплення (загальна кількість учнів, незалежно від віку, які навчаються в початковій, середній та вищій освіті, у відсотках до населення шкільного віку);

Очікувані роки навчання (за умови, що ймовірність зарахування в певному віці дорівнює рівню зарахування в поточному віці, загальна кількість років навчання, яку діти певного віку, як очікується, отримають у майбутньому);

Середня кількість років навчання (MYS) (надає середню кількість років навчання, завершене дорослим населенням країни (віком від 25 років), за винятком років, витрачених на повторне оцінювання).

Індекс НЕП

кількість ліній фіксованого телефонного зв'язку на 100 осіб і 100 осіб;
кількість підключених абонентів безпроводного широкого доступу до мереж
кількість підключених абонентів фіксованого широкого доступу до мереж
Інтернет – 100 осіб. Показники надання електронних послуг в Україні, які досліджені ООН, представлені на рис. 2.3.

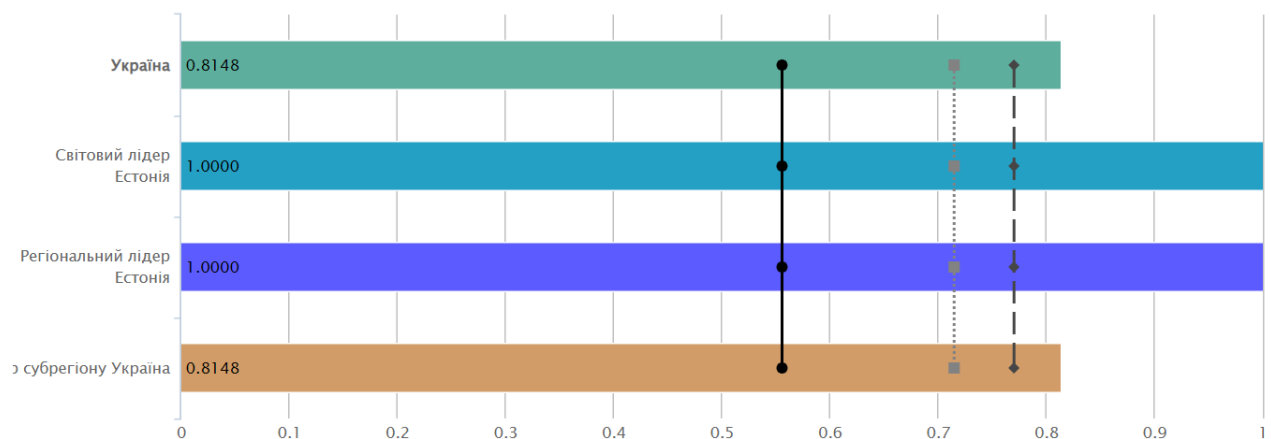

Рис. 2.3. Результати дослідження Індексу надання електронних послуг у 2022 році за даними ООН [за <https://publicadministration.un.org/en/>]

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

Індекс використання урядом інформаційно-комунікаційних технологій визначався через оцінку національних сайтів рідною мовою, включаючи національний портал, портали електронних державних послуг та електронної участі, сайти урядових установ, які відповідають за освіту, охорону здоров'я, трудові відносини, соціальний захист населення, фінансовий сектор та природоохоронну діяльність.

У щорічних звітах ООН, які опубліковані в онлайн мережі, показники Індексу онлайн-обслуговування простежуються частково динамічні зміни на певних етапах соціально-економічного та політичного розвитку держави (табл. 2.5.), і ці зміни мають подібність з показниками Індексу людського капіталу в Україні (2010-2014рр.), Індексом розвитку е-врядування в Україні (2014-2018рр.).

Таблиця 2.5

Показники розвитку онлайн-обслуговування в Україні за даними ООН [за <https://publicadministration.un.org/en/>]

Індекс	2022	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Україна (значення)	0,81480	0,68240	0,56940	0,58696	0,26771	0,42883	0,34603	0,53511	0,58076	0,55576	0,34934

Як бачимо з таблиці 2.5. найнижчими були показники в 2014 році - 0,26771, що пов'язано з початком воєнних подій на сході України, анексією Криму, а також нижчими були показники онлайн-обслуговування в Україні в 2010 році - 0,34603, від попереднього зафіксованого моніторингу у 2008 році - 0,53511. Таким чином, аналіз індексів показників засвідчив прямий вплив політичних та соціально-економічних умов розвитку держави на розвиток е-врядування. Відповідно до щорічного звіту ООН розглянемо Індекс телекомунікаційної інфраструктури України. (див. рис. 2.4.).

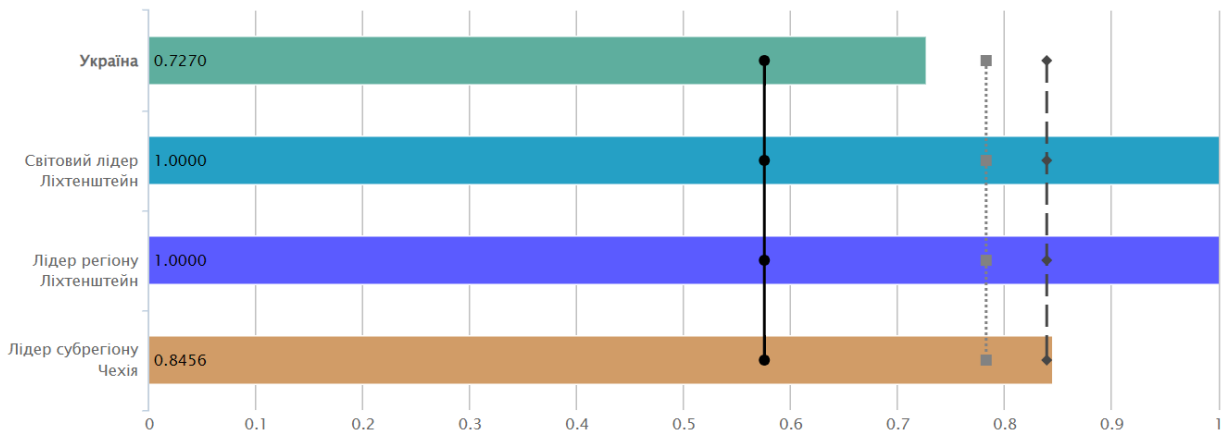

Рис. 2.4. Результати дослідження Індексу телекомунікаційної інфраструктури у 2022 році за даними ООН [за <https://publicadministration.un.org/en/>].

Як видно з діаграми, світовим та регіональним (європейським) лідером визначено Ліхтенштейн, індекс телекомунікаційної інфраструктури у 2022 році за даними ООН становить 1,0000. Лідером субрегіону (східної Європи) визначено Чехію, індекс її телекомунікаційної інфраструктури становить 0,8456. Україна потрапила в п'ятдесят країн світу, її індекс телекомунікаційної інфраструктури – 0,7270.

Таблиця 2.6

Показники розвитку телекомунікаційної інфраструктури в Україні за даними ООН [за <https://publicadministration.un.org/en/>].

Індекс	2022	2020	2018	2016	2014	2012	2010	2008	2005	2004	2003
Україна (значення)	0,72700	0,59420	0,43640	0,39677	0,38016	0,35349	0,24869	0,23357	0,11607	0,11166	0,11568

Аналіз розвитку телекомунікаційної інфраструктури в Україні, за даними ООН, підтверджує динамічність зростання показників. Однак нині для покращення розвитку телекомунікаційної інфраструктури є потреба в інвестиційних та інноваційних ресурсах, що доцільно передбачити в стратегічних планах розвитку України.

е-врядування на місцевому рівні шляхом оцінки інформації та послуг, що надаються владою органом місцевого самоврядування через офіційні сайти [13].

Він складається з 80 індикаторів, які організовані за чотирма критеріями:

- технології;
- забезпечення/доставка контенту;
- надання послуг;
- участь і залученість.

«Технічні» критерії зосереджуються на технічних характеристиках веб-сайту, щоб побачити, як веб-сайт обслуговує користувачів. Він охоплює такі аспекти, як легкість навігації, доступність (з урахуванням різних браузерів, пристроїв і мов), візуальна привабливість, функціональність і надійність.

Особлива увага приділяється критерію «надання контенту», тобто надання мешканцям основної інформації, яка є актуальною не лише для муніципалітету, але й для інших ключових сфер суспільства в цілому (наприклад, відкритих даних, ініціатив розумного міста та використання нові дані, технологія). Цей критерій оцінює якість, зручність, актуальність і простоту конкретної інформації, представленої на вебсайті, зокрема оцінюється і доступ до контактної інформації, відомості про структуру муніципального управління, доступ до публічних документів, до галузевої інформації, наявність політики конфіденційності на сайті [299].

Критерій «Надання послуг» оцінює добір основних послуг: надання фундаментальних електронних послуг, серед яких онлайн-заявка, завантаження сертифікатів і ліцензій, пошук/пропозиція роботи, електронна оплата, онлайн-форми та онлайн-звітність тощо. Питання, пов'язані з електронною автентифікацією також включені в цей критерій. У цьому критерії також оцінюється зворотний зв'язок муніципалітетів із користувачами (як відповідають на електронні звернення, петиції, листи із запитом на інформацію тощо) [299].

Четвертий критерій «Участь та залученість». Головною метою є оцінка наявності відповідних механізмів онлайн-участі та ініціатив, а також форуми, форми скарг та онлайн-опитування, які мають певні особливості.

Таблиця 2.7

Міста з дуже високою категорією LOSI за <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Web%20version%20E-Government%202022.pdf>, Звіт ООН за 2022 рік

Місто	Країна	Оцінка LOSI	Місто	Країна	Оцінка LOSI
Берлін	Німеччина	0,9767	Рейк'явік	Ісландія	0,8372
Мадрид	Іспанія	0,9767	Гельсінкі	Фінляндія	0,8256
Таллінн	Естонія	0,9535	Київ	Україна	0,8256
Копенгаген	Данія	0,9419	Рига	Латвія	0,8256
Нью-Йорк	США*	0,9186	Стокгольм	Швеція	0,8256
Париж	Франція	0,9186	Манама	Бахрейн	0,8140
Дубай	ОАЕ**	0,9186	Алмати	Казахстан	0,8023
Москва	РФ***	0,9186	Люксембург	Люксембург	0,8023
Сінгапур	Сінгапур	0,9070	Вільнюс	Литва	0,8023
Шанхай	Китай	0,8837	Монтевідео	Уругвай	0,7907
Богота	Колумбія	0,8721	Сеул	Республіка Корея	0,7674
Буенос-Айрес	Аргентина	0,8721	Тель-Авів	Ізраїль	0,7674
Стамбул	Туреччина	0,8721	Торонто	Канада	0,7674
Токіо	Японія	0,8605	Варшава	Польща	0,7674
Цюрих	Швейцарія	0,8605	Брюссель	Бельгія	0,7558
Рим	Італія	0,8488	Осло	Норвегія	0,7558
Сан-Паулу	Бразилія	0,8488	Ер-Ріяд	Саудівська Аравія	0,7558
Відень	Австрія	0,8488	Сідней	Австралія	0,7558
Окленд	Нова Зеландія	0,8372	Загреб	Хорватія	0,7558

Примітка: * Сполучені Штати Америки,

**Об'єднані Арабські Емірати,

*** Російська Федерація

До цих критеріїв належать доступність соціальних медіа та можливість

також більш складні ініціативи участі, такі як партисипативне бюджетування, участь онлайн-дискусії про урядову політику та послуги розширення можливостей спільної комунікативної взаємодій для надання послуг.

Таблиця 2.8

Міста-лідери, оцінені за кожним критерієм LOSI 2022 за

<https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Web%20version%20E-Government%202022.pdf>, Звіт ООН за 2022 рік,

Інституційна рамка		Зміст Положення		Послуги		Положення про участь		Технології	
Місто	Рейт и-нг	Місто	Рейт и-нг	Місто	Рейт и-нг	Місто	Рейт и-нг	Місто	Рейт и-нг
Берлін	1	Берлін	1	Мадрид	1	Берлін	1	Мадрид	1
Мадрид	1	Копенгаген	1	Копенгаген	1	Мадрид	1	Таллінн	1
Таллінн	1	Дубай	1	Дубай	1	Париж	1	Токіо	1
Копенгаген	1	Нью-Йорк	1	Берлін	4	Стамбул	1	Берлін	4
Дубай	1	Рейк'явік	1	Москва	4	Рейк'явік	1	Дубай	4
Москва	1	Таллінн	6	Нью-Йорк	4	Таллінн	6	Париж	4
Нью-Йорк	1	Москва	6	Сінгапур	4	Гельсінкі	6	Шанхай	4
Париж	1	Стамбул	6	Шанхай	4	Київ	6	Сан-Паулу	4
Богота	1	Токіо	6	Таллінн	9	Копенгаген	9	Гельсінкі	4
Буенос-Айрес	1	Цюріх	6	Санто-Домінго	9	Сінгапур	9	Рига	4
Стамбул	1	Сан-Паулу	6	Буенос-Айрес	11	Богота	9	Стокгольм	4
Цюріх	1	Окленд	6	Відень	11	Буенос-Айрес	9	Ер-Ріяд	4
Рим	1	Вільнюс	6	Манама	11	Цюріх	9	Монако	4
Сан-Паулу	1	Сеул	6	Алмати	11	Сан-Паулу	9	Москва	14
Загреб	1	Київ	18			Дублін	17	Манама	21
Тель-Авів	1	Богота	18			Сеул	17	Богота	21
Стокгольм	1	Париж	18			Рим	17	Лісабон	14
Монтевідео	1	Сінгапур	18			Окленд	17	Омман	14
Сеул	1	Шанхай	18			Люксембург	17	Копенгаген	21
Торонто	1	Рим	18			Торонто	17	Буенос-Айрес	21
Осло	1	Венна	17			Варшава	17	Окленд	21
Сідней	1	Гельсінкі	18			Лондон	17	Рейк'явік	21

Кожен із критеріїв, що складають LOSI обчислюється балами кожного міста, що досліджується. Хоча це був суперечливий варіант і деякими країнами та експертами були надані пропозиції присвоювання різної ваги кожному показнику, що ускладнює масштабування цього пілотного дослідження.

Методологія оцінки рівня розвитку е-врядування, яка використовується ООН, в цілому адекватна об'єкту дослідження і здатна визначити значущі характеристики даного явища. Однак ми пересвідчилися, що якість рейтингу разом з тим залежить від послідовного використання методологічного інструментарію, який використовується експертами, а також здатності протистояти впливу політичних мотивів і ідеологічних переконань на їх роботу. Особливо багато питань породжує індекс використання урядом інформаційно-комунікаційних технологій, оскільки його значення визначається суб'єктивним сприйняттям експертами зручності та доступності електронних послуг. Таким чином, це питання потребує доопрацювання на національному рівні.

У науковій літературі висловлюються сумніви щодо доцільності орієнтації держав-членів ООН на міжнародні вимірники, що може зашкодити потребам певного суспільства в отриманні якісних державних послуги. Такого роду критика обґрунтовується припущенням про залежність між особливостями прийняття політичних рішень в країні і логікою впровадження ІКТ в державному секторі. Наприклад, наявність в росії жорсткої вертикалі влади означає, що рішення в області електронного урядування диктуються у вигляді обов'язкових директив центральних органів влади, що розробляються без урахування потреб громадян і бізнесу. Прагнення досягти високих рейтингових позицій веде до формальної відповідності реалізованих державою проектів їх вимогам, а істотні для населення аспекти проблеми залишаються поза увагою. Подібна критика вірна лише частково. На наш погляд:

По-перше, демонстрація власної конкурентоспроможності в міжнародні

Идентификатор конверта Etikinza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

порівнянні стає нормальною для країни, інтегрованої в світову спільноту і прагне зміцнити свої позиції в ньому.

По-друге, потреби суспільства в проектах е-уряду, їх реальна користь для громадян і бізнесу мають визначатися не суб'єктивно, а на основі соціологічних досліджень і статистичних даних, що відображають ефективність публічного управління та адміністрування, якість надання державних послуг і задоволеність ними населення, рівень адміністративного навантаження на бізнес.

Переконаливих підтверджень залежності невисоких показників розвитку електронного уряду від прагнення відповідати вимогам міжнародних рейтингів, як правило, не представляється. Відповідно, висновки про недоцільність орієнтації на них при реалізації національних проектів в сфері е-уряду не є в достатній мірі обґрунтованими.

Однак доцільно звернути увагу на повноваження наглядових державних органів значно посилюються, а тому в майбутньому, швидше за все, ми будемо бачити все більше й більше правових конфліктів між великими інтернет-компаніями, такими як Facebook чи Google, та органами державної влади, які діятимуть в інтересах своїх громадян.

Загальноєвропейським наглядовим органом є Європейська рада із захисту даних. Існують також окремі наглядові органи на рівні держав-членів ЄС, які є національними наглядовими органами у сфері захисту персональних даних [292]. За особливо грубі порушення, перераховані в статті 83 (5) Регламенту, розмір штрафу може становити до 20 мільйонів євро або у випадку зобов'язання до 4 % їх загального задекларованого обороту за попередній фінансовий рік, залежно від того яке значення буде вищим. Але навіть за менш серйозні порушення, зазначені в статті 83 (4) Регламенту, передбачено штрафи в розмірі до 10 мільйонів євро або в разі чинного зобов'язання до 2 % від загального задекларованого обороту попереднього фінансового року, залежно від того яке значення буде вищим.

Таким чином, черговим проблемним питання є реалізація Положення GDPR, яке має бути обов'язково використане для вдосконалення чинного законодавства, а саме виправлення його недоліків та усунення колізій, створення всіх необхідних умов для його ефективного застосування на практиці для безперешкодного захисту прав та інтересів громадян щодо захисту їх персональних даних [17]. Але імплементація цього нормативного акта в сфері ПУА може потребувати багато зусиль, адже при його прийнятті законотворці опиралися на вже сформовану законодавчу базу країн ЄС і різні напрацювання у сфері інформаційної безпеки. Звісно, такі зміни будуть уноситися саме згідно чинного законодавства, який не є настільки розвиненим, і все ж таки при раціональному опрацюванні вищезазначених позитивних сторін українське законодавство у сфері ПУА може зазнати значних і вагомих поліпшень [102; 126; 132].

Прикладом для України може бути Данія, законодавство якої є більш привабливим та ефективним з цього питання.

2.3. Характеристика розвитку регіонального та місцевого е-врядування в Україні

Роль органів місцевого самоврядування у формуванні систем е-врядування не менш важлива, ніж національних органів влади. Адже приблизно 75% послуг, які люди отримують, надаються на місцевому та регіональному рівнях [34; 67; 94].

Національна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 рр. [116] визначає загальний вектор регіонального сталого розвитку, а саме: нова політика регіонального розвитку має ґрунтуватися на врахуванні ключових викликів, що стосуються людей, інфраструктури, економіки та природи. навколишн

середовища, також включатиме побудову культури партнерства та співпраці, зосереджуючись на взаємодії громадян та громадських інституцій у розвитку [116]. Це викладено А. Семенченком у Стратегічному плануванні та методах вирішення проблем у сфері національної безпеки [151] та в нормативному документі уряду – Стратегії сталого розвитку «Україна-2000» [141] Реформи державного управління України, Стратегії України до 2021 року [161].

Слабкість управління, особливо на регіональному та місцевому рівнях, і недостатня ефективність органів місцевого самоврядування є потенційними загрозами національній безпеці. Ця проблема виявляється у відсутності ініціативи, досвіду та здатності вирішувати проблеми. Органи управління часто не можуть оперативно реагувати на виклики та розробляти ефективні заходи для прискорення економічного розвитку територій. Україна посідає 104 місце у 2017-2018 роках, порівняно з 110 місцем у попередньому році в Індексі глобальної конкурентоспроможності (ІГК) за субіндексом «Державні інституції».

В Україні вже досягнуто певних успіхів у розвитку інформаційного суспільства, що відображається в нормах та юридичній практиці країни. Зокрема, діє визнана всесвітня школа кібернетики [149], здійснюється розробка концепцій та програмних заходів інформатизації, формування стратегій [104; 112; 114; 116; 129; 140; 141; 143; 144]. Створено різноманітні інформаційно-комунікаційні технології та загальнодержавні інформаційно-аналітичні системи різних рівнів та призначень [106; 115]. Було сформовано правову базу для, що включає прийняття низки нормативних законів та підзаконних актів для регулювання суспільних відносин [107; 108]. Забезпечено доступ до електронного документообігу, захист інформації в автоматизованих системах, інформаційних телекомунікаційних системах, а також ефективне функціонування єдиного порталу адміністративних послуг та його організації [110; 113-114; 117; 123; 124; 126; 128]. Крім того, в

Україні працює та навчається значна кількість висококваліфікованих фахівців.

галузі інформаційно-комунікаційних технологій, математики та кібернетики.

На національному ринку комп'ютерної техніки, сучасних систем і засобів телекомунікації постійно розвиваються і оновлюються засоби зв'язку, постійно підвищується ступінь інформатизації, високим є банківський сектор інформатизації та комп'ютеризації. Проте існує певна інформаційна нерівність між мегаполісами, містами, селами та селищами, низькі регіональні рівні цифровізації та цифрової обізнаності. Останні опиняються в положенні споживачів готової продукції, розробленої «в центрі». Водночас не кожен регіон здатний засвоїти новітні технології не лише через соціально-економічну нерівність у розвитку регіонів, а й через обізнаність громадян та їх готовність до нових форм спілкування та взаємодії. влади та їх представників. У результаті вербалізується процес участі громадян у спільній діяльності, участь у загальнодержавних справах тощо.

Питання цифровізації в Україні до, під час та після тотальної війни, цифрової трансформації досягнень України у світовій економічній, політичній, соціальній, медичній, освітній, культурній та інших сферах соціальної діяльності винесено на урядовий порядок денний [169; 170].

Доцільно враховувати специфіку, можливості, потенціал тощо регіонального розвитку. Все це визначає наукові завдання впровадження та розвитку е-врядування та е-демократії в регіонах: розробити методiku впровадження проектних методів у діяльність органів влади та обговорити доцільність та ефективність нових форм взаємодії у формуванні громадської думки. Практичні завдання передбачають розробку та реалізацію систем проектів та підпроектів, у яких самі громадяни стають основними суб'єктами розвитку електронної демократії, як ініціатори пропозицій влади щодо впровадження та розвитку е-врядування та е-демократії в регіоні.

Під час реалізації Національної стратегії розвитку до 2020 року (далі - Національна стратегія) [141] в Україні було створено правову основу і впроваджено нові методи зі стратегічного планування, які допоможуть в форсмажорних, розширенню розумної спеціалізації регіонів та їх інтеграції в європейське суспільство [20; 30; 35; 53]. Децентралізація сприяла значному перерозподілу фінансових видатків на регіони. В територіальних громадах і регіонах насправді не спричинили покращення якості життя. З економічного погляду також не відзначається суттєвих змін у зміцненні міжрегіонального партнерства та зменшенні міжрегіональних та внутрішньорегіональних диспропорцій [140].

Національна стратегія визначає новий акцент регіональної політики, спрямований на підвищення конкурентоспроможності шляхом ефективного використання внутрішнього потенціалу. Метою стратегії є створення нових робочих місць, поліпшення зайнятості та створення умов для зворотної трудової міграції. Очікується, що це призведе до швидкого та стійкого покращення якості життя населення, незалежно від місця народження чи місця проживання сьогодні чи в майбутньому [116].

На стратегічному та просторовому плануванні інфраструктури, економіки та навколишнього середовища нова регіональна політика, побудована на Національній стратегії, включає культуру партнерства та співпраці, яка зосереджена на взаємодії між громадянами та державними інституціями розвитку [30]. Регіональна політика формується на основі досвіду, даних, висновків, рекомендацій, результатів аналізу та оцінювання з метою забезпечення та підтримання високих стандартів управління та реалізації регіональної політики, що вимагає використання відповідних спеціалізованих інструментів аналізу, баз даних та критеріїв оцінювання.

Дослідження вчених виявили невирішені складові загальної проблеми

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

саме: зміст е-демократії на регіональному рівні, розробку методології залучення громадян до впровадження е-врядування та е-демократії на регіональному рівні, розробку технологій впливу на свідомість громадян з метою роз'яснення та навчання, як користуватися системою е-врядування та е-демократії, а також модернізація муніципального управління.

Якість системи е-врядування в країні безпосередньо залежить від якості місцевого сегменту. У зв'язку з цим перед ОМС постають проблеми, які потребують забезпечення їх переходу від загальнотеоретичних концепцій до практичних рекомендацій щодо створення системи е-врядування.

Незважаючи на високий рівень готовності, країна все ще має значні проблеми та перешкоди об'єктивного та суб'єктивного характеру у зв'язку з впровадженням е-врядування:

- неналежне нормативно-правове забезпечення;
- недостатні місцеві технічні ресурси: комп'ютери, підключення до Інтернету;
- відсутність загальних технічних стандартів та сумісності архітектури, систем ідентифікації (включаючи електронний підпис);
- відсутність гарантій забезпечення конфіденційності;
- неглибоке розуміння значення ІКТ для економічного та соціального розвитку представниками органів самоврядування;
- відсутність досвіду та технічних знань у місцевого персоналу;
- неадекватна підтримка та відсутність незалежного консалтингу;
- відсутність фінансування забезпечення розвитку е-врядування на всіх рівнях [116].

Більшість дослідників вважають, що перший етап е-врядування в Україні завершено. Початок цього процесу сягає 2009 року, коли центральні органи

влади, обласні та районні адміністрації, міські ради розробляли вебсайти

інформування громадськості та бізнесу про свою діяльність.

Аналіз вебсайтів міських рад демонструє неповну відповідність вимогам щодо інформативності, інтерактивності, що унеможлиблюють проведення електронних операцій. У багатьох випадках інформація на веб-сайтах оновлюється з інтервалом від кількох днів до декількох тижнів, а іноді вона зовсім застаріла. Структура вебсайтів, їх дизайн та графічний інтерфейс особливо не вирізняються своїм юзабіліті, естетикою, яка б відповідала світовим трендам вебдизайну. Окрім того, є питання щодо швидкості завантаження сторінок та пошуку необхідної інформації, а тому такі вебресурси вимагають подальших удосконалень. У даний час відбувається стихійна організація адміністративних мереж та створення баз даних на муніципальному рівні, хоча держава ще не розробила необхідних стандартів, форматів та нормативних актів, що перешкоджають організації ефективної інформаційної взаємодії, забезпечуючи узгодженість дизайну рішення та інформаційні послуги. Це стосується, зокрема, використання електронного документообігу та цифрових підписів [116].

Практично відсутня система національних мереж інформаційної підтримки культури та охорони здоров'я, передбачених Національною програмою, немає національної інформаційної системи та аналітичної підтримки уряду та місцевого самоврядування. Формування цієї складової інформаційної інфраструктури було зумовлено, з одного боку, недостатньою державною координацією та відсутністю незалежних консультацій, з іншого – бажанням ОМС реалізувати питання.

По-перше, при розробці проекту локальної мережі існує ризик дорогих технічних і технологічних рішень, що призводить до невиправданої втрати фінансових ресурсів та часу. Навіть якщо органи влади хочуть застосовувати найбільш ефективні рішення за допомогою тендерів, з одного боку, не

гарантії вибору найкращого варіанту через відсутність фахівців, які можуть оцінити ефективність запропонованих рішень, а з іншого боку, відсутність достатніх пропозицій від розробників проектів.

Остання причина пов'язана з тим, що більшість учасників ринку спеціалізуються на певних галузях технології під час розробки дизайнерських рішень. Провідною діяльністю деяких компаній є програмне забезпечення, тоді як інші спеціалізуються на комп'ютерних і комунікаційних пристроях, архітектурних рішеннях тощо.

Підрядники мають бути залучені до розробки всебічного проекту мережі громад. Як правило, фінансування такої роботи з місцевих бюджетів є недостатнім у порівнянні з коштами, отриманими з державного бюджету або з міжнародних фондів. Звісно, такі гонорари не спонукають потужні компанії братися до справи. А тому часто такі проекти потрапляють малодосвідченим підприємцям або фірмам, обмеженими кількістю працівників і профільних фахівців.

На нашу думку, проблема виникає через необхідність об'єднання інформаційно-програмних продуктів окремих управлінь та відділів міських рад у єдину місцеву муніципальну ІКТ-систему державного рівня. Важливо звернути особливу увагу забезпеченню високого рівня захисту та конфіденційності інформаційних ресурсів, а також ідентифікації користувачів. Без вирішення цих проблем на рівнях державного та місцевого управління стає складним впровадження більшості систем електронного документообігу та програм для автоматизації виробничих процесів комунального господарства.

Для переходу на наступний етап розвитку е-врядування та надання е-послуг доцільно створити національну електронну базу даних громадян і розробити єдиний алгоритм ідентифікації.

Зокрема, розглянути можливість використання цифрового посвідчення

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

особи, аналогічного до естонського чи ізраїльського досвіду. На жаль, за зазначеним планом роботи Державного комітету з інформатизації не передбачено роботу щодо розробки законодавчої бази та визначення відповідальних структур для створення та управління такими сертифікатами.

Важливо відзначити, що запропонований план включає низку заходів, яку спрямовані на вдосконалення законодавчої бази, розвиток програмного забезпечення та інформаційних технологій. Ця ініціатива має на меті розвиток інформаційних ресурсів та Інтернету для сприяння розвитку електронного урядування. Основний план включає створення технологічного комплексу для підтримки електронного урядування, спрямованого на потреби влади. Згідно з постановою уряду від 14 січня 2009 року № 4 при Кабінеті Міністрів України, було створено сталий дорадчий орган – Міжгалузеву раду з розвитку інформаційного суспільства. Основна мета цієї ради – формувати та подавати пропозиції до розгляду Кабінету Міністрів України з питань реалізації національних стратегій розвитку інформаційного суспільства та інтеграції України у світовий інформаційний простір. Реалізація цих заходів істотно прискорить процес подальшої комп'ютеризації в державі.

Після створення в країні Державного комітету з інформатизації напрямок подальшого розвитку електронного урядування значно змінився. Однак місцевий рівень залишається другорядним. Доказом цього є склад Координаційної ради, до складу якої не входять представники місцевого самоврядування. На нашу думку, важливо розробити універсальну модель е-урядування, що враховує не лише державну інфраструктуру як основу, але й інтегрує регіональні та місцеві системи управління в єдину архітектуру за допомогою інтегрованого серверного програмного забезпечення. Використання такого підходу дозволить уникнути надмірних фінансових та часових витрат.

Крім того, рекомендуємо створити стандартний інтерфейс для дос

громадян до порталу державних служб. Це дозволить користувачам зручно працювати з порталом незалежно від їхнього місця проживання. Використання електронного реєстру виборців як бази даних може слугувати джерелом для побудови електронної бази даних громадян України.

Іншим актуальним завданням є складання переліку віддалених послуг, які будуть надані громадянам та розробка процедур їх надання ОДВ та ОМС.

Особлива увага має бути приділена комплексним послугам, надання яких не входить до компетенції одного органу влади. Подальші дослідження мають бути спрямовані на вирішення окреслених завдань, що значно скоротить час від розробки існуючої технічної системи електронного уряду до її масового використання громадянами.

Визначено завдання щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у роботу ОДВ та ОМС включають:

1. Забезпечення можливості громадянам звертатися до органів влади засобами інформаційні технології.
2. Підвищення прозорості та ефективності адміністративних повноважень та діяльності органів місцевого самоврядування.
3. Організаційно-технічна підтримка, дослідження, консультації, навчання, моніторинг та просування технологій електронного урядування в регіоні [6]
4. Створення основи для участі громадськості в прийнятті державних рішень, надання можливості впливу на формування громадського порядку, підвищення прозорості і підзвітності влади перед громадянами.
5. Створення умов для нормального розвитку підприємств, покращення інвестиційного середовища та економічного зростання.
6. Сприяння демократизації загальноосвітніх навчальних закладів та організацій управління освітою.

7. Залучення позабюджетних ресурсів, а також громадського творчог

організаційного потенціалу.

8. Реалізація прав громадян на отримання відкритої загальнодержавної інформації.

9. Надання об'єктивної та достовірної інформації про діяльність органів управління громадськості.

10. Сприяння взаємодії та постійному діалогу влади з громадянами та інститутами громадянського суспільства, встановлюючи необхідний рівень громадського контролю за діяльністю державних установ та організацій.

11. Розвиток системи електронного урядування «знизу вгору», використовуючи інформаційні технології для оптимізації національних адміністративних систем і механізмів управління з найменшими витратами.

12. Впровадження проєктного підходу, який дозволить задіяти наявні ресурси регіону, максимально залучити волонтерську допомогу та отримати гранти, зокрема міжнародні організації.

13. Проведення заходів для розвитку електронного урядування та електронної демократії на регіональному рівні відповідно до Національної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки.

14. Забезпечення повного покриття сучасними засобами мобільного зв'язку та високошвидкісного Інтернету міських агломерацій, великих міст та прилеглих до них житлових масивів, спрощення доступу громадян до адміністративних, соціальних та комерційних послуг.

15. Сприяння впровадженню інноваційних технологій у системи управління розвитком міст на основі концепції розумного міста (smart city).

16. Надання всім закладам соціальної сфери широкосмугового Інтернету 100 Мбіт/с та забезпечення середовища відкритими Wi-Fi зонами.

17. Забезпечення доступності соціальних та адміністративних послуг.

18. Сприяння розвитку сільських інформаційно-комунікацій

технологій: фіксований широкосмуговий Інтернет охоплює 100% сільських районів, а мобільний Інтернет охоплює 95% населення, формуючи нову сільську місцевість. міжрегіональні зв'язки.

19. Стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва в сільській місцевості (переважно у віддалених та малонаселених районах), застосовуючи фінансові, методичні та організаційні інструменти, зокрема надання підприємницької підготовки у формі онлайн, офлайн та змішаного навчання як розширення мережі центрів підтримки бізнесу [5;128]; надання професійних консультацій, просвітницька та дорадча діяльність, отримання доступу до інвестиційних ресурсів, вдосконалення діяльності ОДВ та ОМС.

20. Забезпечення «Дії» стосовно використання та управління Національним порталом підприємців «Бізнес», інформування підприємців регіону про можливості конкретного регіону та існуючі організації підтримки підприємництва в регіоні. Сприяння громадському діалогу між ОДВ та ОМС, бізнес-підприємцями.

21. Сприяння розвитку підприємництва в різних регіонах шляхом впровадження програм навчання підприємству в школах та вищих навчальних закладах, використання можливості безкоштовної «акції» онлайн-школи для підприємців та проведення безкоштовних навчальних заходів для підприємців. Проведення інформаційних кампаній, місцевих заходів та фестивалів для стимулювання розвитку малого та середнього підприємництва. Реалізація програми «Великі до малих», що передбачає співпрацю великих компаній з малими та середніми підприємствами.

22. Впровадження інструментів підтримки участі МСП у проєктах розумної спеціалізації.

23. Приєднання всіх регіонів України до Європейської платформи розумної спеціалізації (S3 Platform) має на меті надати усім українським регіонам до

до інструментів цієї платформи. Це дозволить використовувати потенціал платформи для розвитку спеціалізованих галузей та інновацій у різних областях України, сприяючи їхньому підвищенню та розвитку.

24. Створення сучасних технологій, інформаційних та програмних засобів для функціонування електронних систем охорони здоров'я. Забезпечення закладів охорони здоров'я належним фізичним та технічним оснащенням, зокрема широкосмуговим доступом до мережі Інтернет та сучасними технічними, інформаційними та програмними засобами для функціонування електронних систем охорони здоров'я.

25. Завершення процесу комп'ютеризації закладів загальної середньої освіти та навчання педагогічних працівників цифровим навичкам за участі різних джерел фінансування.

26. Підвищення рівня цифрової грамотності населення у сільських районах через впровадження проекту «Дія. Цифрова освіта» [5;128].

27. Удосконалення нормативно-правової бази стосовно надання громадських сервісів та їх реалізації через Єдиний державний веб-портал електронних послуг «Портал Дія».

28. Забезпечення електронної взаємодії між національними реєстрами, реєстрами органів місцевого самоврядування та іншими електронними ресурсами з дотриманням кібербезпеки та з швидкістю передачі даних не менше 100 Мбіт/с.

29. Розширення можливостей отримання електронних послуг через смартфон та мобільний додаток Єдиного державного веб-порталу електронних послуг «Портал Дія» облаштування відкритих Wi-Fi зон у громадських місцях.

30. Передбачення пріоритетного впровадження та розвитку системи електронного документообігу, платформ і офіційних порталів органів місцевого самоврядування.

31. Впровадження та поширення в регіонах інтегрованої системи електронної ідентифікації «ID.GOV.UA».

32. Підтримка створення електронних комунальних та державних архівів, регіональних дата-центрів та перехід пріоритетних публічних послуг у електронну форму [23].

33. Забезпечення доступності офіційних веб-сайтів, реєстрів та інших інтернет-ресурсів для осіб із порушенням зору, слуху та мовлення відповідно до вимог доступності веб-контенту W3C (WCAG) 3.0, включаючи мобільний додаток «Дія». Розробка програмного забезпечення для забезпечення доступу осіб із порушенням зору до україномовної текстової інформації на моніторі комп'ютера або екрані смартфона»

У галузі цифрової інфраструктури Мінцифри передбачає:

1. Забезпечення безперешкодного високошвидкісного доступу до мережі Інтернет у всіх населених пунктах (переважно сільській місцевості та малих містах), щоб створити умови для конкурентності між провайдерами ринку.

2. Гарантування доступу до широкосмугового Інтернету зі швидкістю 100 Мбіт/с в усіх державних та соціальних установах до грудня 2023 року. Створення відкритих Wi-Fi зон у таких установах для безкоштовного Інтернет-доступу відвідувачів та персоналу.

3. Прокладання волоконно-оптичних кабелів під час реконструкції доріг, фасадів будівель, будівництва нових житлових та промислових зон, настановлення придорожного освітлення тощо.

4. Використання системи відеоспостереження для моніторингу якості повітря та рівня забруднення в приміщеннях державних, соціальних та громадських установ. Створення загальнодержавної мережі для фіксації подій та природних явищ.

5. Забезпечення доступу до мережі Інтернет до міжнародних транспорт

портів, аеропортів, автобусних тощо, надання відкритих зон Wi-Fi для відвідувачів та персоналу.

6. Сприяння операторам в оформленні ліцензій на розміщення телекомунікаційного обладнання, прокладання мереж, відведенні земельних ділянок для розміщення радіопередавальних веж, запровадження механізмів зниження витрат операторів у районах з низьким рівнем покриття мобільного зв'язку та Інтернету.

7. Надання цільових коштів для популяризації Інтернету у віддалених районах або за кордоном, національними установами та соціальними установами.

Планом роботи Мінцифри передбачено:

- Розвиток соціальної інфраструктури в різних регіонах, а саме:

1. Забезпечити цифровізацію системи надання послуг у сфері соціального захисту, запровадити систему електронного прийому документів та забезпечити можливість звернення за послугами у сфері соціального захисту через онлайн-сервіси.

2. Розробити та запровадити механізми стимулювання підприємств до модернізації виробництва, покращення умов і безпеки праці, впровадження професійних систем управління ризиками, сертифікації за міжнародними стандартами.

3. Сприяти створенню нових функціональних та організаційних моделей закладів культури (центрів культурного обслуговування, творчих центрів, творчих центрів) для підтримки діяльності митців, установ театрального та сценічного мистецтва, незалежних театрів, музичних та мистецьких колективів, оркестрів.

4. Забезпечити, щоб об'єкти закладів соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, культури та інших закладів були доступними та адаптованими для всіх категорій населення, включаючи осіб з обмеженими можливостями.

5. Розробити проекти будівництва бібліотеки та забезпечити бібліотеку необхідним обладнанням, комп'ютерною технікою, програмне забезпечення, підключений до мережі Інтернет на швидкості 100 Мбіт/с, а бібліотечний фонд оновлюється щороку.

- Розвивати інфраструктуру для надання адміністративних послуг, а саме:

1. Розвивати мережі центрів надання адміністративних послуг та відповідну підтримку для створення, підтримки та надання якісних послуг органам місцевого самоврядування.

2. Забезпечити реінжиніринг державних послуг.

3. Удосконалити нормативно-правову базу, що регулює механізми надання адміністративних та інших послуг, та забезпечити реалізацію цих послуг через єдиний національний портал електронних послуг «Дія».

4. Формувати єдиний освітній, інформаційний та культурний просторів на всій території України, а саме:

1) Зростання цифрової грамотності освітянської та забезпечення безперервного професійного розвитку керівників закладів освіти та інших педагогічних працівників.

2) Забезпечити впровадження нових цифрових спеціальностей та реалізувати пілотні програми для створення нових цифрових спеціальностей у коледжах та університетах.

3) Впровадити системи електронної освіти (електронні щоденники, електронні журнали, електронний документообіг, системи управління навчанням тощо) у закладах загальної середньої та професійно-технічної освіти.

4) Розроблення реєстру здобувачів освіти за допомогою інтерфейсів прикладного програмування зовнішніх інформаційних систем для підвищення доступу до комп'ютерів на одного студента.

5) Впровадження електронної системи реєстрації загальноосвітніх закладів

Тому для впровадження та розвитку електронного урядування в регіоні рекомендовано через проектну діяльність впроваджувати принципи та технології інформаційного суспільства в повсякденне життя громадян, використовуючи сучасну інформацію та інформаційні технології. Комунікаційні технології, електронні сервіси ОДВ, ОМС, а також розробка та впровадження найсучасніших технологій для участі громадян у прийнятті рішень. Реалізація малих проектів сприятиме оновленню та розширенню суспільно-ціннісних парадигм та посиленню довіри до країни та її політики.

Висновок до Розділу 2

У другому розділі дослідження аналізуються проблеми розвитку механізму е-врядування ПУА в Україні, а також мета, функції, завдання, принципи забезпечення надання адміністративних послуг населенню засобами ІКТ. Наразі, ця сфера регулюється вітчизняними законодавчими та нормативними актами, актами ЄС, ЄП, РЄ.

У роботі визначено основні питання організаційно-правових умов розвитку е-врядування як механізму ПУА в Україні та запропоновано відповідні заходи щодо підвищення ефективності державного управління в інформаційному суспільстві. Доцільно зазначити, що Україна зазнала значних змін у вдосконаленні управлінської діяльності, організаційних та соціально-етичних процесів. Як правова умова розвитку державного управління та адміністративних механізмів, електронне урядування позитивно вплинуло на побудову інфраструктури е-врядування. Факторами, що стримують розвиток даної галузі, вважаємо насамперед питання міжвідомчої взаємодії (зокрема, відсутність

відповідних нормативних документів та нормативно-технічних документів) та відсутність формальних типових рішень щодо цього положення про е-послуги, що надаються органами виконавчої влади дистанційно. Доцільно розробити основні організаційно-технічні та правові аспекти впровадження єдиної системи та технології електронного розповсюдження документів для надання адміністративних послуг через мережу Інтернет тощо.

Тому по всій Україні створено відповідну законодавчу та нормативно-правову базу з питань електронного урядування, яка передбачає створення нових форм організації влади та взаємодії з громадянами та компаніями через надання публічних інформаційних ресурсів, доступ до е-послуг через Інтернет та можливість спілкування з органами влади. Ми висвітлюємо проблеми та протиріччя розвитку електронного урядування ПУА, методологію дослідження ООН, методикку захисту персональних даних у тому числі нормативні документи щодо е-врядування на всіх рівнях – національному, регіональному наднаціональному. Визначити необхідність комплексної системи індикаторів та індикаторів для оцінки стану впровадження е-врядування та визначення тенденцій розвитку всього інформаційного суспільства, в основному його техніко-технологічної складової, на основі таких даних: статистичного обліку; ринку ІКТ українськими та іноземними компаніями, результатами спеціалізованих емпіричних досліджень з урахуванням рейтингів МО, ООН, Світового банку, ITU, OECD та ін. Окрім системи індикаторів, пропонуємо розробити та офіційно затвердити методи коротко-, середньо- та довгострокового моніторингу, аналізу та прогнозування у сфері впровадження е-врядування, відповідні інформаційні та ресурсні джерела. Рекомендуємо удосконалити правила комунікативної взаємодії та інформаційних потреб, систему інформаційно-аналітичної підтримки користувачів інформації.

Матеріал цього розділу опубліковано в наукових працях [180; 181; 186]

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

3.1. Імплементация зарубіжного досвіду е-врядування в Україні: публічно-управлінський аспект

Запровадження зарубіжного досвіду розвитку е-врядування у сфері ПУА в Україні є актуальним науково-практичним аспектом, адже запропоновано розглянути вплив національних особливостей на використання ІКТ в країнах з різною політичною та культурною специфікою, зокрема, в США, Китаї та Австралії. Сполучені Штати виступали піонерами у створенні електронного уряду, і термін саме «електронне врядування» був введений в офіційний обіг віце-президентом США А. Гором. Він створювався в контексті реформ державного управління, проведених у 1990-х роках, і передбачав покращення комунікативного діалогу влади з громадськістю, законодавчого забезпечення цієї сфери діяльності. Серед основних документів були прийняті Закон. «Про електронний уряд» (2002 р.), Стратегія цифрового уряду [79; 233-235], Адміністративно-бюджетне управління адміністрації Президента Сполучених Штатів Америки, як того вимагає закон та щорічний звіт перед Конгресом про розвиток електронного уряду. У звіті за 2015 фінансовий рік зазначено, що проекти, що фінансуються зі спеціалізованого фонду, можуть реалізовувалися за трьома напрямками: заходи, спрямовані на забезпечення більшої доступності інформації та послуг федерального уряду для населення; заходи щодо сприяння взаємодії громадськості з федеральним урядом при отриманні державних послуг.

соціальних виплат, веденні бізнесу, доступі до інформації та інших формах взаємодії з органами влади; заходи для забезпечення того, щоб федеральні органи влади отримували вигоду від використання ІКТ у поширенні інформації між ними та місцевими органами влади.

Згідно зі Стратегією цифрового уряду 2012 р. основні завдання США у в цій галузі направлені на:

- забезпечення громадянам доступу до офіційної інформації та державних послуг у будь-якому місці та часі через будь-який пристрій. Зазначається значне збільшення користувачів мобільних пристроїв порівняно з персональними комп'ютерами;
- підтримку державними органами використання нових технологій, пристроїв, гаджетів та інформації у надійний та доступний спосіб;
- стимулювання використання офіційної інформації для підтримки інновацій у всій країні та покращення якості державних послуг для суспільства.

Стратегія е-уряду в США базується *на тривірневій моделі* його організації. Інформаційний рівень включає як структуровану (дані перепису населення, зайнятість), так і неструктуровану інформацію (прес-релізи, бюлетені, інструкції).

На основі таблиці 3.1. визначимо функції моделі:

Рівень платформи включає системи та процеси управління контентом, розробку програм і сервісів, що забезпечують ключові інформаційно-комунікаційні функції суспільного значення, розвиток апаратної інфраструктури.

Рівень подання визначає, як інформація організована та сприйнята користувачами. У ньому сформульовано вимоги щодо форм надання державної інформації в електронній формі, зокрема веб-сайтів, мобільних додатків та інших способів поширення інформації.

Таблиця 3.1.

Характеристика трирівневої моделі організації електронного уряду США
[за 223; 226]

№	Види рівнів	Характеристика рівнів
1.	<i>Рівень платформи управління контентом</i>	забезпечує ключові інформаційно-комунікаційні функції суспільного значення, розвиток апаратної інфраструктури
2.	<i>Рівень подання інформації</i>	надання державної інформації в електронній формі
4.	<i>Рівень презентації</i>	інформації, її подання для користування населенню

Рівень презентації – це спосіб визначення інформації, її подання для користувачів, практична спрямованість щодо використання.

Трирівнева модель дозволяє відокремити завдання збору даних від їх поширення, таким чином синхронізуючи одноразове створення інформаційного продукту з можливістю його подальшого повторного використання.

Специфіка американської моделі полягає в тому, що вона базується на чотирьох принципах, викладених в американській стратегії е-врядування, а саме [223; 226]:

Інформаційно-центричний підхід передбачає перехід від керування та обміну документами до обробки окремих даних, які можна легко ідентифікувати, передати, класифікувати та представити. Реалізація здійснюється шляхом упорядкування існуючої інформації, а потім співвіднесення структурованої інформації з перевіреними метаданими. Інформацію стає зручно обробляти та обмінюватися між урядовими установами та громадськістю, незалежно від того, як інформація передається та отримується. У результаті зростає асортимент і якість державних послуг, а також можливості та ресурси для їх отримання.

Принцип спільної платформи спрямований на створення відкритого інформаційного середовища та спільної технологічної інфраструктури для більш ефективної спільної роботи учасників та користувачів е-врядування, зменшення бюджетних витрат, застосування єдиних стандартів та забезпечення злагодженості задля пришвидшення розробки нових програм і послуг.

Принцип, що орієнтований на користувача, визначає, що всі аспекти функціонування е-врядування мають бути спрямовані на задоволення потреб користувачів публічних послуг. Це вимагає постійного аналізу потреб громадян та комерційних суб'єктів, створення доступної інформації на офіційних ресурсах, зрозумілої мови для спілкування та надання можливостей зворотного зв'язку. Ці заходи узгоджені, здійснюються з метою забезпечення громадянам та приватним підприємствам доступу до державних послуг та інформації.

Принцип безпеки та конфіденційності полягає у забезпеченні захисту даних та надійності електронних послуг, при цьому не ушкоджуючи прозорості та підзвітності органів державного управління. Впровадження нових технологій мають потенційний ризик незаконного використання особистої інформації та порушення конфіденційності.

Американська модель е-врядування охороняються законом, що збільшує державні витрати задля захисту персональних даних, сприяє захисту прав громадян на особисте (приватне) життя та забезпечує доступ до конфіденційної інформації.

Результати опитування, проведені Інститутом електронного урядування Університету Васеда в Токіо, визначили, що США є державою з найбільш розвиненим е-урядом. Політика державного сектору США в галузі ІКТ зосереджена на наданні високоякісних послуг суспільству та підвищенні їх продуктивності та ефективності.

Водночас Дж. Фонтейн звертає увагу на такі недоліки [235]:

Идентификатор конверта Etkimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

1) відсутність співпраці між національними та регіональними органами влади в організації електронного урядування в США через специфіку федерального устрою країни. Значна різниця у власності влади різних федеральних земель на інформаційні технології унеможливило створення єдиної платформи для взаємодії з федеральним урядом:

2) успішні проекти е-врядування в деяких регіонах країни не завжди впроваджуються в інших частинах країни через географічні, політичні, соціальні та фінансові відмінності.

3) місцева влада надає електронні послуги не досить ефективно, як планувалося, причиною є менш розвинена інституціоналізація, відсутність достатньої кількості кваліфікованих спеціалістів на муніципальних посадах, відсутність встановлених процедур, плинність кадрів та значну частку неформальних відносин.

Автор вказує на залежність суспільних переваг електронного урядування від характеристик самого суспільства, зокрема від рівня володіння комп'ютером, віку та освіти громадян, які визначають здатність певних груп суспільства бачити переваги електронних послуг. [233-234].

Підвищення прозорості влади в результаті впровадження ІКТ у діяльність державних установ ілюструє ініціатива «Відкритий уряд», яка реалізується не лише в США, а й у ряді інших країн. Передбачено створення системи публічного доступу до інформації про діяльність органів державного управління з метою забезпечення суспільного контролю за ними та розробки пропозицій щодо адаптації існуючого порядку дій. Уряди демократичних країн мають давню традицію інформувати громадян про свою роботу. Електронні технології розробили новий набір інструментів для вирішення цієї проблеми, який можна використовувати для створення віртуальних майданчиків для публічного обговорення суспільно актуальних питань [235].

У результаті концепція «відкритого уряду» стала одним із основних векторів електронного урядування. У перший день свого президентства Барак Обама опублікував меморандум, спрямований на сприяння більшій прозорості «відкритого уряду».[275] Він містив три основні вимоги до органів виконавчої влади: прозорість звітності про їх діяльність; відкритість до думки громадян; акцентування уваги на роботі з населенням щодо забезпечення участі громадян у роботі органів влади [41].

Постановка подібних цілей в інших країнах призвела до активної ролі США у створенні Міжнародного партнерства за відкритий уряд, яке було засноване 20 вересня 2011 року в Нью-Йорку. Глави держав і урядів восьми країн (США, Великої Британії, Бразилії, Норвегії, Індонезії, Мексики, Філіппін, ПАР) схвалили декларацію про відкритість держав і представили національні плани дій щодо реалізації ініціатив, спрямованих на їх реалізацію. Метою створення цієї інституції є забезпечення виконання країнами-учасницями своїх зобов'язань щодо сприяння відкритості органів державної влади, державних структур, боротьби з корупцією та використання нових технологій для підвищення ефективності державного управління.

Специфікою американського досвіду створення «відкритого уряду» стала активна участь у цій роботі інститутів громадянського суспільства, зокрема такої організації, як заснований у 2006 році Фонд «Санлайт». Основна мета – використовувати технології, відкриті дані, політичний аналіз і журналістику для забезпечення більшої відкритості та підзвітності уряду. Основна увага приділяється ролі корпоративних фінансів у політичному процесі. Фонд «Санлайт» діє не тільки в США, а й за кордоном [322]. Водночас залучення іноземних неурядових організацій (часто разом з місцевими інститутами громадянського суспільства) до питань, які прямо чи опосередковано впливають на внутрішньополітичний процес в інших країнах, залишається неприйнятним.

для їхніх правлячих еліт. Зокрема, фонд Sunlight активно бере участь у фінансових конкурсах, таких як Школа антикорупційних розслідувань, студенти якої вчать «знаходити» незадекларовані активи російських чиновників за кордоном, співпрацювати з європейськими та американськими реєстрами власності та закритими базами даних бізнесу, отримувати інформацію від органів влади, а також навички, пов'язані з антикорупційною слідчою діяльністю [322].

Розвиток е-врядування в Китаї сягає середини 90-х років. Він відбувався під гаслом побудови сучасної демократії, розвитку суспільства, заснованого на знаннях, та вступу в нову еру інформаційних технологій. Урядовий Інтернет-проект, започаткований у 1999 році, став продовженням адміністративних реформ, розпочатих у середині 90-х років [250; 265]. Вони охоплювали широкий спектр заходів, таких як оптимізація кількості міністерств і відомств, омолодження складу державних службовців, зменшення витрат на державний апарат та боротьба з корупцією. Інформаційні технології використовувались для виконання пріоритетних завдань адміністративної реформи. Відповідно, метою проекту «Уряд в Інтернеті» було покращення якості управління та забезпечення доступу всіх громадян Китаю до урядової інформації. Основними напрямками його реалізації є [250]:

- запровадження електронного обміну інформацією через Інтернет;
- розміщення державних замовлень на електронну комерцію;
- здійснювати соціальні виплати в Інтернеті; електронна передача заяв громадян до органів влади;
- створення державного інформаційного центру з автоматизованої обробки інформації;
- організація електронного документообігу;
- ідентифікація користувачів для надання державних послуг;

– можливість сплати податків електронним способом через Інтернет.

Окрім побудови інфраструктури для взаємодії з користувачами державних послуг та офіційної інформації, уряд Китаю створив внутрішню мережу для координації між відомствами, яку деякі дослідники розглядають як спробу централізації влади після певного послаблення в рамках адміністративної реформи 1990-х років.

«Уряд в Інтернеті» – це не єдиний проект інформаційних технологій, який китайське керівництво розпочало для впровадження ІКТ. У червні 2000 р. започаткована Ініціатива Інтернет-підприємництва, основною метою якої було створити сприятливі умови для розвитку не лише великих державних компаній, але й малих та середніх підприємств, які через вебсайти можуть обмінюватися інформацією між організаціями та для інформаційно взаємодії між компаніями та замовниками. Такі проєкти свідчать про те, що влада Китаю обізнана про сучасні тенденції розвитку економіки та надає належну оцінку власної ролі у сприянні використанню ІКТ-компаній [250].

В результаті активного впровадження електронних технологій приватними організаціями створення інформаційно-телекомунікаційного середовища стало необхідною умовою повного розвитку електронного уряду, оскільки це підвищує компетенцію суспільства в цій галузі та в розвитку країни відповідної технологічної інфраструктури.

Китайський уряд поставив чотири основні цілі щодо розвитку порталів електронного врядування:

– надання інформації, яку надає уряд, доступності для громадськості, включаючи інтерактивні посилання на офіційні газети, журнали, законодавчі органи, державні установи та організації;

- надання державних послуг в електронній формі, включаючи заповнення податкових форм, отримання ліцензій та сертифікатів, реєстрацію файлів цивільного стану, видачу електронних посвідчень громадянам;
- забезпечення прозорості та відкритості державних установ;
- залучення громадян до інформаційного суспільства та забезпечення швидкого зворотного зв'язку в процесі державного управління.

Незважаючи на значні зміни під час переходу до управління вільним ринком, державний сектор продовжував відігравати провідну роль у регулюванні та управлінні ключовими галузями китайської економіки на момент прийняття урядових ІТ-програм.

Одним із стимулів прийняття е-уряду було бажання зменшити витрати на взаємодію з органами приватного сектору. Причиною впровадження інформаційних та телекомунікаційних технологій була необхідність бізнесу мати доступ до державної інформації для забезпечення публікації офіційної інформації. Саме бізнес ініціював розвиток державних електронних технологій у Китаї [296].

Економічне зростання та транснаціональні відносини найбільших компаній країни сприяли формуванню програми для зручного та ефективного інструментарію для взаємодії з регуляторними органами, що знайшло своє відображення в подальшій комп'ютеризації та технологізації державних установ.

Поява е-уряду в Китаї ускладнила суперечність між інноваційним, реформаторським характером усталених принципів та механізмів державного управління, традиційною інерцією інституційної структури та бюрократичного апарату Комуністичної партії Китаю. Ця проблема також виявилася у суперечностях між молодим поколінням китайських чиновників, які володіють адекватними навичками та компетенцією ІКТ, та старшими чиновниками, які не

захоплені новими технологіями. Відсутність фінансування поточних програм також стала проблемою.

На початковому етапі реалізація урядової онлайн-ініціативи в Китаї забезпечувалась перш за все командним механізмом та суворим контролем центральних органів влади. Перші спроби переходу на нові формати роботи в Інтернеті відрізнялися формалізмом і обмежувались публікацією загальної інформації про державні установи. Головною особливістю розвитку е-уряду в Китаї залишалася активна роль держави, яка виступала головним рушієм впровадження ІКТ у діяльність бюрократичного апарату та комп'ютеризації відносин між компаніями та урядовими відомствами, стимульованими та контрольованими його переваги і водночас намагається це зробити, щоб тримати пропагандистський потенціал Інтернету в своїх руках [296].

Центральний уряд Китаю розглядав потенціал Інтернету як потенційну загрозу стабільності політичного режиму. Водночас він намагався використовувати його як інструмент для отримання власної картини в очах громадськості.

У 2000 р. уряд Китаю виділив 1 млрд. юанів на забезпечення присутності державних інформаційних агентств в Інтернеті [251; 263]. Діяльність інших платформ відповідала вимогам стилю та правилам урядових порталів, включаючи публікацію політичної інформації. Поки політичні еліти Китаю усвідомлювали потенційні політичне та соціальне негаразди, пов'язані з розвитком Інтернет-технологій, уряд розглядав їх як засіб стимулювання економічного розвитку та засіб підвищення легітимності Комуністичної партії та розширення можливостей китайської легкої сили.

Найефективнішим важелем для центрального уряду Китаю в Інтернеті є можливість блокувати доступ до високорентабельного ринку ІКТ для компаній, які не дотримуються загальної лінії партії. В результаті китайські прив

компанії розробили систему самоцензури: на часто відвідуваних публічних веб-сайтах працюють співробітники, основною функцією яких є відображення небажаної інформації політичного характеру та негайне видалення її з чатів та форумів цих ресурсів.

Дослідники звертають увагу на організаційні та політичні проблеми, які перешкоджають запровадженню електронного уряду в Китаї. Сюди входять значні розбіжності між заявленими намірами влади та реальними діями у цій галузі. Головною перешкодою на шляху побудови ефективної системи електронного урядування в КНР залишається менталітет чиновників, оскільки концепція електронного урядування охоплює питання не лише пов'язані з комп'ютеризацією влади, наданням державних послуг та доступом до інформації. Незважаючи на зусилля центральної влади в Китаї, все ще існує розрив між політичними цілями освіти інформаційного суспільства та реальним життям [249].

Прозорість влади, яка гарантується при впровадженні електронного урядування, не є ідентичною демократії, і технічна реалізація цієї концепції не завжди йде поруч із дотриманням етичних норм нової інформаційної ери [249].

На додаток до заявлених цілей, потенціал електронного урядування може бути використаний для посилення вертикалі влади в Китаї та отримання контролю над регіональними адміністраціями через центральні органи влади, що призводить до посилення бюрократизації державного управління в країні. Розширення інфраструктури інформаційних технологій може лише сприяти демократизації в довгостроковій перспективі [298].

Дослідники аналізують вплив національної культури на взаємодію держави та державних установ при побудові електронного урядування та розрізняють два типи підходів: ієрархічний та індивідуалістичний. Незважаючи на те, що в КНР в останні роки помітно зростання індивідуалізму, ієрархічний характер взаєм-

між темами електронного уряду історично переважав, що пов'язано з високим рівнем контролю центральних органів влади над реалізація ключових ініціатив у цій галузі.

На стратегічному рівні взаємодія учасників впровадження е-врядування базувалася на злитті ієрархічної та індивідуалістичної культур. Це пов'язано з номінальним сприйняттям місцевою владою концепції е-врядування, що стосовно інформаційних технологій виражається як угода з центральним урядом, за допомогою якої купується вебсайт і на ньому публікується найважливіша інформація. Цей підхід призвів до фрагментації інформаційних ресурсів та несумісності систем, що використовуються в Інтернет-ініціативі уряду.

Інші недоліки системи електронного урядування в Китаї включають погану рекламу її можливостей, відсутність інформації та неповний дизайн державних вебсайтів. Вони більше схильні розміщувати новини та офіційну інформацію, ніж надавати державні послуги в електронній формі та інтерактивно з громадянами. Залишається значна частина населення, яка через відсутність доступу до Інтернету та нерозуміння отриманих переваг не тільки не користується послугами в електронній формі, але й навіть не знає про їх існування. Успішне впровадження вимагає не лише розширення електронної інфраструктури, а й зусиль для просування та навчання громадян основам роботи з новими технологічними нововведеннями [299].

Розробка концепції е-врядування в Україні характеризується узагальненням рекомендацій багатьох вітчизняних та міжнародних експертів з цього питання. Вони вказують на необхідність використання технологій та електронних інструментів для перетворення державного апарату на якісно інший та більш ефективний тип управління, а не автоматизації існуючих, обтяжливих, дорогих та непотрібних адміністративних процедур. Це бачення відображено в провідних галузевих стратегіях, таких як «Відповідальний уряд» в Австр

«Онлайн-уряд» у Канаді: покращення послуг для канадців, «Трансформація доставки» в Новій Зеландії, «Інтегрований уряд» у Сінгапурі та «Трансформація уряду» у Великобританії.

Великий потенціал та перспективи розвитку інформаційних технологій в Австралії були визнані на початку 1990-х. За останнє десятиліття ХХ століття розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в Австралії досяг високого рівня, що і дозволило уряду Австралії реалізувати Стратегію електронного урядування «Відповідальний уряд» з серпня 2004 року. На сьогоднішній день використання електронного урядування широко поширене в багатьох австралійських урядах. На ряді порталів є Інтернет-форуми, на яких громадяни можуть розміщувати запитання, пропозиції, запити на послуги для певних груп користувачів, таких як іноземні громадяни, особи з обмеженими можливостями тощо.

Портал публічних адміністративних послуг для громадян Австралії включає персональну сторінку «My Office», яка надає персоналізовані послуги для конкретного громадянина. Всі необхідні онлайн-форми, які громадяни мають заповнити при подачі заявки, доступні через портали державної служби, а також необхідні посилання та методичні документи [197].

На порталах також доступні такі електронні послуги:

- австралійська податкова адміністрація, яка надає можливість здійснювати податкові платежі. Пряма вигода від електронного оподаткування оцінюється у 15,5 млн. австралійських доларів за перші п'ять років реалізації даного електронного ресурсу з 2004 року [24]

- інтегровані послуги (TIGERS) – електронна програма, яку реалізує федеральний уряд Австралії у співпраці із Тасманією. Метою вивчити можливості та виклики, що виникають на певних етапах електронного

урядування: надання комплексних послуг, що залучають різні установи та різні юрисдикції.

- комплексне обслуговування від Centrelink – створено як єдиний сервіс для надання багатоцільових послуг багатьом відділам закупівель переважно у сфері соціального забезпечення та безробіття. на реалізацію цієї програми припадає третина державного бюджету.

Австралія розширила структуру для обміну електронними документами та електронною поштою між громадянами, юридичними особами та органами влади. Це створило нові можливості для офіційного листування між громадянами, бізнесом та органами влади.

Зокрема, офіційне повідомлення буде надано після отримання документа із юридично значущим статусом.

Існує й інше використання електронного уряду: федеральний центр обробки даних на базі казначейства, система ідентифікації громадян, електронний цифровий підпис, системи електронних платежів тощо. Уряд Австралії працює над більш простими та надійними засобами електронного зв'язку для ведення ділових та особистих операцій. Сюди входить обов'язок надавати державні послуги в Інтернеті.

Громадські електронні послуги населенню в електронному вигляді в Інтернеті в Австралії надають [271]:

- Центральний банк (прозорість фінансового сектору);
- податкові органи (інструкції, декларації, електронні декларації, звіти про нараховані доплати);
- центри зайнятості (оголошення про роботу, реєстрація безробітних);
- заклади охорони здоров'я (замовлення картки на прийом до лікаря та на різні медичні процедури);
- публічні бібліотеки (електронні каталоги);

- центри тестування (зразки тестів попередніх років, правила реєстрації на тестування, отримання результатів тестування) та вступні комісії університетів (кількість поданих заявок, інформація про конкурси);
- Міністерство освіти (рейтинги університетів, умови навчання, правила вступу);
- Міністерство внутрішніх справ (реєстрація транспортних засобів, заповнення різних реєстраційних форм тощо);
- поштові відділення (передплата на журнали).

Щодо мотивації розширення електронних послуг для громадян, слід зазначити, що їх реклама і популяризація надає бізнесу доступ до більшої клієнтської бази, розширює охоплення ринку та знижує бар'єр для виходу на нові ринки. Це альтернативний канал взаємодії з користувачами послуг, що дає змогу поліпшити якість їх надання та покращити імідж органів влади та бізнес-компаній. Електронні послуги в Австралії дозволяють здійснювати операції з державними установами, такими як Міністерство автомобільного транспорту, та приватними компаніями за допомогою різноманітних зручних каналів, таких як кіоски електронних послуг та Інтернет.

Отже, запровадження та розвиток е-врядування в Австралії має на меті полегшити доступ до державних послуг для підприємств та компаній, мінімізуючи терміни доставки та трансакційні витрати [271]

Оскільки уряд стає більш «прозорим», зменшується рівень корупції та зловживань на публічній службі. Суспільство є більш відкритим, інтенсивніше розвиваються демократичні інститути, створюються компанії. Успіх концепції відкритої держави і відкритого е-врядування залежить від активності громадян, їх цифрової грамотності та розвитку телекомунікаційних систем. Держава, що

бере курс на відкритість та підзвітність громадянам, може зустрічати знач

спротив місцевої бюрократії, оскільки можливість незаконного збагачення останніх значно зменшується через специфіку їхньої діяльності.

Експерти також висловили рекомендації щодо ширшого тлумачення концепції е-врядування, інформатизації контрольних та наглядових функцій державних органів та участі громадськості у політичних рішеннях.

Визначення е-врядування у Звіті ООН є ширшим, ніж в українському понятті. Зокрема, це включає як одну з цілей залучення населення до взаємодії з владою та розширенню їх прав і можливостей брати участь у розробці національної політики. Центральний елемент е-врядування – використання урядом ІКТ – залишається незмінним незалежно від країни [283-288].

Водночас у рамках конструктивної критики універсальності моделей е-врядування доцільно визначити конкретні аспекти та напрямки комп'ютеризації управління, які можуть відрізнитися залежно від соціально-економічних характеристик моделей е-врядування. Зокрема, канали зв'язку між громадянами та владою (наприклад, багатофункціональні сервісні центри, громадські колл-центри, портали державних послуг, мобільні додатки, особиста колекція окремих категорій) можуть відрізнитися залежно від розвитку інфраструктури та соціально-демографічних характеристик, а також із-зі щільності населення.

Беручи до уваги адміністративно-територіальний устрій держави, має бути забезпечена інтеграція різних рівнів та гілок влади на основі електронних технологій. Специфіка територіального розташування держави та її місце у міжнародних відносинах визначають використання елементів е-врядування у прикордонних та міжнародних відносинах.

Впровадження механізмів електронної участі у голосуванні для реалізації принципів прямої демократії залежить від особливостей політичного режиму країни та зрілості її політичних інститутів. Лише в певному контексті можна

Визначити національні особливості реалізації концепції е-уряду з урахуванням

інтересів суспільства та влади певної держави. Неможливість надати повний перелік національних характеристик країн, що впроваджують е-урядування, зумовлена універсальним характером теоретичних моделей е-урядування.

Розвиток е-урядування в даний час характеризується декількома тенденціями, які набувають значення в усьому світі, серед яких:

- розширення доступу публічної інформації ОДВ, ОМС;
- створення на її основі ефективних механізмів громадського контролю;
- покращення інституційного середовища для ефективного управління розвитком е-урядування за допомогою спеціалізованих державних інституцій та правових стандартів.

Ці тенденції проявляються в різних формах і з різною мірою в окремих країнах з урахуванням їх соціально-політичної та культурної специфіки. Рівень економічного розвитку країни, що визначає її потенціал, інфраструктуру, здійснює фінансове забезпечення розвитку е-урядування. Нарешті, ефективне впровадження механізмів е-урядування потребує високого рівня володіння інформаційними технологіями не лише представників ОДВ, а й широких верств суспільства. Досвід закордонних організацій е-урядування показує, що для вирішення проблеми держава має запровадити *системний підхід*.

Перш за все, законодавчі зміни та системні перетворення для підтримки нових проєктів вимагають готовності національних лідерів сконцентруватися на розвитку системи послуг, що ґрунтуються на принципах рівності та державних гарантіях перед суспільством. Системні зміни спрощують перевірку правил безпеки.

По-друге, закордонний досвід допомагає зменшити відсоток громадян, які можуть втратити довіру до влади, сприяє поступовому підвищенню рівню довіри

до державної влади шляхом максимальної прозорості у процесі перетво

держави, різноманітністю, зручністю та оперативністю електронних послуг; рівним доступом до інформації спрощенням бюрократичних бар'єрів; забезпеченням права на оскарження та розгляд справи у встановлені законом строки; забезпеченням контролю за виконанням рішень; посиленням значення у захисті прав громадян.

Проте головним і головним завданням України залишається ліквідація корупції. Очевидно, що розвиток е-врядування в країні буде як заручником цієї проблеми, так і найефективнішим інструментом її вирішення.

Незбалансованість державного апарату також є одним із негативних факторів, що гальмують розвиток е-врядування. Тому уряд України має приділити особливу увагу структуруванню управлінських рішень, а також максимально систематизувати та створити єдиний підхід до надання послуг та систему контролю їх якості. Це допоможе реалізувати на практиці нові напрямки охорони ресурсів та створити кілька головних, а можливо, і один державний Інтернет-портал для розподілу повноважень та відповідальності.

3.2. Вплив блокчейн-технології, інструментів штучного інтелекту, GDPR та семантичної моделі eGov 3.0 на вдосконалення механізму е-врядування в Україні

Одним із визначальних інструментів впровадження е-врядування в сфері публічного управління та адміністрування є використання блокчейн-технології, що вже сьогодні має певні позитивні наслідки, а в майбутньому стане одним із базових технологічних ресурсів для розвитку всієї сфери суспільного розвитку.

Для прийняття відповідних рішень з впровадження технології блокчейн у рамках проєктів е-врядування в Україні, науково обґрунтовано важливо проаналізувати принципи функціонування цієї технології в сфері публічного

управління. Такий аналіз дозволить виявити переваги, недоліки, а також оцінити та прогнозувати ризики, пов'язані з подальшим використанням блокчейну [98; 146]. Дослідження спрямовані на аналіз структури блокчейн-технології в контексті е-урядування, яка є підґрунтям для системи обліку та обміну правами власності щодо цифрових активів. Вона базується на розподіленому реєстрі однорангової мережі та використовується у сфері публічних та публічно-правових відносин. [3; 10; 18; 98; 146; 184; 293; 301; 302; 304]

Термін «блокчейн» походить від англійського «blockchain» та дослівно означає «ланцюжок блоків». Це технологія, яка забезпечує зберігання даних, що використовує електронний чи цифровий реєстр для блочних записів (транзакції, угоди, контракти та інші дані) [98].

Блокчейн дозволяє зберігати інформацію про видані кредити, придбання прав власності, порушення правил дорожнього руху, реєстрацію шлюбу та інше. Одним із відмінних аспектів блокчейну від класичних реєстрів є одночасне зберігання даних у різних місцях, розподілених між численними вузлами (комп'ютерами) без прив'язки до одного конкретного місця. Любий учасник мережі може мати доступ до останньої версії реєстру.

У зв'язку з цифровими трансформаціями суспільства, цілком доцільним є використання терміну «цифрові реєстри» наряду з «блокчейном». У наукових джерелах термін «блокчейн» трактується як «публічна база даних усіх завершених цифрових операцій у різних економічних, політичних та інших сферах діяльності» [3; 10].

Цифрові записи згруповані в «блоки», які разом об'єднуються в цифровий «ланцюжок» за допомогою криптографічних та хронологічних методів. Кожен «блок», пов'язаний з попереднім і містить конкретний набір цифрових записів, проте нові «блоки» завжди додаються до кінця ланцюжкової операції (транзакції). Вирішальне значення в такому об'єднаному цифровому

«ланцюжку» має процес хешування. Це шифрування, яке створює унікальні ідентифікатори для вхідних наборів даних різної довжини, перетворюючи їх у фіксований рядок певної довжини. Цей процес виконується одночасно багатьма вузлами однорангової мережі. У випадку, якщо різні вхідні набори даних після хешування мають один результат, до нового блоку даних надається унікальний цифровий підпис [3; 10]. Окрім того, якщо транзакція раніше пов'язувала стани або записи, то структура блоку записує хеш-відношення до цих записів. Після актуалізації реєстру, що відбувається синхронно на всіх вузлах мережі одночасно фіксується (створюється) новий блок, який неможливо видалити або змінити в майбутньому, що унеможлиблює підробку його вмісту. Після створення нового блоку в системі (реєстрі) він залишається незмінним, і в подальшому можна додавати тільки пов'язані з ним нові блоки.

Розподілена структура блоку перешкоджає втручанню в реєстрову структуру, тому для цього потрібен одночасний доступ до всіх зроблених копій на всіх вузлах мережі. Блокчейн-технологія забезпечує максимальний захист інформації в базах, невідворотність процесу хешування (шифрування та формування зв'язків). Якщо сторонні намагаються внести зміни у вихідний документ чи транзакцію, це призводить до виникнення іншого цифрового підпису, який сигналізує про втручання в структуру даних.

Розглянемо технологічні переваги використання блокчейну у сфері е-врядування з безкоштовним забезпеченням взаємодії в органах публічного управління [25; 98]:

– децентралізація мережі обґрунтовується на принципі рівних можливостей для всіх учасників системи, де вони можуть взаємодіяти без посередництва. Цей підхід спрощує обмін даними і різко знижує вартість кожної операції чи транзакції;

- розподіл сховища інформації: Відсутність централізованої точки вразливості погіршення стану захисту щодо зовнішніх втручань, кібератак, та забезпечення надійності обладнання, що безумовно зменшує ймовірність збоїв;
- відкритість транзакцій: Сприяє публічності кожного угоди для всіх учасників мережі, що забезпечує прозорість та проводить аудит;
- захист транзакцій криптографічними засобами включає цифрові підписи для здійснення кожної операції, що забезпечує вірогідність та перевірку їх легітимності;
- контроль над історією транзакцій: здійснюється через формування ланцюжків операцій, що запобігає подвійному внесенню записів і зберігає повну історію всіх операцій.

В контексті електронного урядування використання блокчейн-технології має важливе значення у забезпеченні високого рівня захисту від фальсифікації інформації. Після того, як дані внесені до державного блокчейн-реєстру, будь-які спроби їх змінити щодо даних про осіб, нерухомість, компанію, сертифікати, дипломи, майнові права та інше стають неможливими. Це створює умови для розгляду записів у блокчейн-реєстрі як повноцінних юридичних документів, які виявляються значущими та криптографічно захищеними, відповідно до паперових документів, ознаками підпису та друком документа, і завдяки цифровим мережевим технологіям.

Основні недоліки застосування блокчейн-технології:

1. Низька ефективність взаємодії. Після кожного вузла мережі перевіряється кожна транзакція. Відсутність можливості відновлення цифрового підпису залишається після втрати або крадіжки ключа до втрати доступу до інформації та ресурсів мережі, що може мати критичні наслідки.

2. Недоступність даних для їх власника, що може призвести до втрати

першої, за суб'єктами адміністрування (включена та ексклюзивна) та другої – за способом доступу (публічна та закрита) породжує чотири типи функціонування організації: «інклюзивно-публічний», «інклюзивно-закритий», «ексклюзивно-публічний», «ексклюзивно-закритий». Розглянемо та уточнимо концептуальне поле та їхню значимість для функціонування типів блокчейну :

1. *Інклюзивний блокчейн* (permissionless blockchain) допомагає з управлінням блокчейном без дозволу, створенням блоків і транзакціями, які забезпечуються будь-якими клієнтами, не маючи обмежень щодо особистих суб'єктів, які обробляють обробку транзакцій.

2. *Ексклюзивний блокчейн* (дозволений блокчейн), виходячи з дозволеного блокчейну або корпоративного блокчейну, транзакції обробляються конкретними суб'єктами-користувачами.

3. *Публічний блокчейн* дозволяє читати дані (особливо зашифровані) та проводити транзакції (надсилання даних для створення блоків у блокчейні) без обмежень.

4. *Закритий блокчейн* (private blockchain), який є приватним блокчейном, умовно обмежує доступ як до даних, так і до транзакцій певним середовищем організації.

Аналіз особливостей формування блокчейн-технології розкрито в дослідженнях Л. Акімової, Г. Лозової, І. Клименка [3], М. Бакаєвої [10], П. Кравченка [18], Б. Скрябіна, О. Дубініної [1]. 25], О. Карпенка, А. Осьмака [58]. Науковці удосконалили класифікацію блокчейну, організаційні засади на основі чотирьох типових принципів [92, С. 11]:

1. *Інклюзивний – публічний* (відкритий) блокчейн, що працює на основі умовного «соціального договору», у якому кожен має право створювати вузли та брати участь у загальному консенсусі всіх учасників (рівень довіри низький, хоча усі транзакції відкриті одночасно).

2. *Інклюзивний закритий* (приватний) блокчейн, що функціонує шляхом підтвердження авторизації закритих транзакцій без фактичного підтвердження ідентичності консенсусних (взаємодіючих) учасників. Недоліком цієї технології є менша довіра до транзакцій, оскільки немає контролю за змістом транзакції та відповідальності за введення та підтвердження неправдивих (недостовірних) даних. Така структура притаманна блокчейн-технологіям, які повністю анонімні і не контролюються державними органами.

3. *Ексклюзивно-публічний блокчейн*, що діє як відкритий реєстр даних зі спеціальними методами підтвердження транзакцій і встановленими правами учасників. Цей тип технології характеризується високим ступенем довіри та контролю в транзакціях і може бути використаний у сферах державного управління та місцевого самоврядування. Прикладом програми може бути будь-яка операція, яка відбувається в режимі контрольованої системи (наприклад, аукціон державного майна, придбання прав власності чи видача ліцензій тощо).

4. *Виключно закритий* (приватний) блокчейн, що заснований на взаємодії «валідаторів» (суб'єктів або служб, які перевіряють відповідність), які мають спеціальні ліцензії/дозволи для підтвердження закритих транзакцій. Ця технологія блокчейн використовується в банківській галузі для проведення цифрових платежів тощо.

Для публічних цифрових систем важливо, щоб органи влади активно використовували лише відкриті або повністю закриті блокчейни. Такі стандарти забезпечують обробку транзакцій в межах однієї установи з конкретною кількістю вузлів і підтверженою автентичністю кожної транзакції. Учасники угоди здійснюють дії, використовуючи цифрові ключі.

Використання блокчейн-технології для надання державних електронних/цифрових послуг сприяє підвищенню рівня контролю над цифровими системами. Управління стає прозорішим і гнучким, що сп

зменшенню кількості помилок і забезпечує захист системи від пошкоджень, ризику впливу «людського фактору», тобто корупції.

Розглянемо ризики застосування блокчейн-технології, на які впливає «людський фактор». Незважаючи на численні переваги пропрієтарних блокчейнів, для захисту даних і транзакцій рекомендується використовувати інструменти безпеки, схожі на системи керування базами даних, оскільки навіть за допомогою обчислювальноресурсно складних тегів неможливо гарантувати 100% безпеку блокчейн-технології. Це пов'язано зі стрімким зростанням кількості зібраних персональних даних. Громадські організації та установи, а також уряди використовують ці дані для прогнозування та моніторингу свого ставлення та поведінки, що може призвести до створення індивідуальних послуг та більш ефективного використання ресурсів.

Слід зазначити, що використання блокчейну як базової технології е-врядування та цифровізації в сфері ПУА для забезпечення взаємодії функцій національного реєстру стане можливим лише за умови виконання низки вимог та вирішення проблем, пов'язаних із виникненням окремих загроз, які обов'язково маємо враховувати [202, 301, 302; 303],.

1. Ефективна робота блокчейн-технології, в основному, залежить від правильного заповнення реєстрів. Однак блокчейн-технологія гарантує незмінність даних, а не їх точність. Тому використання блокчейн-технології у національних ІКТ-системах потребує ефективного організаційно-правового механізму щодо гарантування *терміну дії введення даних* до реєстрів.

2. Використання блокчейн-технології передбачає *важливість контролю за автентифікацією доступу*. Ця технологія має вбудований механізм надійного управління правами доступу як до всього блокчейну, так і до окремих записів.

3. Для реалізації зазначеного механізму важливо розробити надійну багатофакторну систему ідентифікації користувачів, які б мали права доступу.

до блокчейн-платформи, так і до окремих записів. Особливо бажано використовувати біометричну систему за персональними параметрами, що сприятиме синхронізації бази даних.

4. Для оптимальної роботи блокчейн-технології важлива *синхронізація всіх операцій реєстру*. Це досягається за допомогою механізму «консенсусу», що гарантує ідентичність бази даних усіх підтверджуючих вузлів. Важливо мати гарантію того, що виконання конкретної операції на будь-якому вузлі та в будь-який час буде мати однаковий результат.

4. Також, слід звернути *увагу на надійність інтерфейсу*. Для запобігання спотворенню інтерфейсу користувача необхідно не лише убезпечити базу даних від несанкціонованих змін, але й забезпечити цілісність інтерфейсу. Це можна досягти за допомогою методу «перевірки» інтерфейсу, що повинен бути невід'ємною складовою блокчейн-технології.

5. Блокчейн-технології *контролюється системними адміністраторами*, які використовують елементи управління серверами, і тут загрожує «людський елемент» як фактор корупції. Функція виконання перевірки цілісності зовнішніх записів стану має бути делегована різним користувачам мережі. У нашому випадку при спробі адміністратора змінити дані на сервері не вдасться фальсифікувати розподіл інформації по всіх вузлах мережі в процесі зміни контрольної суми ланцюжка операцій, що гарантує цілісність реєстру, який було встановлено.

6. Одним із актуальних питань у розвитку блокчейн-технології, особливо в сервісній діяльності ОДВ та ОМС, є *забезпечення сумісності та активної взаємодії* між різними децентралізованими системами.

Хоча блокчейн є децентралізованою технологією, система блокчейну не є відкритою і не може нормально взаємодіяти один з одним. Існує безліч блокчейн-проектів, кожен з яких має різні характеристики, пов'язані за типом транза

алгоритмом хешування чи консенсусною моделлю та зосереджені на конкретній галузі. Проблема ще більше посилюється різними мережами та установами, що мають абсолютно різні політики управління, версії блокчейн-технології і регулятивний контроль, який ще більше загострює проблему. Це призводить до існування багатьох відключених екосистем блокчейну, де виникають конфлікти даних.

Сумісність має забезпечувати плавний обмін інформацією, спрощені процедури виконання смарт-контрактів і більш зручні процеси надання е-послуг.

Забезпечення сумісності блокчейн-технології надає можливість надсилати, використовувати та отримувати доступ до інформації в різних мережах блокчейну без потреби в посередниках.

Взаємодія блокчейн-технології у сфері е-послуг ОДВ базується на різноманітних функціях, включаючи: інтеграцію з існуючими системами, ініціювання транзакцій в інших мережах, проведення транзакцій з іншими мережами, запис транзакцій між собою в одній мережі, інтеграцію ланцюги та забезпечення взаємодії між системами. По-перше, сумісність має забезпечувати обмін токенами між блокчейнами, а також односторонню передачу активів з однієї мережі в іншу (з однієї системи блокчейнів в іншу).

Інтероперабельність блокчейн-технології при обміні даними між різними блокчейнами доцільно вирішити реалізуючи такі завдання :

- обмін та передача цифрових активів між різними блокчейнами;
- забезпечення конфіденційності даних;
- масштабованість і підвищення продуктивності обробки даних, що досягається за рахунок поділу блокчейну на сегменти, в яких можна фіксувати окремі операції;
- функціональний розподіл реєстрів за видами операцій.

Науковцями було запропоновано три методи взаємодії для забезпечення сумісності транзакцій блокчейну:

атомарний обмін – метод перехресної автентифікації;

мости блокчейну – проміжний метод і релейний ланцюг – API-шлюз [303]:

- *метод перехресної автентифікації* передбачає, що під час передачі даних учасники обмінюються інформацією, яка використовується під час перевірки запису. Така взаємодія можлива за умови, що адреса блокчейну доступна в обох розподілених книгах, які беруть участь в обміні;

- *непрямий метод*, на відміну від обміну активами, полягає в передачі повідомлень про зміни в стані активу за допомогою посередницьких сервісів, які відстежують транзакції та події у пов'язаних блокчейнах. Вони діють як «міст», що з'єднує смарт-контракти системи, які генерують події в блокчейні. Сам посередник може перебувати в обох мережах одночасно і тільки в одній з них, отримуючи необхідну інформацію по каналах зв'язку. Його основна функція – криптографічна перевірка достовірності інформації, що надсилається учасниками;

- *релейний блокчейн метод* - створення головної мережі, яка об'єднує кілька окремих децентралізованих систем одночасно. Блокчейни, які взаємодіють у такій основній мережі, називаються «сайдчейни». Вони різною мірою залежать від основної мережі, але виконують одне й те саме завдання – забезпечують безпечний потік цифрових ресурсів між мережами.

Рівень інфраструктури відноситься до набору компонентів, які надають послуги платформи блокчейн, включаючи: методи обчислення, зберігання, типи мереж і віртуалізацію. Хоча проблема сумісності полягає, по суті, у наявності сумісної інфраструктури, проблеми часто ускладнюються спеціальними компонентами, які надають постачальники хмарних послуг. Рівень

інфраструктури включає:

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

- *гібридна хмара*, яка передбачає впровадження блокчейну на будь-якій сумісній інфраструктурній технології з урахуванням забезпечення максимальної продуктивності та кібербезпеки;

- *розміщений блокчейн* (резервне копіювання як е-послуга) означає, що для подолання обмежень сумісності у випадку централізованого хостингу необхідно враховувати наявність відповідних інструментів, спеціальних методів контролю доступу або інноваційних дизайнів управління безпекою;

- *сумісність інструментів*, що полягає в пошуку приватних блокчейнів, які мають подібні характеристики, і враховувати, що вони мають низькі вимоги до обчислювальної потужності та енергоспоживання, можуть досягти високої ефективності обробки транзакцій і можуть бути розгорнуті в традиційних центрах обробки даних або віртуальних хмарах вузлів. Різні географічні розташування та різні сегменти мережі можуть ефективно обмінюватися даними через Інтернет.

Значна частина зібраних та збережених даних перебуває під контролем державних установ та організацій, які містять збір особистої інформації та не несуть відповідальності за її захист. У той же час ці організації можуть використовувати накопичені дані для власного використання, монетизуючи їх, вдосконалюючи власні процеси та продукти, або реалізуючи третім особам. Обсяг створених та накопичених даних експоненційно зростає, розширюючи коло користувачів. Для обробки даних здатні сполучати елементи інформації між джерелами та сторонами, які збирають дані від користувачів, надають спільний доступ.

Науково-практичні заходи, проведені з цієї тематики відзначають, що починаючи з 2025 року, 10% світового ВВП буде зберігатися в блокчейні або суміжних технологіях [25].

таким чином, блокчейн-технологія докорінно змінила ресурсний механізм державного управління, зробивши його ефективним, повноцінним та результативним, а також створила нові можливості для цифрової трансформації відносин влади та суспільства у сфері соціально-економічного розвитку, дозволивши громадський контроль за ОДВ та ОМС. Вже сьогодні блокчейн-технолог можуть змінити роль та участь громадян у наданні адміністративних послуг і підвищити рівень підзвітності ОДВ та ОМС, починаючи від прозорого волевиявлення на виборах і закінчуючи наглядом за діяльністю ОДВ та ОМС в умовах дії воєнного стану та різних кризових фосмажорних явищ.

З початку 2017 року розвиток економіки та цифрового суспільства вимагає системного використанням блокчейн-технології. Особлива увага приділяється таким органам центральної влади, як Міністерство юстиції України, Мінагрополітики України, Держпродатагентство України та Національне агентство електронного уряду України. Також громадські організації, зокрема «Прозора Україна Інтернешнл» та «Бітфурі Холдинг», здійснюють активну роль у цьому процесі. Було підписання спільного меморандуму, метою якого є співпраця «запровадження новітніх інформаційних технологій, особливо блокчейн, як потужного механізму запобігання корупції та сприяння прозорості національних інформаційних ресурсів, а також створення екосистеми з використанням блокчейн-технології [301]. Впровадження блокчейн-технології стало пріоритетом для країн-членів ЄС, зокрема, таких як Швеція, Естонія та Данія. Тож Україна має перенести інформацію про цифровий статус на блокчейн-платформи [303].

Уряд держави ухвалює відповідні рішення в рамках забезпечення інтероперабельності діяльності органів державної влади України, вимагаючи аналізу на належному науковому рівні світового досвіду та державних досягнень

щодо впровадження блокчейн-технології у різні сфери діяльності ОДВ та ОМС України., визначивши ефективні механізми подальшої реалізації.

Блокчейн-технологія може бути використана в таких сферах суспільної діяльності:

- сервісна діяльність органів державної влади із забезпечення виборчих процесів та судочинства;
- управління правами приватної власності, здійснення імміграційного контролю;
- огляд товарів і послуг;
- реєстрація даних про складання кваліфікаційного іспиту;
- заявка на патент, права інтелектуальної власності, реєстрація даних;
- медичні документи;
- земельна книга (кластер) реєстрації даних;
- цифрова ідентифікація (перевірка особистості, підтвердження прав доступу);
- збереження державних документів (зокрема перевіреної реєстрації звернень, декларацій та листів);
- логістика, оподаткування, облік, бюджетування, обіг грошових коштів, реєстрація бухгалтерського обліку (майно, ліцензії, сертифікати, громадянство, ДТП, ID-картки, трудові книжки, медичні карти, поліси та ін.);
- закупівлі та публічні аукціони тощо.

Основою блокчейн-технології є прозорість, яка, серед іншого, може пришвидшити, спростити та здешевити будь-який контракт чи угоду.

Проаналізувавши вітчизняну та зарубіжну літературу, визначили пріоритетні сфери застосування блокчейн-технології в сучасних умовах цифровізації та е-врядування ПУА в Україні [184]:

1. *Вибірчий процес* (блокчейн стаціонарні та дистанційні системи голосування). Існуючі системи електронного голосування мають низку недоліків, основним з яких є централізоване розташування баз результатів, з яких здійснюється управління та контроль (методи/форми) збору даних, що унеможливило перевірку правильності обробка результатів і підрахунок голосів ззовні.

Непрозорість процедури проведення виборів не сприяє підвищенню довіри до результатів голосування. Такі системи недостатньо захищені як від різноманітних маніпуляцій, що означає можливість фальсифікації результатів плебісциту. Наприклад, через вразливість програмного забезпечення для «електронного» голосування, численні комп'ютерні збої та кібератаки організатори виборчого процесу в Казахстані (2012) та Нідерландах (2008, 2017), були змушені відмовитися від національних «електронних» систем «Sailau» та «EVM» (Electronic Voting Machines), повернутися до традиційного голосування за допомогою паперових карток та їх «ручного» підрахунку [301].

До основних характеристик ефективної організації процесу волевиявлення громадян віднесено прозорість, доступність та непідробність результатів процесу волевиявлення громадян, які успішно втілюються стаціонарними та дистанційними системами голосування, побудованих на технологіях блокчейн-систем, які використовують для віддаленого голосування розподілену публічну книгу, що надає «цифрову скриньку», якою виборці можуть користуватися з будь-якого місця.

Блокчейн-технологія активно використовується в організації політичних процесів в Європейському Союзі та США. Наприклад, у 2014 році за ініціативи данської політичної партії «Freedom Alliance» блокчейн-технологія була використана під час внутрішнього процесу голосування на партійній конференції

в Копенгагені [11; 87]. В 2016 році в штаті Техас було використано» блокчейн-технологію для підрахунку голосів на з'їзді Лібертаріанської партії [10].

У 2016 році в Україні створено першу національну систему фіксованого голосування з використанням блокчейн-технології на основі відкритого програмного забезпечення платформи «E-VOX» (безкоштовна ліцензія з відкритим кодом) для успішного впровадження її в Одеській та Вінницькій областях на виборах до Овідіопольської та Крижанівської місцевих рад, а також для обрання депутатів з правом голосу на пленарному засіданні та оприлюднення результатів голосування [303].

Блокчейн-технології використовуються для надання послуг з документообігу. У грудні 2015 року уряд Естонії спільно з проектом BitNation впровадили технології блокчейну BitNation Public Notary для онлайн-сервісів, завдяки якій громадяни могли дистанційно отримувати нотаріальні послуги, ідентифікувати візи та банківські послуги, документи за допомогою цифрового підпису. Сервіс «Публічний нотаріус BitNation» працює наступним чином: житель завантажує документ у форматі PDF, вміст якого «шифрується», генерує ключ, отримує завірений нотаріально документ.

Отже, компонентами транзакції технології блокчейну є функції хешування, створення ключа і цифрового підпису, які нині трансформовані для використання в документообігу багатьох країн [10].

2. *Забезпечення конфіденційності особистих даних у сфері медичного обслуговування* (використання блокчейн-технології для реєстрації медичної інформації). В електронних системах, які використовуються в галузі охорони здоров'я, мають велике значення аспекти надійності, адекватного зберігання медичних даних. Слід зазначити, що з метою запобігання несанкціонованому доступу та зміні інформації про пацієнтів державні та приватні установи в країнах ЄС використовують системи запису медичних даних типу блокч

оскільки саме технологія розподіленого реєстру може дозволити збирати інформацію по всьому світу щодо стану здоров'я хворого. Такі блокчейн-технології дозволяють формувати клінічне CV (історію хвороби) пацієнтів: результати лабораторних досліджень, діагнози, лікування. Окрім лікаря, доступ до таких блокчейн-систем може отримати представники страхової компанії за згодою пацієнта, але лише за умови наявності у них відповідного сертифікату за технологією смарт-контрактів.

3. *Використання технології блокчейну у сфері охорони здоров'я* набуло значного розвитку у світовій практиці з 2016 року. Запроваджена Фондом eZdrowie естонська блокчейн-система для запису медичних даних, в рамках проекту Guardtime, гарантує збереження, прозорість та цілість медичної інформації. Ця система захищає дані від несанкціонованих змін через зовнішні кібератаки, системні відмови, комп'ютерні віруси та шкідливе програмне забезпечення. При зміні даних автоматично створюється оновлений запис, що дозволяє відновити історію у разі несанкціонованого втручання. У блокчейні зберігається не сама інформація, а лише послідовність їх хеш-значень, які містять інформацію про зміни. Основна мета програми «Guardtime» - захист понад мільйона цифрових записів, які містяться в медичних картах пацієнтів [75; 316].

4. *Міністерство охорони здоров'я та соціальних служб США (HHS)* займається дослідженнями та розробками, пов'язаними із застосуванням технології блокчейну у сфері охорони здоров'я. Так, стартап «BitHealth» почав використовувати технологію блокчейн для надання пацієнтам додаткових опцій оплати при співпраці зі страховими компаніями [302].

У Нідерландах інноваційна організація «REshape Center» спільно з партнерами розробила систему блокчейн на базі банківського додатку «PreScript» (аналог онлайн-банкінгу) на основі iDIN сервіс онлайн-

автентифікації, за допомогою якого хворі купують «повторно» ліки, використовуючи цифровий рецепт. [171, с. 121].

5. *Блокчейн-система земельного кадастру.* Актуальні проблеми у функціонуванні земельних е-ресурсів вирішуються завдяки блокчейн-системі, що дозволяє значно скоротити тривалість надання управлінських послуг, пов'язаних із набуттям (або закінченням строку дії) права власності чи користування землею, скорочуючи ризик шахрайства, помилок при поданні документів і проведенні операцій, покращила рівень надійності.

Досвід зарубіжних країн щодо використання блокчейн-технології для реєстрації землі включає багато успішних проектів, наприклад: Шведське національне земельне управління запровадило блокчейн-платформу «Chroma Way», у Гондурасі компанія «Factum» запровадила розподілений земельний реєстр із реєстрації прав на володіння землею, а в Гані уряд дозволив впровадження блокчейн-системи «Bitland», яка працює на базі базових токенів «Bitshares» і «CADASTRAL» [19].

З початку 2017 року розвиток економіки та цифрового суспільства системно потребує належного зростання застосування блокчейн-технології, особливо в органах центральної влади, таких як Міністерство юстиції України, Мінагрополітики України, Держпродатагентство України, а також Національне агентство електронного урядування України. Деякі громадські організації, такі як «Прозора Україна Інтернешнл» та «Бітфурі Холдінг», також активно включилися у впровадження цієї технології [84].

6. *Державні блокчейн транзакційні системи (аукціони).* Основним завданням використання блокчейн-технології державними органами є необхідність забезпечення прозорості всіх транзакцій та захисту від спотворення даних. Україна є новатором у проведенні державних аукціонів, адже вперше у світовій практиці на базі сервісу «Open Market» державне підприємство

«СЕТАМ» за допомогою «BitFury Group» провело електронні аукціони арештованої нерухомості. за допомогою системи блокчейн [84].

Ще одним проектом національного рівня є проведення електронних торгів e-Auction 3.0, що сприяє ОДВ здійснювати за допомогою неї продажу та здачу в оренду активи (землю, ліцензії, нерухомість). У кількох регіонах України на порталі проводяться державні аукціони на рівні місцевих ініціатив.

Таким чином, основні проблеми та недоліки існуючих «електронних» систем надання послуг органами державної влади пов'язані з їх технологічною недосконалістю, непрозорістю операцій (транзакцій), недостатнім захистом великих даних й операційних процесів від різного виду впливів, маніпуляцій, втручання. Одним із механізмів вирішення цих проблем, за умови врахування ризиків і забезпечення взаємодії, є використання блокчейн-технології.

Водночас у сучасних умовах реалізація функцій органів державного управління України неможлива без наявності сучасної комп'ютерної техніки. Тому таке обладнання апарату управління є відправною точкою для впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій. А основою існування електронного уряду в кожній країні, що розвивається, є його відповідність умовам моделі eGov 1.0. відповідно до якого державні послуги надаються через офіційні інформаційні сторінки органів влади в мережі Інтернет за напрямками взаємодії «влада громадянам» та «влада бізнесу». Однак громадяни та бізнес не беруть участь у прийнятті управлінських рішень, адже модель eGov 1.0, основу якої складає Web 1.0, не передбачає зворотного зв'язку між користувачами Інтернету, тобто, між ОДВ та суспільством. Тому лише використання технології eGov 2.0 надає можливість участі громадян у прийнятті рішень [41], обміну відкритими даними, використанні інтернет-інфраструктури з відкритим вихідним кодом і наданні послуг через програми для мобільних телефонів. Завдяки технології Web 2.0 у соціальних мережах з'явилася і

форма взаємодії між місцевою владою та зацікавленими людьми. Завдяки результатам дослідження іспанських вчених, творці платформ взаємодії готові впроваджувати технологію Web 2.0 при наданні адміністративних послуг. Цією умовою є збереження провідної ролі ОДВ у зазначеній вище співпраці [10].

Однак на думку дослідників, зазначена модель eGov 2.0 не досягла бажаних результатів, не стала успішною та результативною. Основна причина полягає у відсутності синергетичного підходу взаємодії влади та громадян [11].

В Україні модель eGov 2.0 запроваджується в інформаційно-комунікаційних технологіях в органах публічного управління, а також триває розвиток е-врядування до моделі eGov 3.0. Перспектива найближчих років – це очікування використання в ПУА розвинутих країн новітньої технології Web 3.0, тобто технології «інтелектуальної» мережі Semantic Web 3. Ця технологія спрямована на отримання інформації певної цінності за логічними алгоритмами для ефективного використання в роботі органів державної влади та суспільства. Удосконалення пошуку необхідної інформації сприятиме усуненню перешкод у вигляді непорозумінь під час взаємодії органів державної влади та зацікавлених сторін (бізнесу, суспільства, ЗМІ). Розроблена модель eGov 3.0, заснована на Semantic Web3, представлятиме оновлену парадигму надання адміністративних послуг.

Основне місце в ньому посідає особа з урахуванням її потреб та умов проживання, які вже відомі «розумній» мережі державних послуг на момент звернення за наданням адміністративної послуги [12]. У результаті подолання існуючих перешкод можливий перехід до електронного урядування 3.0 у країнах-лідерах за рейтингом ООН [13]. Водночас перехід технічно «просунутих» країн на eGov3.0 і менш розвинених країн на eGov1.0 збільшує цифровий розрив. Враховуючи, що друга невід’ємна частина е-врядування – це електронна

демократія, інтерес суспільства до електронного голосування шля

застосування нових е-технологій зростає, що забезпечує прозорість голосування та стабільність ІТ-систем на криптографічній основі [14]. Додатково досліджуються фактори, що впливають на соціальну довіру суспільства до процесу електронного голосування, серед яких вплив державної політики, бажання довіряти та намір використовувати [15].

Слід зазначити, що аналіз досвіду різних країн засвідчив специфіку їх розвитку, ресурсні можливості. Сьогодні Україна рухається до інтенсивного охоплення інформаційно-комунікаційними технологіями різних вікових груп суспільства. Це «спонукає приділяти більшу увагу розвитку мобільних технологій в електронному урядуванні». З іншого боку, реалізація концепції електронного урядування пов'язана з реформою державного управління та потребує змін в системі ПУА з метою досягнення позитивних змін у прийнятті управлінських рішень. На нашу думку, такі зміни мають відбутися шляхом модернізації адміністративних процесів в органах державного управління. Врахування ефективних світових практик є сьогоднішньою вимогою до української державної служби щодо впровадження та використання електронних засобів управління в ОДВ.

Підсумовуючи, можна виділити такі актуальні у світі технології та засоби е-врядування: технології хмарних обчислень, портал державних адміністративних послуг; інформаційна система державних нарад; відкриті дані; мобільні е-послуги (додатки); онлайн ідентифікація особи; блокчейн в державних інформаційних мережах; архітектура «інтернету речей»; навчання державних службовців кібербезпеці шляхом включення занять з формування кібернавичок до навчальних програм для «цифрового» робочого місця, участь громадян в комунікаціях з владою шляхом застосування соцмереж [13;].

Важливим інструментом удосконалення механізму е-врядування у сфері

ПУА є використання штучного інтелекту (далі – ШІ). Питаннями впровадження

штучного інтелекту в різні сфери державного управління досліджували багато зарубіжних науковців, зокрема праці А. Агравала (Agrawal, 2018), Й. Баха (2010), П. Догерті (2017), С. Дж. Рассел (Russell, 2003), К. Шваб (Schwab, 2016). Впровадження нових можливостей штучного інтелекту завдяки встановленим перевагам (належне інформування потенційних учасників процесу ПУА; моніторинг великих масивів даних відкритої комунікації; планування, реалізація аналітичної та прогнозної діяльності; роботизація трудомістких, рутинних, стандартних, типових і повторювані операції; оптимізація та/або координація внутрішнього процесу державних закупівель; розробка стратегій управління для систематизації законодавчих процесів, нормотворення, закупівель). В інформаційній політиці представлені наукові розвідки та практичні рекомендації щодо максимального використання в Україні ШІ, що є великим досягненням е-врядування в сфері ПУА. Особливо суттєво на розвиток ШІ вплинув початок повномасштабної збройної агресії проти України, адже перед суспільством постало актуальне завдання – зберегти нашу державу, її територіальну цілісність, промисловість та критичну інфраструктуру для забезпечення безперебійного та дієвого функціонування держави, органів місцевого самоврядування. Справжнім викликом для міжнародної коаліції було надання Україні належної військової, фінансової та інноваційної підтримки з використанням різноманітних технологічних ресурсів. Технологія використання штучного інтелекту значно спростила та підвищила ефективність функціонування державної системи надання адміністративних послуг населенню на всіх рівнях управління, підвищила конкурентоспроможність учасників-надавачів адміністративних послуг, ефективність їх діяльності, зменшила ймовірність помилок, забезпечивши прозорість процедур відкритості та оптимізацію умов для надання цих послуг з урахуванням усіх правових, технічних, ресурсних та етичних

аспектів, пов'язаних з навчанням посадових осіб, відповідальних за процеси ПУА, з метою зменшення можливої корупційної загрози у сфері ПУА.

Науковці та практики державного управління радять запровадити чат-боти на основі штучного інтелекту у сфері публічного управління та адмініструванні як такому, що може мати низку переваг, головним чином корисних у підвищенні рівня ефективності та результативності публічної влади [11; 12; 13;14; 61; 88; 165]. Використання цього інструменту може спричинити певні проблеми, зокрема: з відсутністю достатньої кількості даних і низьким рівнем цифровізації державного сектору. Усі зазначені переваги чат-ботів ШІ переважають потенційні перешкоди та ризики, пов'язані з їх впровадженням, але забезпечити 100% впровадження штучного інтелекту у сфері менеджменту та державного управління на шляху до максимального рівня їх використання неможливо. . залучення, доцільно вдосконалити механізм підготовки управлінських процедур шляхом впровадження системи штучного інтелекту, яка оцінює та аналізує всі наявні дані з метою розробки на їх основі оптимального алгоритму нових процедур. Він має включати планування потреб (обсягу) державних послуг шляхом аналізу та оцінки зібраних даних і характеристик робіт, які будуть необхідні в майбутньому та забезпечуватимуть наявність достатньої кількості пропозицій, а також запобігатимуть їх дефіциту в конкретних ситуаціях; підготовка документації шляхом її роботизованої генерації та автоматичної адаптації на основі стандартів і вимог, що значно спростить процес підготовки та зменшить ймовірність можливих помилок. Доцільно оптимізувати управлінські процедури шляхом аналізу та оцінки з урахуванням корупційних ризиків, встановлених термінів та інших факторів, які допоможуть створити максимально сприятливі умови для замовника послуг.

3.3 Перспективи вдосконалення механізму е-врядування в умовах сучасних глобалізаційних викликів

Систематизація теоретичних аспектів та узагальнення методологічних підходів дослідження е-врядування в ПУА, аналіз стану організаційно-правового забезпечення механізму е-врядування на всіх рівнях публічного управління доводять, що *пріоритетними та перспективними напрямками* вдосконалення механізму е-врядування в окресленій нами сфері є:

- *організаційно-правовий*, який забезпечує внесення змін до законодавчих та нормативно-правових актів в контексті їх адаптації до законодавства ЄС щодо мінімізації ризику корупційним вчинкам у ПУА засобами е-врядування; підвищення якості надання е-послуг фізичним та юридичним особам відповідно до стандартів ЄС; стимулювання розвитку інформаційного суспільства в Україні;

- *фінансово-економічний*, який сприяє модернізації е-врядування щодо розширення надання е-послуг шляхом розробки та оновлення техніко-технологічних програм, штучного інтелекту тощо;

- *інноваційно-інвестиційний*, який направлений на трансформацію інноваційний технологій (блокчейну, стратегування тощо), кращого міжнародного досвіду демократичних країн світу на удосконалення діяльності е-уряду, е-демократії, зокрема, е-парламенту, е-голосування тощо) [22];

- *інформаційно-мотиваційний*, що сприяє формуванню цифрової компетентності публічних службовців та населення України; забезпечує розвиток каналів доступу до електронних сервісів і, перш за все, мобільних додатків (ЦНАП, бібліотеки, банки, оператори зв'язку, автоматичні точки);

- *безпековий*, направлений на захист персональних да

забезпечення кібербезпеки в умовах мережевих та гібридних воєн, запобігання та протидія корупції в органах влади, яка шкодить національній безпеці України.

Основні пріоритети та перспективні напрямки розвитку е-парламенту.

Парламент може позиціонувати себе як справжній форум для дебатів та інституція, яка чуйно реагує на погляди та потреби людей. Участь громадськості має багато переваг – включає інформацію, освіту, спілкування, консультації, комунікативну взаємодію, інші аспекти. Досвід парламентів світу свідчить, що актуалізація кожної виду діяльності органами влади позитивно вплине на зростання ефективності у взаємодії з громадами. Саме комплексні, інноваційні та спільні практичні підходи, які використовують парламенти світу, сприяють підвищенню суспільного інтересу та залученню громад до деліберативної участі в парламентській діяльності.

Участь громадськості у прийнятті рішення, включаючи інформацію, освіту, комунікацію, консультації здійснюється різноманітними методами та формами. Ефективна участь громадськості у прийнятті рішення допомагає гарантувати парламентам реалізовувати очікування і прагнення виборців. Застосовуючи стратегію залучення громадськості до взаємодії з парламентом, є можливість домогтися від парламентарів чітких цілей їх діяльності, максимум зусиль та ресурсів задля їх досягнення та результативності реалізації. Інвестиції, які направлені на розвиток навичок, сприятимуть професійній взаємодії парламенту з громадськістю та інститутами громадянського суспільства (ІГС) зокрема, а постійна взаємодія парламентарів з громадою забезпечить використання різноманітних каналів та методів спілкування, консультування, заохочення до розширення комунікацій у сфері їх діяльності [30].

Зважаючи на те, що парламенти виділяють все більше ресурсів на залучення громадськості до проектів та заходів, оцінка їх діяльності в цій

напрямку є пріоритетною та надзвичайно важливою. Ефективні процедури оцінки гарантують парламентам, що їхні інвестиції ефективні та сприяють досягненню очікуваних результатів у виборців. У ситуації інформаційного перенасичення важливо вибудувати діалог, який забезпечить довіру парламентам. Водночас парламентам потрібно прикласти всі зусилля, щоб бути видимими, надаючи реальні можливості для спілкування між громадянами та обраними ними представниками. Це сприятиме посиленню довіри та збереженню актуальності парламентів. Акцент доцільно робити на взаємодії та слуханні спільноти, а не просто на наданні інформації. У світовому просторі спільноти активізуються через різноманітні адвокаційні кампанії та ініціативи. Парламенти, надаючи людям зворотний зв'язок у комунікаціях, мають можливість почути правдиву оцінку правильності їхніх дій. Співпраця та спільні заходи, ініціативи можуть відкрити для парламентів нові, інноваційні способи комунікативної взаємодії.

Надання членам громади впливати на питання, які обговорюються, досліджуються парламентом, дає громадськості пряме право голосу щодо дій парламенту та демонструє його готовність більш активно співпрацювати з громадою.

Серед пріоритетних напрямків співпраці е-парламенту з громадськістю виокремимо наступні:

Інклюзивна взаємодія веде до ширшої участі громадськості в управлінських рішеннях.

Без конкретних зусиль, спрямованих на охоплення всіх громад активною участю у взаємодії, структурні бар'єри можуть зменшити участь окремих груп. Працюючи з уразливими або недостатньо представленими групами, парламенти можуть усунути бар'єри, з якими люди стикаються на шляху участі. Наближення парламенту до громадськості усуває або мінімізує окремі перешкоди

партисипативної участі людей в їх діяльності. Вимірювання залученості за допомогою контрольного списку включення гарантує, що кожен зможе взяти участь. Пріоритет участі з урахуванням гендерної чутливості може допомогти досягти прогресу в напрямку рівної участі чоловіків і жінок. Парламенти мають бути зосереджені на майбутньому у глобальних вимірах, що швидко змінюються, мають реагувати, адаптувати та активізувати свою практику та процеси відповідно до викликів сьогодення та завтрашнього дня. Лише змінюючись у ногу з часом, парламент може залишатися актуальним для громади, яку він представляє.

Молодь становить все більшу частку населення світу, і до неї слід ставитися особливо дбайливо. Щоб залишатися цінним для цієї групи суспільства, парламент має підтримувати з ними конструктивний зв'язок і взаємодію. Парламент може активізувати молодь, працюючи з ними над розробкою Хартії для участі молоді.

Парламент несе особливу відповідальність за те, щоб ніхто не залишився осторонь участі в демократичних процесах. Особливо це стосується осіб, які тільки приїхали на територію України, і гарантувати їм можливість брати участь у демократичному процесі. Щоб зробити інклюзію пріоритетною, парламенти можуть працювати з групами, які саме зараз мають перешкоди щодо участі, і розробити реальні плани дій з питань інклюзії. Адже технологічні зміни розвитку суспільства сприяють трансформації нових способів спілкування, навчання та роботи з усіма групами населення. Для цього бажано розробити ряд цифрових інструментів для посилення взаємодії з громадою, заохочуючи інновації та інвестицію у цю сферу діяльності.

Ефективна участь залежить від відкритості парламенту для громадськості та залучення людей до участі. Відкритість також стимулює інновації, відкриваючи нові способи мислення, планування та роботи. Це демонс

бажання співпрацювати з громадянським суспільством. Одним із способів досягти трансформаційного культурного тандему в залученні громадськості до парламенту, є створення цільових інноваційних хабів, кластерів. Впроваджуючи інновації у публічному управлінні, участі у публічних дебатах щодо майбутнього, парламент має можливість представити себе як інституцію, яка має далекоглядне та перспективне мислення.

Синергетична взаємодія.

Глобалізаційні тенденції сприяють зростанню взаємозв'язків у міжнародному суспільстві. Це відкриває можливості для співпраці між парламентами та обміну досвідом, що сприяє ефективним рішенням та підходам. Розвиток практичних спільнот серед парламентів відображає зростаючий інтерес громадськості до участі в політичному процесі. У світі визначено п'ять ключових рекомендацій, спрямованих на залучення громадськості та підвищення їх активності в роботі парламентів, особливо в умовах глобалізаційних викликів та загроз суспільству [30].

1. *Стратегія*: необхідно виховати культуру комунікативної взаємодії громадськості з парламентом, щоб об'єднати зусилля для ширшої та кращої участі в його діяльності.

2. *Інклюзія*: доцільно визначити інклюзію пріоритетом, щоб участь в роботі парламенту була доступна усім членам громади.

3. *Участь (партисипативна та деліберативна)*: слід заохочувати громади брати участь у визначенні порядку денного парламентів та можливостей впливати на прийняття парламентських рішень.

4. *Інновації*: необхідно використовувати сміливі та креативні ідеї, щоб залучати громади на співпрацю з парламентом як на сучасному етапі, так і в перспективі.

5. *Чуйність*: рекомендувати зосередитися на задоволенні суспільних очікувань.

Виходячи із глобалізаційних викликів та діючих загроз, пропонуємо більш детальні рекомендації українському парламенту:

1. Стратегія.

Реформувати парламентські процедури таким чином, щоб забезпечити кращі можливості для взаємодії, причому парламентарі мають взяти на себе провідну роль у відкритті процедури законотворчості та діяльності комітетів для розширення участі громадськості [41].

Зробити залучення стратегічним пріоритетом для парламенту та визначте, задокументувати та опублікувати стратегію залучення громади до парламентської діяльності через процес спільного проектування.

Забезпечити залучення емоційного та етичного лідерства у взаємодії з громадськістю, подаючи приклад взаємодії депутатів з громадами. Керівникам парламенту підтримати залучення такої форми організації спільної діяльності.

Забезпечити тренінгові заняття для парламентарів та їх помічників, щоб допомогти їм покращити взаємодію з громадою.

Реалізувати план дій щодо залучення парламенту до взаємодії з громадами, окреслюючи шлях для досягнення успішних результатів.

Збільшити інвестиції в професійний потенціал як членів парламенту, так і громади, розвивати навички, необхідні для розробки та реалізації комплексних програм залучення до взаємодії.

Мотивувати співробітників парламенту посилювати залучення громадськості до їхніх сфер роботи, розвивати в них здатність брати участь у парламентській діяльності.

Переконувати громади та парламентарів, що освіта та залучення до комунікативної взаємодії пов'язані з цифровою стратегією ради.

2. Інклюзія.

Запровадити обов'язкову реалізацію комплексного плану дій щодо залучення парламентарів та громад для рівних можливостей участі всіх членів суспільства в питаннях парламентської діяльності, усунувши явні перешкоди.

Забезпечити гендерну чутливість здійснити забезпечення гендерної рівності шляхом посилення присутності жінок у парламенті, забезпечуючи їх безпечну та доступну участь в управлінні громадами.

3. Участь:

Підтримувати заходи, що сприяють громаді порушувати питання для парламентських запитів, дебатів, слухань та досліджень.

Експериментувати з консультативними процесами та процесами партисипативної участі із залученням громади в роботі парламентських комітетів.

Розвивати та розширяти партнерську взаємодію парламенту з громадами щодо спільного проєктування на засадах відкритості, залучення громадянського суспільства до парламентської діяльності.

Надати можливість громадам взаємодіяти з парламентарями з суспільно важливих питань.

4. Інновації.

Залучати зовнішню експертизу, щоб зрозуміти сучасні методи та підходи до комунікації та шляхів їх застосування в парламенті.

Впровадити цифрову дорожню карту залучення, щоб сприяти взаємодії між парламентом та громадами за допомогою нових технологій, одночасно забезпечуючи доступність і гарантуючи, що ніхто не залишиться осторонь.

Впроваджувати креативне та інноваційне мислення в планування парламенту через інноваційну групу, яка працює над пошуком нових способів залучення та взаємодії з громадою.

Працюйте з молоддю над розробкою парламентської хартії щодо участі молоді та плану дій для розвитку більш динамічного підходу до їх участі в парламентській діяльності.

Надавати відвідувачам парламенту емоційного позитивного досвіду задля співпраці з парламентом.

5. Чуйність:

Проводити регулярні фокус-групи з громадянським суспільством, щоб зрозуміти його очікування щодо перспектив взаємодії.

Створити громадську консультативну групу, щоб допомогти розробити шляхи залучення до позитивної практики, яка резонує з громадою.

Забезпечити активну участь парламенту у глобальних і регіональних спільнотах практиків з метою обміну досвідом, спільно розвивати принципи та методи взаємодії.

Постійно повідомляти про результати залучення спільноти через різноманітні канали.

Сприяти створенню веб-сайту парламенту для точної, своєчасної та вичерпної інформації про стан роботи парламенту, комітетів та відомств.

Зазначимо, що наразі Верховна Рада України надає можливість делегатам отримувати доступ до всіх документів порядку денного пленарного засідання через мобільні пристрої, завдяки створенню відповідних додатків.

1. Сприяння та просування щорічних програм навчання, принаймні 50% персоналу, зайнятого розробкою, підтримкою або використанням ІКТ.

2. Сприяти регулярному обміну інформацією, досвідом і практикою між міжнародними парламентами.

Таким чином, запровадження блокчейн-технології, інструментів штучного інтелекту, GDPR, семантичної моделі eGov 3.0 («розумної» мережі Semantic Web

3) задля перспектив розвитку ПУА в Україні, розвитку е-врядування

рівноправного застосування у всіх сферах інформаційного суспільства, є можливість доступу громадян до активної участі у прийнятті управлінських рішень [20].

Зазначені напрями вдосконалення е-урядування є лише частково виокремленими і потребують подальшої дослідницької роботи.

Висновки до Розділу 3

Світовий досвід впровадження електронного урядування свідчить про значний вплив на цей процес соціально-економічних, культурних та політичних характеристик держав. Проблема адаптації бюрократичного апарату до електронного врядування визначається специфікою політичної системи, традиціями владних відносин у різних країнах та досвідом впровадження нових технологій. Зокрема, у США помітно зростає увага до питань інформаційної безпеки, а також використання мобільних засобів інформаційної взаємодії між владою та суспільством (смартфонів, планшетів тощо).

Порівнюючи український та зарубіжний досвід впровадження е-урядування у публічне управління та адміністрування, слід зазначити, що в Україні відбувається поширеність проектів, ініційованих органами державної влади. Навпаки, у найбільш успішних зарубіжних країнах відповідні проекти, як правило, виникають як приватні ініціативи, які згодом знаходять підтримку офіційних органів влади. На нашу думку, однією з головних причин таких розбіжностей є властива українській політичній культурі орієнтація на санкціоновані державою установи. У той же час, в контексті бурхливого розвитку електронних технологій, активна допомога громадянського суспільства та бізнес-інститутів матиме ключове значення для ефективної конкуренції з провідними державами у галузі електронного врядування.

В роботі розкриті особливості застосування технології блокчейну, які активно використовуються в країнах-членах ЄС та США і, на нашу думку, доцільно використовувати в е-урядуванні в сфері публічного управління та адміністрування в Україні.

Вказані напрямки вдосконалення механізму е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування, викладено рекомендації парламентам щодо підвищення інтересу громад та участі у прийнятті рішень завдяки механізму е-урядування: *стратегічний, інклюзивний, участь, інноваційний, чуйність*.

Основні рекомендації щодо побудови ефективного електронного урядування в Україні, на наш погляд, можуть полягати у необхідності централізованого управління розвитком електронного урядування, створенні ефективної системи законодавчого забезпечення проектів у цій галузі, виділенні достатнього фінансування та обов'язковому поєднанні цих заходів з оптимізацією адміністративних процесів та реформуванням органів публічного управління та адміністрування. Найважливішими компонентами є також орієнтація на соціальні потреби, сприяння залученню та компетентності громадян у користуванні електронною поштою, формуванню відповідальності та професіоналізму в органах державної влади та актуалізації демократичного потенціалу електронного урядування.

Отже, за результатами дослідження дозволяють зробити висновок, що вплив електронного урядування на ефективність публічного управління є складним і залежить від форм та напрямів його реалізації, а також якості політичних інститутів. Якщо суб'єкти публічного управління та адміністрування готові забезпечити необхідні інституційні зміни та здійснення адміністративних реформ одночасно із запровадженням електронного урядування, останні можуть

виступати потужним інструментом підвищення ефективності публіч

управління та адміністрування. Запровадити систему підвищення якості надання адміністративних послуг, передбачених Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) щодо захисту персональних даних (GDPR) в контексті інтеграційних процесів України до ЄС на засадах застосування блокчейн-технології, інструментів штучного інтелекту, GDPR, «розумної» мережі Semantic Web 3 (семантичної моделі eGov 3.0) задля перспективи розвитку публічного управління та адміністрування в Україні в умовах глобалізаційних викликів, воєнного стану та повоєнної відбудови держави.

Основні результати дисертації по даному розділу опубліковано в роботах [181,182; 183; 184; 185; 186].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретико-методологічні засади механізму електронного врядування у сфері публічного управління та адміністрування, розроблені пропозиції з його удосконалення для запровадження в Україні, які сприяли сформулювати такі висновки й пропозиції:

1. Систематизовані теоретичні підходи щодо сутності та класифікації поняття «електронне урядування» в сучасній науковій думці, які представлені такими структурними компонентами як електронний уряд, електронна демократія, електронний парламент; базовими (або вихідними), імплементаваними, технологічними та інноваційними принципами; технологічний, модернізаційний та трансформаційний науковими підходами, що в сукупності сприяють перспективі вдосконалення електронне урядування задля прийняття ефективних управлінських рішень та реалізації інформаційно-комунікативної взаємодії між різними державними інституціями, громадянами, недержавними установами та бізнес-структурами.

Уточнено понятійне поле, зокрема трактування таких понять, як: «публічне управління», «електронне врядування», «технологія блокчейну»; співставлення понять «електронний уряд», «електронна демократія», «електронний парламент» та дефініцію «електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування».

Розкрито функціональні особливості електронного урядування як комплексного механізму публічного управління та адміністрування у забезпеченні взаємодії між органами виконавчої влади, між цими структурами та громадянами, між організаціями громадянського суспільства та бізнес-структурами через мережу Інтернет.

2. Розроблено авторську періодизацію електронного врядування в Україні на засадах еволюційного підходу, в основі якої 6-ти етапне становлення та

розвиток процесу е-врядування: концептуальний (1990-1998); інституційний (1998-2006); демократичний (2007-2010); технологічний (2011-2013); модернізаційний (2014-2018); трансформаційний (2019-по нині) та функціональні особливості електронного адміністрування; електронних послуг; електронної взаємодії; електронної демократії, що сприяло реформуванню державного управління в публічне управління, пошуку та застосуванню сучасних принципів, підходів та інструментів удосконалення механізму електронного врядування у багаторівневому публічному управлінні.

Розглянуто методологію розвитку електронного врядування крізь призму основних сучасних наукових підходів, зокрема – синергетичний, гуманістичний, постгуманістичний, філософський та діалектичний, що сприяло:

виокремленню чотирьох фаз його розвитку у сфері публічного управління та адміністрування – інформаційної, взаємодії між урядом і суспільством; операційної; трансформаційної;

класифікації принципів на базові, імplementовані, інноваційні, техніко-технологічні, що сприяє розкриттю технологічного, модернізаційного та трансформаційного наукових підходів дослідження, синергії прийняття ефективних управлінських рішень, якість надання адміністративних послуг засобами е-врядування.

3. Розкрито тенденції розвитку електронного врядування в контексті якого розглянуті можливості імplementації принципів електронного врядування у сферу публічного управління та адміністрування в Україні, країнах ЄС, серед яких позитивно є зростання індексу цифровізації на цифровому ринку ЄС [53]. (Згідно з останнім дослідженням ООН (United Nations E-government Survey 2022) (E-Government Development Index) Україна посіла 46 місце серед 193 країн щодо розвитку е-урядування, тоді як в 2016 році – 62 місце.

Незважаючи на воєнний стан, Україна динамічно долає відставання від світових темпів розвитку е-урядування, удосконалюючи державну політику у цій сфері діяльності, яка під час широкомасштабної боротьби з країною-агресором Росією націлена на вирішення наступних пріоритетних завдань: запровадження єдиної координації, контролю та взаємодії між завданнями розвитку електронного урядування та замовниками проєкту; подоланню економічної кризи, яка призвела до скорочення фінансування розвитку електронного урядування; підвищення якості, ефективності та результативності реалізації проєктів на визначених територіях; удосконаленню законодавчої бази, що регулює розвиток електронного урядування, є несформованою та незавершеною; удосконаленню якості управління розробкою, впровадженням, експлуатаційним забезпеченням та розвитком інформаційно-телекомунікаційних систем; наявністю базових інформаційно-комунікаційних технологій як техніко-технологічної основи для розвитку електронного урядування, а також високим рівнем рівень автоматизованого обміну даними; забезпеченням електронної ідентифікації та автентифікації фізичних та юридичних осіб.

Виокремлено дев'ять засадничих принципів е-урядування, які забезпечать його динамічний розвиток у сфері публічного управління та адміністрування в контексті євроінтеграційних процесів України: *прозорість, підзвітність, організація ІТ середовища, орієнтація на громадян, ефективність, керівництво та координація процесів інформатизації, зручність та простота використання, безпека, масштабність рішень, дія принципу першої особи.*

4. Здійснено аналіз стану розвитку е-урядування як механізму публічного управління та адміністрування шляхом виокремлення особливостей його організаційно-правового забезпечення в умовах воєнного стану в Україні щодо державного регулювання в частині законодавчого та нормативно-правового забезпечення. Враховуючи, що набір цих документів є неповним, фрагментарним

і в деяких випадках суперечливим, невирішеними проблемними питаннями залишаються прояви корупції, підвищення соціальних стандартів і соціальної стабільності, забезпечення прозорості функціонування органів державного управління, створення максимально прозорих і зрозумілих стандартів законодавчого регулювання суспільно-політичних і соціально-економічних відносин в Україні. В умовах війни першочерговими завдання є термінова реалізація інтеграційних прагнень України до європейської спільноти та відновлення територіальної цілісності держави в умовах збройної агресії росії в Україні.

Для оцінки стану впровадження е-врядування недостатньо розроблені методи коротко-, середньо- та довгострокового моніторингу, аналізу та прогнозування ситуації у галузі впровадження електронного урядування; не реалізовані правила їх взаємодії та інформаційні вимоги, тобто систему інформаційно-аналітичного забезпечення.

Інтегрована система показників та індикаторів, що базується на даних державного статистичного обліку, не враховує результати спеціальних емпіричних досліджень ринку ІКТ, проведених українськими й закордонними компаніями, рейтингових оцінок міжнародних організацій таких, як ООН, ЄС, Світовий Банк, ІТУ, ОЕСР тощо.

5. Застосовуючи методологію дослідження, запропоновану ООН, Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) щодо захисту персональних даних фізичних осіб (GDPR), з'ясовані проблеми та суперечності розвитку електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування в Україні, серед яких: *проблема сумісності; проблема національної безпеки; проблема ідентифікації громадян; проблема національної ідентичності; проблема захисту приватності; проблема економічної безпеки; проблема «форс-мажорних» обставин.* В умовах війни першочерговим завданням для населення

України має бути розвиток системи ідентифікації особистості, що відповідає вимогам сучасного світу, запровадити Національну систему ідентифікації.

Запропоновано застосувати методологію дослідження прогресу розвитку е-урядування за допомогою Індексу розвитку електронного уряду ООН (EGDI), що оцінює розвиток е-уряду на національному рівні із трьох індексів: Індексу телекомунікаційної інфраструктури (ТИ); Індексу людського капіталу (НСІ); Індексу онлайн-сервісів (OSI), а також додаткових – Індекс електронної участі (ЕPI) та Індекс локальних онлайн-сервісів (ЛОСИ), які встановлюють відповідність надання послуг на місцевому рівні, де оцінюється прогрес, досягнутий у розвитку місцевого е-урядування через портали е-урядування міст. Запроваджений алгоритм розрахунків сприятиме проведенню самостійного обчислення країнами Індексу розвитку електронного уряду (EGDI). Доцільно розробити та офіційно затвердити методи коротко-, середньо- та довгострокового моніторингу, аналізу та прогнозування ситуації у галузі впровадження електронного врядування в Україні; затвердити стандарти їх взаємодії та інформаційні вимоги щодо захисту персональних даних фізичних осіб (GDPR) на основі оновлених Стандартів договірних положень про передавання персональних даних третім країнам відповідно до Регламенту ЄС 2016/679 Європейського парламенту та Ради ЄС. Імплементация цього нормативного акта потребує від вітчизняних законотворців опиратися на вже сформовану законодавчу базу країн ЄС і різні напрацювання у сфері інформаційної безпеки. Такі зміни будуть стосуватися чинного Закону України «Про захист персональних даних», який не є настільки розвиненим, і все ж таки при раціональному опрацюванні зазначених вище рекомендацій може зазнати значних і вагомих поліпшень.

6. Вивчено та узагальнено зарубіжний досвід з розвитку е-врядування в сфері публічного управління та адміністрування, можливості його адаптації

Україні. Світовий досвід впровадження е-урядування свідчить про значний вплив на цей процес соціально-економічних, культурних та політичних характеристик держав. Проблема адаптації бюрократичного апарату до електронного врядування визначається специфікою політичної системи, традиціями владних відносин у різних країнах та досвідом впровадження нових технологій. Досвід США свідчить про зростання уваги до питань інформаційної безпеки, а також використання мобільних засобів інформаційної взаємодії між владою та суспільством (смартфонів, планшетів тощо). Китайська модель виділяється переважно авторитарною роллю держави у побудові е-врядування, перевагами жорстких ієрархічних структур. Одним з основних напрямків підвищення управлінської ефективності у Великобританії стала трансформація системи надання державних послуг засобами електронного підпису, впровадження електронних технологій у взаємодії між державними органами та суспільством, що підтверджує успіх країни міжнародними рейтингами з розвитку е-врядування.

За результатами порівняльного аналізу передбачені заходи щодо вдосконалення е-урядування у сферах державної, соціальної політики, цифрової інфраструктури, освітньої і культурної політики, цифрової інформації, серед яких є властива українській політичній культурі орієнтація на санкціоновані державою установи. Передумови ефективної конкуренції України з провідними державами світу в сфері е-врядування є активна взаємодія державних установ з громадянським суспільством та бізнес-інститутами щодо розвитку е-технологій на засадах застосування антикризового управління, успішних практик управління змінами, залучення інноваційних та інвестиційних технологій, мотивації державних службовців до інституціонального розвитку е-врядування у сфері публічного управління та адміністрування.

7. Обґрунтовано перспективи вдосконалення механізму е-врядування в сфері публічного управління та адміністрування України шляхом застосування

блокчейн-технології, виокремлені чотири типові закономірностей функціонування блокчейн-технології в е-урядуванні: *інклюзивно-публічний, інклюзивно-закритий, ексклюзивно-публічний, ексклюзивно-закритий* забезпечать переваги використання у сфері публічного управління та адміністрування: *децентралізація мережі, розподіл сховищ інформації, відкритість транзакцій, криптографічний захист транзакцій, контроль історії транзакцій*.

Потребує запровадження оновлена система підвищення якості надання адміністративних послуг, передбачена Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС) щодо захисту персональних даних (GDPR) в контексті інтеграційних процесів України до ЄС на засадах інструментів штучного інтелекту, GDPR, семантичної моделі eGov 3.0 задля перспективи розвитку публічного управління та адміністрування в Україні в умовах глобалізаційних викликів, воєнного стану та повоєнної відбудови держави.

8. Розроблені та обґрунтовані рекомендації щодо удосконалення механізму електронного врядування в сфері публічного управління та адміністрування в умовах воєнного стану та повоєнної відбудови України відповідно до специфіки розвитку е-врядування, що проявляється через надання державних послуг в електронній формі та забезпеченні електронного доступу до інформації про діяльність органів влади. Зокрема:

8.1. Кабінету Міністрів України:

- посилити увагу е-врядуванню як інструменту якісної трансформації державного апарату у реалізації соціально-економічної та гуманітарної політики, залученню суспільства до політичної та адміністративної діяльності засобами е-демократії;
- звернути увагу на запровадження заходів, направлених на вдосконалення інструментів правового регулювання та підвищення

функції координації, що покращить здатність швидко реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища, уникнути інституційних недоліків з розвитку е-врядування в Україні;

8.2. Міністерству цифрової трансформації України:

- спрямувати комплексні заходи на удосконалення таких пріоритетних та перспективних напрямків удосконалення механізму е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування як: *організаційно-правовий, техніко-технологічний, фінансово-економічний, інноваційно-інвестиційний, інформаційно-мотиваційний, безпековий*; а також на розвиток електронного парламенту, що забезпечить підвищення інтересу громадянського суспільства та участі у прийнятті рішень на всіх рівнях публічного врядування: *стратегічний, інклюзивний, партисипативний, інноваційний, чуйність*.
- активізувати застосування інноваційних технологій з е-урядування в сфері публічного управління та адміністрування, зокрема: *блокчейн-технології* відповідно до типових закономірностей її функціонування: *інклюзивно-публічна, інклюзивно-закрита, ексклюзивно-публічна, ексклюзивно-закрита; інструментів штучного інтелекту, GDPR, «розумної» мережі Semantic Web 3 (семантичної моделі eGov 3.0), які активно використовуються в зарубіжних країнах;*
- для оцінки стану впровадження е-урядування доцільно розробити та офіційно затвердити методи коротко-, середньо- та довгострокового моніторингу, аналізу та прогнозування ситуації у галузі впровадження електронного урядування; реалізувати встановлені правила їх взаємодії та інформаційні вимоги, тобто систему інформаційно-аналітичного забезпечення.

8.3. Запропоновано запровадити інтегровану система показників

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

індикаторів, що базується на даних державного статистичного обліку, результатах спеціальних емпіричних досліджень ринку ІКТ, проведених українськими й закордонними компаніями, врахуванні рейтингових оцінок міжнародних організацій таких, як ООН, ЄС, Світовий Банк, ІТУ, ОЕСР тощо., що сприятиме запровадженню системи підвищення якості надання адміністративних послуг, передбачених Регламентом Європейського Парламенту і Ради (ЄС).

8. 4. Запропоновані основні рекомендації щодо розвитку е-врядування в Україні полягають у необхідності створення ефективної централізованої системи законодавчого забезпечення проєктів у цій галузі, обов'язкового поєднання всіх комплексних заходів з оптимізацією адміністративних процесів та реформуванням органів публічного управління та адміністрування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абраменко Ю. Зарубіжний досвід е-врядування та проблеми його імплементації в Україні. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2009-02/09auuriu.pdf> (дата звернення: 03.10.2022)
1. Авер'янов В. Б. Концептуальні засади реформування органів виконавчої влади України з урахуванням європейських принципів та стандартів належного урядування («good governance») / В. Б. Авер'янов, В. А. Дерещ, А. А. Пухтецька // *Форум права*. 2006. № 2. С. 4-12.
2. Акімова Л., Лозова Г., Клименко І. Застосування блокчейн-технологій у публічному управлінні. *Науковий часопис*. 2017. Вип. 20. С. 1-7.
3. Амосов О.Ю., Гордієнко Л.Ю., Ющенко Н.В. Сучасні рейтингові оцінки розвитку електронного урядування та інформаційного суспільства. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 1(62). Ч. 1. С.13-27.
4. Аналітика. Дія. URL: <https://data.gov.ua/stats2/common> (дата звернення: 21.01.2022).
5. Анкетування органів виконавчої влади та моніторингу офіційних веб-сайтів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/dostup-do-publichnoyi-informaciyi/rezultati-anketuvannya-organiv-vikonavchoyi-vladi-ta-monitoringu-oficijnih-veb-sajtiv> (дата звернення 16. 07. 2022).
6. Андреева О. М. Електронне урядування: теорія та практика: навч. посіб. Київ: Авега, 2015. 228 с.
7. Архипова Є. О. Електронне урядування як форма організації державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання*. 2015. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=855> (дата звернення: 25.09.2022).
8. Асанова А.А. Електронний уряд як дійовий механізм взаємодії і форма

співпраці держави та громадян в інформаційному суспільстві. URL : <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/tehnologiya/03-asanova.pdf> (дата звернення 06. 06. 2022).

9. Бакаєв М. Блокчейн у сфері праці: хайп чи хоуп? Політична критика. URL: <https://politkrytyka.org/2020/11/05/blokchejn-u-sferi-pratsihajp-chy-houp/>. (дата звернення: 04.02.2023 р.).

10. Баранов О.А. Ідентифікація робота з штучним інтелектом як суб'єкта права. *Інтернет речей: проблеми правового регулювання та впровадження : матеріали другої наук.-практ. конф.*, 29 листопада 2019. Київ / Упор. В.М. Фурашев, С.О. Дорогих. Київ. 2018. 168 с. (дата звернення: 25.09.2022).

11. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витoki проблеми правового регулювання (частина 1). URL: <http://aphd.ua/publication-376/> (дата звернення: 25.09.2022).

12. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витoki проблеми правового регулювання (частина 2). URL: <http://aphd.ua/publication-377/> (дата звернення: 25.09.2022).

13. Баранов О.А., Напрями перспективних досліджень у галузі інформаційного права. *Інформація і право*. №2 (17). 2016. С. 15-31. URL : <http://ippi.org.ua/baranov-oa-napryami-perspektivnikh-doslidzhen-u-galuzi-informatsiinogo-prava-stor-15-31> (дата звернення 16. 07. 2022).

14. Белікова М. І. Концепції розвитку електронного урядування та електронної демократії в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2018. №35. С. 137-145

15. Белікова М.І. Цифровізація публічного адміністрування в умовах воєнного стану. «*Наукові інновації та передові технології*» (Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»): журнал. 2022. № 8(10) 2022. С. 381-393.

16. Белікова М. І. Електронне урядування в Україні в умовах сьогодення. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 33. - С. 102-112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dbms_2017_33_11.
17. Блохін Максим Юрійович. General data protection regulation як потенційне джерело вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері захисту персональних даних. *Часопис цивілістики*. Вип. 42. DOI <https://doi.org/10.32837/chc.v0i42.434>
18. Бондарчук О. Пропозиції щодо системного створення Електронного уряду в Україні: URL: http://www.medirent.com.ua/press-enter/publications/egovernment_proposition.html.
19. Бородін, Є., & Маматова, Т. Розвиток освіти та S3 навичок в межах «рамки смарт-спеціалізації регіону розширення та сусідства ЄС». *Аспекти публічного управління*, 2023. 11(1), 72-78. <https://doi.org/10.15421/152310>
20. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Перун, 2005. 1728 с.
21. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ukrayina-posila-25-misce-u-nacionalnomu-indeksi-kiberbezpeki-2020?>
22. Відкриті дані в Україні розвинені на 6% краще, ніж у середньому в ЄС - рейтинг. E-Ukraine. URL: <https://eukraine.org.ua/ua/news/vidkriti-dani-vukravini-rozvineni-na-6-krashche-nizh-u-serednomu-v-ves-reiting> (дата звернення: 21.01.2022).
23. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матер. наук.-практ. конф. / за заг. ред. С. А. Чукут, О. В. Загвойської. К. : Майкрософт, 2008. 136 с.
24. Блокчейн і децентралізовані системи. Частина 1. Кравченко Павло Олександрович, Скрябін Богдан Борисович, Дубініна Оксана Миколаївна. Харків:

: ПРОМАРТ, 2019. 452 с.

25. Гайдученко С.О. Управлінські рішення в умовах публічного менеджменту та електронного урядування: лідерський аспект. *Університетські наукові записки*. 2019. №4. С. 6-17.

26. Голобуцький О. П. Електронний уряд .О. П. Голобуцький, О. Б. Шевчук . К. : *Атлант UMS*, 2002. 174 с.

27. Гурковський В.І. Демократичне врядування в умовах глобалізації. Державно-управлінські студії. 2017. №2. URL: <http://studio.ipk.edu.ua/demokratvchnoho-vrjaduvannva-v-umovakh-hlobalizatsivi/> (дата звернення: 21.01.2022).

28. Данильян О.Г. Електронний уряд як форма впровадження інноваційних технологій у сферу державного управління. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип.15. 2008. С.23-34. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2928/1/Daniljan_23.pdf (дата звернення 04. 07. 2022).

29. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 5 серпня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 04. 07. 2022).

30. Державне управління в Україні: Організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. ; за заг. ред. проф. Н. Р. Нижник. К. : Вид-во УАДУ, 2002. 164 с.

31. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes> (дата звернення: 21.01.2022).

32. Демкова М. Електронне урядування – запорука прозорості та ефективності влади. *Юрид. журн*. 2007. № 3 (57).

33. Дніпров О.С. Електронне урядування на місцевому рівні: поняття, принципи та передумови. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Вип. 1, Т.1. С.149-154.

34. Дніпренко Н. К. Зміна парадигми в державному управлінні інформаційною сферою: комунікативний аспект : автореф. дис. канд. наук держ. упр. : спец. 25.00.01 «Теорія та історія державного управління» / Дніпренко Н. К. Дніпропетровськ, 2005. 20 с.
35. Дослідження політики в системі Інтернет. Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича / [Упоряд. В. І. Бурдяк, І. С. Осадца]. Чернівці: Рута, 2005. 39 с.
36. Драгомирецька Н, Фоменко Т.М. Проект «школа електронного урядування» як технологія модернізації управлінської діяльності на регіональному рівні. Міжнародний науковий фаховий журнал «Електронне урядування»/ E-Governance/ www.egov.in.u. НАДУ, 2010. 1. URL : https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/ZHurnal_Elektronne-uryaduvannya_1_2010.pdf
37. Електронне урядування в Україні: аналіз та рекомендації. Результати дослідження / О. А. Баранов, І. Б. Жилиєв, М. С. Демкова, І. Г. Малюкова ; за ред. І. Г. Малюкової. - К. : ТОВ «Поліграфі-Плюс», 2007. 254 с.
38. Електронне урядування: конституційно-правове дослідження: Монографія. Романчук О.З., Бисага Ю.М., Берч В.В., Нечипорук Г.Ю., Чечерський В.І. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. 196 с.
39. Електронне інформаційне суспільство України: погляд у сьогодення і майбутнє: монографія / [В.М. Фурашев, Д.В. Ланде, О.М. Григор'єв, О.В. Фурашев]. К.: Інжинірін, 2005. 164 с
40. Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади. E-Governance for Accountability and Participation Program. URL: <https://egap.in.ua/> (дата звернення: 21.01.2022).
41. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. Частина 2. К.: ФОП Москаленко О.М., 2017. 72 с. 4.

42. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. Частина 3. К.: ФОП Москаленко О. М., 2017. 84 с. 5.
43. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. Міністерство цифрової трансформації України: вебсайт. URL: <https://www.e.gov.ua/ua/news/eurvaduvannva-klvuch-do-reform-v-ukravini> (дата звернення: 21.01.2023).
44. Забейворота Т. Сучасна концепція е-врядування як основа модернізації системи державного управління. *Актуальні проблеми державного управління*. №. 1(51). 2017. С. 35-42.
45. Закон Данії «Про захист та обробку персональних даних». URL: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=828> (дата звернення: 05.10.2022).
46. Закон Данії «Про мережі та сервіси електронного зв'язку». URL: <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=161319> (дата звернення: 30.10.2022).
47. Закон Данії «Про обов'язкове електронне самообслуговування та електронну пошту». URL: <http://www.forbrugerombudsmanden.dk/loveogregulering/Retningslinjerogvejledninger/Markedsfoeringsloven/Spamvejledning>. (дата звернення: 30.10.2022).
48. Запрацювала перша електронна взаємодія в межах системи «Трембіта». URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/zaprasyuvala-persha-elektronnavzayemodiya-vmezhan-systemy-trembita> (дата звернення: 19.10.2022).
49. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування / авт. кол. : Т. Камінська, А. Камінський, М. Пасічник та ін. ; за заг. ред. С. А. Чукут. К., 2008. 200 с.
50. Зубчик О., Ситник, Г., Орел, М. (2022). Концептуальне осмислення

- особливостей управління інноваційним розвитком держави в сучасних умовах. *Science and Innovation*, 18 (2), 3–15. <https://doi.org/10.15407/scine18.02.003>.
51. Зелена книга: політика відкритих даних. Київ: Офіс ефективного регулювання BRDO, 2021. 78 с.
52. Індекс цифрової трансформації регіонів України підсумки 2022 року. (2022). Міністерство цифрової трансформації України. https://oda.zht.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/Indeks_tsyfrovoyi_transformatsiyi_regioniv_Ukrayiny.pdf (дата звернення 04. 07. 2023).
53. Інструменти е-демократії у містах України. Інформаційно-аналітичний довідник / А. Ємельянова М. Довбенко, П. Завадська, Д. Хуткий, С. Лобойко, М. Наход; За ред. С. Лобойка, М. Находа, Д. Хуткого. Київ, 2017. 58 с. 219.
54. Кабмін та ЄС підписали Програму підтримки цифрової економіки в Україні на 25 млн євро. URL: <https://ua.112.ua/ekonomika/kabmin-ta-yes-pidpysaly-programupidtrymky-tsyfrovoyi-ekonomiky-v-ukraini-na-25-mln-ievro-525337.html>. (дата звернення: 30.10.2022).
55. Калішенко Євгенія. Правове забезпечення розвитку електронного урядування в Україні. *Науково-практичний юридичний журнал «Підприємництво, господарство і право»*. 2019. № 7. С. 140-146.
56. Карпенко О. В. Використання блокчейн-систем органами публічної влади: український та зарубіжний досвід / Карпенко Олександр Валентинович, Осьмак Антон Сергійович // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ / [голов. ред. М.М. Іжа]. Вип. 1(73). - Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018.- С. 57-62. URL: [http://www.oridu.odessa.ua/9/new_options/pdf/012/Zbirnuk-1\(73\)-2018.pdf](http://www.oridu.odessa.ua/9/new_options/pdf/012/Zbirnuk-1(73)-2018.pdf) (дата звернення: 30.09.2020).
57. Карпенко О. В., Осьмак А. Цифрова технологія «блокчейн» в державному управлінні: сутність, переваги та ризики застосування. *Теоретичні та прикладні питання державотворення* : електрон. наук. фах. вид. / Одес. регіон. ін-т д

- упр. [та ін.]. Одеса, 2018. Вип. 21. С. 20-28. URL: <http://www.oridn.odessa.ua/9/buk/E-21.pdf> (дата звернення: 30.09.2020).
58. Квітка С., Мазур О. Доступ до мережі Інтернет через мобільні пристрої: світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2019. Т. 7, № 9–10. С. 5-18.
59. Квітка С.А., Соколовська О.О. Електронне врядування як інноваційний механізм взаємодії влади, бізнесу та громадянського суспільства: зарубіжний досвід та передумови розвитку в Україні. *Public administration aspects*. №9 (23). 2015. С.26-33.
60. Квітка, С., Новіченко, Н., Бардах, О. Штучний інтелект у муніципальному управлінні: вектори розвитку. *Аспекти публічного управління*. 2021. 9(4), 85-94. <https://doi.org/10.15421/152140>
61. Квітка, С., Титаренко, О., Мазур, О. Оцінка стану цифрового розвитку адміністративно-територіальних одиниць Дніпропетровської області. *Аспекти публічного управління*, 2019. 7(11), 15-25. <https://doi.org/10.15421/151952>
62. Клімушин П. С., Серенок А. О. Електронне урядування в інформаційному суспільстві: монографія. Харків: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2010. 312 с.
63. Концепція реформування державного управління України на 2022-2025 роки: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>
64. Кондаков К.Г., Надюк З.О. Розвиток електронного урядування у Франції і можливість використання цього досвіду в Україні. *Молодий вчений*. № 3 (18). 2015. С.180-182.
65. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. К. : Україна, 1996. 54 с.
66. Коновал В.О. Методологічні засади електронного урядування на місцевому рівні, поняття, принципи, моделі та передумови. *Теорія та практика держав.*

управління. 2016. № 2(53).

67. Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід. Методичні матеріали до навчальної дисципліни: «Теоретико-методологічні, організаційні та інституційні основи електронного урядування» / авт. кол.: К. Синицький, Я. Олійник, М. Міхальова та ін.; за заг. ред. д.н.держ.упр., проф. С.А. Чукут, к.н.держ.упр. О.В. Загвойської. К., 2010. 166 с.

68. Кормич Б. А. Інформаційна безпека: організаційно-правові основи : навч. посіб. К. : Кондор, 2004. 384 с.

69. Крос К., Гакет Р. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: перспективи конкуренції. К. 2000. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/250287124> (дата звернення 24. 10. 2022).

70. Корчак Н. М. Цифрові трансформації процесів Національного агентства з питань запобігання корупції в умовах диджиталізації. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 20– 21 травня 2022 р.)* / за ред. Боярської-Хоменко А. В., Попової О. В.; Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 495-497 с.

71. Корнеєва Т. Права людини в інформаційному суспільстві. Комунікаційні права: четверте покоління прав людини: тлумачний словник української мови / за ред. проф. В.С. Калачника. Х.: Прапор, 2002. 992 с.

72. Костенко О.В., Костенко В.В. Правова відповідальність та ідентифікація суб'єктів і об'єктів зі штучним інтелектом (ІОТ). Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 1. С. 158–162.

73. Корчак Н.М. Антикорупційні цифрові рішення: досвід України та особливості їх впровадження в умовах воєнного стану. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління, 2(16), 13-16. DOI:

<https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/16-2/7>

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

74. Кулага І., Ткаченко О., Клівак В. Компаративний аналіз упровадження та розвитку електронного урядування в Україні та есії. *Стратегія економічного розвитку України*. 2020. № 46. С. 36–52. the Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права. 2020. № 83. 40.
75. Куспляк І.С. Електронне урядування як інструмент формування прозорості та відкритої політичної влади. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Одеса. 2012. - URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/1483/1pdf> (дата звернення 07. 07. 2023).
76. Лациба М. Інформаційна відкритість сайтів органів державної влади України. К.: *Український незалежний центр політичних досліджень*, 2007. 48 с.
77. Лопушинський І.П., Набока С.І. «Оцифрування» («диджиталізація») механізму оцінювання ефективності управлінських рішень як дієвий засіб публічного управління. *Polish Journal Of Science*. 2020. №28 (4). С. 52-55. 146.
78. Люфкін Брайан. BBC Future. Перший в світі цифровий уряд URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-41741366>. (дата звернення: 19.10.2022).
79. Мазур Олександр. Сучасні тенденції упровадження електронного урядування в публічному управлінні: зарубіжний досвід. *Public Administration Aspects*. 2019. 7 (12). С. 147-156. DOI: 10.15421/15197
80. Мазурок Ю.О. Тенденції процесів політичних комунікацій в сучасному суспільстві. URL: <https://periodicals.karazin.ua> (дата звернення 07. 07. 2023).
81. Макаренко Є.А. Європейська інформаційна політика: монографія. К.: Наша культура і наука, 2000. 368 с.
82. Максименко Ю.Є. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин в Україні: стан та перспективи. URL: <https://goal-int.org/normativno-pravove-regulyuvannya-informacijnix-vidnosin-v-ukraini-stan-ta-perspektivi/> (дата звернення 04. 09. 2023).

83. Метінвест» уклав першу угоду із закупівлі через блокчейн-платформу торгового фінансування we.trade. Новинний портал «Інтерфакс» : вебсайт. URL: <https://interfax.com.ua> (дата звернення: 10.10.2022).
84. Малишенко Л. О., Голка В. Є. Громадсько-політичні мережі як нові принципи відносин у сучасних суспільствах. *Політичні інститути та процеси*. 2018. №2. С.61-67.
85. Медведєва В. Новітні технології як важливий чинник у розвитку інформаційного суспільства. - URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3075:novitni-tekhnologiji-yak-vazhlij-chinnik-u-rozvitku-informatsijnogo-suspilstva&catid=81&Itemid=415 (дата звернення 04. 04. 2023).
86. Мельниченко В. І. Прозорість і відкритість державного управління як чинники його стабілізації. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2003. № 4. С. 48-55.
87. Методи та системи штучного інтелекту : навч. посіб. / Укл. Д.В. Лубко, С.В. Шаров. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. 264 с.
88. Митко А. Демократія електронна. Навчальний енциклопедичний словник-довідник / за наук. ред. Н. М. Хоми. Львів: «Новий Світ. 2000», 2014. 779 с. С. 133–134.
89. Мохова Ю.Л. Розвиток електронного урядування України в умовах цифрових перетворень: монографія. Київ: ВД «Освіта України», 2021. 434 с.
90. Мохова Ю.Л. Концептуальні засади формування механізмів е-урядування в умовах цифровізації. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2021. Вип. 3(19). URL: <https://www.internauka.com/issues/administration2021/3/7419> (дата звернення: 21.01.2022).
91. Мохова Ю.Л. Державний механізм надання адміністративних послуг в Україні. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 151-157

92. Мохова Ю.Л. Особливості державного управління в країнах Європейського Союзу в умовах сталого розвитку. *Публічне управління для сталого розвитку: виклики та перспективи на національному та місцевому рівнях: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Маріуполь, 27-28 травня 2021 р.). Маріуполь, 2021. С.50-52.
93. Науменко А. В., Лялюк О. Ю. Проблеми правового регулювання електронного урядування у сфері місцевого самоврядування в Україні та зарубіжних країнах. *Право і суспільство*. 2020. №1. С.69-75.
94. Неділько А.І. Концепція електронного урядування як елемент вдосконалення системи публічного управління. *Державне управління*. 2017. № 2 (58). URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2017/17.pdf (дата звернення: 06.02.2023)
95. Наливайко Л., Орешкова А. Громадський контроль в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 47-55.
96. Основи демократії : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / авт. кол. : М. Бессонова, О. Бірюков, С. Боднарук та ін. ; за заг. ред. А. Колодій. К., 2002. 168 с.
97. Остапенко Л.О., Андрушко С.В., Кузь. А.О. Роль блокчейну в трудовому праві: значення для особи працівника. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. №1. С. 190-194. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/45>.
98. Пахомова І. А. Концептуальні вимоги до створення електронних петицій // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*, (24), 2017 С. 91-93. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/10561> (дата звернення 04. 07. 2022).
99. Пероганич Ю. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства (Женева 2003-Туніс 2005). Підсумкові документи К. : ДП «Зв'язок», 2006. 131 с.
100. План роботи Державного комітету інформатизації України на 2009 р

URL : <https://inau.ua/document/lyst-no-11-vid-030209-roku-z-derzhavnogo-komitetu-informatyzasiyi-ukrayiny-stosovno> (дата звернення 04. 03. 2022).

101. Плигач Т. Стандартні договірні застереження: захист і гарантії передавання персональних даних третім країнам. URL : https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA015041. дата звернення 14. 01. 2023).

102. Погребняк І.Є. Електронний уряд (E-government) і електронне врядування (E-governance): поняття та принципи функціонування. Право та інновації № 3 (7) 2014, С.26-35.

103. Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15 серп. 2003 р. № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-03#Text> (дата звернення 02. 09. 2022).

104. Почепцов Г. Інформаційна політика : навч. посіб. Г. Почепцов, С. Чукут. К. : Знання, 2006. 665 с.

105. Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 берез. 2006 р. № 373. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

106. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості відносин власності стосовно засобів масової інформації : Проект Закону України № 2555 від 16 листоп. 2006 р. Верховна Рада України. URL : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=32789 (дата звернення 14. 01. 2023).

107. Про доступ до публічної інформації : Закону України від 13 січня 2011 року № 2939-VI / Верховна Рада України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

108. Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 лип. 2009 р. № 733. Офіц. вісн. України. 2009. № 54. С. 1867.
109. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
110. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
111. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : Розпорядження КМУ від 20 вересня 2017 р. № 649-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npras/250287124> (дата звернення 14. 01. 2023).
112. Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2010-2013 роки : Проект постанови Верховної Ради України. URL : http://www.dki.gov.ua/repository/33/file/PZ2010_2013.doc (дата звернення 14. 01. 2023).
113. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 трав. 2003 р. № 259. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259-2003-%D1%80#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
114. Про затвердження Переліку і Порядку надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації від 27 лип. 2004 р. № 167 : Наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15 серп. 2003 р. № 149, зареєстровано в Мін'юсті 19 листоп. 2003 р. № 1065/8386. Офіц. вісн. України. 2003. № 48. С. 2547.

115. Про Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки та план заходів з її реалізації: Постанова КМУ від 05 серпня 2020 року, №695. URL : <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciy>.

116. Про затвердження плану заходів щодо створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 № 718-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 74. С. 2739.

117. Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України: постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 492. *Офіційний вісник України*. 2014. № 80. Ст. 2269.

118. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 р. № 326. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

119. Про затвердження Положення про Реєстр державних та адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 трав. 2009 р. № 532. *Офіц. вісн. України*. 2009. № 40. С. 1356.

120. Положення про Міністерство цифрової трансформації України, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856. *Офіційний вісник України*. 2019. № 80. Ст. 2736.

121. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року №449. URL : <http://dki.gov.ua/repository/36/file/01ZvitPKM2008> (дата звернення 14. 01. 2023).

122. Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади. Постанова Кабінету Мініс

України від 28 жовтня 2004 року №1453. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1453-2004-%D0%BF#Text>

123. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2594-15#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

124. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 31.05.2005 р. № 2594- IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

125. Про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та вільним обігом цих даних: Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 24.10.1995 р. № 95/46/ЄС. URL : www.evropa.eu.int/ISPO/legal/en/dataprot/directiv/directiv.html (дата звернення 14. 01. 2023).

126. Дія: Державні послуги онлайн. Мінцифра Джерела: <https://diia.gov.ua/>

127. Про заходи щодо упорядкування державних, у тому числі адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 лип. 2009 р. № 737 // Офіц. вісн. України. 2009. № 54. С. 1871.

128. Про інформацію : Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ // Україна: інформація і свобода слова : зб. законод. актів, нормат. док.в та ст. фахівців. К.: Молодь, 1997.

129. Про Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг: постанова КМУ від 4 грудня 2019 р. № 1137. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF> (дата звернення 14. 01. 2023).

130. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL : <https://osvita.ua/legislation/law/3163/> (дата звернення 14. 01. 2023).

131. Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційних

секторі: Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 15.12.1997 р. № 97/66/ЄС. URL : www.evropa.eu.int/ISPO/legal/en/dataprot/protection.html (дата звернення 14. 01. 2023).

132. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України : прийнятий 9 січня 2007 р. № 537-V - URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

133. Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій : Указ Президента України від 20 жовт. 2005 р. № 1497. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1497/2005#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

134. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січ. 2002 р. № 3. Офіц. вісн. України. 2002. № 2. С. 57.

135. Про порядок сприяння органами виконавчої влади громадської експертизи : постанова Кабінету Міністрів України від 5 листоп. 2008 р. № 976. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/169336083> (дата звернення 14. 01. 2023).

136. Про правові аспекти інформаційних послуг щодо електронної комерції на внутрішньому ринку: Директива Європейського Парламенту і Ради від 08.06.2000 р. № 2000/31/ЄС. *Правова інформатика*. 2005. № 2(6). – С. 72-89.

137. Про реалізацію експериментального проекту щодо застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься в свідоцтві про народження, та інформації про зареєстроване місце проживання, що є у володінні та розпорядженні Державної міграційної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 911. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.01.2022).

138. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 верес. 2009 р. «Про концепцію створення системи Суспільного телебачення»

радіомовлення України та хід упровадження цифрового телерадіомовлення : Указ Президента України № 189 від 18 лют. 2010 р. Верховна Рада України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (дата звернення 14. 01. 2023).

139. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації) : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>

140. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2000». Указ Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>(дата звернення 14. 01. 2023).

141. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про адміністративні послуги» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 черв. 2009 р. № 682. Уряд. кур'єр. 2009 № 119. 7 лип.

142. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 92. Ст. 2803.

143. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лют. 2006 р. № 90. Офіц. вісн. України. 2006. № 7. С. 376.

144. Про утворення Міжгалузевої ради з питань розвитку інформаційного суспільства : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

145. Радейко Р.І. Особливості впровадження технології блокчейн у сфері публічних відносин. *Часопис цивілістики*. 2018. Вип.29. С.111-118

146. Решетова Г.І. Європейський досвід запровадження електронного врядування. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*. 2023. № 22

URL: <https://management-journal.org.ua/index.php/journal/issue/view/24> (дата звернення: 22.03.2023).

147. Романчук О. З. Удосконалення електронного урядування в контексті ефективної системи цифрової ідентичності. *Право*. 2020. №1. С. 16 - 21.

148. Рибалко Л.П. Застосування сучасних корпоративних інформаційних систем в управлінні підприємствами. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. Вип.15. Ч.3. С. 82-85.

149. Савка В. Є., Мишок Р. Р. Електронна демократія в Україні: інституційний аналіз. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2018. Вип. 41. С. 35 - 41.

150. Семенченко А. І. Проблемні питання інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного планування в сфері національної безпеки та шляхи їхнього вирішення // *Реєстрація, зберігання і обробка даних*. 2007. Т. 9. № 1. С. 108-116.

151. Семенченко А., Журавльов А. Вимірювальна система розвитку інформаційного суспільства електронного урядування: інструмент формування й реалізації державної політики і протидії корупції. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2012. № 1. С. 107-120

152. Скрипнюк О. Конституційне право і теорія конституційного права України: теоретико-методологічні проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2 (73). С. 108 – 114.

153. Система електронного документообігу в державному управлінні : навч.-метод. посіб. / ред. І. В. Клименко, К. О. Линьов. К. : Вид-во НАДУ, 2006. 32 с.

154. Соломко Ю. Електронне урядування: поняття, сутність, принципи та напрями розвитку. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 2 (55). Ч.1.

С. 136.

155. Сокол К.М. Світовий ринок інформаційних технологій в контексті глобалізації світової економіки. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського*. 2015. Вип.3. С. 78-83.
156. Соколова Н. Цифрові технології в публічній сфері. *Public administration aspects* 11 (2). 2023. С. 57-65. DOI: <https://doi.org/10.15421/152319>
157. Сопілко І.М., Сай Р.Є. Електронне урядування, як елемент електронної демократії в Україні. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2020. №2. С. 102-107.
158. Спасібов Д. Електронне урядування в системі сучасних концепцій публічного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2018. №2(61). URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-2/index.html> (дата звернення: 12.05.2020)
159. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році. Аналітична довідка. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/innovatsii-transfer-tehnologiy/2019/07/03/stan-innov-diyaln-2018f.pdf> (дата звернення 14. 01. 2023).
160. Стойка А.В. Удосконалення публічного управління інформаційними потоками на засадах реформування територіальної організації влади. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2020. №1(9). С. 86-91.
161. Стойка А.В. Інноваційні аспекти публічного управління інформаційним забезпеченням сталого розвитку територій. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2019. №5(7). С. 91-95.
162. Стратегія реформування державного управління України на період до 2021 року. Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України №474 від 24 червня 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/474-2016-%D1%80#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
163. Ткачук Л., Стахова О. Підвищення ефективності публічного управлі

засобами електронного урядування. The system of public administration in the context of decentralization of power: Collective monograph. Riga: Izdevnieciba Baltija Publishing. 2020. С.167-183.

164. Томаш Ульяновський. Штучний інтелект – це продовження еволюції. URL: <https://zbruc.eu/node/71907>. (дата звернення 14. 01. 2023).

165. Управління за участю громадян: міжнародний досвід та рекомендації для України. К. : К.І.С., 2004. 124 с.

166. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-konsepciyi-rozvikushtuchno-intelektu-v-ukrayini-s21220> 29.

167. Федоров М. Як Україні здійснити освітнє диво: бачення трансформації до 2030 року. URL : <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/09/4/7418347/>

168. Федоров М. Цифровізація України: до, під час та після повномасштабної війни. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/27/7348844/> (дата звернення: 16.11.2022)

169. Федоров презентував Міністерство цифрової трансформації: які його завдання та мета. URL : https://tech.24tv.ua/fedorov_prezentuvav_ministerstvo_tsifrovoyi_transformatsiyi_yaki_yogo_zavdannya_ta_meta_n1211601 (дата звернення: 02.11.2022)

170. Цифрове врядування : монографія / О. В. Карпенко, Ж. З. Денисюк, В. В. Наместнік [та ін.] ; за. ред. О. В. Карпенка. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2020. 336 с.

171. Фурашев В. Електронне інформаційне суспільство України: погляд у сьогодення і майбутнє. К. : Інжиніринг, 2005. 215 с.

172. Хараре Ю. Н. Номо Deus. За лаштунками майбутнього. Київ, Форс Україна, 2018. 512 с

173. Цифрові трансформації в Україні: чи відповідають вітчизняні інституційні умови зовнішнім викликам та європейському порядку денному? Київ: Поліс

фонд міжнародних та регіональних досліджень, 2020. 76 с.

174. Чернецький С., Чечель А., Діденко Н., Грицишен Д., Малишев К. Фінансування проектів електронного урядування у країнах Європейського союзу та Україні. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2021. № 4(39), С.68-76.

175. Чукут С. А. Електронна демократія: сутність та основні етапи. Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування : зб. матеріалів наук.-практ. конф. / за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. С. А. Чукут, канд. наук з держ. упр. О. В. Загвойської. К. : Майкрософт, 2008. С. 96-98.

176. Чукут С.А. Розвиток електронного парламенту в Україні в контексті сучасного світового досвіду / С.А. Чукут, Л.О. Луцук // Час вибору: виклики інформаційної епохи: колективна монографія / за заг.ред. О.А. Івакіна, Д.В. Яковлева. – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2016. С. 360-371

177. Чукут С. А., Загвойська О.В. Питання забезпечення сумісності надання електронних державних послуг та європейські виміри підготовки магістрів з електронного урядування. *Вісн. держ. служби України*. 2009. № 1. С. 78-81.

178. Чукут С.А., Полярна В.Л. Основні напрями та пріоритети надання електронних послуг в країнах Європейського Союзу: на прикладі Данії. *Державне управління: удосконалення та розвиток: електронне наукове фахове видання*. 2016. №4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1015>.

179. Шевчук Т.В., Кравчук Г.Т. Стан і перспективи розвитку інформаційних технологій в Україні. URL : https://www.researchgate.net/publication/329524118_Stan_i_perspektivi_rozvitku_informacijnih_tehnologij_v_Ukraini

180. Юсіфбейлі Р. Стратегічні напрями розвитку електронного урядування в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С.49 - 56. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2021-2.8>

181. Юсіфбейлі Р. Електронне урядування в публічному управлінні

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

адмініструванні сучасної України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2020. Випуск 20. С.99-102. DOI <https://doi.org/10.32843/pma2663-5240-2020.20.17>

182. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Напрями імплементації зарубіжного досвіду з розвитку електронного врядування в сфері публічного управління в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2023. Т. 11. №3. С. 18-24. <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1009>. DOI : <https://doi.org/10.15421/152330>

183. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Вплив блокчейн-технології на вдосконалення електронного врядування в Україні. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2023. № 21. С. 887-903. URL : <https://pard.mk.ua/index.php/journal/article/view/384/359>. DOI: <https://doi.org/10.34132/pard2023.21.13>

184. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Блокчейн-технології в удосконаленні електронного урядування. *Професіоналізація державної служби: вітчизняні виклики та європейські орієнтири* : матеріали міжнар. круглого столу (Київ, 20 черв. 2023 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. С.180-184. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/367/files/e042ca3d-c4e0-4b73-8d46-a81c5709e88d.pdf>

185. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Інноваційні технології у вдосконаленні електронного врядування в Україні в умовах російської агресії : *Цінність незалежності як рушійна сила державотворення* : матеріали щорічного загальнонаціонального круглого столу (Київ, 6 верес. 2023 р.) : / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. А. Гошовської. Київ : Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2023. С.75-76. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2073/files/3e0977de-2e70-4e69-8e26-6cf962a5575b.pdf>

186. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Організаційні умови забезпечення розви

електронного врядування в Україні. *Державна служба України: сучасні виклики та перспективи повоєнної трансформації*: зб. тез щоріч. міжнар. круглого столу (Київ, 17 черв. 2022 р.): / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ: Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С. 202-203. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/1973/files/09d5c66d-134a-420a-87b4-9638e17a381f.pdf>

187. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Зарубіжний досвід розвитку електронного врядування для України. *Модернізація професійної підготовки державних службовців в умовах глобальних викликів та сучасних змін в суспільстві* : зб. тез міжнар. круглого столу (Київ 08 лип. 2021 р) / редкол. : Ольга Андрєєва, Ірина Криворучко, Наталія Ларіна ; за заг. ред. Лариси Комахи. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2021. С.171-174. URL : <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/7/files/761bdc7c-1f72-4332-896a-7f1be0a3077f.pdf>

188. Юсіфбейлі Рашид Расул Огли. Комунікативні технології у взаємодії суспільства й органів публічного управління та адміністрування. *Державне управління*. 2021. №» (14). DOI <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2021/14-6/6> URL : <https://publicadministration-knu.org/index.php/journal/article/view/69/42>

189. A handbook for citizen-centric eGovernment [Online resource] / Series editors : Trond Arne Undheim and Michael Blakemore ; Prepared for the eGovernment unit, DG Information Society and Media, European Commission. Birmingham : ECOTEC Research & Consulting, 2007. Version 2.1. 104 P. URL : http://www.ccegov.eu/downloads/Handbook_Final_031207.pdf (дата звернення 10. 08. 2020).

190. Abbott R. et al. A study of the growth and evolution of personal computer devices throughout the pc age: дис. – Cardiff Metropolitan University, 2017. (дата звернення 10. 08. 2020). About OGP. URL: <https://www.opengovpartnership.org/about/at>

ogr (дата звернення 10. 08. 2020).

191. Arndt, C.; Oman, C. (2008). «The Politics of Governance Ratings». Maastricht University. Maastricht Graduate School of Governance. - URL : <https://ru.scribd.com/document/307961606/Arndt-and-Oman-The-Politics-of-Governance-Ratings>. (дата звернення 12. 08. 2020).

192. Backus M. (2001). E-Governance and Developing Countries, Introduction and examples, Research Report, No. 3. April. 2001. 51 p. Baum, C., & Di Maio, A. (2000). Gartner's four phases of e-government model. Gartner Group. URL: <https://www.gartner.com/doc/317292/gartners-phases-egovernment-model>

193. Citizen Advantage: enhancing economic competitiveness through e-government. Deloitte Development LLC, 2004. URL : http://www.deloitte.com/dtt/cda/doc/content/DTT_DR_CitizenAdv_Sept2004.pdf. (дата звернення 10. 08. 2023).

194. Corbeil J. R., Corbeil M. E. Past, Present, and Future //International Handbook of E-Learning Volume 1: Theoretical Perspectives and Research. 2015. Т. 2.

195. Darrell M. West. Improving Technology Utilization in Electronic Government around the World, 2008 [Web]// Center for Public Policy Brown University Providence. http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2008/0817_egovernment_west/0817_egovernment_west.pdf. (дата звернення 10. 01. 2020).

196. E-government Benefits Study [Web]// DMR Consulting, The National Office for the Information Economy, Australia, 2003. http://www.agimo.gov.au/publications/2003/03/e-govt_benefits_study.

197. Executive Master of e-Governance. URL : http://www.europe.canterbury.ac.nz/pdf/misc/epfl_brochure.pdf

198. Executive Master's Study of e-Governance. URL : <http://www.mombu.com/culture/switzerland/t-new-executive-master-program-in-e-governanceswitzerlandepfl-1772216.html>

199. Fath-Allah A. et al. E-government maturity models: A comparative study //International Journal of Software Engineering & Applications. – 2014. – Т. 5. – №3.
200. Fang Z. E-Government in the Digital Era: Concept, Practice, and Development International Journal of the Computer, the Internet and Management. 2002. Vol.1. №2. P.1–22. URL: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan016377.pdf>
201. BUILD YOUR OWN BLOCKCHAIN [Электронный ресурс] . Режим доступа: <http://ecomunsing.com/build-your-own-blockchain>
202. Interim evaluation of the implementation of the IDABC programme. Final report [Web]// Pierre Bitard, Bastiaan de Laat. Technopolis Limited and GHK Consulting Limited, 2006. http://ec.europa.eu/comm/dgs/enterprise/evaluation_en.htm. (дата звернення 10. 01. 2020).
203. United Nations e-Government Survey 2010. Leveraging e-government at a time of financial and economic crisis// Department of Economic and Social Affairs, United Nations – New York, 2010. http://www2.unpan.org/egovkb/documents/2010/E_Gov_2010_Complete.pdf. (дата звернення 10. 01. 2020).
204. Bangemann Report, Europe and the Global Information Society (1994) http://www.cyber-rights.org/documents/bangemann.htm#action_plan.
205. Benchmarking in a Policy Perspective. Public services / Final Report No.4 - Bonn: Empirica [Gesellschaft für Kommunikations und Technologieforschung], 2006. 117 p.
206. Breaking barriers to e-government. Overcoming obstacles to improving European public services / Prepared for the eGovernment Unit, DG Information society and Media, European Commission. 23.12.2007. Deliverable 3. 82 P.
207. Becerril-Chavez M., Lindemann K., Mayernik J., Ralbovsky J. «A SeeClickFix for Public Participation? Assessing the feasibility of an online platform for evaluating public participation activities». 2012. URL : <https://www.ca-ilg.org/sites/main/files/>

- file-attachments/a_seeclickfix_for_public_participation._ assessing_the_feasibility....pdf. (дата звернення 10. 01. 2020).
208. Benchmarking E-government: A Global Perspective (UNDESA/ASPA) 2001 <https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/English.pdf> C.1. (дата звернення 10. 01. 2020).
209. Benchmarking e-Government in Europe and the US – URL : http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1733/MR1733.pdf (дата звернення 10. 01. 2020).
210. Bertalanffy Ludwig von. General System Theory. Foundations, Development, Applications. George Braziller, Inc. N.Y. 1968. URL : https://monoskop.org/images/7/77/Von_Bertalanffy_Ludwig_General_System_Theory_1968.pdf. (дата звернення 10. 01. 2020).
211. Brown University 7th International Ranking of E-Government Initiatives. – URL : <http://micheladrien.blogspot.com/2007/07/brown-university-7th-international.html>.
212. Brief History of the Internet. URL : <http://www.internetsociety.org/internet/what-0internet/history-internet/brief-history-internet>. (дата звернення 10. 01. 2020).
213. Coleman, Stephen and/Bowling Together: Online Public Engagement in Policy Deliberation, 2007. URL: <http://www.bowlingtogether.net/bowlingtogether.pdf> (дата звернення 10. 01. 2020).
214. Cristescu I. Emotions in human-computer interaction: the role of nonverbal behavior in interactive systems / Irina Cristescu // Informatica Economică. - 2008. - № 2 (46). P. 110-116.
215. Crozier, M. The bureaucratic phenomenon. Chicago: University of Chicago Press, 1964.
216. Curtin Gregory G., Sommer Michael H., Vis-Sommer Veronika. The World of E-government. Haworth Press, 2003. 288 p.

217. Darrell M. West Improving Technology Utilization in Electronic Government around the World, 2008. URL : http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/reports/2008/0817_egovernment_west/0817_egovernment_west.pdf (дата звернення 10. 01. 2020).
218. DEMO-net. Introducing eParticipation. DEMO-net booklet series № 1. 531, 2007. – URL: <http://participedia.net/en/organizations/demo-net>. (дата звернення 10. 01. 2022).
219. Deutsch K. The Nerves of Government: Models of Political Communication and Control. N.Y.: Free Press, 1966. 316 p.
220. Department of Computer and Information Science. URL : www.idi.ntnu.no (дата звернення 10. 01. 2022).
221. Digital Government Strategy PDF (May 23, 2012). URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/omb/egov/digital-government/digital-government-strategy.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
222. Digital Government: Building a 21st Century Platform to Better Serve the American People» (May 23, 2012). URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2012/05/23/presidential-memorandum-building-21st-century-digital-government> (дата звернення 10. 01. 2022).
223. Does E-Government Improve Government Capacity? Evidence from Tax Administration and Public Procurement. Development Economics 2016 World Development Report Team April 2016. URL : <http://documents.worldbank.org/curated/en/334481468193734893/pdf/WPS7657.pdf>
224. Druker P.F. Landmarks of Tomorrow. A Report on the New «PostModern» World. N.Y.: Harper, 1996.
225. Edward Snowden and the NSA files — timeline, The Guardian, 23 June 2013. Retrieved July 2013. URL: <https://www.theguardian.com/world/2013/jun/23/edward-snowden-nsa-files-timeline?INTCMP=SRCH> (дата звернення 10. 01. 2022).

226. Expert Exchange System [Online resource] : Why do some people still have no access to eGovernment services? / Responsible editor : Nico de Abreu, the Center for Technology and Society at Technical University - Berlin, Vienna, Tel Aviv, Paris, Sofia, Tampere : ELOST, 2006. URL : http://www.e4-info.eu/wiki/index.php/Why_do_some_people_still_have_no_access_to_eGovernment_services%3F (дата звернення 10. 01. 2022).
227. Europe: an information society for all. Communication on a Commission initiative for the special European Council of Lisbon, 23 and 24 March 2000. COM (99) 687 final, 8 December 1999. URL : <http://aei.pitt.edu/3532/> (дата звернення 10. 01. 2022).
228. Esis org journal. URL : <http://www.esjis.org/journal/volumes/volume17/no2/05flaketal.pdf> (дата звернення 10. 01. 2022).
229. Europe and the global information society. Recommendations to the European Council, May 1994.
230. Ferenstein G. «Road to Government 2.0 Technological Problems and Solutions for Transparency, Efficiency and Participation» A Report of the 2012 Aspen Institute Forum on Communications and Society Washington, D.C. 2013. URL : http://csreports.aspeninstitute.org/documents/RoadtoGovrnmt_Final_text.pdf. (дата звернення 10. 01. 2022).
231. Fountain Sunlight. https://hmn.wiki/ru/Sunlight_Foundation.
232. Fountain Jane E. «Bureaucratic Reform and E-Government in the United States: An Institutional Perspective»//The Handbook of Internet Politics (2008), University of Massachusetts. URL : http://www.umass.edu/digitalcenter/research/working_papers/07_006FountainBureauReform.pdf. (дата звернення 10. 01. 2022).
233. Fountain, J. E. Building the virtual state: Information technology and institutional change. Washington, DC: Brookings Institution. 2001. 88 p. С. 88.
234. Freedom in the world 2008: freedom stagnation amid pushback ag

- democracy, Freedom House, 2008. URL : http://www.freedomhouse.org/uploads/press_release/fiw07_overview_final.pdf
235. Freedom of the Press Country reports, Ukraine (2009) / By Freedom House/ – URL: <https://cutt.ly/bmvRrn4> (дата звернення 10. 01. 2022).
236. FY15 Report to Congress on the Implementation of the E-Government Act of 2002 (June 17, 2016). URL: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/omb/assets/egov_docs/egov_implementation_report_6_17_16.pdf (дата звернення 10. 01. 2022).
237. Global E-Government. URL : <http://www.insidepolitics.org/egovt07int.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
238. Internet History - One Page Summary. URL : http://www.livinginternet.com/i/ii_summary.htm. (дата звернення 10. 01. 2022).
239. ICT in Public Sector (eGovernment) – URL : <http://www.ntnu.no/ict/egov>
240. Kaufmann, Daniel and Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, Response to «What Do the Worldwide Governance Indicators Measure?» (July 14, 2009) URL: http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/Kraay_KKMResponseEJDR2Final.pdf (дата звернення 10. 01. 2022).
241. Kaufmann, Daniel and Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, Response to: «The Worldwide Governance Indicators: Six, One, or None». European Journal of Development Research (January 2010). URL: <http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/ResponseToKnackLangbein.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
242. Kaufmann, Daniel; Kraay, Aart; Mastruzzi, Massimo. 2010. The Worldwide Governance Indicators : Methodology and Analytical Issues. Policy Research working paper ; no. WPS 5430. <http://hdl.handle.net/10986/3913> License: CC BY 3.0 IGO. (дата звернення 10. 01. 2022).
243. Kaufmann, Daniel and Kraay, Aart and Mastruzzi, Massimo, Worldwide Governance Indicators Project: Answering the Critics (March 1, 2007). World F

- Policy Research Working Paper No. 4149. Available at SSRN: URL: <https://ssrn.com/abstract=965077>. (дата звернення 10. 01. 2022).
244. Kaufmann, Daniel and Kraay, Aart and Zoido, Pablo, Governance Matters (August 1999). World Bank Policy Research Working Paper No. 2196. Available at SSRN: – URL: <https://ssrn.com/abstract=188568>. (дата звернення 10. 01. 2022).
245. King Stephen F. and Brown P. Fix My Street or Else: Using the Internet to Voice Local Public Service Concerns. 2007, Macao. URL: <http://groups.dowire.org/groups/ukie/files/f/480-2008-06-02T110341Z/King%20and%20brown%20fix%20my%20street.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
246. Langbein, L. Knack, S. (2010). «The Worldwide Governance Indicators: Six, One, or None?». Journal of Development Studies. 46 (2): 350–370. – URL: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00220380902952399>. (дата звернення 10. 01. 2022).
247. Lasswell, H.D. ‘The structure and function of communication in society» in Bryson, (ed.) The Communication of Ideas. N. Y.: Harper and Brothers. 1948.
248. Ling Lan. E-government: A Catalyst to Good Governance in China. Knowledge Management in Electronic Government, 5th IFIP International Working Conference, KMGov 2004, Krems, Austria, May 17-19, 2004. URL : <http://opendl.ifip-tc6.org/db/conf/kmgov/kmgov2004/Lan04.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
249. Lawson-Borders G. Blogs in campaign communication. / Gracie Lawson-Borders, Rita Kirk // American behavioral scientist. - December 2005. – Volume 49. - N. 8. - P. 548-559.
250. Margaret Tan, Deng Xiaoi, Yang Qiushi and Cheng Chen (2013) AN Investigation of e-Government Services in China, The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries (EJISDC), Volume 57, Issue 5, page 1-20. URL: <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/ UNPAN96249. pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).

251. Memorandum on Transparency and Open Government, January 21, 2009. URL: <https://www.archives.gov/files/cui/documents/2009-WH-memo-on-transparency-and-open-government.pdf> (дата звернення 10. 01. 2022).
252. Millard J. User attitudes to e-government citizen services in Europe / Jeremy Millard // International journal of Electronic government research. April-June 2006. Vol. 2. Issue 2. P. 49-58.
253. Modernising Government Presented to Parliament by the Prime Minister and the Minister for the Cabinet Office by Command of Her Majesty. March 1999. – URL : <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20140131031506/http://www.archive.official-documents.co.uk/document/cm43/4310/4310.htm>. (дата звернення 10. 01. 2022).
254. O'Reilly T. «What Is Web 2.0. Design Patterns and Business Models for the Next Generation of Software». 2005. URL: <http://www.oreilly.com/pub/a/web2/archive/what-is-web-20.html>. (дата звернення 10. 01. 2022).
255. OECD e-Government Studies Norway: Chapter 4. Planning and Leadership. – URL : <http://www.ingentaconnect.com/content/oecd/16080270/2005/00002005/00000012/4205151ec006> (дата звернення 10. 01. 2022).
256. OECD e-Government Studies: Norway. URL: http://www.oecd.org/document/29/0,3343,en_2649_34129_35255837_1_1_1_1,00.html (дата звернення 10. 01. 2022).
257. Pascual P. E-Government / Patricia J. Pascual. - [New York] : UNDP-APDIP, 2003. - 40 p.
258. Performance benchmarking in the public sector: The United Kingdom experience, by Jeremy Cowper and Dr. Martin Samuels Next Steps Team, Office of Public Services Cabinet Office, United Kingdom. URL: <http://www.oecd.org/governance/budgeting/1902895.pdf> (дата звернення 10. 01. 2022).
259. Peter Lovelock and John Ure, 2003 E-Government In China

- telecommunications Research Project, University of Hong Kong. URL : www.trp.hku.hk. (дата звернення 10. 01. 2022).
260. Porat M., Rubin M. The Information Economy: Development and Measurement. Wash., 1978.
261. Public Law 107–347 107th Congress «E-Government Act of 2002». URL : <https://www.gpo.gov/fdsys/pkg/PLAW-107publ347/pdf/PLAW-107publ347.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
262. Randolph Kluver, «US and China Policy Expectations of the Internet» China Information, vol. 29, no. 2 (2005). URL: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0920203X05054685>(дата звернення 10. 01. 2022).
263. Sagna O. Modernizing public services through the use of ICT`s: the case of Senegal / Oliver Sagna ; Paul Cunningham and Miriam Cunningham (Eds) // IST-Africa 2006 : Conference Proceedings, 3-5 May 2006. Dublin : IIMC International Information Management Corporation Limited, 2006.
264. Seifert, J.W. and McLoughlin, G.J. (2007) ‘State E-Government Strategies: Identifying Best Practices and Applications’, CRS Report for Congress. 1 p. – URL: <http://www.fas.org/sgp/crs/secrecy/RL34104.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
265. Stonier T. The Wealth of Information. L., 1983.
266. Srivastava S. C., Teo T. S. H. Citizen trust development for e-government adoption and usage: Insights from young adults in Singapore // Communications of the Association for Information Systems. 2009. T. 25. №1.
267. Table of Global Press Freedom Rankings 2004 / By Freedom House. – URL : <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=203&year=2004> (дата звернення 10. 01. 2022).
268. Waseda – IAC International E-government Ranking Survey, стр. 17. URL : http://e-gov.waseda.ac.jp/pdf/2015_Waseda_IAC_E-Government_Press_Release

269. Technology for America's Economic Growth, A New Direction to Build Economic Strength. February 22, 1993. URL: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED355929.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
270. The Social Media Wave. URL : <http://epromotion-club.blogspot.com/2009/09/42>. (дата звернення 10. 01. 2022).
271. The Communities and Local Government «Connect to your Council» Take-Up Campaign. Campaign Review and Recommendations for Future Local Authority Campaigns (Bursts 1-3) [Online resource] / Department for Communities and Local Government. -London: Crown, 2007. 38 P. URL : http://www.communities.gov.uk/documents/localgovernment/pdf/Connect_your_council.pdf
272. The Citizen's Charter: A Preliminary Analysis. Christopher Pollitt/ Public money & management April-June 1994 – URL: https://www.researchgate.net/profile/Christopher_Pollitt2/publication/233368499_The_Citizen%27s_Charter_A_Preliminary_Analysis/links/55dc3cd808aed6a199ac852c/The-Citizens-Charter-A-Preliminary-Analysis.pdf. (дата звернення 10. 01. 2022).
273. The Global Information Technology Report 2015. ICTs for Inclusive Growth. – URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR2015.pdf (дата звернення 10. 01. 2022).
274. The Obama Administration's Open Government Initiative: Issues for Congress, January 28, 2011. – URL: <https://fas.org/sgp/crs/secrecy/R41361.pdf> (дата звернення 10. 01. 2022).
275. The United Nations E-Government Survey 2018: Gearing E-Government to Support Transformation towards sustainable and resilient societies. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2018>. (дата звернення 20. 01. 2022).
276. The World Bank. e-Gov guideline. <http://pubdocs.worldbank.org/en/878521434650091655/e-Gov-guideline.pdf> C. 4.

277. The World Bank. e-Gov Research and Resources. URL: <http://www.worldbank.org/en/topic/ict/brief/e-gov-resources#egov> (дата звернення 20. 01. 2022).
278. The World Bank. e-Government. URL: <http://www.worldbank.org/en/topic/ict/brief/e-government>. (дата звернення 21. 01. 2022).
279. Third Open Government National Action Plan for the United States of America, October 27, 2015. URL: http://www.opengovpartnership.org/sites/default/files/final_us_open_government_national_action_plan_3_0.pdf. (дата звернення 10. 01. 2022).
280. Tranumüller R. Scandinavian Journal of Information Systems, 2005, 17(2):85–106.
281. World e-Parliament Report 2010. URL: <http://www.ictparliament.org/wepr2010.htm>
282. UN Global E-Government Readiness Report 2004: Towards Access for Opportunity. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/portals/egovkb/Documents/un/2004-Survey/Complete-Survey.pdf>.
283. UN Global E-government Survey 2022. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022>.
284. United Nations. E-Government Survey 2018. Department of Economic and Social Affairs. Gearing E-Government to Support transformation towards Sustainable and Resilient Societies United Nations. New York, 2018 URL: publicadministration.un.org (дата звернення: 27.04.2020).
285. United Nations E-Government Survey 2022: E-Government for the Future We Want: URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022> . С. 2. (дата звернення 10. 08. 2023).
286. United Nations E-Government Survey 2016: E-Government in Support

- Sustainable Development. с. 157. URL : <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2016>). (дата звернення 20. 01. 2022).
287. United Nations e-Government Survey 2008: From e-Government to Connected Governance. URL: <http://unpan1.un.org/intrados/groups/public/documents/UN/UNPAN028607.pdf> (дата звернення 20. 01. 2022).
288. UN Global E-government Readiness Report 2005 From E-government to E-inclusion. – URL : <http://unpan1.un.org/intrados/groups/public/documents/un/unpan021888.pdf> (дата звернення 17. 01. 2022).
289. Using Technology to Track How Citizens Experience Water Service Delivery in India. – URL : <https://www.wsp.org/FeaturesEvents/Features/using-technology-track-how-citizens-experience-water-service-delivery-india>. (дата звернення 10. 02. 2022).
290. Warner M. Culture and management in Asia. Routledge, 2014
291. West, Darrell M. «Digital Government: Technology and Public Sector Performance». Princeton, NJ: Princeton University Press. 2005. p. 20.
292. What if blockchain technology revolutionised voting? Philip Nicholas Boucher URL : [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/581918/EPRS_ATA\(2016\)581918_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2016/581918/EPRS_ATA(2016)581918_EN.pdf). (дата звернення 10. 01. 2022).
293. Worldwide Governance Indicators (WGI) – URL : <http://info.worldbank.org/governance/wgi/index.aspx#reports>.
294. Xu, Daliang and Mary Astone «E-Government in China». URL: <http://unpan1.un.org/intrados/groups/public/documents/APCITY/UNPAN022802.pdf>. (дата звернення 10. 01. 2022).
295. Yang, K. Neo-Institutionalism and E-Government: Beyond Jane Fountain. Science Computer Review, 21(4), 2003. Pp. 232-242. С. 232-242.
296. Yildiz M. E-government research: Reviewing the literature, limitations, and ways forward. 2007. Government Information Quarterly 24, 647 p. URL:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740624X07000056> С. 647.

297. Yueqian Xu. «E-government and Governance In China.»// Management and Service Science (MASS), 2010 International Conference on. 2010. URL: http://www.ieee.org/documents/e_government.pdf. (дата звернення 10. 01. 2022).

298. Zoo H., Lee H., Yoon J. Assessing the E-Government Maturity for Public Sector Innovation in Developing Countries: Case of National Informatization Assessment Tool (NIAT) // International Conference on Social Implications of Computers in Developing Countries. Springer, Cham, 2017. (дата звернення 10. 01. 2022).

299. United Nations E-government Survey 2022. <https://desapublications.un.org/sites/default/files/publications/2022-09/Web%20version%20E-Government%2022>. (дата звернення 10. 01. 2022).

300. Blockchain Voting Used By Danish Political Party. URL: <https://www.ccn.com/blockchain-voting-used-by-danish-political-party> (дата звернення: 30.09.2020)

301. Blockchain Technologies Corp. To Secure Election for Libertarian Party of Texas 2016 Convention. URL: <http://www.prweb.com/releases/2016/03/prweb13285128.htm> (дата звернення: 30.09.2020)

302. Osmak A. Technologie cyfrowe blockchain w administracji publicznej / Zarz^dzanie cyfrowe: Ukraina i Polska : monografia / O. Karpenko, M. Blazewski, K. Gumenna, M. Tenenbaum-Kulig, A. Osmak [i inni] / Narodowa Akademia Administracji Publicznej przy Prezydencie Ukrainy; red. nauk.: O. Karpenko, M. Tenenbaum-Kulig.- Kijow: JDG Jamczynski O.V, 2020. P 124-149. URL: <http://academy.gov.ua/infpol/pages/dop/2/files/ccdccc80-7e35-43dd-baff-e7d6f460eed9.pdf> (дата звернення: 30.09.2020).

303. Kravchenko P. Ok, I need a blockchain, but which one? URL: <https://medium.com/@pavelkravchenko/ok-i-need-a-blockchain-but-which-one-75e1e21100> (дата звернення: 30.09.2020)

304. Rashid Yusifbayli. Evaluation of the Effectiveness of E-Governance and E-Democracy in Ukraine. *Polish Political Science Yearbook*. Wydawnictwo Adam Marszałek. 2021, Pages: 63-76. DOI : <https://doi.org/10.15804/ksm20210303>.
305. Compact Oxford English Dictionary of Current English URL: <http://www.askoxford.com/results/?view=dict&freesearch=transparency&branch=13842570&textsearchtype=exact>.
306. Cambridge Advanced Learner's Dictionary URL: <http://dictionary.cambridge.org/results.asp?searchword=transparency&x=65&y=10>
307. Digital Public Administration factsheet 2020. European Commission. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inlinefiles/Digital_Public_Administration_Factsheets_Latvia_vFINAL.pdf (дата звернення 28.04.2021)
308. Digital Public Administration factsheet 2020 Denmark. European Commission. URL: https://joinup.ec.europa.eu/sites/default/files/inlinefiles/Digital_Public_Administration_Factsheets_Denmark_vFINAL.pdf (дата звернення 28.04.2021).
309. Goga G. L. Good Governance in the EU. *Acta Universitatis Danubius. Juridica*. 2009. Vol. 5. № 1.
310. The Swiss Federal Council. URL: <https://www.admin.ch/gov/en/start/federal-council.html>
311. Information on public services in Germany. URL: <http://www.bund.de/> - офіційний сайт «Bund-Online» Німеччини;
312. Official German websource. URL: <http://www.deutschland.de/>
313. Biuletyn Informacji Publicznej Polski (VIR). [Zasoby elektroniczne]- Tryb dostępu: <http://bip.gov.pl/>
314. Elektroniczna platforma usług polskiej administracji publicznej (ePUAP). [Zasoby elektroniczne] – Tryb dostępu: <http://epuap.gov.pl/>

- estonia.com/innovation-to-combat-the-covid-19-crisis/ (дата звернення 28.04.2021).
316. Europe 2020 strategy. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policy-coordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/europeansemester/framework/europe-2020-strategy_en (дата звернення 28.04.2021).
317. United Nations. E-Government Survey 2018. Department of Economic and Social Affairs. Gearing E-Government to Support transformation towards Sustainable and Resilient Societies United Nations. New York, 2018 URL: publicadministration.un.org (дата звернення: 27.04.2020).
318. Fond Sunlight. https://hmn.wiki/ru/Sunlight_Foundation.
319. Habermas, Jurgen. Theorie des kommunikativen Handelns, Bd 1 2. Fr./M., 1981)
320. Hoffmann A., Jandt S., Hoffmann H., Leimeister J. M. Integration rechtlicher Anforderungen an soziotechnische Systeme in frühe Phasen der Systementwicklung. In: Höpfner H., Specht G., Ritz T., Bunse C. MMS 2011: Mobile und ubiquitäre Informationssysteme - Proceedings zur 6. Konferenz Mobile und ubiquitäre Informationssysteme. Bonn: Gesellschaft für Informatik e.V. P. 72-76. URL: <https://subs.emis.de/LNI/Proceedings/Proceedings185/72.pdf>. (дата звернення: 09.04.2020)
321. Osborne D. Reinventing Government. How the entrepreneurial spirit is transforming the public sector / D. Osborne, T. Gaebler. Reading. Mass., 1992.

ДОДАТКИ

Идентификатор конверта Etikimza: 0q8sp76r47954a3714e0

Qeyd: -Elektron imza ve elektron sənəd- haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununun 3-cü maddəsinə əsasən elektron imza əl imzası ilə bərabər hüquqi qüvvəyə malikdir. Elektron imza şəxsin kağız daşıyıcısı üzərindəki möhürlə təsdiq edilmiş əl imzasına bərabər tutulur.

Додаток А

Зasadничі принципи е-урядування у сфері публічного управління та адміністрування

№	Види принципів	Зміст впливу принципів на функціональне забезпечення е-урядування
1	Прозорість й підзвітність	робота державних та місцевих органів влади є публічною, кожен громадян має право отримати потрібну йому інформацію про їхню роботу, суспільство здійснює жорсткий контроль за діяльністю влади, влада регулярно надає громадськості звіти та іншу необхідну інформацію
2	Організація ІТ середовища	це середовище повинне забезпечити всі процеси зберігання, оброблення, захисту і подання достовірної, повної та вчасної інформації, а також сумісність програмно-технічних засобів
3	Орієнтація на громадян	громадяни є не тільки споживачами його послуг, а й тими, хто формує публічну владу, визначає політику і напрям розвитку місцевої громади) [67, Коновал]
4	Ефективність	ефективність електронного урядування на місцевому рівні повинна проявлятися у здатності швидко і з найменшими витратами обслужити найбільшу кількість громадян, забезпечуючи при цьому найвищу якість послуг
5	Керівництво та координація процесів інформатизації	керівництво розробленням та впровадженням процесів інформатизації повинне виконуватися з єдиного центру, що забезпечує формування необхідних програм та проектів інформатизації міста, координує розроблення, забезпечує концентрацію фінансових ресурсів та їхнє ефективне використання

6	Зручність та простота використання	всі електронні програми мають на меті полегшити громадянам користування системою, збільшивши швидкість обслуговування запитів і скоротивши термін очікування
7	Безпека	електронні додатки повинні повністю відповідати загальній архітектурі систем безпеки, ідентифікації електронних платежів, а також загальному дизайну користувальницького інтерфейсу системи
8	Масштабність рішень	електронні додатки повинні забезпечувати взаємодію між різними структурами і органами, що складають систему, і повну взаємну сумісність) [67, Коновал]
9	Дія принципу першої особи	отримання позитивних результатів у розв'язанні будь-якої проблеми можливе тільки за умови, що перша особа (особа, яка приймає рішення) особисто опікується цією проблемою, справляє свій владний вплив на інших суб'єктів [33, Демкова].

Примітка: автор. розробка [за 67]

Додаток Б

Принципи техніко-технологічного спрямування, які необхідно враховувати при створенні інформаційної мережі «Електронний уряд»

(автор. розробка)

Принципи	Характеристика функцій
<i>сумісність</i>	При створенні мережі реалізовувати інформаційні інтерфейси, за допомогою яких можна взаємодіяти з іншими мережами (наприклад, з подібними інформаційними мережами в Європейському Союзі) відповідно до встановлених вимог;
<i>розвиток (відкритість)</i>	що дає змогу оновлювати зміст та функції інформаційної мережі «Електронний уряд» без порушення її цілісності;
<i>стандартизація</i>	забезпечує уніфікацію засобів, методів та інструкцій, які використовує користувач під час використання мережі, що сприяє стандартизації всієї ІТ-системи та мінімізує витрати на її обслуговування;
<i>регулятивність</i>	полягає у встановленні фіксованих зв'язків між усіма елементами інформаційної системи, що забезпечують ефективність функціонування органів державної влади;
<i>ефективність</i>	забезпечує оптимальне співвідношення витрат на створення та функціонування інформаційної системи «Електронний уряд» до досягнутих цільових ефектів (економія коштів, часу, підвищення продуктивності та якості надання адміністративних послуг тощо);
<i>безпека даних</i>	забезпечує безпеку інформаційних ресурсів під час їх отримання, обміну, обробки та зберігання в системі; виключає можливість несанкціонованого доступу до персональних даних, а також виявляє, реєструє та вживає протидію будь-які порушення системи безпеки;

<i>нові завдання</i>	забезпечення повноти та швидкості прийняття нових управлінських рішень держави, які раніше не реалізовувалися через обмежені можливості обробки інформації, та визначення переліку нових завдань, які необхідно включити в інформаційну мережу;
<i>адаптивність</i>	означає здатність адаптувати ІТ-систему до модифікацій і нормативних змін;
<i>єдина інформаційна база</i>	передбачає використання єдиної класифікації та кодування структурних елементів інформаційної системи;
<i>продуктивність інформаційної системи</i>	означає здатність обробляти інформацію через певні проміжки часу, відповідно до умов її обробки та з урахуванням нерівномірності інформаційного потоку

Додаток В

**Перелік нормативно-правових актів України, що регулюють сферу
електронного урядування в Україні**

1. Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15 серп. 2003 р. № 149. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1066-03#Text> (дата звернення 02. 09. 2022).
2. Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 берез. 2006 р. № 373. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прозорості відносин власності стосовно засобів масової інформації : Проект Закону України № 2555 від 16 листоп. 2006 р. Верховна Рада України. URL : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=32789 (дата звернення 14. 01. 2023).
4. Про доступ до публічної інформації : Закону України від 13 січня 2011 року № 2939-VI / Верховна Рада України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
5. Про електронний обмін службовими документами в органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 лип. 2009 р. № 733. Офіц. вісн. України. 2009. № 54. С. 1867.
6. Про електронний цифровий підпис: Закон України від 22.05.2003 р. № 852-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/852-15#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

22.05.2003 р. № 851-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

8. Проект концепції розвитку електронного урядування в Україні. URL : https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf (дата звернення 14. 01. 2023).

9. Про затвердження Завдань Національної програми інформатизації на 2010-2013 роки : Проект постанови Верховної Ради України. URL : http://www.dki.gov.ua/repository/33/file/PZ2010_2013.doc (дата звернення 14. 01. 2023).

10. Про затвердження Концепції формування системи національних електронних інформаційних ресурсів : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 трав. 2003 р. № 259. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/259-2003-%D1%80#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

11. Про затвердження Переліку і Порядку надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи «Електронний Уряд», із змінами і доповненнями, внесеними наказом Державного комітету зв'язку та інформатизації від 27 лип. 2004 р. № 167 : Наказ Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 15 серп. 2003 р. № 149, зареєстровано в Мін'юсті 19 листоп. 2003 р. № 1065/8386. Офіц. вісн. України. 2003. № 48. С. 2547.

12. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Розпорядження Кабінету міністрів України від 26 вересня 2011 року №1014-р. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/KR111014> (дата звернення 14. 01. 2023).

13. Про затвердження плану заходів щодо створення Єдиного державного порталу адміністративних послуг: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.09.2013 № 718-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 74. Ст. 2739.

14. Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електроні

урядування України: постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 492. *Офіційний вісник України*. 2014. № 80. Ст. 2269.

15. Про затвердження Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2004 р. № 326. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

16. Про затвердження Положення про Реєстр державних та адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 трав. 2009 р. № 532. *Офіц. вісн. України*. 2009. № 40. С. 1356.

17. Про затвердження Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 р. № 1452. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1452-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

18. Про затвердження Порядку проведення моніторингу надання та оцінки якості соціальних послуг. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 червня 2020 року №449. URL : <http://dki.gov.ua/repository/36/file/01ZvitPKM2008> (дата звернення 14. 01. 2023).

19. Про затвердження Типового порядку здійснення електронного документообігу в органах виконавчої влади. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 року №1453. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1453-2004-%D0%BF#Text>

20. Про захист інформації в автоматизованих системах: Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2594-15#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

21. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 31.05.2005 р. № 2594- IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/>

laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 14. 01. 2023).

22. Про захист осіб у зв'язку з обробкою персональних даних та вільним обігом цих даних: Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 24.10.1995 р. № 95/46/ЄС. URL : www.evropa.eu.int/ISPO/legal/en/dataprot/directiv/directiv.html (дата звернення 14. 01. 2023).

23. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи «Електронний Уряд» : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 лют. 2003 р. № 208. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2003-%D0%BF#Text>. (дата звернення 14. 01. 2023).

24. Про заходи щодо упорядкування державних, у тому числі адміністративних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 лип. 2009 р. № 737 // Офіц. вісн. України. 2009. № 54. С. 1871.

25. Про інформацію : Закон України : прийнятий 2 жовтня 1992 р. № 2657-ХІІ // Україна: інформація і свобода слова : зб. законод. актів, нормат. док.в та ст. фахівців. К.: Молодь, 1997.

26. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України. Відом. Верховної Ради України. 1998. № 27-28. Ст. 182.

27. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 75/98-ВР. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

28. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. № 74/98-ВР. URL : <https://osvita.ua/legislation/law/3163/> (дата звернення 14. 01. 2023).

29. Про обробку персональних даних і захист прав осіб у телекомунікаційному секторі: Директива Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу від 15.12.1997 р. № 97/66/ЄС. URL : www.evropa.eu.int/ISPO/legal/en/dataprot/protection.html (дата звернення 14. 01. 2023).

30. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України : прийнятий 9 січня 2007 р. № 537-V - URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
31. Про першочергові завдання щодо впровадження новітніх інформаційних технологій : Указ Президента України від 20 жовт. 2005 р. № 1497. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1497/2005#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
32. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січ. 2002 р. № 3. Офіц. вісн. України. 2002. № 2. С. 57.
33. Про порядок сприяння органами виконавчої влади громадської експертизи : постанова Кабінету Міністрів України від 5 листоп. 2008 р. № 976. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/169336083> (дата звернення 14. 01. 2023).
34. Про правові аспекти інформаційних послуг щодо електронної комерції на внутрішньому ринку: Директива Європейського Парламенту і Ради від 08.06.2000 р. № 2000/31/ЄС. *Правова інформатика*. 2005. № 2(6). – С. 72-89.
35. Про реалізацію експериментального проекту щодо застосування відображення в електронному вигляді інформації, що міститься в свідоцтві про народження, та інформації про зареєстроване місце проживання, що є у володінні та розпорядженні Державної міграційної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 911. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/911-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 21.01.2022).
36. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 верес. 2009 р. «Про концепцію створення системи Суспільного телебачення і радіомовлення України та хід упровадження цифрового телерадіомовлення : Указ Президента України № 189 від 18 лют. 2010 р. Верховна Рада України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi> (дата звернення 14. 01. 2023).

37. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 року «Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України»: Указ Президента України: від 06.12.2001 р. № 1193/2001. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).
38. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2000». Указ Президента України №5/2015 від 12 січня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>(дата звернення 14. 01. 2023).
39. Про схвалення Концепції проекту Закону України «Про адміністративні послуги» : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 черв. 2009 р. № 682. Уряд. кур'єр. 2009 № 119. 7 лип.
40. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 797-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 92. Ст. 2803.
41. Про схвалення Концепції розвитку системи надання адміністративних послуг органами виконавчої влади : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лют. 2006 р. № 90. *Офіц. вісн. України*. 2006. № 7. С. 376.
42. Про утворення Міжгалузевої ради з питань розвитку інформаційного суспільства : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 4. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення 14. 01. 2023).

Додаток Д

ТЕРНОПІЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА

Управління стратегічного розвитку міста

м. Тернопіль, вул. Листопадова, 5, 46001; тел.: 067 67 88 447, 067 15 79 525, 067 67 88 446;

e-mail: usrm.mr@gmail.com; web: ternopilcity.gov.ua

№97/2

20.09.2023 р.

ДОВІДКА
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОГО
ДОСЛІДЖЕННЯ
ЮСІФБЕЙЛ РАШИД РАСУЛ ОГЛИ,
НА ТЕМУ “ЕЛЕКТРОННЕ ВРЯДУВАННЯ ЯК МЕХАНІЗМ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ”

Аспірантом кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка Юсіфбейлі Рашид Расул Огли протягом 2023 року було здійснено аналіз розвитку електронного врядування на регіональному та місцевому рівнях та визначено рівень міжсуб'єктної взаємодії влади Тернопільської міської ради з громадськістю з метою подальшого вдосконалення якості надання електронних публічних послуг населенню територіальної громади.

Автор також брав участь в онлайн-засіданнях управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради, де презентував результати проведених досліджень щодо реалізації організаційно-правового забезпечення розвитку електронного врядування в територіальній громаді задля подальшого вдосконалення якості надання електронних публічних послуг в умовах діючих глобальних викликів та післявоєнний період трансформаційних змін в Україні.

Начальник управління

Юрій ДЕЙНЕКА

**ФАСТІВСЬКА РАЙОННА РАДА
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

пл. Соборна, 1, м. Фастів, Київська обл., 08500, тел./ факс 6-18-88; E-mail: RADAFAST@ukr.net,
Код ЄДРПОУ 20626701

від 16.10.2023 № 01-14/150
на № _____ від _____

Довідка

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
аспіранта Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Юсіфбейлі Рашид Расул Огли "Електронне врядування як механізм
публічного управління та адміністрування"**

Результати наукової роботи Юсіфбейлі Рашид Расул Огли на тему "Електронне врядування як механізм публічного управління та адміністрування", аспіранта кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, були використані в діяльності Фастівської районної ради, зокрема, щодо дослідження питання розвитку електронного врядування на місцевому рівні.

Аспірантом Юсіфбейлі Р. на базі виконавчого апарату Фастівської районної ради було досліджено проблеми та суперечності в організаційно-правовому та техніко-технологічному забезпеченні електронного врядування, акцентовано увагу на формуванні особистісних та професійних якостей з електронного врядування в контексті сучасних глобалізаційних викликів та загроз.

Зазначені дослідження є цінними для практичного впровадження в діяльність представницького органу влади для подальшого розвитку професіоналізму публічних службовців.

Керуюча справами виконавчого апарату
Фастівської районної ради

МП

Галина ВЛАСІЮК
Галина ВЛАСІЮК

